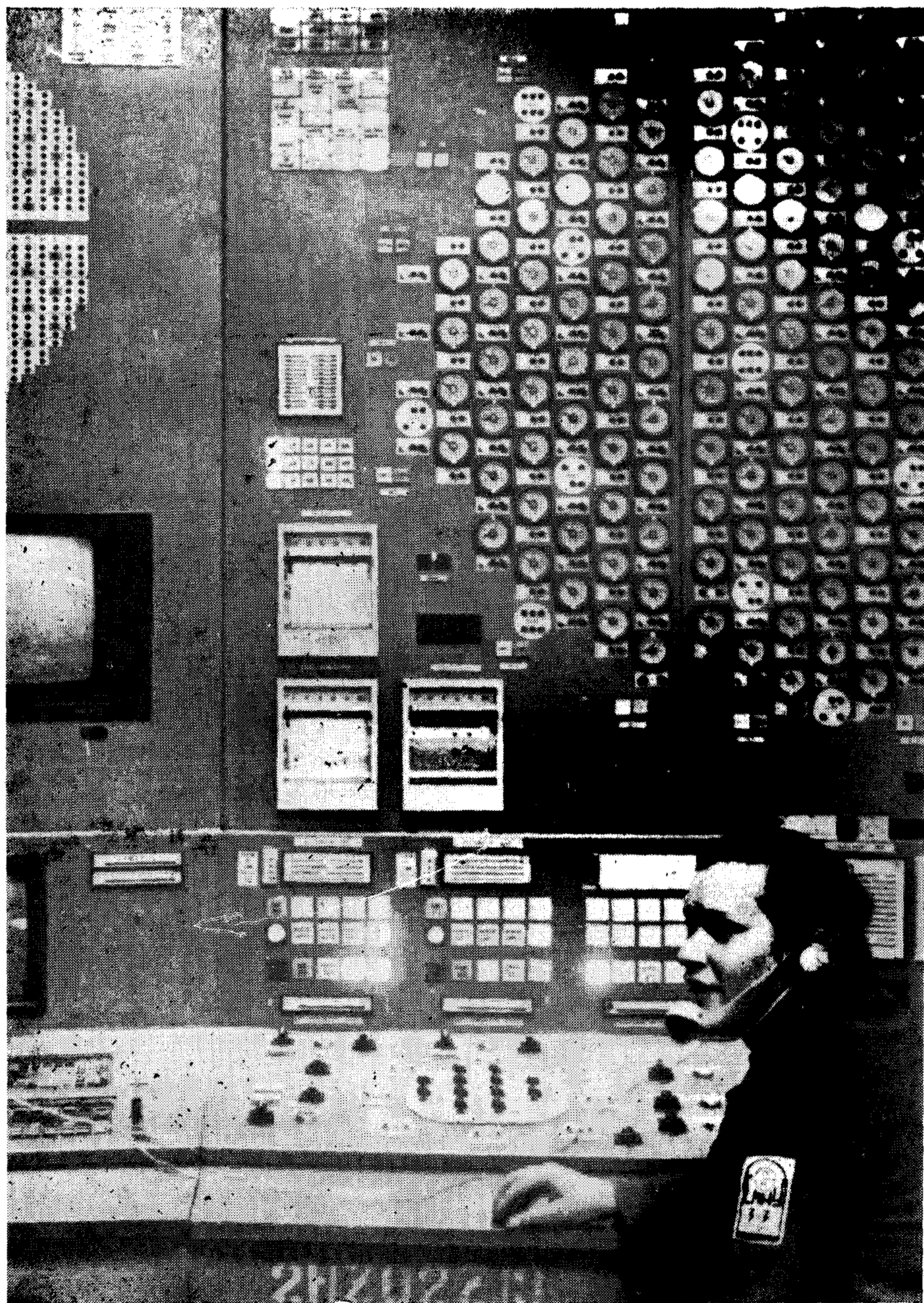

KOMUNISTAS

1 • 1987

VISŲ ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITĖS!

KOMUNISTAS

LIETUVOS KOMUNISTŲ PARTIJOS CENTRO KOMITETO
TEORINIS IR POLITINIS ŽURNALAS

Nr. 1 (751) • 1987 M. SAUSIS

EINA NUO 1918 METŲ BALANDŽIO 6 DIENOS
IŠEINA KARTĄ PER MĖNESĮ LIETUVIŲ IR RUSŲ KALBOMIS

ŠIAME NUMERYJE:

LKP CK LEIDYKLA, VILNIUS

Duota rinkti 1986.11.20. Pasirašyta spaudai 1986.12.26. LV 08314. Formatas 70×108/16. Ofsetinė spauda. 6 sp. l., 8,4 sąlyg. sp. l., 9,025 sąl. spalv. atsp., 8,7 apsk. leid. l. Tiražas 82 325 (lietuvių kalba — 73 305, rusų kalba 9020). Užs. Nr. 2860.

Redakcijos adresas: 232600 Vilnius-MTP, „Tiesos" g. 7
Telefonai: vyr. redaktoriaus — 61-04-14; vyr. redaktoriaus pavaduotojo — 61-04-61; sekretoriato — 61-34-05; marksizmo-leninizmo propagandos skyriaus — 61-04-29; partijos gyvenimo skyriaus — 61-04-75; 61-04-08; kultūros skyriaus — 61-04-08; liaudies ūkio ekonomikos skyriaus — 61-04-57; vertėjų — 61-04-98.

Spaudė LKP CK leidyklos spaustuvė, 232656 Vilnius, „Tiesos" g. 1/9.

Korektorė — A. AIDUKIENĖ

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ И ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ ЛИТВЫ «КОМУНИСТАС» («КОММУНИСТ») НА ЛИТОВСКОМ ЯЗЫКЕ. ЖУРНАЛ ОСНОВАН В 1918 ГОДУ. ВЫХОДИТ РАЗ В МЕСЯЦ.
Главный редактор А. Виршулис
Издательство ЦК КП Литвы.
Адрес редакции: 232600, Вильнюс, «Тиесос», 7.

Отпечатано в типографии Издательства ЦК КП Литвы, 232656, Вильнюс, «Тиесос», 1/9.

ANTRUOSIUS PENKMEČIO METUS PRADEDANT

Vytautas SAKALAUSKAS,
Lietuvos TSR Ministrų Tarybos Pirmininkas

Baigėsi pirmieji naujojo penkmečio metai — TSKP XXVII suvažiavimo, paskesnių mūsų partijos CK plenumų nubrėžto šalies ekonominio ir socialinio vystymo spartinimo, persitvarkymo proceso įgyvendinimo, atkaklios kovos už taikos išsaugojimą bei stiprinimą metai. Kartu tai buvo laikotarpis visų darbo kolektyvų patikrinimo, praktinio išbandymo, kaip planus ir užmojus jie geba paversti konkrečiais darbais.

Įgyvendindami TSKP XXVII ir LKP XIX suvažiavimų nutarimus, Tarybų Lietuvos darbo žmonės neblogai padirbėjo visuose veiklos baruose. Vykstąs politinio, ekonominio ir kultūrinio gyvenimo, visos visuomenės persitvarkymas ir atsinaujinimas, spartesnis mokslo ir technikos naujovių diegimas, drausmės ir tvarkos stiprinimas, iniciatyvos ir savarankiškumo ugdymas sudarė sąlygas iš esmės sėkmingai įvykdyti pirmųjų penkmečio metų užduotis.

1986 metais pramonės produkcijos gamyba gerokai viršijo metiniame plane numatytus rodiklius. Paspartėjo gamybos augimo tempai. Sumažėjo įsiskolinimas vartotojams pagal sutartinius įsipareigojimus. Palyginti su 1985 metais padidėjo pramonės gamybos prieaugis, gautas didinant darbo našumą.

Teigiamų poslinkių yra agropramoninio komplekso veikloje. Gauti didesni grūdų, bulvių, kai kurių pašarinių kultūrų derliai. Daugiau sukaupta pašarų. Įvykdyti ir viršyti grūdų, bulvių, cukrinių runkelių, linų pluošto, daržovių ir kitos augalininkystės produkcijos pardavimo valstybei planai. Daugiau gaminama gyvulininkystės produktų. Pirma laiko įvykdyti gyvulių ir paukščių, pieno bei kiaušinių pardavimo valstybei planai. Apskritai maisto, mėsos ir pieno pramonės šakų rezultatai neblogi.

Paspartėjo kapitalinės statybos tempai. Palyginti su 1985-aisiais praėjusiais metais kapitalinių įdėjimų panaudojimas išaugo daugiau kaip 10 procentų, o pagrindinių fondų atidavimas naudoti — apie 15 procentų. Panaudota beveik trečdaliu daugiau kapitalinių įdėjimų veikiančioms įmonėms rekonstruoti ir techniškai modernizuoti. Pirma laiko atiduota naudoti geležinkelio jūrų perkėlos TSRS—VDR (Klaipėda—Mukranas) pirmoji eilė. Pradėjo veikti Vilniaus 3-osios termofikacinės elektrinės nauji pajėgumai. Geriau dirba transporto, paslaugų sferos darbuotojai.

Remiantis ekonomikos augimu nuosekliai įgyvendinama socialinio vystymo programa. Nemaža padaryta sprendžiant socialinius klausimus, ypač kaime. Didėjo plačiai vartojamų prekių gamyba. Sparčiau augo mokamos paslaugos gyventojams. Respublikoje ryžtingai kovojama prieš girtavimą bei alkoholizmą, šio kurso bus nuosekliai laikomasi ir ateityje. 1986 metais alkoholinių gėrimų pardavimas sumažėjo daugiau kaip trečdaliu. Tačiau mažmeninė prekių apyvarta ne tik kad nesumažėjo, o priešingai — padidėjo.

Tačiau respublikos ekonomikoje nepakankamai ryžtingai šalinami neigiami reiškiniai, dar yra nemaža trūkumų, aplaidumo, neišspręstų problemų. Pereidamos į intensyvinimo kelią, daugelis liaudies ūkio šakų ir įmonių per lėtai persitvarko, šis procesas dar neapėmė visų darbo ko-

lektyvų. Pagrindiniu pirmųjų penkmečio metų pramonės darbo trūkumu reikia laikyti tai, jog ne visos ministerijos ir įmonės ėmėsi veiksmingų priemonių, kad būtų stiprinama planinė ir sutartinė drausmė, griežtai laikomasi darbo ritmingumo, gerinama gaminamos produkcijos kokybė. Pernai respublikos ministerijos ir žinybos ne kartą koregavo metinius planus, nors tam dažnai nebuvo gamybinio ir ekonominio būtinumo. Antai Valstybinis agropramoninis komitetas praėjusių metų trečiojo ketvirčio produkcijos realizavimo planą sumažino 4 mln. rublių. Tuo tarpu faktiškai pirminis (nekoreguotas) planas buvo viršytas daugiau kaip 6 mln. rublių. „Lietuvos buitinės chemijos" susivienijimui ir Klaipėdos „Syriaus" sausųjų elementų gamyklai planinės užduotys buvo koreguojamos po 4 ir daugiau kartų. Tokius planinės drausmės pažeidimus būtina kuo skubiau ir galutinai išgyvendinti, o iš jų kaltininkų — pradedant ministrais, baigiant žinybų bei įmonių vadovais — pareikalauti griežtos asmeninės atsakomybės. Griežtos priemonės būtinos, nes planinių užduočių koregavimas iškraipo tikrąją padėtį, demobilizuoja darbo kolektyvus, skleidžia nusiraminimo nuotaikas, sudaro sąlygas nepagrįstai gauti premijas, nuslėpti planinių užduočių nustatymo klaidas ir pan.

Ritmingai organizuoti darbą daugeliui įmonių trukdė tai, kad didesnės planinės užduotys dar dažnai buvo nukeliamos į paskutinį metų ketvirtį, o mėnesinės užduotys netolygiai paskirstomos. Todėl planinės drausmės stiprinimas, planavimo tobulinimas tebėra vienas svarbiausių pramonės stabilaus darbo uždavinių.

Susirūpinimą kelia tai, kad vis dar pasitaiko sutartinės drausmės pažeidimų. Kas ketvirtį nuolat juos kartodami, Kazlų Rūdos bandomasis medienos dirbinių ir Jonavos baldų kombinatai, Šiaulių „Vairo" dviračių ir variklių gamykla, „Neries" žemės ūkio mašinų gamybinis susivienijimas ir kai kurios kitos įmonės sutrikdo daugelio kolektyvų normalų darbo ritmą. Todėl būtina pasiekti, kad sutartiniai įsipareigojimai būtų vykdomi visu šimtu procentų. Respublikos pramonė jau yra netoli šio tikslo. Tik jam įgyvendinti reikia kryptingesnių ir ryžtingesnių pastangų, didesnės darbo kolektyvų, jų vadovų, pirminių partinių organizacijų atsakomybės.

Kai kurių ministerijų ir žinybų įmonėse tarp darbo našumo ir darbo užmokesčio augimo tempų susidarė nepageidaujama disproporcija. Pernai Grūdų produktų ministerijos, Valstybinio žuvininkystės komiteto, Lietuvos žuvies pramonės gamybinio susivienijimo, Nemuno laivininkystės valdybos, Komunalinio ūkio ministerijos įmonėse darbo užmokesčio didėjimas aplenkė darbo našumo augimą. Tai grubus socialistinio ūkininkavimo principų pažeidimas.

Praėjusiais metais iš esmės negerėjo gaminamos produkcijos techninis lygis, jos kokybė. Aukščiausios kokybės kategorijos produkcijos dalis liko maždaug 1985 metų lygio. Pagal aukščiausios kokybės kategorijos atestuotos produkcijos lyginamąjį svorį mes atsiliekame nuo kaimyninių respublikų. Užduočių šioje srityje nevykdė Vilniaus Spalio 40-mečio staklių gamykla, „Elfos" elektrotechnikos gamybinis susivienijimas, Panevėžio VLKJS 40-mečio kabelių gamykla ir kai kurios kitos įmonės. Daugiau kaip dešimties pavadinimų produkcijai atimtas valstybinis kokybės ženklas. Dar gaunama nemažai reklamacijų dėl eksportuotos produkcijos kokybės. Tai mums nedaro garbės.

Daugelio plačiai vartojamų prekių kokybė nebepatenkina išaugusių gyventojų poreikių. Nesuprantama, kodėl nemaža Lengvosios ir Vietinės pramonės ministerijų (ministrai J. Ramanauskas ir G. Simenenka) įmonių dar gamina prekes ne žmonių poreikiams tenkinti, o sandėliui. Respublikos prekybos organizacijų sandėliuose užsigulėjusių ir paklausos neturinčių prekių yra susikaupę beveik už 14 mln. rublių. Sistemingai išbrokuojama ir į blogesnę rūšį perkeliama maždaug 5—8 procentai Leng-

vosios pramonės ministerijos įmonių gaminamos avalynės, trikotažo gaminių ir siuvinių. Negerėja „Elfos" susivienijimo gaminamų magnetofonų, Šiaulių televizorių ir „Vairo" gamyklų — televizorių ir dviračių kokybė. Antai praėjusių metų trečiajame ketvirtyje buvo išbrokuotas maždaug kas trečias „Vairo" gamyklos dviratis. Pablogėjo Vilniaus ir Utenos mėsos ir pieno kombinatų gaminamų produktų kokybė. Tai rodo, kad technologinės drausmės laikymasis šiuose darbo kolektyvuose dar nėra tapęs gamybos įstatymu. Neefektyvi techninės kontrolės tarnybų veikla. Taip dirbant sunku bus praktiškai įgyvendinti pernai priimtą respublikinę kompleksinę produkcijos techninio lygio ir kokybės kėlimo programą „Kokybė-90", kurioje aukščiausios kokybės kategorijos produkcijos gamybą dvyliktajame penkmetyje numatyta padidinti beveik dvigubai.

Įsidėmėtina ne tik ekonominė, bet ir politinė blogos produkcijos kokybės žala. Netikusi prekė pagrįstai piktina vartotoją, žemina šalies autoritetą. Todėl iš įmonių vadovų ir specialistų būtina pareikalauti pačios griežčiausios asmeninės ir partinės atsakomybės už produkcijos kokybę.

Respublikoje lėtai mažėja rankų darbas, kurį tebeatlieka daugiau kaip pusė visų darbininkų. Tik sparčiai diegiant į gamybą mokslo ir technikos naujoves galima šią problemą išspręsti. Deja, dabartiniai tempai, kuriais mažinamas rankų darbas, mūsų negali patenkinti. Ypač smarkiai šioje srityje atsiliko Valstybinis agropramoninis komitetas. Čia rankų darbo mažinimo užduotys dar nepakankamai pagrįstos realiomis priemonėmis, organizaciniu darbu, rajonų agropramoniniai susivienijimai šiam tikslui neparengė konkrečių veiksmų programų.

Respublikoje yra šimtai elektroninių skaičiavimo mašinų, įdiegta daugiau kaip 200 automatizuotų valdymo sistemų. Tačiau skaičiavimo technikos poveikis gamybos efektyvumui nėra pakankamas. Reikia sparčiau persitvarkyti ir šioje srityje. Įmonių ir organizacijų vadovams būtina kritiškai ir reikliai išsiaiškinti, kokios reikia skaičiavimo technikos, ką ji duoda ir ką turi duoti, kaip ją plačiau naudoti inžinerinio darbo ir gamybinių procesų valdymui automatizuoti. Mažai tepadaryta automatizuojant projektavimą. Tai ypač aktualu dabar, kai stengiamės kuo greičiau įsavinti naujus gaminius, pažangias gamybos technologijas.

Lietuvos TSR valstybinis plano komitetas privalo veiksmingiau ir kryptingiau telkti respublikos mokslininkus, kad jie ieškotų efektyvių skaičiavimo technikos naudojimo būdų, ryžtingiau koordinuoti ministerijų ir žinybų šios srities veiklą bei griežčiau reikalauti, kad, diegdamos skaičiavimo techniką, jos atliktų konkrečių ir didesnės apimties darbų.

Dar daug nesklandumų naudojant materialinius išteklius. Respublikos Ministrų Tarybai pavaldžios pramonės viršnormatyvinės materialinių vertybių atsargos sudaro daugiau kaip 30 mln. rublių. Palyginti su 1985 m. jos gerokai padidėjo. Beveik 60 procentų visų šių atsargų yra sukaupta Lengvosios ir Vietinės pramonės ministerijų įmonėse. Nemaža atsargų (apie 9 mln. rublių) sudaro įmonėms visiškai nereikalingos materialinės vertybės. Ministerijos ir žinybos privalo neatidėliodamos išnagrinėti susidariusią padėtį ir imtis veiksmingų priemonių, kad šios atsargos būtų kuo greičiau įtrauktos į ūkinę apyvartą.

Agropramoniniame komplekse taip pat yra nemaža spręstinų problemų. Nors grūdinių kultūrų derlingumas pernai padidėjo 1,5 cnt iš hektaro ir grūdų gauta 10 procentų daugiau negu 1985 metais, jų gamybos planinė užduotis liko neįvykdyta. Grūdų gamybos plano neįvykdė net 26 rajonai. Taigi vėl kartojamos daugelio metų klaidos. Palyginti su 1985 metais Jurbarko, Zarasų, Trakų, Vilkaviškio, Alytaus, Jonavos, Pasvalio ir Kapsuko rajonuose grūdų derlius pernai buvo mažesnis. Toks

penkmečio startas nepatenkinamas ir nepateisinamas. Grūdų gamybos padėtį dar labiau komplikuoja tai, kad pernai žiemkenčių sėjos planas respublikoje įvykdytas tik 91 procentu (neapsėta beveik 46 tūkstančiai hektarų). Ypač bloga padėtis Šilalės rajone, kuriame žiemkenčių sėjos planas įvykdytas tik 34 procentais, Jurbarko — 63, Ignalinos — 64, Tauragės — 66 procentais. Vien klimatinėmis sąlygomis to nepaaiškinsi. Vadinasi, ateityje šiuose ir kituose rajonuose susikaups daugiau pavasarinių darbų ir reikės padaryti viską, kad sumažėjęs žiemkenčių pasėlių plotas kiekviename ūkyje būtų visiškai kompensuotas vasariniais javais.

Nors praėjusiais metais bulvininkystėje pasiekta pažanga, tačiau galutiniai rezultatai dar yra nepatenkinami. Kaimynai baltarusiai iš hektaro vidutiniškai prikasė po 208 centnerius bulvių, estai — po 186, o mūsų respublikos žemdirbiai — tik po 178 centnerius. O kuo pateisinti Zarasų ar Ignalinos rajonus, kuriuose iš hektaro prikasta tik po 130—150 centnerių bulvių? Vadinasi, iš griežtos kritikos, pareikštos Lietuvos Komunistų partijos XIX suvažiavime, ne visur padarytos reikiamos išvados. Rajonų agropramoniniai susivienijimai turi reikliai ir principingai įvertinti padėtį, ištaisyti klaidas ir pašalinti bulvininkystės trūkumus. Būtina pagerinti maistinių bulvių kokybę.

Vykdydami LKP Centro Komiteto ir Lietuvos TSR Ministrų Tarybos patvirtintą kompleksinę programą „Pašarai", respublikos žemdirbiai sukaupė daugiau pašarų. Tačiau tebėra bloga jų kokybė. Mažiau kaip penktadalis patikrintų žolės miltų praėjusiais metais atitiko pirmos klasės reikalavimus, o Pasvalio, Šalčininkų, Švenčionių ir Zarasų rajonų ūkiuose padėtis dar blogesnė. Daugelyje rajonų bloga šieno, šienainio, siloso kokybė. To priežastis — nepakankamas ūkių, rajonų agropramoninių susivienijimų vadovų bei specialistų atsakingumas. Tokį požiūrį į savo darbą partija smerkia.

Gyvulininkystės produktų gamybos rezultatai galėjo būti kur kas geresni, jei visi ūkiai būtų panaudoję galimybes didinti pieno išmilžius ganant gyvulius ganyklose. Šis trūkumas ypač atsiliepė Anykščių, Jurbarko, Kaišiadorių, Šilalės ir kitų rajonų ūkių pieno gamybai. Susirūpinimą kelia taip pat penimų galvijų paros priesvorių mažėjimas, ypač Raseinių, Jurbarko, Zarasų, Lazdijų, Kupiškio rajonuose. Daugelyje ūkių nepakankami kiaulių priesvoriai. Daug kur apleista veislininkystė, tebėra nepakankamas realizuojamo galvijų prieauglio svoris. Ūkiuose vis dar daug serga ir krinta gyvulių. Šioje srityje mes verti nemažų priekaištų palyginti su kitomis sąjunginėmis respublikomis. Trūksta tvarkos organizuojant gyvulių ir pieno supirkimą iš gyventojų. Valstybinis agropramoninis komitetas ir rajonų vykdomieji komitetai privalo labiau rūpintis, kad iš gyventojų būtų superkama kuo daugiau gyvulininkystės produktų.

Praėjusiais metais įsteigti naujieji agropramoninio komplekso valdymo organai, nemaža padaryta gerinant bei tobulinant jų veiklą. Tačiau reikia savikritiškai pripažinti, kad Valstybinio agropramoninio komiteto ir rajonų agropramoninių susivienijimų veikla kol kas lėtai ir neryžtingai pertvarkoma. Tarp atskirų Valstybinio agropramoninio komiteto padalinių dar trūksta glaudžių, dalykiškų ryšių. Šių padalinių, ypač rajoninės grandies, darbo stiliuje ir metoduose pastebima nemaža biurokratizmo, į vietas siunčiama dar daug raštų. Matyt, nesugebame atsisakyti administravimo ir ūkių smulkmeniškos globos, nepasukome į ekonominius vadovavimo metodus, į kolūkių ir tarybinių ūkių savarankiškumo, iniciatyvos, atsakomybės už galutinius rezultatus ugdymą, per mažai teikiama jiems visokeriopos pagalbos, ypač materialinio aprūpinimo srityje. Valstybinio agropramoninio komiteto vadovybė (drg. J. Bernatavičius, V. Einoris ir G. Konopliovas) privalo geriau nagrinėti šias problemas ir ryžtingai šalinti senus, atgyvenusius veiklos metodus.

Nors kapitalinės statybos darbai respublikoje kiek paspartėjo ir pagerėjo, tačiau ir šioje srityje per lėtai persitvarkoma, statant kai kuriuos objektus vis dar nesilaikoma planinės drausmės. 1986 m. neįvykdyti komunalinio ūkio, buitinio aptarnavimo, transporto, mokslo ir kai kurių kitų šakų objektų statybos ir montavimo darbų planai, o tai sukelia disproporcijas planingai vystant respublikos liaudies ūkį. Dar ne visada ištekliai sukoncentruojami baigiamuosiuose liaudies ūkio objektuose. Agropramoninio komiteto Respublikinis kooperatinis-valstybinis statybos susivienijimas turi pagerinti darbą, ryžtingiau šalinti kaimo statybų trūkumus.

Sparčiau pertvarkyti darbą privalo Statybinių medžiagų pramonės ministerija. Respublikoje stinga kai kurių statybinių medžiagų, pablogėjo jų kokybė. Ir apskritai statybinių medžiagų gamyba didėja daug lėčiau, negu auga statybos organizacijų darbų programa. Statybinių medžiagų pramonės ministerija (drg. S. Jasiūnas) ir Valstybinis plano komitetas (drg. H. Jackevičius) turi surasti kelius ir būdus, kaip pašalinti susidariusią disproporciją, reikiamai subalansuoti planus, iš esmės pagerinti gaminamos produkcijos kokybę.

Nors respublikos miestuose įregistruoti 35 tūkstančiai pareiškimų kooperatiniams butams statydintis, kooperatiniai gyvenamieji namai lėtai statomi Klaipėdoje, Panevėžyje, Palangoje, Kelmėje, Šalčininkuose, Telšiuose, Varėnoje ir kituose miestuose. Būtina spartinti šių namų statybos tempus. Menkai naudojamos galimybės plėtoti individualią statybą. Sparčiau spresdami butų problemą, iš to turime padaryti reikiamas išvadas.

Kad būtų geriau tenkinami augantys gyventojų poreikiai, reikia geriau panaudoti galimybes plėsti mokamas paslaugas ir tuo remiantis geriau subalansuoti gyventojų pinigines pajamas bei išlaidas. Iš gyventojų lėšų rangos būdu kol kas blogai statomi sodininkų bendrijų pastatai, kooperatiniai garažai ir kiti statiniai. Čia tebevyrauja privatininkų teikiamos paslaugos. Centrinės statistikos valdybos duomenimis, šios paslaugos, suteiktos darbininkams ir tarnautojams minėtiems objektams statydintis ir remontuoti, sudaro 87 procentus, o kolūkiečiams — net 97 procentus iš šių paslaugų bendros apimties. Buities tarnybos pastangos čia turėtų būti energingesnės.

Buitinio gyventojų aptarnavimo ministerija rodo nepakankamai iniciatyvos plėsdama paslaugų asortimentą, diegdama naujas paslaugų rūšis ir aptarnavimo formas, keldama atliekamų darbų kokybę ir aptarnavimo kultūrą. Tai rodo daug gyventojų pagrįstų nusiskundimų. Nepakankamai plečiamas ir tobulinamas kaimo gyventojų buitinis aptarnavimas. Kaimo paviljonuose ir kompleksiniuose priėmimo punktuose trečdalis darbo vietų neužimtos, joms nesukomplektuoti kadrai. Buitinio gyventojų aptarnavimo ministerija (ministras — drg. K. Plechavičius) blogai koordinuoja ministerijų ir žinybų veiklą teikiant gyventojams mokamas paslaugas. Per maža Valstybinio plano komiteto įtaka šiai darbo sričiai, nors jame yra įsteigtas Liaudies vartojamų prekių ir paslaugų skyrius.

Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos sesija neseniai patvirtino 1987 metų respublikos ekonominio ir socialinio vystymo planą ir valstybinį biudžetą, kurie atitinka TSKP XXVII ir LKP XIX suvažiavimų kursą ir tiems metams numatytas penkmečio plano užduotis. Planas garantuoja tolesnį respublikos liaudies ūkio, mokslo ir kultūros kėlimą. Realizuojant jį reikia atkakliai dirbti, imtis iniciatyvių veiksmų, visose srityse laikytis valstybinio požiūrio. Svarbu nekartoti senų klaidų, ryžtingai šalinti trūkumus.

Palyginti su 1986 metais nacionalines pajamas šiemet planuojama

padidinti 3,8 procento, ne mažiau kaip 90 procentų jų prieaugio gauti keliant visuomeninio darbo našumą.

Kad būtų kuo geriau naudojami intensyvūs ekonomikos augimo veiksniai, numatyta pertvarkyti valdymo sistemą ir ūkininkavimo metodus. Šiemet visa pramonė dirba naujomis ūkininkavimo sąlygomis, jos darbuotojai praktiškai įgyvendina visiškos ūkiskaitos ir finansavimosi principus. Iš įmonių vadovų ir specialistų tai reikalauja kur kas platesnio ir gilesnio ekonominio mąstymo, efektyvesnių ekonominių valdymo metodų. Toliau vyksta parengiamasis darbas kitoms ekonomikos šakoms pervesti į naujas ūkininkavimo sąlygas.

1987 metų plane numatyta plačiau diegti mokslo ir technikos pažangą, kuri lems efektyvesnę gamybą. Toliau stiprės mokslo ir gamybos ryšiai. Respublikos ministerijų ir žinybų įmonėse numatoma kompleksiškai mechanizuoti 27 cechus ir barus, įdiegti 35 labai našias automatines ir srovines mechanizuotas linijas. Tai padės mažinti rankų darbą, produkcijos savikainą, didinti pelną. Liaudies ūkyje numatyta plačiau naudoti automatizuotas valdymo sistemas ir elektroninę skaičiavimo techniką, toliau plėsti liaudies švietimo sistemos kompiuterizavimą.

Mokslų Akademija, aukštosios mokyklos, šakiniai mokslinio tyrimo institutai turi iš esmės padidinti mokslinių darbų efektyvumą, ypač pagerinti patentų ir licenzijų darbą, kuo daugiau jų parduoti kitoms šalims. Dabar respublikoje esama padėtis šioje srityje neatidėliotinai taisytina.

1987 metais pramonės gamybos apimtį planuojama padidinti 4,1 procento. Gamybos augimo tempai numatyti šiek tiek didesni už penkmečio užduotis. Keliamas uždavinys geriau panaudoti veikiančius pajėgumus, didinti našių įrengimų darbo pamainumą. Darbo našumą pramonėje numatoma padidinti 3,8 procento ir jį keliant gauti ne mažiau 95 procentų produkcijos gamybos prieaugio. Daugiau negu penktadaliu padidės elektros energijos gamyba.

Būtina nepriekaištingai laikytis griežtų kuro, energijos, žaliavų ir kitų medžiagų taupymo reikalavimų. Šis labai svarbus tolesnio liaudies ūkio augimo šaltinis ypač aktualus mūsų respublikai, kurioje daugiausia naudojami atsivežtiniai ištekliai. O įvairiuose darbo ir gamybos baruose turime didelių taupymo rezervų. Argi normalu, kad vien respublikos metalo apdirbimo pramonėje drožlės bei atliekos sudaro penktadalį viso Lietuvoje sunaudojamo metalo? Inžinieriai konstruktoriai ir technologai turi gerai pagalvoti, kaip tobulinant konstrukcijas ir gamybos technologiją sumažinti metalo poreikį, o atliekas racionaliai ir sumaniai naudoti plačiai vartojamoms prekėms gaminti.

Šių metų plane daug dėmesio skiriama socialinėms priemonėms. Plačiai vartojamų ne maisto prekių gamyba padidės 5,3 procento. Tai 150 mln. rublių, arba 1,1 punkto, viršija kompleksinės liaudies vartojamų prekių ir paslaugų programos apimtį. Minėtas prekes gaminti privalo visos tokiai gamybai nespecializuotos įmonės. Jose kultūrinės-buitinės ir ūkinės paskirties prekių gamyba padidės 5,5 procento. Svarbiausia — gaminti ne bet kokias, o geras, madingas, gražias ir paklausias prekes.

41 susivienijime ir įmonėje nuo šių metų pradžios nustatytas valstybinis produkcijos priėmimas. Ši kontrolės forma, jos tolesnis plėtojimas sustiprins gamybos technologinę drausmę, padės gerinti produkcijos kokybę. Kadangi pastaroji pirmiausia priklauso nuo paties kolektyvo darbo, susivienijimų, įmonių vadovai ir visi darbuotojai turi stengtis, kad jų gaminama produkcija visiškai atitiktų valstybinių standartų ir techninių sąlygų reikalavimus.

Įgyvendinant Maisto programą, toliau bus plėtojamas agropramoninis kompleksas. Palyginti su vidutiniais metiniais vienuoliktojo penkmečio rodikliais žemės ūkio produkcijos gamybos augimo vidutinė metinė apimtis nuo šio penkmečio pradžios sudarys 9,8 procento vietoj 7,9 pro-

cento, numatyto pagal penkmečio planą. Šio augimo reikia siekti didinant žemės ūkio kultūrų derlingumą, gyvulių ir paukščių produktyvumą, laukininkystėje ir gyvulininkystėje diegiant intensyvias technologijas. Šios technologijos reikalauja geriau naudoti melioruotas žemes. Melioravimo darbus pirmiausia reikia koncentruoti tuose rajonuose ir ūkiuose, kurie atsilieka šioje srityje, labai pagerinti melioracijos darbų kokybę. Būtina toliau mažinti grūdų, bulvių ir kitos produkcijos nuėmimo, transportavimo ir saugojimo nuostolius.

Svarbius gyvulininkystės intensyvinimo uždavinius išnagrinėjo 1986 m. lapkričio mėnesį įvykęs LKP CK V plenumas. Įgyvendinant šio plenumo nutarimus Valstybinis agropramoninis komitetas, jo rajoninės grandies ir ūkių vadovai bei specialistai turi padaryti viską, kad šiemet kiekviename rajone ir ūkyje būtų įvykdyti gyvulininkystės produktų gamybos bei pardavimo valstybei planai ir socialistiniai įsipareigojimai. Siekiant šio tikslo, labai svarbu pasirūpinti, kad būtų gera gyvulių priežiūra žiemą, racionaliai naudojami pašarai, ypač koncentruoti, žiūrėti, kad visur ir visu pajėgumu veiktų pašarų ruošimo cechai.

Didelės yra mėsos gamybos užduotys. Būtina suintensyvinti galvijų penėjimą ir visuose ūkiuose gauti ne mažesnius kaip 650—700 gramų paros priesvorius. Čia turi padėti kolektyvinė ranga ir kitos pažangios darbo organizavimo formos bei technologijos. Šiemet yra realios galimybės, kad galvijų prieauglis būtų parduodamas 450 kg ir didesnio svorio.

Ryžtingai šalintini kiaulienos gamybos trūkumai. Yra nemaža ūkių, kuriems auginti kiaules nuostolinga vien dėl to, kad nesirūpinama intensyviu jų penėjimu. Kartu reikia ryžtingai gerinti veislininkystę. Negalima taikstytis su tuo, kad kai kurie ūkiai išsiaugina mažai paršelių tiek sau, tiek gyventojams. Dėl to nukenčia asmeninis pagalbinis ūkis. Iš dalies dėl šios priežasties praėjusiais metais gyventojai mažiau gyvulių pardavė valstybei. Tai neigiamai atsiliepė respublikos mėsos produktų bendram balansui. Būtina visomis išgalėmis stengtis sumažinti gyvulių kritimą, daugiau supirkti gyvulių ir pieno iš gyventojų, užkirsti kelią dar dažniems sukčiavimo ir grobstymo faktams.

Agropramoninio komplekso pramonės prekinės produkcijos gamybą numatoma padidinti 4,6 procento. Vyno, likerio ir degtinės įmonės, spirito gamyklos bus toliau pertvarkomos gaminti bealkoholinius gėrimus ir perdirbti vaisius.

Palyginti su praėjusiais metais šiemet statybos ir montavimo darbų planas iš visų finansavimo šaltinių padidės 6,8 procento, žymiai išaugs visų statybos organizacijų darbų apimtis. Našų ir kokybišką darbą skatina tai, kad dabar tobulinamas statybos ir projektavimo organizacijų ūkio mechanizmas. Statybos ministerija, Respublikinis statybos susivienijimas, kitos respublikos ministerijos ir žinybos užsakovės kartu su miestų ir rajonų vykdomaisiais komitetais turi panaudoti esamus rezervus statybinių organizacijų pajėgumams didinti ir užtikrinti, kad plane numatytos apimtys būtų visiškai įvykdytos. Rezervų čia yra. Tai rodo, sakysim, Panevėžio parodomojo statybos tresto darbo patirtis. Šiame treste laikomasi statybos darbų technologijos, efektyviai taikomos mažosios mechanizacijos priemonės, čia gera gamybinė ir darbo drausmė. Todėl ir darbo našumas yra vienas iš didžiausių Statybos ministerijos sistemoje. Tuo tarpu Jonavos chemijos statybos, Utenos statybos trestuose vieno darbuotojo išdirbis beveik trečdaliu mažesnis už Panevėžio statybos tresto darbuotojo išdirbį. Kur kas mažesnis jis „Vilniaus statybos", „Kauno statybos", Šiaulių, Klaipėdos bei Alytaus statybos trestuose. Jeigu šių trestų darbo našumas bent priartėtų prie Panevėžio statybininkų pasiektų rezultatų, labai padidėtų visų jų statybos ir montavimo darbų apimtis su tuo pačiu darbuotojų skaičiumi.

Šiemet skiriama vis daugiau dėmesio ir socialinėms problemoms. Mažmeninė prekių apyvarta padidės 3,3 procento, o neskaitant alkoholinių gėrimų — 5,7 procento. Gerės prekyba statybinėmis medžiagomis. Mokamųjų realizuojamų paslaugų apimtį numatoma padidinti 7,1 procento, o buitinių paslaugų — 11,3 procento. Naudojant visus finansavimo šaltinius numatoma pastatyti 1910 tūkst. m^2 bendro ploto gyvenamųjų namų, arba beveik 3 procentais daugiau negu pernai. Numatyti būdai tobulinti liaudies švietimą, specialistų ir kvalifikuotų darbininkų rengimą, gerinti sveikatos apsaugą, žmonių poilsio sąlygas, stiprinti visos socialinės sferos materialinę bazę.

Visų mūsų laukia dideli darbai. Norint sėkmingai juos atlikti, būtina didinti ministerijų ir žinybų, partinių organizacijų, vietinių Tarybų vaidmenį bei atsakomybę už kompleksišką socialinio ir ekonominio vystymo planų vykdymą. Čia itin didelę reikšmę turės nuosekliai realizuojamas TSKP CK, TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo ir TSRS Ministrų Tarybos nutarimas dėl Tarybų vaidmens didinimo.

Partijos keliami persitvarkymo uždaviniai reikalauja iš esmės pertvarkyti visą ūkinį mechanizmą, visokeriopai remti kūrybinius sumanymus, iniciatyvą, partinių ir tarybinių organų, visų darbo kolektyvų veikloje įtvirtinti dalykiškumą, reiklumą, ritmingą ir efektyvų darbą, kad visur būtų pasiekti geri galutiniai darbo rezultatai. „Gyventi ir dirbti, mąstyti ir veikti senoviškai mes negalime, — pažymėjo draugas M. Gorbačiovas susitikime su Krasnodaro krašto partiniu aktyvu. — Be pertvarkymo mes neišspręsime to, ką užsibrėžėme, neišspręsime uždavinių, kuriuos iškėlė partijos XXVII suvažiavimas" [1].

TSKP XXVII suvažiavimas pareikalavo didinti visų kadrų dalykiškumą ir atsakomybę. Pirmiausia reikia pertvarkyti kadrų psichologiją ir mąstyseną, atsikratyti pasenusių stereotipų. Iš to visi privalome padaryti kuo rimčiausias išvadas, dirbti kūrybingai, drąsiai, ryžtingai pasmerkti biurokratinį darbo stilių, popierinius, kabinetinius darbo metodus. Daugiau gyvo organizacinio darbo, mažiau administravimo, daugiau demokratijos ir viešumo — to šiandien reikalauja iš kiekvieno komunisto ir vadovo partija, revoliucinis persitvarkymo procesas.

Keliami uždaviniai bus sėkmingai išspręsti, jei visuose darbo kolektyvuose didės atsakomybė, augs pareigingumas, bus sudaryta nepakantumo atmosfera įvairiems darbo drausmės ir tvarkos pažeidimams, kurie dažnai trukdo mums sparčiau žengti į priekį. Būtina visur ugdyti žmogiškąjį veiksnį, skatinti žmogaus — visų gėrybių kūrėjo — iniciatyvą. Tik sąžiningas darbas visose srityse padės įvykdyti partijos nubrėžtus planus.

Svarbi Tarybų valstybės žengimo ekonominės ir socialinės pažangos keliu gairė bus šiemet švenčiamas Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos 70-metis. Geriausia dovana šiai sukakčiai pažymėti — tai našus visų mūsų darbas. Vis daugiau Tarybų Lietuvos darbo žmonių įsitraukia į visaliaudinį socialistinį lenktyniavimą ir įsipareigoja iki Didžiojo Spalio jubiliejaus įvykdyti dvejų penkmečio metų planą ir gaminti geros kokybės produkciją. Be abejo, mūsų respublikos darbo žmonės, žengdami koja kojon su visa tarybine liaudimi partijos XXVII suvažiavimo numatytu keliu, sutiks šią šlovingą datą naujais darbo laimėjimais, tobulindami visas mūsų visuomenės gyvenimo sritis.

---

[1] Tiesa. — 1986, rugsėjo 21.

DARBO KOLEKTYVAI — DIDŽIOJO SPALIO JUBILIEJUI

„Socializmas... davė mums tokių materialinių, tokių idėjinių ir tokių dorovinių išteklių, kurie leidžia daryti efektyvų poveikį pasaulio įvykių raidai"[1], — kalbėjo draugas J. Ligačiovas iškilmingame susirinkime, skirtame Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos 69-osioms metinėms. Vienas iš tokių išteklių — neblėstanti liaudies revoliucinės kūrybos dvasia, patriotinis siekis kiekvienoje darbo vietoje padaryti kuo daugiau su mažiausiomis sąnaudomis. Tokio siekio išraiška — V. Gvozdevo, A. Potapovo ir V. Sidoreikos brigadų kolektyvų iniciatyva, kuriai pritarė TSKP CK, pirma laiko įvykdyti dvejų penkmečio metų planą ir garbingai sutikti Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos 70-ąsias metines[2].

Mūsų respublikoje šią patriotinę šalies kolektyvų iniciatyvą pirmosios parėmė Panevėžio „Ekrano" gamyklos TSKP XXVII suvažiavimo V. Vilučio ekranų presuotojų, Kauno namų statybos kombinato A. Žigelio statybininkų bei montuotojų ir Pasvalio rajono Sabonių kolūkio I. Jodinskienės gyvulių augintojų brigados. Jai pritarė Lietuvos KP Centro Komitetas[3].

Taip darbo žmonės atsakė į TSKP XXVII suvažiavimo raginimą spartinti šalies ekonominį ir socialinį vystymą. Atsakė gerai apsvarstę savo galimybes, numatę vidinius spartuoliško darbo rezervus. Svarbiausias iš jų — jau šiame penkmetyje visą materialinės gamybos šakų prieaugį gauti didinant darbo našumą. Todėl darbo kolektyvai, partinių organizacijų vadovaujami, stengiasi geriau naudoti įrengimus, sumaniai organizuoti darbą. Šis kelias nelengvas: naujovės skinasi kelią atkaklioje jas diegiančių žmonių kovoje su senojo ūkio mechanizmo liekanomis, inercija, rutina ir sustingimu.

— Kodėl iniciatyva spartuolišku darbu pasitikti Didžiojo Spalio 70-ąsias metines jūsų gamykloje dar nėra masinė, ją parėmė tik kelios dešimtys darbininkų? — pasiteiravau Vilniaus grąžtų gamyklos planavimo skyriaus viršininką Vladą Rukšėną.

— Todėl, kad vadovaujantys materialinio-techninio tiekimo organai į darbininkų iniciatyvas paprastai neatsižvelgia, — paaiškino ekonomistas, — nors mūsų produkcija turi paklausą.

Vadinasi, dar nevisiškai realizuota darbo kolektyvų teisė planuoti gamybą „iš apačios", įtvirtinta TSRS įstatyme dėl darbo kolektyvų, kolektyvų socialistiniai įsipareigojimai ir pasitiktiniai planai dažnai stokoja materialinio ir techninio pagrįstumo.

Kaip planuojant ir valdant gamybą atsižvelgti į darbo kolektyvų pastangas ją spartinti, tebėra opi ir spręstina problema. Vis dėlto partija ir visa liaudis pasiekė, kad galimybės pertvarkyti gamybinę veiklą, skatinti masių energiją ir iniciatyvą dabar nepalyginamai didesnės negu anksčiau. Tas pats darbininkas ar kolektyvas, kuris iki šiol vengė smarkiai viršyti išdirbio normą, būgštaudamas, kad ji nebūtų peržiūrėta, dabar tai padarys nedvejodamas. Realizuodami socialistinį paskirstymo principą: iš kiekvieno — pagal sugebėjimus, kiekvienam — pagal darbą, gerokai pažengėme į priekį, įgyvendinus darbo užmokesčio reformą, geriau uždirbs tas, kuris daugiau ir geriau dirbs. O tai sudaro realias prielaidas priimti didesnius įsipareigojimus, viršyti gamybos užduotis.

Dabartiniu persitvarkymo, o kartu ir šalinimo visko, kas svetima mūsų gyvensenai, laikotarpiu ypatingą reikšmę įgyja ne tik kiekybiniai, bet ir kokybiniai gamybos aspektai. Dėkodami spartuoliams už papildomai pastatytus namus, pasiūtus drabužius ar numegztą trikotažą, kartu norime priminti: „...spartinimas turi vykti tik per gerą kokybę, per geresnę produkciją su geromis gamybinėmis savybėmis, užtikrinančiomis, kad būtų diegiamos technologijos, taupančios darbą, išteklius ir t. t. ... Spartinimas neatskiriamai susijęs su gera kokybe. Tas, kuris mano kitaip, iki šiol apskritai nesupranta, kas yra spartinimas"[4]. Šie draugo M. Gorbačiovo kalbos žodžiai, pasakyti TSKP Centro Komitete įvykusiame pasitarime, kuriame buvo apsvarstyti produkcijos valstybinio priėmimo pramonės ministerijų susivienijimuose ir įmonėse įvedimo klausimai, rodo, koks didelis dėmesys persitvarkymo sąlygomis skirtinas produkcijos kokybei. Pastaroji sąvoka — tai ne tik aukštas produkcijos techninis lygis ir patikimumas, bet ir naujas darbo stilius, žodžių ir darbų vienovė, mokėjimas pakilti aukščiau siaurų žinybinių interesų. Ugdant tokį darbo stilių, kuriant normalią aplinką, valstybinio priėmimo darbe svarbų vaidmenį atlieka įmonių ir susivienijimų partinės organizacijos. Jos siekia, kad gamybininkai vadovautųsi ne asmeniniais ir žinybiniais, o partiniais ir valstybiniais interesais.

Česlovas RIMEIKA

[1] Tiesa. — 1986, lapkričio 7.
[2] Tiesa. — 1986, rugsėjo 24.
[3] Tiesa. — 1986, spalio 4.
[4] Tiesa. — 1986, lapkričio 16.

ATASKAITŲ IR RINKIMŲ REZULTATAI

Respublikos partinėse organizacijose baigėsi ataskaitinė-rinkiminė kampanija — pirmoji po TSKP XXVII suvažiavimo. Ji apėmė beveik 10 tūkstančių partinių formuočių: visas partines grupes, nedideles pirmines partines organizacijas ir cechų partines organizacijas. Partiniai komitetai ir partiniai biurai savo ruožtu informavo komunistus susirinkimuose apie nuveiktą darbą.

TSKP CK Generalinio Sekretoriaus M. Gorbačiovo pranešime TSKP CK birželio plenume buvo pabrėžta, kad reikia ir toliau plėtoti pirminių partinių organizacijų savarankiškumą, savaveiksmiškumą, kovingumą, komunistų iniciatyvą ir aktyvumą. Štai pagrindinė grandis, kurios būtina kaip reikiant imtis. Tai reikalauja, kad partinės organizacijos darbo stiliumi ir metodais efektyviau veiktų persitvarkymo procesą visuose ūkinio ir kultūrinio darbo baruose, skatintų komunistus, visus darbo žmones darbuotis energingai ir kūrybiškai, rezultatyviai. Naują impulsą šiai veiklai suteikė ataskaitos ir rinkimai, kuriems ypač būdingas dėmesys žemutinėms grandims, siekimas įsigilinti į jų veiklą ir geriau ją analizuoti.

Praėję partiniai susirinkimai apskritai rodo išaugusį partinių organizacijų vaidmenį darbo kolektyvuose, komunistų politinio brandumo, jų avangardinio vaidmens augimą, pasiryžimą stengtis, kad būtų įgyvendintas partijos kursas, kurį nubrėžė TSKP XXVII suvažiavimas. Vis aiškiau ryškėja tendencija kelti partinių susirinkimų organizuotumą ir dalykiškumą. Beveik visuose juose komunistų dalyvavimo procentas buvo vidutiniškai daugiau kaip 97. Pranešimai buvo parengti geriau, jų pagrindas — dažniausiai dalykiška padėties analizė. Daug atviriau kalbėta apie trūkumus, jų priežastis, aktyviau ir drąsiau buvo kelti opūs klausimai. Dalykinis susirinkimų tonas palankiai paveikė kalbėtojus — vyko atviras ir principingas svarstymas, tiesus keitimasis nuomonėmis. Diskusijose kalbėjo daugiau kaip keturi penktadaliai susirinkimuose dalyvavusių partinių grupių narių, daugiau kaip 70 procentų cechų ir pirminių partinių organizacijų susirinkimų dalyvių.

Kaip pavyzdį galima pateikti Vilniaus elektros matavimų prietaisų gamyklos surinkimo ir reguliavimo baro partinės grupės susirinkimą. Ir partinės grupės organizatorės A. Točickos pranešimas, ir komunistų žodžiai buvo konkretūs, keliamos problemos — opios, kritika cecho vadovybės adresu — bešališka. Susirinkimas vyko dalykiškai, be įgrįsusių ataskaitų. Žodžiu, buvo akivaizdu, kad šioje partinėje organizacijoje susidarė dalykiška ir abipusiškai reikli atmosfera.

Panaši aplinka vyravo ir Kretingos rajono Jokūbavo kolūkio, Vilkaviškio rajono „Pergalės" kolūkio fermos partinių grupių, Kaišiadorių HAE statybos pagrindinio ruožo cechų, Vilniaus radijo komponentų gamyklos 23 cecho partinių organizacijų, Plungės rajono Stalgėnų aštuonmetės mokyklos ir daugelio kitų pirminių partinių organizacijų susirinkimuose. Jie vyko turiningai, nuodugniai analizuojant savo darbą.

Susirinkimų dalyviai nagrinėjo partinio vadovavimo ūkinei veiklai formų ir metodų pertvarkymo, organizacinio ir politinio darbo klausimus, remdamiesi TSKP CK 1986 m. birželio plenumo nuostatomis. Svarbią vietą čia užėmė mokslinės techninės pažangos, darbo našumo didinimo, techninio lygio ir produkcijos kokybės, visų rūšių išteklių taupymo prob-

lemos. Buvo analizuojami brigadų, pamainų, barų, cechų, skyrių gamybinės veiklos rezultatai, komunistų dėmesį nukreipiant į socialistinio lenktyniavimo veiksmingumą. Šiuose susirinkimuose buvo ypač pabrėžiama mintis, kad būtina aktyvinti žmones sprendžiant iškilusius uždavinius, stiprinant drausmę, kovojant su girtavimu, nedarbinėmis pajamomis.

Deja, reikia pripažinti, kad persitvarkymo egzaminą kol kas išlaiko ne visos partinės organizacijos: kai kurių sekretorių, partinių grupių organizatorių darbo stilius iš esmės beveik nepasikeitė.

Kai kurių partinių grupių susirinkimai neatliko mobilizuojančio vaidmens, vyko formaliai. Juose nepavyko suorganizuoti dalykiško ir suinteresuoto pokalbio, nuodugnios analizės ir objektyvaus įvertinimo, nebuvo kritikos iš apačios. Kai kurių komunistų pasisakymai buvo ne visai konkretūs, jie kalbėjo bendromis frazėmis, o vietoj kritikos tebuvo prašymai ir pageidavimai. Geriausiu atveju buvo tenkinamasi faktų (pavyzdžiui, drausmės pažeidimų, broko ir t. t.) konstatavimu, nenurodant jų priežasčių. Pokalbiai buvo atsiję nuo konkrečių reikalų, labai mažai dėmesio buvo skiriama tiesioginiam partinės grupės organizatoriaus, sekretoriaus darbui, neanalizuota, kaip jie persitvarkė, kur dar dirba nepatenkinamai, kur reikia pasitempti. Kai kuriuose pranešimuose organizacinio partinio ir ideologinio darbo klausimai atsidūrė antroje vietoje palyginti su ūkiniais: dėl to jie gvildenti prabėgomis, svarstyti paviršutiniškai.

Apskritai reikėtų atkreipti dėmesį, kad kai kurių partinių grupių organizatoriai ir sekretoriai stengėsi pranešimuose pateikti tik teigiamus savo darbo bruožus. Pavyzdžiui, jei planinės užduotys neįvykdytos, apie ūkinę veiklą kalbama prabėgomis. Ir atvirkščiai, jei kolektyve buvo mažai dėmesio skiriama auklėjamajam darbui, tai apie jį tik užsimenama, o daugiausia kalbama apie gamybinius reikalus. Ne visur priimtieji nutarimai skirti aktualioms problemoms, juose mirga bendri, nekonkretūs samprotavimai ir lozungai. Nepakankamai dėmesio buvo skiriama žmogiškajam faktoriui, tai yra tam, kad visas darbas būtų kupinas rūpinimosi žmogumi, jo darbo, buities ir poilsio sąlygomis.

Blankiai praėjo ataskaitiniai-rinkiminiai susirinkimai Kauno radijo gamyklos eksperimentinio konstruktorių biuro techninės dokumentacijos skyriaus, Šiaulių rajono Žadžiūnų kolūkio fermos, Prekybos ministerijos kokybės inspekcijos partinėse grupėse, Vilniaus rajono Mickūnų vidurinės mokyklos, biuletenio „Darbas ir poilsis" redakcijos partinėse organizacijose. Šį sąrašą, deja, galėtume pateikti dar ilgesnį.

Vienu žodžiu šiose partinėse grupėse ir nedidelėse partinėse organizacijose galimybės kritiškai įvertinti kiekvieno komunisto gamybinį ir visuomeninį darbą nebuvo kaip reikiant išnaudotos.

Svarbus partinių komitetų, pirminių partinių organizacijų uždavinys — kruopščiai išanalizuoti praėjusių ataskaitų ir rinkimų rezultatus, atsižvelgti į jų pamokas, padaryti reikiamas išvadas. Ataskaitinė-rinkiminė kampanija tartum veidrodis atspindėjo tikrą darbo turinį ataskaitiniu laikotarpiu: susirinkimų trūkumai atskleidė partinių organizacijų darbo negeroves.

Ataskaitos ir rinkimai vaizdžiai rodo, kad ateityje laukia dideli darbai. Kasdien ir kryptingai reikia stengtis pertvarkyti visų grandžių darbą. Tai pirmiausia — partinių organizacijų vadovų pareiga.

Šiuo metu respublikos partinėse organizacijose yra 5800 partinių grupių organizatorių, beveik 4 tūkstančiai cechų partinių organizacijų sekretorių ir daugiau kaip 5700 pirminių partinių organizacijų sekretorių. Taigi jėga įspūdinga! Dėl to itin didelė yra sekretoriaus, partinės grupės organizatoriaus asmeninio pavyzdžio reikšmė vykdant gamybines užduotis, jo organizuotumo ir drausmės, elgesio darbe ir buityje pavyzdžio reikšmė. Kaskart vis didesnį vaidmenį įgauna tokios jo savybės kaip

naujovės jutimas, nesitaikstymas su trūkumais, atsakingumas, gebėjimas mąstyti ir veikti savarankiškai, kūrybingai.

Drąsiai kelti administracijai, partiniam komitetui ar biurui kolektyvą jaudinančius klausimus, siekti, kad trūkumai būtų pašalinti, kritikuoti tuos, dėl kurių kaltės trukdomas darbas, atsiliekama, — štai tokie darbo stiliaus bruožai, kurie turi būti būdingi kiekvienam grupės organizatoriui, partinės organizacijos sekretoriui.

Galima pateikti daug partinių organizacijų veiklos pavyzdžių, kada jos kūrybingai, kryptingai ir efektyviai sprendžia ūkinius uždavinius. Panevėžio „Ekrano" gamyklos TSKP XXVII suvažiavimo ekranų presavimo brigados, vadovaujamos V. Vilučio, partinės grupės iniciatyva priimtas nutarimas didinti gamybos efektyvumą šiame penkmetyje diegiant mokslines technines priemones. Dėl to brigada priėmė inžinerijos-technikos darbuotojų ir sumažino savo brigados narių skaičių 20 procentų. Pirmieji rezultatai rodo, kad bendromis darbininkų ir inžinierių jėgomis dvyliktajame penkmetyje bus galima padidinti darbo našumą brigadoje 2,7 karto, viršum plano pagaminti produkcijos už 9 milijonus rublių ir sutaupyti medžiagų už 300 tūkstančių rublių. Didžiosios Spalio Socialistinės revoliucijos 70-mečiui brigada priėmė didesnius socialistinius įsipareigojimus, užsibrėžė iki įžymiosios datos įvykdyti dvejų penkmečio metų produkcijos apimties planą ir dvejų su puse metų darbo našumo didinimo užduotį. Šiai brigados iniciatyvai pritarė Lietuvos KP Centro Komitetas.

Tačiau ar kiekviena partinė grupė ar partinė organizacija gali įrašyti į savo darbų aktyvą panašią iniciatyvą ar kitą konkretų darbą? Reikia gerai įsisąmoninti, kad būtent žemutinėse organizacijose sprendžiamas didžiausių planų likimas, užtikrinamas viso socialinio ekonominio vystymosi tiek įmonėje, tiek rajone, mieste ar respublikoje spartinimo rezultatyvumas. Spręsdamos gamybinius uždavinius, partinės organizacijos gali ir privalo, kaip reikalauja partija, nesitaikstyti su trūkumais, diegti aktualius darbo metodus.

Daugiau dėmesio komunistai turi skirti socialinėms problemoms. Šiandien svarbiausias dalykas — rūpinimasis žmonėmis. Darbo ir buities sąlygas galima pagerinti ir savo jėgomis, pirmiausia kiekviename ceche, kiekviename bare ar brigadoje. Tai ir bus tikros aktyvios partinės pozicijos pasireiškimas.

Pavyzdžiui, „Sigmos" susivienijimo partinė organizacija visą laiką rūpinasi diegti įvairias socialines priemones. Vien praėjusiais metais pradėjo veikti sporto ir sveikatingumo kompleksas, medicinos punktas, maisto produktų parduotuvė, 560 vietų aktų salė, šeimyninis bendrabutis, poilsio bazė Baltijos pajūryje ir kt. Kad rudenį ir žiemą darbuotojai rečiau sirgtų, pagrindinės skaičiavimo mašinų įmonės cechai sujungti galerijomis. Apskritai partinis komitetas nuosekliai rūpinasi, kad susivienijimas taptų ne tik gamybos centru, bet ir kultūringo laisvalaikio židiniu kolektyvo nariams ir jų šeimoms.

Nors palankiai sprendžiami socialiniai-buitiniai kolektyvo poreikiai, vis dėlto svarbus akcentas tebėra šeimininkiškas komunistų nerimas. Įrankių cecho partinės grupės ataskaitiniame-rinkiminiame susirinkime tiesiog priekaištauta, kad rekonstrukcijos projekte nepakankamai apgalvota ventiliacija, ankšti persirengimo kambariai, nepatogios spintelės. Nors šie klausimai atrodo nelabai reikšmingi kitų priemonių fone, tačiau jie susiję su kasdieniu cecho darbuotojų gyvenimu. Tai vienas pavyzdys, tačiau jis rodo kaip vadovaujančią, koordinuojančią partinio komiteto veiklą lydi suinteresuotas požiūris ir aktyvi partinių grupių veikla, jų pastangos neišleisti iš akių nė vienos darbo vietos ir apskritai visų kolektyvo narių darbo sąlygų, jų poreikių.

Didelius rezervus pirminių partinių organizacijų kovingumui, žemutinių grandžių aktyvumui didinti iškėlė aikštėn dabartinė ataskaitinė-rinkiminė kampanija. Svaresnį žodį tarti turi partinės grupės, ugdydamos žmonėms šeimininko jausmą, rūpindamosios jų socialiniais-buitiniais reikalais. Partinės organizacijos politinį brandumą rodo ne išorinis efektas, o siekimas, kad kiekvienas konkretus žmogus gautų didesnį galutinį rezultatą.

Nagrinėjant partinių organizacijų darbą, matyti, kad jame yra sudėtingų problemų, persitvarkymas vyksta dar lėtai ir netolygiai. Tiesa, kai kurios partinės organizacijos užčiuopė laiko pulsą, aktyviai pradėjo persitvarkyti ir gana sėkmingai prisiderino prie spartinimo ritmo.

Būdingiausi geriausių respublikos pirminių partinių organizacijų bruožai, išryškėję pastaruoju metu, — tai pirmiausia dėmesio sutelkimas į pagrindinius, aktualiuosius klausimus, perspektyvos įžvelgimas, pasirengimas siekti gerų galutinių rezultatų, nutarimų vykdymo kontrolės stiprinimas, didesnis viešumas, savikritiškas savo darbo vertinimas, konstruktyvi kritika. Daugelis partinių organizacijų ėmė konkrečiau spręsti pagrindinius ekonominio ir socialinio vystymo klausimus, geriau užtikrinti avangardinį komunistų vaidmenį ir didesnę partinę įtaką konkrečiai darbo kolektyvų veiklai, jų nuotaikoms. Tokiu požiūriu reikia grįsti praktinį darbą naujomis sąlygomis, sprendžiant kaskart aktualesnius spartinimo uždavinius.

Būtų galima pateikti daug pavyzdžių, kai persitvarkymą ir spartinimą partinės organizacijos laiko nebe abstrakčiomis sąvokomis, o gyvu konkrečiu darbu. Tačiau persitvarkymas vyksta toli gražu netolygiai. Dar yra, ir nemažai, tokių partinių organizacijų, kurios nerangiai persitvarko, delsia, pasyviai kažko laukia. Tai veikiausiai yra dėl to, kad daugelis darbo kolektyvų, dirbančių panašiomis sąlygomis, gauna anaiptol nevienodus ekonominio ir socialinio vystymosi rezultatus.

Vis daugiau pavyzdžių galima pateikti apie kompleksinį gamybos intensyvinimą ir socialinių-buitinių problemų sprendimą. Tačiau reikia pasakyti, kad ir rezervų čia dar ganėtinai. Pirmiausia reikia patempti ekonomiškai silpnus ūkius. Nemaža kolūkių ir tarybinių ūkių priskiriama prie vadinamojo „aukso vidurio". Tokie ūkiai rezervų turi ne mažiau, kaip pirmaujantys. Tačiau bėda yra ta, kad partinės organizacijos, vadovai komunistai susigyveno su esama padėtimi, darbuojasi senoviškai, ignoruoja dažnai net pašonėje esamą pažangų patyrimą. Tokioms nuotaikoms paskelbta kova. Ir ji duoda vaisių.

Antai Šiaulių rajono Ginkūnų tarybinio ūkio komunistai savikritiškai įvertino tai, kas pasiekta, peržiūrėjo savo galimybes. Partinis komitetas pergrupavo partines jėgas, sustiprino žemutines grandis. Partinės grupės ir cechų partinės organizacijos tapo kovingesnės, padidėjo jų autoritetas, įtaka sprendžiant gamybinius ir socialinius klausimus, naudojant vidinius rezervus.

Partinio komiteto iniciatyva sustiprinti vidurinės grandies kadrai, pakartotinai išnagrinėta darbuotojų materialinio skatinimo sistema, jų atlyginimas glaudžiai susietas su galutiniais rezultatais. Per aštuonis mėnesius palyginti su tokiu pat užpraėjusių metų laikotarpiu gyvulininkystės produkcija padidėjo 19 procentų. Vidutinis primilžis iš karvės padidėjo daugiau kaip 200 kilogramų. Javų derlius nuo 38 centnerių grūdų, prikultų iš hektaro 1985-aisiais metais, padidėjo iki 45 centnerių. Taigi padėtis smarkiai pasikeitė, nors nepraėjo nė metų. Tarybinio ūkio partinė organizacija puikiai įrodė, kad sudėtingos problemos jai ne per sunkios.

Deja, dar daug kitokio pobūdžio pavyzdžių yra kiekvienamе rajone. Antai Akmenės rajono Kivylių kolūkio pagrindiniai gamybiniai ekonominiai rodikliai per paskutinius du penkmečius nepakyla aukščiau rajono

vidurkio. Taip yra todėl, kad kolūkio partinė organizacija, orientuodamasi į vidutinius rajono rodiklius, o ne maksimaliai panaudodama vidinius rezervus, susigyveno su tokia padėtimi, dirba vangiai, neieško naujų kelių. Tokių pavyzdžių yra nemažai, jie rodo, kad darbuotojai lėtai persiorientuoja siekti maksimalių galutinių rezultatų. Tai patvirtina ir kai kurie partiniai susirinkimai, kuriuose išryškėjo, kad nemaža komunistų dar neatsikratę nusiraminimo, jie tenkinasi vidutiniais rajono, respublikos rezultatais.

Kritika susirinkimuose šiais atvejais tėra vienpusiška — pretenzijos tiekėjams. O įsišaknijęs požiūris, jog spręsti svarbias problemas tegali viršutiniai lygmenys, — tik gerina dirvą bręsti išlaikytinių nuotaikoms ir nerangumui. Taigi reikia pasistengti, kad būtų įveiktas šis įsigalėjęs mąstymo stereotipas, nuteikti visus, pirmiausia vadovus komunistus ieškoti rezervų ir maksimaliai juos panaudoti visuomeninės gamybos intensyvinimui.

Partinių organizacijų kovingumas dažnai priklauso nuo to, kaip joms vadovaujama, pirmiausia nuo tų, kurie joms vadovauja. Sekretorių, partinių grupių organizatorių pareiga būti tikrais partiniais lyderiais, jau šiandien kuo aktyviau veikti persitvarkymo procesą kiekviename kolektyve. Šios kategorijos partiniams aktyvistams partijos Centro Komitetas, miestų ir rajonų komitetai visada skyrė kuo daugiausia dėmesio, todėl jų kokybinė sudėtis be paliovos gerėja. Bet padaryta toli gražu dar ne viskas. Partijos rajonų komitetai dar nepakankamai reiklūs pirminėms partinėms organizacijoms, pirmiausia kolūkių, kur sekretoriais dažniausiai yra kolūkių pirmininkų pavaduotojai politiniam masiniam darbui. Kartais šie kadrai parenkami nevykusiai.

Ataskaitinė-rinkiminė kampanija iškėlė aikštėn nemaža trūkumų ir nerealizuotų galimybių organizuojant renkamojo partinio aktyvo mokymą. Partijos miestų, rajonų komitetai nepakankamai rūpinasi partinių grupių organizatorių, cechų partinių organizacijų sekretorių mokymu, nepasirengę gerinti darbo su jais partiniai komitetai ir biurai. Ir rezultatas dažnai yra toks: šalia gerai dirbančių organizacijų gyvuoja dirbančios silpnai, be iniciatyvos. Tokių pavyzdžių pasitaiko netgi vienoje pirminėje partinėje organizacijoje. Tai rodo, kad partiniai komitetai ir biurai nesirūpina skleisti geriau dirbančių patirties, laiku nepataiso atsiliekančių.

Per rinkimus pasikeitė beveik ketvirtadalis partinių organizacijų sekretorių ir grupių organizatorių. Visi partijos miestų ir rajonų komitetai suorganizavo naujai išrinktiesiems seminarus. Tačiau negalima apsiriboti šiomis vienkartinėmis metodinėmis informacinėmis priemonėmis. Reikia geriau apgalvotos planingo darbo su partinių organizacijų sekretoriais ir partinių grupių organizatoriais sistemos, diferencijuoto požiūrio, atsižvelgiant į konkrečias sąlygas, kuriomis dirba jų darbo kolektyvai. Tai itin svarbus kompleksinis uždavinys.

Pastaruoju metu bandoma pertvarkyti partijos rajonų komitetų vadovavimo pirminėms partinėms organizacijoms darbą. Daugelis komitetų sumažino reikalaujamos informacijos iš pirminių partinių organizacijų, dalykiškesnė tapo jų parama aktyvui vietose, sustiprinta priimtų nutarimų kontrolė.

Lietuvos KP Centro Komitetas kartu su partinių komitetų ataskaitų išklausymu, pirminių partinių organizacijų darbo svarstymu CK biuro posėdžiuose ir CK skyriuose didesnį dėmesį skiria darbui vietose. Daugiau 20 procentų ataskaitinių rinkiminių susirinkimų praėjo dalyvaujant CK biuro nariams, Lietuvos KP CK nariams ir kandidatams, respublikinės grandies vadovams.

Centro Komiteto biure priimtas nutarimas nukreipti politiniam darbui į darbo kolektyvus, cechus, brigadas, pirmines ir cechų partines orga-

nizacijas propagandistais CK sekretorius, biuro narius, CK skyrių vedėjus, ministerijų ir žinybų vadovus. Toks pat darbas vyksta miestų ir rajonų grandyje. Persitvarkyme liaudies ūkio šakose svarbus vaidmuo tenka respublikos ministerijų ir žinybų partiniams komitetams ir partinėms organizacijoms. Pagrindinės jų pastangos turi būti nukreiptos į tai, kad valdymo aparatas greičiau atsisakytų pasenusių, biurokratinių metodų, smulkmeniško kišimosi į operatyvinę darbo kolektyvų ūkinę veiklą, be vilkinimo ir biurokratizmo darytų tai, kas priklauso pagal naujus partijos ir vyriausybės nutarimus, užtikrintų normalų pramonės įmonių, statybos organizacijų, kolūkių ir tarybinių ūkių darbą.

Mes gyvename aktyvaus naujų metodų ieškojimų laikotarpį. Bet persitvarkymas — tai ne naujų darbo formų nuolatinis išradinėjimas, kartais net išgalvotų, o diegimas to, kas nauja, siekimas didesnio efektyvumo ir rezultatyvumo, pasiteisinusių tradicinių, praktika patikrintų partinio darbo formų. O jas, deja, partinės organizacijos panaudoja ne visada, pirmiausia dėl formalizmo ir dėl pernelyg didelio „organizuotumo". Nepakanka tinkamai paskirstyti gamyboje komunistus, sukurti partines grupes. Svarbu pasiekti tikrą jų kovingumą, aktyvų poveikį, pirmiausia, kad komunistas pavyzdingai dirbtų, elgtųsi, būtų principingas, nepakantus trūkumams ir neigiamiems reiškiniams. Tai pasakytina ir apie komunistų ataskaitas susirinkimuose. Ar visada ši forma veiksminga ir efektyvi? Kartais partiniai komitetai tenkinasi ataskaitų skaičiumi, nesigilindami į kokybinius ypatumus — objektyvumą, principingumą, reiklumą. Žodžiu, turime geriau analizuoti vienos ar kitos formos veiksmingumą.

Naują impulsą persitvarkymui visose srityse suteikė draugo M. Gorbačiovo kelionė po Krasnodaro ir Stavropolio kraštus ir šia proga priimtas TSKP CK nutarimas. Respublikos partinėje organizacijoje dabar kruopščiai analizuojamas persitvarkymas kiekviename kolektyve, visuose vadovavimo ir valdymo lygmenyse.

Būtina ir toliau visapusiškai plėtoti viešumą, visas demokratiškumo formas, stiprinti kontrolę iš apačios, susirinkimuose ir spaudoje kelti klausimus, rūpimus komunistams, visiems darbo žmonėms, siekti, kad persitvarkymo pavyzdį rodytų partiniai organai, pirminės partinės organizacijos.

Pirmutine savo pareiga respublikos komunistai laiko realius poslinkius, konkrečius darbus ekonominio ir socialinio vystymo kelyje, darbo žmonių gyvenimo gerinimą, besąlygišką dvyliktojo penkmečio plano įgyvendinimą.

Vladimiras BERIOZOVAS,
Lietuvos KP Centro Komiteto
Organizacinio partinio darbo
skyriaus vedėjas

DERINANT ŽINGSNĮ PRIE PERSITVARKYMO RITMO

Algirdas FERENSAS,
Lietuvos Respublikinės Profesinių Sąjungų Tarybos pirmininkas

Kiekvienas žmogus savaip vertina bėgantį laiką, išskiria jo tėkmėje savus orientyrus. Bet mes, tarybiniai žmonės, turime ir bendrą savo laiko ir darbų matą — penkmetį, turime ir bendrus orientyrus, į kuriuos lygiuodamiesi kuriame savo ateitį, numatome perspektyvas. Dabar mums visiems toks ryškus orientyras yra TSKP XXVII suvažiavimo nutarimai, jo nubrėžtos šalies ekonominio ir socialinio vystymo iki šio šimtmečio pabaigos gairės. Čia suformuluoti mūsų visuomenės tikslai atitinka visų tarybinių žmonių lūkesčius.

Socializmo ir komunizmo kūrimo Tarybų Sąjungoje, taip pat broliškose socializmo šalyse praktika labai aiškiai parodo, jog profsąjungų autoritetas, jų įtaka, sprendžiant politinius, ūkinius ir socialinius bei kultūrinius naujos visuomenės kūrimo uždavinius yra tuo didesni, kuo nuosekliau ir giliau savo kasdieninėje veikloje profsąjungos taiko ir įkūnija marksizmo-leninizmo mokymą, kuo tvirčiau ir konkrečiau jos remia ir įgyvendina Komunistų partijos politiką. Mūsų visuomenės didžiuose darbuose profsąjungoms buvo ir yra skiriami svarbūs uždaviniai. Socialistinėje visuomenėje jos nariai gali naudotis tik tomis gėrybėmis, kurias jie patys sukuria. Todėl ir respublikos profsąjungos savo veiklos ir funkcijų įvairovėje išskiria pagrindinį uždavinį — būtinumą spartinti respublikos, šalies ekonominį ir socialinį vystymąsi.

Gamybos intensyvinimas, darbo ir produkcijos kokybės gerinimas, ekonomijos ir taupumo režimo stiprinimas, plataus vartojimo prekių gamybos ir gyventojų aptarnavimo sferos plėtimas — šių ir kitų liaudies ūkio problemų sprendimas visą laiką yra profsąjungų dėmesio centre. Preliminarūs rezultatai rodo, jog per pirmuosius dvyliktojo penkmečio metus pagrindinės liaudies ūkio šakos iš esmės susidorojo su plano užduotimis, o kai kur priekin pasistūmėta ir daugiau, negu buvo užsibrėžta.

Ryškus mūsų darbo kelrodis — TSKP Centro Komiteto kreipimasis į Tarybų Sąjungos darbo žmones, raginantis plėtoti visos liaudies socialistinį lenktyniavimą, įvykdyti ir viršyti dvyliktojo penkmečio užduotis. Respublikoje plečiasi gamybinių brigadų sąjūdis sutinkant Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos 70-ąsias metines įvykdyti penkmečio dvejų metų užduotis ir gerokai padidinti darbo našumą. Iki praėjusių metų lapkričio pradžios per 8 tūkstančius mūsų respublikos brigadų (beveik kas penkta) įsiliejo į šį sąjūdį. Profsąjungų komitetai turi visokeriopai remti ir plėtoti jį, plačiai pagarsinti pirmaujančiųjų patirtį. Šakinių respublikinių, įmonių profsąjungų komitetų priedermė — pasirūpinti materialiniu ir moraliniu darbininkų ir brigadų, pirma laiko įvykdžiusių dvejų metų užduotis, skatinimu.

Sena bėda — socialistinio lenktyniavimo nugalėtojų skatinimui skiriama pernelyg mažai lėšų. Pernai respublikoje tam panaudota suma sudarė maždaug šimtąją dalį darbuotojų atlyginimo. Tai rimtas priekaištas ne tik ūkiniams, bet ir atitinkamiems profsąjungų organams, nes toks šykštavimas tai ne kas kita, kaip įgrisusios lygiavos toleravimas.

Tiesiausias gamybos intensyvinimo kelias — kuo plačiau ir operatyviau įdiegti gamybon naujausius mokslo ir technikos laimėjimus. Per vienuoliktąjį penkmetį įdiegtos 923 automatizuotos ir mechanizuotos linijos, kompleksiškai automatizuoti arba mechanizuoti 508 cechai ir gamybos barai, įgyvendinta nemažai kitokių technikos naujovių. Jos prisidėjo prie našesnio ir spartesnio darbo, pagerino čia triūsiančių žmonių sąlygas, palengvino jų darbą. Nemažas ir mūsų mokslinių techninių bei išradėjų ir racionalizatorių draugijų indėlis. Vis dėlto šios draugijos, jų nariai, siekdami paspartinti mokslinę techninę pažangą, turi dirbti produktyviau, visokeriopai skatinti darbo žmonių kūrybinį aktyvumą. Argi galima pavadinti spartinimu tai, kad respublikos įmonėse daugiausia diegiami dešimties ir daugiau metų senumo išradimai, o tais pačiais metais įdiegiama tik maždaug 7 procentai išradimų.

Nenormalu, kad maždaug 300 mokslinio tyrimo darbų, vienuoliktojo penkmečio metais atliktų respublikos aukštosiose mokyklose pagal ūkiskaitines sutartis, praktiškai dar nepritaikyti.

Labai šiuolaikiškai skamba V. Lenino žodžiai, jog profsąjungos — ūkininkavimo mokykla. Juk 75—80 procentų žaliavų ir medžiagų poreikių prieaugio ateityje reikės padengti iš jų ekonomijos. Vienuoliktąjį penkmetį taupumo ir ekonomijos apžiūroje dalyvavo trys ketvirtadaliai respublikos darbo žmonių, buvo diegiamos individualios ir kolektyvinės taupumo sąskaitos. Kasmet per apžiūrą buvo pateikiama 35 tūkstančiai siūlymų, kuriuos įgyvendinant gaunama apie 30 milijonų rublių ekonomijos. Per praėjusį penkmetį visuomeninio produkto gamyba didėjo sparčiau negu materialinės sąnaudos. Tačiau toli gražu dar ne visur taupumas tapo neatskiriamu ūkininkavimo bruožu. Šį penkmetį daugiau kaip trys penktadaliai svarbiausių materialinių išteklių prieaugio turi būti gaunami taupant. Šį nelengvą uždavinį turi padėti įvykdyti ir profsąjungos organizacijos, jį sprendžiant reikia pasinaudoti visais mūsų svertais.

Gana opi tebėra respublikoje rankų darbo, ypač sunkaus, mažinimo problema. Respublikos profsąjungos čia deda daug pastangų, bet ne visur poslinkiai dideli. Tikslinėje programoje (iki 2000 metų) numatyta mažinti rankų darbą sparčiau negu iki šiol.

Mokslo ir technikos laimėjimus greičiau diegti gamybon padeda ir dabar vykstantis naujas darbo vietų įvertinimas — jų atestavimas. Šiemet šis darbas pradedamas statybos, miškų ir žemės ūkio, transporto, ryšių, materialinio ir techninio tiekimo, geologinės žvalgybos, buitinio gyventojų aptarnavimo, prekybos ir visuomeninio maitinimo įmonėse, organizacijose. Čia ir profsąjungų darbuotojams, aktyvistams, mokslinėms techninėms bei išradėjų ir racionalizatorių draugijoms reikės nemažai padirbėti.

Respublikinė Profesinių Sąjungų Taryba kartu su LTSR valstybiniu darbo komitetu pernai išnagrinėjo, kaip atestuojamos ir racionalizuojamos darbo vietos Kapsuko maisto pramonės įmonėse. Pieno konservų kombinate, maisto produktų automatų gamybiniame susivienijime, remiantis tuo pagrindu, buvo parengti darbo vietų racionalizavimo ir modernizavimo planai. Svarbiausias priemones atspindi įmonių gamybos intensyvinimo programos, kitas įgyvendins patys cechai ir barai. Žodžiu, atestavimas čia buvo geras darbo postūmis. Tuo tarpu „Šešupės" audimo fabrike darbo sąlygos nebuvo kaip reikiant ištirtos, todėl audimo ir paruošimo baruose nemažai darbo vietų pripažinta tinkamomis, nors iš tikrųjų gamybinis triukšmas čia viršija leistinąsias normas. Vadinasi, darbo

vietų atestavimui ir racionalizavimui labiausiai kenkia skubotumas, noras kuo greičiau atsiskaityti.

Labai aktualus dabar mūsų veiklos baras — darbo kolektyvo teisių realizavimas, socialistinės demokratijos plėtojimas. Reikia pripažinti, jog TSKP CK Generalinio Sekretoriaus draugo M. Gorbačiovo priekaištas profsąjungoms dėl bejėgiškumo, susitaikėliškumo, pareikštas susitikime su Krasnodaro krašto partiniu aktyvu, taikytinas ir daugeliui mūsų respublikos profsąjungų komitetų. Kita vertus, partiniai organai vietose, matyt, dažniau turėtų domėtis profesinių organizacijų veikla, paremti profsąjungų darbuotojus, aktyvistus, kai jie, gindami darbo žmonių interesus, kelia teisingus reikalavimus įmonių, organizacijų administracijai. Tokios paramos tikrai reikia, nes kone devyni dešimtadaliai pirminių organizacijų profsąjungų komitetų pirmininkų — neetatiniai, tai yra turintys ir visą tiesioginio darbo krūvį žmonės, kurie — neužmirškime gyvenimo realybės — daug priklauso nuo ūkinių vadovų.

Darbo kolektyvas — tai visuomenėje vykstančių ekonominių, socialinių, ideologinių ir kitokių procesų, santykių mazgas. Čia kryžiuojasi kolektyviniai ir asmeniniai interesai, kolektyve darbo žmonės realizuoja svarbiausias savo teises, vykdo pareigas. Todėl profsąjungų darbuotojams, aktyvistams, profsąjungų komitetams būtina nuolat jausti kolektyvo pulsą, gyventi jo ritmu. Tokia pirmučiausia darbo pertvarkymo sąlyga.

Įstatyme dėl darbo kolektyvų įtvirtinta nuostata, jog darbo kolektyvai — pilnateisiai gamybos ir socialinio vystymo planų, pasitiktinių planų sudarytojai. Įstatymas numato, kad ekonominio ir socialinio vystymo perspektyviniai planai pateikiami tvirtinti tik tada, kai juos apsvarsto darbo kolektyvai. Deja, kol kas daug kur kolektyvo narių dauguma apskritai nežino, koks ir kada sudarytas šis planas. Šia teise kiek plačiau naudojamasi tik brigadose. Toks reikalavimas laikytis įstatymo — ne įnoris. Tik plačiai, visapusiškai apsvarstytas, planas tampa kolektyvo planu, tik tada galima laikyti jį realiu.

Pastaruoju metu ėmėme didinti kolektyvinių sutarčių reikšmę kolektyvų gyvenime, reikliau kontroliuojame, kaip jos vykdomos. Šie reikalai 1985 metais išnagrinėti LRPST X plenume. Per vienuoliktąjį penkmetį sutartyse užfiksuotų, bet neįvykdytų įsipareigojimų sumažėjo du kartus.

Ekonomikos intensyvinimas įgalina kelti darbo žmonių gerovę, sparčiau vystyti socialinę infrastruktūrą. Šie procesai glaudžiai susiję: kaip pareikalausi gerai, našiai dirbti, kaip pasieksi susiklausymo, darnos, jei nesudarysi žmonėms tinkamų darbo ir gyvenimo sąlygų, jei juos vargins buitiniai nepritekliai, jei nebus galimybių gerai pailsėti ir pan. Todėl suprantama, kodėl tiek daug dėmesio skiria profsąjungų ir ūkiniai organai, kad būtų sukurtos sveikos ir saugios darbo sąlygos. Per vienuoliktąjį penkmetį tam respublikoje išleista apie 614 mln. rublių, tai yra geru penktadaliu daugiau nei dešimtajame penkmetyje. Darbo sąlygos pagerintos 137 tūkstančiams darbo žmonių. Čia mums padeda ministerijų, žinybų, įmonių ir organizacijų kompleksiniai darbo sąlygų, darbo apsaugos ir sanitarinių sveikatingumo priemonių planai.

Pastaraisiais metais suaktyvėjo profsąjungų techniniai darbo inspektoriai. Užkirsti kelią gamybinėms traumoms taip pat padeda saugaus darbo standartai. Dabar daugumoje gamybinių susivienijimų, įmonių kartu su valstybiniais diegiami ir pačios įmonės standartai. Taip sukuriama susivienijimo ar įmonės darbo apsaugos valdymo sistema. Vis dėlto darbo apsauga tebėra viena iš opiausių profsąjungų darbo vietų. Nors per praėjusius penkerius metus gamybinių traumų respublikos įmonėse, ūkiuose ir organizacijose apskritai sumažėjo, tačiau padaugėjo tokių, kurių padariniai sunkūs. Nors kai kuriose liaudies ūkio šakose darbo apsaugos būklė dar toli iki idealios, čia neskubama atsikratyti inercijos, seno po-

žiūrio. Štai statybinių medžiagų pramonės įmonėse per šį penkmetį planuojama sudaryti normalias darbo sąlygas tik kas penktam iš tų, kurie savo darbo vietose kenčia nuo per didelio triukšmo ir vibracijos, dulkių, netinkamo temperatūros režimo. Profsąjungų komitetai turi nuolat siekti, kad ūkiniai vadovai, įmonių administracijos neatidėliodami imtųsi gerinti darbo apsaugą.

Dabar darbo žmonės gauna geru ketvirtadaliu daugiau kelialapių į sanatorinius profilaktoriumus, 18 procentų — į dietines valgyklas negu prieš penkmetį. Profsąjungų sanatorinių ir kurortinių įstaigų tinklo plėtimui per pastaruosius penkerius metus buvo skirta 15,7 mln. rublių kapitalinių įdėjimų: pastatytas „Pušyno" sanatorijos miegamasis korpusas, plaukimo baseinas su jūros vandeniu ir pirmoji fizioterapijos gydyklų eilė Palangoje, 100 vietų sanatorijos korpusas Birštone, išplėsta Anykščių „Šilelio" poilsio namų valgykla, pastatytos kelios kurortus aptarnaujančios įmonės, kyla Birštono, Palangos fizioterapijos gydyklos su poliklinikomis. Bet tokie statybų ir rekonstrukcijos mastai nepatenkina dabartinių poreikių, nes per penkmetį kelialapių į sanatorijas (skaičiuojant 1000 darbo žmonių) padaugėjo tik vienu procentu. Reikia kur kas sparčiau rekonstruoti pasenusius sanatorijų ir poilsio namų korpusus, jų plėtimui panaudoti ūkinių organizacijų lėšas, racionaliau naudoti remontui skirtus išteklius.

Mūsų respublikoje dar palyginti dideli darbo laiko nuostoliai dėl laikinojo nedarbingumo, ypač dėl ligonių slaugymo. Kiekvienais metais laikinojo nedarbingumo pašalpoms išleidžiama daugiau kaip 100 mln. rublių socialinio draudimo lėšų. Suprantama, ne šių lėšų mums gaila, bet žmonių sveikatos. Šį penkmetį sieksime sumažinti laikinojo nedarbingumo rodiklius 10—15 procentų. Uždavinys nelengvas. Bet supratimas, jog tai vardan žmogaus sveikatos stiprinimo, jo darbingumo didinimo, turi sutelkti mus visus — profsąjungų, ūkinius darbuotojus, medikus — siekti šio tikslo. Kiekviena ministerija ir žinyba, kiekviena įmonė ir organizacija turėti konkrečią sveikatos programą. Reikia, jog nuostolių dėl ligų ir traumų mažinimo rodiklius atspindėtų socialistiniai įsipareigojimai, kolektyvinės sutartys, susitarimai socialiniais klausimais. Labai svarbu, kad būtų suorganizuota arčiau darbo vietos medicinos pagalba moterims, profilaktika ir gydymas — pačiose įmonėse pagal praktiškai pasiteisinusį cechinį principą. Sveikatos labui daug gali nuveikti inžinierių ir gydytojų brigados; jos sudarytos jau 145 įmonėse.

Tarp svarbiausiųjų šio penkmečio socialinių uždavinių visur pirmiausia minime gyvenamųjų namų statybą, jų priežiūrą, žmonių aprūpinimą butais. TSKP CK 1986 metų birželio plenume buvo pabrėžta, kad šiam tikslui — iki 2000 metų aprūpinti kiekvieną šeimą atskiru butu arba namu — turės būti panaudotos visos priemonės ir galimybės. Šiam didžiulės svarbos uždaviniui mūsų respublikoje išspręsti reikės per 15 metų pastatyti apie 31 milijoną kvadratinių metrų bendrojo ploto gyvenamųjų namų ir bendrabučių. Tai nėra paprasta, bet realu — per ligšiolinį tokį pat laikotarpį atiduota naudoti 28,4 mln. kvadratinių metrų ploto.

Išspręsti šią problemą — vadinasi, ne tik be išlygų įvykdyti gyvenamųjų namų statybos planus, bet ir įvesti griežtą butų skirstymo tvarką. Dar 1983 metais Lietuvos TSR Ministrų Taryba kartu su LRPST priėmė naujus gyvenamųjų patalpų suteikimo nuostatus. Daug pastangų pareikalavo ir tolesnis darbas — nuostatų aiškinimas ir kontroliavimas, kaip jų laikomasi. Mes reikliai vertinome ir vertiname profsąjungų komitetų pastangas įgyvendinti socialinio teisingumo principą skirstant gyvenamąjį plotą. Gyvenimas rodo, jog skrupulingo reiklumo čia niekada nėra per daug. Štai vien pastaraisiais metais grubių butų skirstymo tvarkos pažeidimų padarė Kaišiadorių, Šilutės, Telšių, Pakruojo ir kitų rajonų bei

miestų vykdomųjų komitetų darbuotojai, kai kurių įmonių, organizacijų vadovai bei profsąjungų komitetų pirmininkai.

1986 metų balandžio mėnesį TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas priėmė įsaką dėl įmonių ir organizacijų darbo kolektyvų teisių gerinti darbininkų ir tarnautojų butų bei buities sąlygas išplėtimo. Tai kartu yra ir butų skirstymo tvarkos pažeidimų užkarda. Dabar darbo kolektyvas ypač pasižymėjusius darbuotojus gali įrašyti į buto gavimo įskaitą pagal kitokias — lengvatines sąlygas, o darbo drausmės pažeidėjus, girtuoklius, chuliganus — butų laukiančiųjų eilėje nukelti toliau. Kolektyvas gali patikrinti, ar teisingai paskirstyti butai, siūlyti per teismą iškeldinti tuos, kurie gavę butus neteisėtai.

Svarbi socialinės sferos vystymo dalis — buities paslaugų plėtojimas. Tokios paslaugos sėkmingai priartinamos prie darbo vietų „Elfos" elektrotechnikos gamykloje, taip pat Kauno A. Šiaučiūnaitės gamybiniame susivienijime, dirbtinio pluošto gamykloje, P. Ziberto šilko kombinate, J. Greifenbergerio santechnikos dirbinių gamykloje, Alytaus medvilnės kombinate ir kitur. Buities tarnybos punktai veikia 175 respublikos įmonėse. Vis dėlto jų teikiamos paslaugos dar nelabai populiarios. Dauguma įmonių tokiems punktams skiria nedideles, nepritaikytas patalpas, todėl čia nėra kaip organizuoti kompleksinį buitinį aptarnavimą. Išeitis, mūsų nuomone, tokia — statyti didelius buitinio gyventojų aptarnavimo kompleksus kelių žinybų, įmonių kooperuotomis lėšomis, taip pat kompleksinius priėmimo punktus įmonės teritorijoje arba įmonės darbuotojų gyvenamuosiuose kvartaluose.

TSKP XXVII suvažiavimas akcentavo, jog spartinimas — tai ne vien ekonomikos vystymo tempų didinimas. Jis apima ir aktyvią socialinę politiką, ir visuomeninių santykių tobulinimą, ir socialistinės demokratijos gilinimą. Pastarasis procesas yra glaudžiai susijęs su socialistinio teisėtumo stiprinimu. Draugas M. Gorbačiovas suvažiavime pabrėžė: „Demokratija buvo ir yra labai svarbus socialistinio teisėtumo stiprinimo svertas, o tvirtas teisėtumas — neatskiriama mūsų demokratijos dalis" [1]. Visuomeninėms organizacijoms, darbo kolektyvams čia tenka svarbus vaidmuo.

Įstatymas dėl darbo kolektyvo, apskritai didelis darbo kolektyvo autoritetas mūsų visuomenėje atveria plačias galimybes įtraukti į įmonės, ūkio valdymą visus kolektyvo narius, įgalina daugelį klausimų spręsti, konfliktus sureguliuoti vietoje. Tuo tarpu neretai tenka patirti, jog darbininkai, tarnautojai, padalinių vadovai nežino, sakysim, darbo ginčų komisijų ar kitų visuomeninių institutų įgaliojimų ir siunčia skundus į aukštesniuosius organus. Vadinasi, mums reikia smarkiai pakelti darbo ginčų komisijų, nuolatinių gamybinių pasitarimų, draugiškųjų teismų ir kitų tokių visuomeninių formuočių vaidmenį, plačiau, viešai pagarsinti jų veiklą.

Jeigu profsąjungos komitetas, formaliai pažiūrėjęs į reikalą, nepagrįstai davė administracijai sutikimą atleisti žmogų iš darbo, — tai yra ypatingas atvejis, ir jis turi būti tinkamai įvertintas. Persitvarkydami šioje srityje profsąjungų komitetai turi būti kur kas reiklesni ministerijų, žinybų, įmonių vadovams, linkusiems nepaisyti įstatymų. Juk beveik kas trečias, kreipęsis į teismą, prašydamas apginti jo teises, grąžinamas į darbą.

Mūsų veiklos pertvarkymas pirmiausia yra darbo su kadrais pertvarkymas, reiklumo padidinimas. Būtų galima pateikti daug skaičių, rodančių, kaip gerėja mūsų kadrų, aktyvo sudėtis. Tačiau juk pagrindinis rodiklis — jų darbo rezultatai. Dabartinė profsąjungų veiklos stiliaus ir metodų tobulinimo kryptis — mažinti posėdžių, dokumentų srautą, per-

[1] TSKP XXVII suvažiavimo medžiaga. V.: Mintis, 1986, p. 60.

kelti darbo centrą į profsąjungų žemutines grandis. Nuo 1986 metų kas mėnesį rengiame visuotinę pirminės profsąjungų organizacijos dieną, kai visi Profsąjungų Tarybos, respublikinių komitetų darbuotojai išvyksta į pirmines organizacijas teikti joms pagalbos. Toliau tobuliname pasiteisinusią praktiką — kompleksinių brigadų išvykas, darbą vietose.

Nors teigiami poslinkiai jau matomi, bet ir rajonų, miestų, ir šakinių respublikinių komitetų, ir Respublikinės Profsąjungų Tarybos darbe dar nemaža „kabinetinio vadovavimo" apraiškų. Kita vertus, dar dažnai matome, jog profsąjungų žemesniųjų grandžių vadovai, komitetai yra atpratę nuo savarankiškumo, vengia patys imtis sprendimo atsakomybės, vis taikydami užkrauti ją kitiems, vadovaujantiems, linkę daugiau kelti ir svarstyti globalines problemas, užuot ėmęsi konkrečių reikalų savo darbo vietoje.

Neseniai LRPST Prezidiumo posėdyje mes aptarėme, kaip didinti profsąjungų organų darbo viešumą. Tai ypač svarbu parenkant profsąjungų kadrus, todėl tikslinga kandidatūras iš anksto apsvarstyti darbininkų susirinkimuose, profsąjungų komitetų posėdžiuose. Sistemingai rengsime profsąjungų darbo dienas kolektyvuose, ne rečiau kaip dusyk per metus kolektyvuose atsiskaitys respublikinių komitetų pirmininkai, komitetų prezidiumų nariai, reguliariai bus informuojama, kaip realizuojamos kritinės pastabos, siūlymai tobulinti darbą ir t. t.

Persitvarkymo esmė ta, kad kiekvienas savo darbą privalo padaryti iki galo, sąžiningai, negailėdamas jėgų. Profsąjungoms užtenka teisių ir įgaliojimų, platūs keliai atverti jų iniciatyvai. Svarbiausia — kuo geriau, iki galo pasinaudoti tomis teisėmis bei galimybėmis, kad kiekvienas vis aktyviau dalyvautų spartinant ekonominę ir socialinę pažangą.

INTENSYVIAI GAMYBAI — ŠIUOLAIKINIUS SPECIALISTUS

Henrikas ZABULIS,
profesorius,
LTSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministras

Specialistų parengimo problemos glaudžiai susijusios su spartinimo kursu, kurį numatė TSKP XXVII suvažiavimas. Pagrindiniai spartinimo svertai — šių laikų mokslo laimėjimų diegimas į gamybą ir tolydžio aktyvėjantis žmogiškasis veiksnys. Gamybos modernizavimas negalimas be mokslo, bet mokslas ir gamyba neįsivaizduojami be žmogaus kūrybos. Kai žmogui duodame į rankas šių laikų mokslo galimybes ir naujausią techniką, mokslas virsta gamybine jėga. Aukštoji mokykla yra toji aukštakrosnė, kurioje lydomas naujoviškas intelektas, suformuojama pirmyn besiveržianti asmenybė, subrandinamas žmogiškasis veiksnys, kurio reikia spartinimo smagračiui įsukti.

Tačiau toks specialistas subręsta tik kūrybingame ir nuolat naujų aukštumų siekiančiame mokyklos kolektyve. Šalies ir mūsų respublikos mokslo, liaudies ūkio ir kultūros darbuotojų kolektyvuose apsvarstytos aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo pertvarkymo kryptys pirmiausia numato, jog ten, kur bręsta būsimieji specialistai — universitetuose ir institutuose, jų katedrose ir fakultetuose, taip pat technikumuose, turi įsivyrauti kūrybinga darbo ieškojimų atmosfera, kuri įgalins pakeisti ekstensyvias mokymo formas intensyviomis, paspartins specialistų brendimą, pagausins jų nūdienes technines ir technologines žinias bei įgūdžius.

Respublikos liaudies ūkyje, mokslo ir kultūros sferose dirba pusė milijono specialistų, turinčių aukštąjį ir specialųjį vidurinį mokslą. Dabar tūkstančiui darbo žmonių tenka 118 specialistų, baigusių aukštąsias mokyklas. Vien per vienuoliktąjį penkmetį respublikos aukštosios mokyklos išleido 55 tūkstančius specialistų, tai yra ketvirtadalį per visus pokario metus parengtųjų.

Mokslo ir technikos pažangos spartinimas reikalauja ir naujų sričių specialistų, todėl bus keičiamas kai kurių specialybių profilis. Jau kiek anksčiau pradėjome rengti mikroprocesorinės technikos, lanksčiosios gamybos ir automatizuotų projektavimo sistemų kūrimo, eksploatavimo ir gamybos specialistus, jų išleisime vis daugiau. Tokia kryptimi keičiasi ir technikumų specialybių diapazonas.

Atsiliepiant į bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų reformos poreikius, daugiau rengiama pradinių klasių, darbų mokytojų, ikimokyklinio auklėjimo specialistų. Taip pat pradėta rengti mokymo meistrus ir dėstytojus profesinėms technikos mokykloms. Dabar bene labiausiai rajonuose trūksta kultūrinio švietimo darbuotojų, kol kas jų Valstybinės konservatorijos Klaipėdos fakultetai išleidžia nepakankamai.

Studentų priėmimo planai šį penkmetį išliks 1986 metų lygio, tai yra į dieninio skyriaus pirmą kursą bus priimama beveik 9 tūkstančiai studentų, o į mūsų sistemos specialiąsias vidurines mokyklas — 9500 moksleivių. Pastaraisiais metais į aukštąsias mokyklas studijuoti ateina vis daugiau žmonių, turinčių darbo stažą, gyvenimiškos patirties. Beje,

ketvirtadalį aukštųjų mokyklų (daugiausia vakarinių ir neakivaizdinių skyrių) naujo kontingento sudaro baigusieji specialiąsias vidurines mokyklas.

Dabar respublikos aukštosios mokyklos liaudies ūkiui parengia pakankamai specialistų. Tačiau TSKP XXVII suvažiavimas nurodė nemažai ligšiolinio aukštųjų mokyklų darbo trūkumų, bene pagrindinis iš jų tas, jog negerėja jų parengimo kokybė.

Negalima sakyti, kad profesoriai, dėstytojai ligi šiol būtų nesistengę, kad jų studentai gerai mokėtų programos medžiagą. Tačiau dominuojantis metodas, kai studentai tik klauso profesoriaus paskaitų, o semestro pabaigoje, susirikiavę eilute, atsiskaito tik už dalį programos, suskaidytos bilietais, neskatina jų studijuoti savarankiškai. Daugelyje mokyklų prigijęs kontrolinis patikrinimas semestro vidury priversdavo šiek tiek padirbėti, bet daugiausia todėl, kad grėsė pavojus netekti stipendijos. Beje, skirti stipendiją po egzaminų sesijos ir atšaukti ją vidury semestro nepateisinama nei pedagoginiu, nei gyvenimišku požiūriu, todėl jeigu ši priemonė buvo kur nors taikoma masiškai, ji kaip tik ir ryškino ne intensyvųjį, o ekstensyvųjį studijų būdą.

Intensyvi studijų forma įsitvirtins tik tada, kai studentai, užsidegę profesorių, dėstytojų idėjomis, jiems rodant kelią, kops į mokslo aukštumas. Kokie pagrindiniai persitvarkymo šioje srityje parametrai? Aukštųjų mokyklų sektoriams ir taryboms leista savaip pertvarkyti mokymo planus, bet būtent taip, kad dominuotų savarankiškos studijos, o privalomų paskaitų sumažėtų iki 30 valandų per savaitę žemesniesiems kursams ir iki 24 — vyresniesiems. Mokykloms leista keisti mokymo planus, egzaminų ir įskaitų tvarką (išskyrus marksizmo-leninizmo paskaitų ciklą ir pagrindinius bendrųjų mokslų dalykus). Aukštųjų mokyklų, imančių dirbti šiomis sąlygomis, atsakomybė smarkiai padidėja — jei specialistų parengimo lygis ne pakils, o nusmuks, — katedros, fakulteto ar net visos mokyklos veiklos valstybinė inspekcija gali neatestuoti, vadinasi — ją nutraukti. Todėl savarankiškai pradėti dirbti naujuoju metodu leidžiama tik pirmaujančioms šalies aukštosioms mokykloms, jų tarpe — Vilniaus valstybiniam V. Kapsuko universitetui. Kitoms reikės atskiro TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos sprendimo. Mūsų respublikoje nėra aukštųjų mokyklų, neturinčių profesorių, visose dirbamas rimtas mokslinis darbas, todėl šios teisės paprašyta beveik visoms Lietuvos TSR aukštosioms mokykloms.

Taip suintensyvinti mokymo procesą pirmiausia gali tik tos mokyklos, kur plėtojami moksliniai tyrimai yra gero, šiuolaikinio lygio. Ir atvirkščiai — senais, ekstensyviais metodais dirbančios mokyklos, kur dėstytojo krūvis dalijamas į dėstymą (pirmoji dienos pusė) ir mokslinį darbą (antroji pusė), nesugebės persitvarkyti. Labai dažnai buvo ir tebėra dėstoma viena medžiaga, o tiriama visiškai kita sritis. Tad profesorius, dėstytojas yra tartum kokia į dvi dalis plėšoma asmenybė, kurios tik vieną pusę temato studentai, nes jo moksliniuose tyrimuose jie nedalyvauja.

Mokymo procesas taps išties intensyvus tik tuo atveju, jei studentai nuo pirmųjų savo studijų metų bus įtraukiami į jiems įkandamus mokslinius tyrimus, realų konstravimo darbą. Tai ypač akcentuoja aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo pertvarkymo kryptys, nuo čia prasideda būsimojo specialisto kūrybinio prado formavimas. Eiti šiuo keliu ir paversti mokymo procesą mokslinių tyrimų sudėtine dalimi, o šių tyrimų frontą padalyti visiems, kas tik prie to linksta, gali tik tas aukštosios mokyklos padalinys, kuris pats turi išsamią mokslinę programą.

Lankstesnis mokymo procesas leis, be kita ko, diferencijuoti specialistų rengimą atsižvelgiant į jų būsimos profesinės veiklos ypatumus. Tikslinis, individualizuotas mokymas keičia tradicines aukštosios mokyk-

los mokymo proceso organizavimo formas ir metodus, reikalauja, kad dėstytojai persitvarkytų ir psichologiniu, ir metodiniu požiūriais.

Suprantama, ir pačios mūsų ministerijos darbo stiliaus neturi aplenkti ir neaplenkia persitvarkymo procesas. Mes stengiamės numatyti perspektyvias respublikai reikalingų specialistų rengimo, kvalifikacijos kėlimo kryptis ir atitinkamai formuoti aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo struktūrą. Daugiau dėmesio skirsime, siekdami moksliškai pagrįsti ilgalaikes prognozes, planuoti perspektyviuosius ir dabarties darbus, tarpusavy kooperuoti aukštąsias mokyklas, didinti jų savarankiškumą, taip pat stiprinti ryšius su technikumais, vidurinėmis bendrojo lavinimo ir profesinėmis technikos mokyklomis.

Studentai turi gyventi žinių troškimu, tarp jų turi vyrauti šios rūšies rungtyniavimo atmosfera. Ji diegtina įvairiais moraliniais ir materialiniais stimulais, be kita ko, ir didesniu pradiniu darbo užmokesčiu, skiriamu tiems jauniesiems specialistams, kurie baigs aukštąją mokyklą su pagyrimu. Suprantama, studentas naujiems reikalavimams turi būti pasiruošęs, todėl jau ir vidurinėje mokykloje mokymas turi plėtoti moksleivių analitinį ir kūrybinį mąstymą, stiprinti įprotį dirbti savarankiškai, ugdyti atsakomybės jausmą.

Aukštoji mokykla, siekdama persitvarkyti, kaip reikalauja TSKP XXVII suvažiavimas, pirmiausia turi mobilizuoti savo mokslinius rezervus, o meninio profilio mokyklos — visą savo kūrybinį potencialą, kad tuo pagrindu būtų galima suformuoti būsimiesiems specialistams naujus reikalavimus. Privalome rengti ne šiek tiek „pagerintą", o visiškai kitokį specialistą — turintį kelissyk daugiau teorinių žinių, keleriopai savarankiškesnį, sugebantį spręsti ir veikti, nuolat ieškantį naujovių ir drąsiai jas diegiantį. Kiekviena mokykla pagal savo profilį, rengiamų specialistų paskirtį pati privalo numatyti, kurie elementai lemia naują specialisto kokybę, taip pat kokios jos profesorių, dėstytojų ypatybės skatina akademinio jaunimo kūrybingumą.

Kad nusakyta specialisto charakteristika virstų realiais jo asmenybės bruožais, be abejo, reikia spartinti mokslo, mokymo ir gamybos integraciją. Šis procesas nėra abstrakti programa, jis turi visiškai konkretų objektą: aukštoji mokykla vysto mokslą, o jos auklėtiniai — specialistai įdiegia jį gamybon. Integracijos momentas gali veikti ir atvirkštine kryptimi: specialistai, matydami, jog sensta ankstesni techniniai ir technologiniai sprendimai, patys ieško naujo mokslinio žodžio. Į kurią pusę eitum, visur prieisi labai opią mokslo rezultatų diegimo gamybon problemą.

Siekdama sukoncentruoti aukštųjų mokyklų jėgas perspektyviems respublikos liaudies ūkio uždaviniams spręsti, LTSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija pasiūlė gamybinių šakų ministerijoms suformuluoti savo kompleksinius teminius užsakymus. Valstybinis plano komitetas mūsų užmojį parėmė, neseniai 13 ministerijų ir žinybų pateikė per 200 svarbiausių mokslinių, techninių ir gamybinių problemų, kurias artimiausią dešimtmetį turės padėti spręsti aukštosios mokyklos. Išnagrinėjus šias problemas katedrose ir mokslinėse laboratorijose, bus suformuota, patikslinta ūkiskaitinių sektorių mokslinės tematikos ir apimčių struktūra.

Ieškoma svertų mokslininkų veiklai suaktyvinti. Nuo 1985 metų respublikos pagrindinėse aukštosiose mokyklose — V. Kapsuko universitete, Antano Sniečkaus politechnikos institute ir Inžineriniame statybos institute — taikoma diferencijuoto apmokėjimo už ūkiskaitinius mokslinio tyrimo darbus sistema, mokslinių sutarčių vykdytojų atlyginimo dydis priklauso nuo darbų svarbos liaudies ūkiui, pasiektų rezultatų, jų asmeninio indėlio. Iš esmės pertvarkytas ir premijavimas už naujos technikos sukūrimą bei įdiegimą — mokslo darbuotojai materialiai skatinami tik

už galutinius darbo rezultatus, kitaip tariant, už efektyvų ir greitą sukurtų mokslo ir technikos naujovių diegimą liaudies ūkyje.

Tačiau nuolat susiduriame su gana keista koncepcija, kuri mokslo rezultatų įdiegimo sėkmę ar nesėkmę traktuoja tik kaip gerą arba blogą mokslininkų darbą, nors spartinti mokslo ir technikos pažangą — ne tik aukštųjų mokyklų, bet ir konstruktorių, gamybininkų bei kitų organizacijų uždavinys. Jei gamybininkai pateikė aukštajai mokyklai mokslinę užduotį, ją finansavo ir pagaliau priėmė perduotus pagal sutartį tyrimų rezultatus, tai, atrodytų, tikrai jau turi juos įgyvendinti. Deja, 1986 metų pradžioje tokių dar praėjusį penkmetį baigtų ir užsakovų neįdiegtų ūkiskaitinių darbų buvo 537. Respublikos aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos ir pačių aukštųjų mokyklų pastangomis pavyko išjudinti šį reikalą — neįdiegtų darbų sumažėjo iki 300. Bet juk šiems tyrimams apmokėti buvo išleista 10 milijonų rublių, o už tai, kad jie nieko nedavė gamybai, galima sakyti, niekas iš užsakovų nenukentėjo. Tad atėjo laikas už tokį mokslinio tyrimo darbų užkonservavimą reikalauti iš įmonių ir organizacijų ne mažesnės atsakomybės kaip iš mokslo įstaigų.

Sudarant mokslinę sutartį, temas reikia rinktis tik iš žinybos patvirtintų perspektyvinių krypčių, o kitais atvejais, — kai pasiūlyta tema nukrypsta nuo jų, sutartis turi būti ypač nuodugniai išnagrinėta aprobuojančių instancijų. Kitas dalykas — jau pradžioje būtina numatyti principinę įdiegimo programą, sutartyje užfiksuoti laiką, vietą, pobūdį ir pan., o darbams artėjant į pabaigą, ši programa turi būti sukonkretinta. Ypač svarbu, kad šioje stadijoje abi susitariančios šalys veiktų labai vieningai. Tais atvejais, kai, remiantis moksliniais darbais, dar aukštosios mokyklos laboratorijose ir dirbtuvėse sukuriami prietaisai, kurie gali būti tiražuojami, gamybinės organizacijos turi padėti sukomplektuoti standartinius elementus, o kitus — pagaminti.

Būtų idealu, jei aukštoji mokykla pati turėtų stiprią gamybinę bazę, tai yra turėtų ne vien gamybinius plotus ir būtinus mechanizmus, bet ir pajėgias projektavimo bei konstravimo grupes, gerai įrengtus surinkimo ir derinimo barus, metodologinių tyrimų laboratorijas. Tokiuose eksperimentiniuose darbuose sėkmingai galėtų dalyvauti studentai. To reikalauja ir aukštosios mokyklos pertvarkymo programa. Čia pagrindinė nuostata būtų tokia: aukštųjų mokyklų techninis pertvarkymas turi žengti priekin sparčiau negu liaudies ūkio techninis rekonstravimas.

Neseniai mokslinės ir techninės pažangos rėmimo taryboje prie Lietuvos KP CK buvo išnagrinėti aukštųjų mokyklų mokslinių tyrimų efektyvumo didinimo ir jų įdiegimo reikalai. Ne viena iš čia minėtų problemų, matyt, bus sprendžiama. Tačiau inertiškumo — ir mokyklose, ir gamybinėse organizacijose — dar yra daug. Jį reikia kuo greičiau įveikti.

Kad galėtų įveikti tą inerciją, specialistui reikia ir tvirtų idėjinių, dorovinių įsitikinimų. Įgijęs pakankamai praktinių įgūdžių ir mokslinių žinių, bet neturėdamas veržlių socialinių tikslų, jis nesugebės iki galo realizuoti savo mokslinio potencialo. Todėl Komunistų partija ideologiniam būsimųjų specialistų rengimui, jų moralės ugdymui aukštojoje mokykloje skiria ne mažiau dėmesio kaip profesiniam. Sąjunginiame visuomenės mokslų katedrų vedėjų pasitarime TSKP CK Generalinis Sekretorius draugas M. Gorbačiovas savo kalboje pabrėžė, kad visuomeninis mąstymas šiandien nebegali remtis iškaltomis tezėmis, pavirtusiomis kone dogmomis. Yra teiginių, sudarančių marksizmo-leninizmo pagrindą, jie negali būti revizuojami. Tačiau daugelis šių dienų vidaus ir užsienio problemų verčia mus nuolat naujaip formuluoti išvadas, patikslinti jas. Šiuolaikinis specialistas aukštosios mokyklos suole turi nuodugniai pažinti gyvenimą — realų, be pagražinimų. Tai nereiškia, kad mes turime mėgautis savo pačių ar pirmtakų klaidomis. Bet žinoti sun-

kumus būsimasis specialistas privalo, — kad, remdamasis mokslu, galėtų juos įveikti. Ypač svarbu pagyvinti ir pagilinti seminarus, per juos turi lietis ir dėstytojo, ir studento prakaitas, liepsnoti aistros, formuotis atsakymai į neaiškius klausimus ir praktiniai sprendimai. Drąsesnės ir teoriškai labiau kompetentingos, ryškesnės oratorinės formos turi būti ir paskaitos, kad klausytojus įtikintų ne vien argumentų logika, bet ir jų aistra. Kiekvienas, o ypač visuomenės mokslų, dėstytojas privalo įsisąmoninti seną, dar Cicerono suformuluotą tiesą, jog mintis neuždegs klausytojo, jeigu jį pasieks pati nedegdama.

Aukštosios mokyklos, jų katedros labai dažnai laukia nurodymų iš viršaus, instrukcijų, o kai tokios ateina, ima skųstis, kad jų per daug. Matyt, vis dėlto geriausias patarėjas yra partinė atsakomybė, išreikšta savu sprendimu. Atsakomybė nėra vien baimė padaryti, ko nereikia, veikiau ji yra būtinybė daryti tai, kas reikia. Jei mes vadovausimės tais tiesos ir naujovės jutimo, persitvarkymo principais, kuriuos suformulavo TSKP XXVII suvažiavimas, jei šiais principais bus grindžiama kritikos ir savikritikos kalba, mūsų darbams ir užmojams mažiau reikės patarimų bei instrukcijų, o rezultatai tolydžio gerės.

TSKP CENTRO KOMITETE IR TSRS MINISTRŲ TARYBOJE

1986 metų gruodžio mėnesį respublikiniuose laikraščiuose paskelbti šie Partijos ir Vyriausybės nutarimai:

„Dėl socialistinio teisėtumo ir teisėtvarkos, piliečių teisių ir teisėtų interesų apsaugos stiprinimo" (TSKP Centro Komiteto nutarimas)

„Tiesa", 1986 m. gruodžio 2 d.

„Dėl kadrų rengimo ir perkvalifikavimo naujai technikai ir technologijai liaudies ūkio šakose įvaldyti praktikos tobulinimo" (TSKP Centro Komiteto ir TSRS Ministrų Tarybos nutarimas)

„Tiesa", 1986 m. gruodžio 14 d.

„Dėl sudėtingos buitinės technikos firminio techninio aptarnavimo organizavimo" (TSRS Ministrų Tarybos nutarimas)

„Tiesa", 1986 m. gruodžio 14 d.

„Dėl priemonių prekinių-materialinių vertybių atsargoms liaudies ūkyje mažinti" (TSRS Ministrų Tarybos nutarimas)

„Tiesa", 1986 m. gruodžio 14 d.

„Dėl neatidėliotinų priemonių darbo našumui didinti žemės ūkyje diegiant racionalias jo organizavimo formas ir ūkiskaitą" (TSKP Centro Komiteto nutarimas)

„Tiesa", 1986 m. gruodžio 18 d.

ŽMOGIŠKASIS FAKTORIUS SOCIALINIŲ PSICHOLOGINIŲ SANTYKIŲ SISTEMOJE

Ką iš tikrųjų reiškia jau visiems įprasta frazė: „žmogiškasis faktorius gamyboje"? Kokie šio faktoriaus sudėtiniai elementai ir kokia jų tarpusavio sąveika? Kokie mūsų socialistinės visuomenės, jos gamybinių jėgų ir gamybinių santykių pakitimai buvo pagrindas dabar sutelkti ypatingą dėmesį į šį faktorių? Pagaliau — kokiomis priemonėmis ir kokiais būdais geriausia aktyvinti žmogiškąjį faktorių, iškelti jame slypinčius rezervus, kurie iš esmės lemia ir ateityje dar labiau lems mokslinės techninės pažangos spartinimą gamyboje? Šie klausimai šiandien jaudina kiekvieną gamybinio (ir ne tik gamybinio) kolektyvo vadovą ir pirminės partinės organizacijos aktyvistą. Ne vienam kyla ir klausimas: argi anksčiau žmogiškajam faktoriui nebuvo skiriama dėmesio? Ir argi ankstesnėse visuomenės socialinio vystymo programose nebuvo atsižvelgiama į žmonių socialinių poreikių formavimą ir jų visapusiškesnį tenkinimą?

Šiandien aiškiai matome — net kasdieneje praktikoje, jog, spartėjant socialistinės visuomenės raidai, jos bazės — gamybinių jėgų vystymuisi žmogiškasis faktorius daugeliu atvejų darosi aktualesnis net už techniškąjį faktorių. Kokios priežastys tai lemia?

Per vienos kartos gyvenimą iš esmės pakito žmogaus socializacijos sąlygos. Prisiminkime, pavyzdžiui, dalies jaunuolių vertybines orientacijas, darbo įmonėje ir jos kolektyvo vertinimą, jų elgesį. Tie pakitimai neretai neigiami, todėl vyresniajai kartai kelia ir pagrįstą nerimą. Iš tiesų ne tik revoliucijos metais dvidešimtmečiai vadovavo pulkams ir divizijoms, — ir pokario metais mūsų respublikoje jų bendraamžiai kūrė kolūkius ir naujas pramonės šakas. O dabar dvidešimtmečio elgesys ir mąstysena dažnai atspindi infantilizmą, nesugebėjimą užimti atsakingesnę, aktyvesnę, jo amžiaus jėgas ir polėkius atitinkančią piliečio poziciją.

Kodėl taip atsitiko? Viena iš priežasčių, — kad jaunimas dabar bręsta palyginti palankiomis materialinėmis gyvenimo sąlygomis. O dėl to ir turi galimybę išsiugdyti didesnį intelektualinį ir kultūrinį techninį potencialą. Kartu atitinkamai didėja jų reikalavimai, poreikiai ir ambicijos, ypač saviraiškos, savirealizacijos srityje. Keičiasi ir žmogaus gyvenimo prasmės, gyvenimo tikslų supratimas ir argumentavimas, gyvenimo tikslų ir aktyvios socialinės pozicijos sąryšis. Tuo tarpu jaunimas ir mokyklose, ir savo organizacijose, ir darbo kolektyvuose dažnai neranda, kaip save išreikšti, — ir to neišmoksta. Be to, ne paslaptis, kad daug kur gamybos valdymo ir darbo organizavimo kultūra dar yra nepasikeitusi, o tarporganizaciniai ir tarpasmeniniai ryšiai, profesiniai santykiai iki šiol dažniau būdavo palankesni formalizacijai bei standartizacijai, kas slopino atsakomybės ir iniciatyvos pasireiškimą. Štai šitą neantagonistinį prieštaravimą ir būtina ryžtingai pertvarkyti.

Dabartinėmis sąlygomis be paliovos aktualėja žmogaus veiklos vidinė motyvacija: idėjinių, dorovinių ir kitų dvasinių vertybių reikšmė, kūrybinių poreikių tenkinimo galimybės, keliančios kitokius reikalavimus ir

valdymo sistemai. (Išorine motyvacija laikome materialinio ir moralinio, taip pat administracinio stimuliavimo paskatinamą aktyvumą.)

Negalima pamiršti, kad vis sudėtingesni darosi įvairių visuomeninės gamybos struktūrų tarpusavio ryšiai bei priklausomybė. Gamybos techninis faktorius darosi vis labiau priklausomas nuo subjektyvios žmogaus pozicijos, nuo jo idėjinių bei dorovinių nuostatų, — tai yra nuo žmogaus vidinės motyvacijos, įsitikinimų ir pan. Mašinos, sudėtinga technika jokiu būdu neatpalaiduoja žmogaus, kaip kartais buvo manoma, nuo atsakomybės, iniciatyvos ir savaveiksmiškumo. Atvirkščiai, šie bruožai tampa dar svarbesni.

Intensyvėjant gamybai ir apskritai visuomenės gyvenimui, sudėtingėjant savitarpio ryšiams ir priklausomybei, paaštrėjo žmogaus psichologinės savireguliacijos bei psichinės savijautos problema, kuri, beje, yra tiesiogiai susijusi ir su žmogaus sveikatingumu. Jeigu gamyboje labai padidėja nervinė-psichinė įtampa, tai, be abejo, neigiamai veikia žmones, gali skatinti širdies bei kraujagyslių, nervų ir kt. ligas. Vadinasi, labai aktualu yra tobulinti valdymą, ugdyti tarpusavio bendravimo kultūrą.

Žmogiškojo faktoriaus problema šiandien yra ypač aktuali gamyboje ir todėl, kad, kaip nurodė TSKP XXVII suvažiavimas, kurį laiką buvo delsiama atskleisti ir pozityviai spręsti raidos proceso iškeltas įvairias socialines bei psichologines problemas. O tai trukdė tobulinti socialinio valdymo gamyboje sistemą, ją optimaliai vystyti. (Pavyzdžiui, tik pastaruoju metu imta kardinaliai tobulinti materialinio skatinimo sistemą, todėl šioje srityje dabar tenka įveikti nemaža intensyvaus vystymosi uždaviniams netinkamų stereotipų.) Be to, delsiant iš esmės spręsti socialines problemas, gamybinių kolektyvų valdymo praktikoje visada atsiranda pavojus nukrypti į administravimą, voliuntaristinio pobūdžio metodus. O tai sudaro nereikalingas kliūtis siekiant visiškai išnaudoti socializmo teikiamas galimybes ugdyti kūrybingą asmenybę — formuoti sąmoningą, iniciatyvią darbuotojų poziciją, sudaryti jiems sąlygas savo potencialiems sugebėjimams realizuoti.

Tai, kas pasakyta, diktuoja išvadą, jog mokslinė techninė pažanga, spartus gamybinių jėgų vystymasis formuoja ir atitinkamus socialinius padarinius. O juos būtina nuolat ir nuodugniai, remiantis materialistinės dialektikos metodu, analizuoti, nes kitaip būtų neįmanoma konstruktyviai tobulinti dabartinės gamybos valdymo sistemos, prognozuoti jos raidos. Tai yra viena iš priežasčių, kodėl partija kelia tokius didelius reikalavimus mūsų visuomenės mokslams, kritikuoja juos už atitrūkimą nuo aktualių ir opių dabarties problemų.

Kartais girdėti samprotavimų, jog sėkmingas gamybos vystymas, tolesnis jos intensyvinimas iš esmės priklausysiąs nuo to, kaip pavyks išspręsti darbuotojų materialinio skatinimo, gaminių ir gamintojų konkurencijos problemas. Suprantama, tai aktualūs klausimai, bet neteisinga juos taip iškelti ir absoliutinti, nes faktiškai būtų paliktas be reikiamo dėmesio visas itin sudėtingas ir komplikuotas dabartinės gamybos valdymo bei žmonių tarpusavio sąveikos socialinės ir psichologinės kultūros formavimo kompleksas.

Šiandien, pavyzdžiui, yra ypač aktualu ieškoti tokių darbo organizavimo formų, kurios leistų maksimaliai reikštis darbuotojų, ypač tų, kurie suburti brigadomis, iniciatyvai — patiems pasirinkti priemones, taip pat ir darbo režimą realizuojant jiems pavestas gamybines užduotis. Dabar labai svarbu gamybinių užduočių ir apskritai intensyvinimo programos vykdymą sieti su kuo didžiausiu darbuotojų pasitenkinimu savo darbu, darboviete ir čia egzistuojančiomis darbo organizavimo formomis. Tariant rašytojo žodžiais: mums „reikia ne tik gaminių su kokybės ženklu,

bet ir žmonių" [1]. Sąžiningas ir doras žmogus gamins gerą ir kokybišką daiktą.

Remdamasis šiais teoriniais teiginiais, noriu plačiau paanalizuoti keletą praktikos pavyzdžių.

Lankiausi vienoje Vilniaus įmonėje, garsėjančioje gerais gamybiniais rodikliais. Pamaina darbą turėjo baigti lygiai šešioliktą valandą, iki to laiko dar buvo dvidešimt minučių, bet prie išėjimo jau būriavosi gana gausus būrys ramiai besišnekučiuojančių moterų. Ir tai visai nestebino nei administracijos darbuotojų, nei visuomeninių organizacijų atstovų. Tarsi taip ir turėtų būti. O vienas įmonės vadovų man pasakė:

— Tai kad taip visada buvo. Juk jos darbo drausmės nepažeidžia: pamainos užduotis atlieka laiku.

Faktas ne toks jau retas, gal ne vienam ir įprastas, nebepastebimas. O jeigu jį vis dėlto paanalizavus giliau? Pavyzdžiui, kodėl moterys stovėjo ir lauke, nors iš anksto žinojo, kad pro įmonės vartus išeiti galima tik lygiai šešioliktą valandą? Anksčiau išeidamos jos būtų oficialiai pažeidusios darbo drausmę, be to, šioje įmonėje veikė automatizuota kontrolės sistema.

Gal jos iš anksto susirinko prie išėjimo, kad pirmos sėstų į ties jų įmone sustojantį troleibusą, kol nesusirinko daugiau darbininkų ir jis dar pustuštis? Gal pirmos skubėjo į maisto produktų parduotuves, kol jose dar taip pat mažiau pirkėjų? Gal norėjo anksčiau nueiti į vaikų darželį, kad paskui galėtų ilgiau pabūti su savo mažyliais? Dažniausiai tai ir būna svarbiausios priežastys, kodėl moterys stengiasi anksčiau atlikti dienos užduotį ir anksčiau ateiti prie išėjimo.

Šią situaciją aptariau su nemaža grupe Vilniaus įmonių direktorių. Visi vieningai pripažino, kad tai — netvarka. Ir pasiūlymai buvo vienodi, iš esmės nenauji, ne žmogų laikantys svarbiausiu gamybos komponentu. Vieni sakė, kad tai meistro ar cecho viršininko aplaidumas, ir juos reikia bausti. Kiti — kad, matyt, reikėtų peržiūrėti normas: jos per lengvai įvykdomos.

Na, o jeigu pažiūrėtume kitu rakursu? Iš tiesų, ar nepadidėtų darbininkų brigados vidinis susiklausymas ir darbštumas, jos faktiškas (o ne tariamas) dalyvavimas gamybos valdyme, jei, sakysime, jai būtų suteikta (žinoma, esant optimalioms techninėms bei organizacinėms sąlygoms) pačiai nustatyti darbo laiko režimą. Suprantama, tvirtai laikantis pagrindinės sąlygos: gamybinės užduotys turi būti atliekamos nustatytu laiku ir kokybiškai. Argi nebūtų didesnis pasitenkinimas darbu ir darboviete, jei brigada tvirtai žinotų: pačių darbininkų sumaniu, organizuotu, sutelktu darbu sutaupytas laikas yra jų laikas. Vadinasi, galima savo nuožiūra jį ir panaudoti: galima kolektyviai susitarus pakeisti darbo laiką taip, kad būtų patogiau spręsti buities reikalus, galima prireikus per tą laiką atlikti papildomas gamybines užduotis (žinoma, gaunant už tai ir papildomą atlyginimą).

Tokiomis sąlygomis, mano nuomone, ne tik sparčiau didėtų darbo našumas (žinoma, ir uždarbis), ne tik didėtų psichologinis pasitenkinimas darbu (kas šiandien ypač svarbu), — tuo pagrindu formuotųsi tvirtesni darbininko idėjiniai ir doroviniai įsitikinimai. Faktiškai atsirastų papildomas stimulas kiekvienam domėtis pažangia gamybos pirmūnų patirtimi, kelti savo kvalifikaciją. Pati brigada būtų suinteresuota, kad įmonėje gerėtų darbo organizavimas.

Toks darbo organizavimas ne vien geri linkėjimai. 1985 metų pabaigoje prie naujos darbo organizavimo ir darbo laiko režimo formos perėjo Kapsuko TSRS 50-mečio maisto pramonės automatų susivienijimo įrangos projektavimo ir konstravimo biuro darbuotojai. Į darbą jiems

[1] Mačiukevičius J. Ir gyvenimas, ir žygdarbis. V., Mintis, 1977, p. 17.

leidžiama ateiti pagal pačių sudarytą grafiką tarp septintos ir dešimtos, o išeiti — 16—19 valandą. Pietaujama irgi dviejų valandų laiko tarpsniu. Žodžiu, kiekvienas rikiuoja savo darbo dieną pagal išgales ir sąlygas, bet visiems rūpi ir bendras reikalas, nes biuras pradėjo dirbti brigadiniu metodu.

Diegiant naują darbo organizavimo formą, vadovautasi ne tik anksčiau išdėstytais motyvais. Juk buvo ne paslaptis ir tai, jog projektuotojos (o šiame biure dauguma moterys), vienu metu dirbdamos ankštoje patalpoje, daug laiko ir energijos eikvojo nieko bendra su darbu neturintiems pašnekesiams, pokalbiams telefonu ir pan. Dalis brangaus laiko, žmogaus jėgų ir jo kvalifikacinio potencialo buvo eikvojama tuščiai. Kitas neišvengiamas, dirbant tokiomis sąlygomis, padarinys — tai nuolat susidaranti nereikalinga tarpusavio santykių įtampa. Be to, atsižvelgta ir į tai, jog inžinerijos-technikos darbuotojų veiklos prestižas buvo smukęs tiek pačių inžinierių, tiek viso kolektyvo akyse.

Pradėti eksperimentą lengvino tai, jog kiekvienas projektuotojas gauna konkrečią darbo valandomis normuotą užduotį, kurią kur kas lengviau įvykdyti susitelkus ir atsiskyrus nuo kitų. Bet vis tiek reorganizavimas buvo susijęs su tam tikra rizika. Ar laiku ir kokybiškai bus atliekamos užduotys? Ar nebus kitų padalinių nusiskundimų?

Buvo metas, kai įrangos projektavimo ir konstravimo biuras sunkiai ir tai ne visada suspėdavo atlikti užduotis. Perėjus prie naujos, lankstesnės darbo organizavimo ir laiko režimo formos, vidutiniškai per mėnesį buvo parengiami ne 5, o 7 projektai. Darbuotojų skaičius sumažintas ketvirtadaliu, atsisakant tų, kurie deramai neįvertino pasitikėjimo ir neparodė didesnės atsakomybės. Likusiųjų darbuotojų uždarbis padidėjo 50 procentų.

Tačiau svarbiausia — ir tai turi rūpėti kiekvieno kolektyvo pirminei partinei organizacijai: biuro darbuotojai pajuto pasitikėjimą jais, didesnį pasitenkinimą savo darbu įmonėje, pagerėjo darbo nuotaika, išnyko tarpusavio santykių įtampa, pakilo ir jų autoritetas viso kolektyvo akyse.

Kapsuko maisto pramonės automatų gamykla jau yra pasirengusi organizuoti pagal lankstesnį darbo režimą ne tik konstruktorių, bet ir daugelio darbininkų brigadų darbą. Pavyzdžiui, surinkėjų brigadų. Dabar, laikantis įprastos, formalios darbo drausmės, jos dažnai priverstos sėdėti darbe be darbo, nes nėra komplektinių detalių, o kai jų atsiranda — šturmuoti užduotis šeštadieniais ir sekmadieniais.

Žinia, tokius pertvarkymus (jei jie iš principo yra priimtini) tikslinga daryti pirmiausia geriausiai dirbančiuose, pasižyminčiuose sąmoninga pažiūra į darbą ir drausmę gamybos padaliniuose. Taip būtų moraliai skatinami darbo pirmūnai, socialistinio lenktyniavimo nugalėtojai, keliamas jų prestižas. Bet grįžkime prie Kapsuko patyrimo. Reikia pažymėti, jog diegiant naujovę ir čia nebuvo viskas lengva ir sklandu. Kaip paprastai teko įveikti ir psichologinio pobūdžio sunkumų. Nemaža dalis kitų padalinių darbuotojų visai nesuprato šio sumanymo esmės. Atsirado nepagrįsto pavydo, įtarumo. Juk apskritai technokratinis mąstymas nekliudomai formavosi ilgus metus ir giliai įsitvirtino. Susivienijimo generaliniam direktoriui J. Šeškevičiui ne kartą teko ginti naująją darbo organizavimo formą nuo bandymų diskredituoti projektuotojų grupės darbo rezultatus ir pan.

Su šia darbo organizavimo forma neseniai supažindinau grupę Vilniaus įmonių bei susivienijimų vadovų. Iš principo pritardami pačiai idėjai, jie vienu balsu teigė, kad tokios formos savo kolektyvuose nenorėtų taikyti. Kodėl? Pirma, labai greitai, jų nuomone, išaiškėtų nemaži darbo našumo didinimo rezervai, o kas žino: gal į tai atsižvelgiant kitais metais būtų užplanuoti dar didesni skaičiai — „prieaugis nuo pasiekto lygio", — ir kolektyvas, apskritai padidinęs darbo našumą, patektų į „at-

siliekančius". Kita vertus, pereiti prie naujos darbo organizavimo formos, teigė direktoriai, neleistų įvairūs tikrintojai ir kontroliuotojai, kurie darbo drausmę linkę suprasti tik kaip sėdėjimą darbo vietoje „nuo — iki...". Trečia, nuogąstavo įmonių vadovai, novatoriams imtų pavydėti ir reikšti nepasitenkinimą to paties kolektyvo tie darbuotojai, kurie pagal savo darbo pobūdį privalo laikytis griežto darbo laiko režimo. Kitaip tariant, pasunkėtų, komplikuotųsi kolektyvo valdymas...

Manau, visi šie argumentai rodo, kad dar itin gaji inertiška mąstysena, kad ne vienam gamybos vadovui kažkaip lengviau skrupulingai laikytis senų darbo organizavimo bei valdymo metodų, nors jie nebeatitinka ir naujos, jaunos darbuotojų kartos reikalavimų, pasirengimo darbui lygio, ir mokslinės techninės pažangos spartinimo uždavinių. Jie trukdo aktyvinti žmogiškąjį faktorių.

Naujas mąstymas ir nauji praktinių veiksmų būdai dar tik skinasi kelią. TSKP CK Generalinis Sekretorius draugas M. Gorbačiovas vėl pabrėžė : „Mes turime tobulinti ir kardinaliai gerinti visas visuomenės veiklos sferas, eiti kūrybinių ieškojimų keliu ir priimti drąsius sprendimus" [2].

Darbo kolektyvų pirminės partinės organizacijos turi suprasti, jog aktyvinant žmogiškąjį faktorių nepakanka sutelkti dėmesį vien į socialinius bei psichologinius gamybos valdymo tobulinimo pliusus. Svarbu suvokti, išanalizuoti ir gamybos intensyvinimo (kaip ir kitų visuomenės procesų: urbanizacijos, informacijos gausėjimo ir pan.) neigiamus socialinius psichologinius padarinius. Jų nemaža. Tai — neracionalūs, perdėtai formalizuoti ir fragmentiški tarporganizaciniai, taip pat tarpasmeniniai santykiai gamyboje, nebespėjamas įsisavinti informacijos srautas, hipodinamiją sukeliantis fizinio krūvio mažėjimas, konfliktinių bei stresinių situacijų gausėjimas ir pan. Vis ryškiau iškyla žmonių nervinės-psichinės įtampos bei psichologinio nuovargio didėjimo tendencijos. Tiesioginius žmonių santykius „išstumia" techninės priemonės: įvairūs ryšių kanalai, ESM ir pan. Žmogaus, kurio tiesioginiai tarpasmeniniai kontaktai vis labiau apribojami, keičiasi ir savijauta.

Vadinasi, seka logiška išvada: darbuotojo psichologinės bei psichinės savijautos ir savireguliacijos problema darosi vis aktualesnė. Nuo jos sprendimo priklauso ne tik žmogaus socialinis ir gamybinis aktyvumas, bet ir jo sveikata, santykiai šeimoje.

Esant intensyvesniems gamybos vystymo tempams žmogus dažnai net intuityviai stengiasi apriboti savo emocionalumą, nekreipti dėmesio į tas problemas ir klausimus, kurie jo tiesiogiai neliečia. Tokia yra savisaugos, išreikštos „emociniu šaltumu" (racionalumu), reakcija. Būtent tokia situacija būna itin palanki plėtotis abejingumui, rutiniškumui, inercijai, kai nesipriešinama blogiui ir slopinama iniciatyva. Visa tai daro neigiamą įtaką ne tik atskiram žmogui (nes vis sunkiau darosi veikti savarankiškai, imtis atsakomybės), bet ir visai kolektyvo socialinių ir psichologinių santykių sistemai, jo visuomeniniam aktyvumui ir kūrybingumui.

Kaip tik šių darbuotojo savybių dažniausiai ir trūksta diegiant ir imant naudoti naują techniką, arba įtvirtinant ir plėtojant tobulesnes, bet beveik visada sunkiai sau kelią skinančias darbo organizavimo formas.

Kuo labiau darbuotojas linkęs užsisklęsti savyje ir kuo daugiau tokių darbuotojų atsiranda kolektyve, tuo daugiau tenka dėti organizacinių pastangų, būna sunkiau aktyvinti partinės organizacijos veiklą. Kita vertus, esant tokiai padėčiai aktyvesnę poziciją turi užimti patys komunistai, kurie ryžtasi imtis naujos idėjos, bando diegti kurią technologinę ar organizacinę naujovę. Tik nuolat siekdamas naujovių, gindamas jas

[2] Tiesa. — 1986, lapkričio 8.

bei taikydamas praktiškai, ir komunistas, ir kiekvienas darbuotojas kuria aplinkybes, palankias jo asmenybei tobulėti. Priešingu atveju jis tampa inertišku, rutinai pasiduodančiu individu.

Pastarųjų metų sociologiniai tyrimai rodo, jog didelei daliai dabartinio jaunimo, įsiliejančio į gamybą, gana būdingas prislopintas emocinis aktyvumas, sakytume, savotiškas abejingumas tam, kas vyksta aplinkui. Tai buvo visai nebūdinga, pavyzdžiui, ankstesnėms kartoms. Šio reiškinio priežastys, kaip minėjome pradžioje, — pasikeitusios jaunosios kartos socializacijos sąlygos, besiformuojančios asmenybės elgesį niveliuojantis grupinis paauglių ir jaunuolių bendravimas, gana dažnai pastebimas tam tikras atotrūkis tarp jaunuolių ir mokyklos bei jaunimo organizacijų. Negalima nepastebėti ir to, kad vaiko ir paauglio jausmų ugdymui mažiau laiko skiria motinos: ir dėl užimtumo gamyboje, dėl visuomeninės veiklos, ir, kas be abejo skaudžiausia, — gana dažnai dėl to, kad pasiduoda „sudaiktėjimui".

Visa tai rodo, kad vis sudėtingesnis darosi darbuotojo adaptavimasis darbo kolektyve, gamyboje. Ir vis dažniau tai susiję ne tiek su materialinėmis, kiek su socialinėmis psichologinėmis ar grynai psichologinėmis sąlygomis. Adaptavimąsi sunkina tai, kad dažnai susikerta paties žmogaus lūkesčiai, jo psichologinė kultūra, emocinis aktyvumas su realybe, t. y. su konkrečiomis darbuotojo darbo sąlygomis, darbo kolektyvo socialinių psichologinių santykių kultūra. O kad ši sąveika būtų teigiama, ugdytų gerų darbuotojų, gamybos novatorių gretas, daug priklauso nuo politinio darbo kolektyvo vadovo — pirminės partinės organizacijos, nuo jos dėmesio žmogiškajam faktoriui.

Žmogiškojo faktoriaus aktyvinimas kelia daug socialinio psichologinio pobūdžio problemų. Tik dalis jų čia paminėta, o gyvenimas iškels jų ir naujų. Bet viena aišku: dabartinė situacija, mūsų partijos politika numato vienareikšmę sąlygą: gamybos valdymo socialinei problematikai būtina skirti vis daugiau dėmesio. Sociologijos, socialinės psichologijos ir psichologijos žinios bei teiginiai, jų pagrindu renkami ir analizuojami duomenys, o remiantis jais formuluojamos rekomendacijos darbo kolektyvams turėtų tapti mokslinio gamybos valdymo, jo tobulinimo pagrindu. Tik taip įmanoma optimaliai panaudoti žmogiškąjį faktorių ne tik mokslinės techninės pažangos diegimui spartinti, bet ir svarbiems socialinės raidos klausimams laiku spręsti.

Romualdas GRIGAS,
filosofijos mokslų daktaras

PASAULINĖ ISTORINĖ DARBININKŲ KLASĖS MISIJA

Netrukus sukaks 70 metų, kai Didžioji Spalio socialistinė revoliucija padarė pradžią žmonijos perėjimui iš kapitalizmo į socializmą, komunistinės visuomeninės ekonominės formacijos kūrimui. Žmonija po ilgos priešistorės pradeda savo tikrąją istoriją, ir pagrindinis šio persilaužiamojo laikotarpio subjektas yra darbininkų klasė.

V. Leninas ypač pabrėžė, jog iš viso genialaus, ką sukūrė K. Marksas ir F. Engelsas, „svarbiausia yra tai, kad Markso mokslas išaiškino pasaulinį istorinį proletariato vaidmenį — būti socialistinės visuomenės kūrėju" [1]. Todėl visai dėsninga, kad būtent pasaulinės istorinės proletariato misijos koncepcija buvo ir tebėra itin atkaklios ideologinės kovos centras.

Įvairių krypčių buržuaziniai ideologai, visokiausi oportunistai ir revizionistai yra sukūrę daug įmantrių teorijų, bandančių paneigti arba falsifikuoti šią koncepciją. Ypač dažnai jie skelbdavo ją esant utopija, mėgindavo įrodyti, jog K. Marksas ir F. Engelsas priskyrę proletariatui savybes, kurių šis iš tikrųjų neturįs. Bet iš tikrųjų pasaulinės istorinės proletariato misijos koncepcija yra pagrįsta visuomenės raidos dėsnių pažinimu, žmonijos viso istorinio patyrimo apibendrinimu, klasių ir klasių kovos varomųjų jėgų analize.

Proletariato atsiradimas ir raida susiję su iš esmės nauju revoliuciniu istoriniu gamybinių jėgų tipu, kurio svarbiausia sudėtinė dalis jis ir yra, su stambiąja mašinine pramone, su didėjančiu technologiniu mokslo panaudojimu, pagaliau su dabartine moksline technine revoliucija. Būtent tai lemia jo struktūrą, ypač didelį pažangumą ir jo klasinės raidos perspektyvumą.

Darbininkų klasė šiandien — tai trečdalis ekonomiškai aktyvių pasaulio gyventojų, 660 milijonų žmonių. Tokia yra tikrovė, kuri paneigia klasinių priešų pramanus, kad proletariatas „išnykstąs", kad visuomenės raidoje jis prarandąs avangardines pozicijas. Iš tikrųjų darbininkų klasės augimo potencialas yra milžiniškas.

Dabartinėje visuomenėje visos pagrindinės gamybinės jėgos, visos materialinės vertybės yra sukurtos darbininkų klasės. Svarbiausia istorinė proletariato savybė ypač ryškiai pasireiškia mūsų dienų mokslinės techninės revoliucijos procese: jis ne tik visų pagrindinių materialinių vertybių kūrėjas, ne tik greičiausiai skaičiumi auganti, bet ir visapusiškai plėtojanti savo pažangumą ir socialinį aktyvumą klasė. Tai klasė, kuriai būdingas ypač didelis gamybinis aktyvumas, gebėjimas realizuoti darbo, valdymo ir paskirstymo vieningumą.

Darbininkų klasė skiriasi nuo visų istorijoje gyvavusių klasių, jos požiūris į privačią nuosavybę iš esmės visai kitoks. Ji — vienintelė klasė, kuriai lemta panaikinti privačią nuosavybę apskritai ir sukurti visiškai naują nuosavybės tipą — komunistinį, kartu likviduojant ekonominį

[1] Leninas V. Pilnas raštų rinkinys. V.: Mintis, 1982, t. 23, p. 1.

bet kokio išnaudojimo pagrindą. O kad galėtų įvykdyti šią savo istorinę misiją, būtina sąlyga yra darbininkų klasės politinės valdžios ir gamybos priemonių visuomeninės nuosavybės vieningumas.

Vadovaujantį proletariato vaidmenį, jo didelį politinį aktyvumą dėsningai lemia objektyviosios ir subjektyviosios savybės. Visų pirma, materialines proletariato hegemonijos prielaidas sąlygoja jo padėtis gamybos sistemoje, nes jis yra pagrindinė, svarbiausioje ekonomikos sferoje veikianti gamybinė jėga: „... proletariatas ekonomiškai viešpatauja ant visos kapitalizmo ūkinės sistemos centro ir nervo" [2]. Antra, kapitalizmo raida nuolat papildo jo gretas išeiviais iš kitų sluoksnių, jį sparčiai didina ir pastato darbo žmonių masių avangarde. Trečia, kapitalizmo sąlygomis visokeriopai engiama didžioji visuomenės dalis, ir tai yra socialinis bei politinis pagrindas sutapti įvairių sluoksnių interesams. Ketvirta, neproletariniams sluoksniams sudaryti sąjungą su darbininkų klase ne tik galima, bet ir objektyviai būtina, nes tik proletariatas „... **teisingai** išreiškia **visos** dirbančiųjų ir išnaudojamųjų masės... interesus" [3], — tai yra tiktai jis nuosekliai revoliucinis ir gali padėti kitoms klasėms pasiekti tikrą išsivadavimą. Ir, penkta, būdamas labiausiai organizuota ir politiškai susipratusi klasė, proletariatas padeda kitoms klasėms suprasti savo interesus, veikia jas savo pavyzdžiu, taip pat imasi bendro vadovavimo antiimperialistiniam frontui, kas ir yra organizaciniai ideologiniai jo hegemonijos pagrindai.

Vystydamas marksizmą, V. Leninas suformulavo svarbiausią proletarinio judėjimo raidos dabartinėje epochoje dėsningumą, pažymėdamas, kad darbininkų klasės jėga visuomenėje daug didesnė, nei jo dalis bendrame gyventojų skaičiuje. Todėl proletariatas privalo kovoti dėl hegemonijos ne tik socialistinėje revoliucijoje, bet ir visuose revoliuciniuose, demokratiniuose, išsivadavimo sąjūdžiuose [4].

Ankstesnėse revoliucijose naujų visuomeninių ekonominių formacijų tapsmas įvykdavo stichiškai, ir dauguma jų dalyvių siekdavo įgyvendinti artimiausius, tiesioginius, asmeninius interesus; galutinių revoliucijos tikslų jie nesuvokdavo, jos padarinių neįsivaizduodavo arba įsivaizduodavo klaidingai. Svarbiausias socializmo tapsmo principas yra tas, kad — pirmiausia — dauguma revoliucijos dalyvių supranta jos pagrindinius uždavinius, jos galutinius tikslus ir socialinius padarinius, kurie sąlygoja naujos visuomenės kūrimą, ir — antra — vadovavimas šiems procesams vyksta sąmoningai, moksliniu pagrindu. Taip sukuriama iš esmės nauja visuomeninė sistema, kuri remiasi mokslu, ir jos valdymas privalo būti moksliškas. Beje, šios sistemos visapusiškas moksliškas valdymas didėja tiesiog proporcingai jos išsivystymo lygiui, o tai sąlygoja ir visapusiškas gamtos bei visuomenės mokslų vystymas, ir pačios sistemos vystymosi dėsningumų teorijos — mokslinio komunizmo raida.

Susidarius atitinkamoms ekonominėms ir politinėms prielaidoms, įsitvirtina naujos, iki šiol nežinotos socialinio aktyvumo formos, kurios charakteringos būtent proletariatui — istorinio veikimo subjektui.

Socialinis išnaudotojų klasių aktyvumas daugiausia reiškėsi politinių santykių sferoje, buvo mažumos įrankis daugumai slopinti, kas jį darė labai ribotą. O kadangi išnaudotojų klasės sudarė nežymią gyventojų dalį, jų interesai buvo priešiški daugumos interesams, todėl jų socialinį aktyvumą paralyžiuodavo įvairios priešinimosi formos, ir jis negalėjo pasidaryti visuotinis.

Socialistinei visuomenei vystyti ir valdyti turi būti sukurti visiškai nauji metodai ir priemonės, skirtingi nuo tų, kuriais naudojosi išnaudo-

---

[2] Leninas V. Raštai. V., 1954, t. 30, p. 245.
[3] Ten pat, p. 309.
[4] Leninas V. Pilnas raštų rinkinys. V., 1977, t. 3, p. 11.

tojai, nes naujoje visuomenėje jie neefektyvūs dėl savo klasinio ribotumo.

Socialiniam darbininkų klasės aktyvumui slopinimas, prievarta yra istoriškai laikinas reiškinys — jo svarbiausias turinys yra kuriamoji, kūrybinė veikla, aktyviausių socialistinės demokratijos formų, komunistinės savivaldos plėtojimas. Tai galiausiai formuoja vieningą moksliškai valdomą visuomeninių santykių subjektą ir naują — visuotinį — socialinio aktyvumo tipą.

Nurodę darbininkų klasės raidos dėsningumus ir sudėtines jos istorinės misijos dalis, K. Marksas ir F. Engelsas ypač pabrėžė jų visaliaudinį, humanistinį ir antimilitaristinį aspektus. Pirma, marksizmo klasikai atskleidė klasinę karų prigimtį ir tai, kad karų neišvengiamumą diktuoja pati išnaudotojų klasių vidaus ir užsienio politikos esmė, nes joms karai yra viena svarbiausių prievartos, pavergimo ir išnaudojimo formų. Antra, jie parodė, kad darbininkų klasė savo esme yra antimilitaristinė jėga. Ir, trečia, sukūrė mokslinę būsimosios taikos koncepciją. Jie paskelbė, kad karų pašalinimas iš visuomenės gyvenimo sutampa su komunizmo idealu, kad komunizmo „tarptautinis principas bus — **taika**, nes kiekviena tauta turės tą patį valdovą — **darbą!**" [5]

Dar pradinėje proletariato tapsmo stadijoje marksizmo klasikai moksliškai pagrindė „pasaulinio proletariato" sąvoką: „Proletariatas gali egzistuoti. . . tik pasauline istorine prasme". To materialus pagrindas yra „universali gamybinės jėgos raida ir su ja susijęs pasaulinis bendravimas" [6], pasaulinės darbo rinkos egzistavimas, tarptautinio darbininkų judėjimo augimas, proletarinio internacionalizmo plėtra.

Jeigu XIX a. viduryje išvada dėl darbininkų klasės pasaulinio pobūdžio faktiškai tebuvo prognozė, tai mūsų laikais pasaulinis proletariatas, tarptautinis revoliucinis darbininkų klasės judėjimas aktyviai veikia kaip reali jėga. Ir socialistinė revoliucija skirtingai nuo visų ankstesniųjų revoliucijų taip pat yra internacionalinio ir pasaulinio pobūdžio, nes atskirose šalyse vykstančių revoliucinių pertvarkymų suma susilieja į vieningą internacionalinį perėjimo iš kapitalizmo į socializmą procesą pasauliniu mastu; beje, revoliucijos atskirose šalyse yra sudėtinės šio pasaulinio istorinio proceso dalys.

Tokie pagrindiniai proletariato kaip klasės raidos dėsniai.

Priklausomai nuo istorinių uždavinių įvykdymo lygmens pasaulinį proletariatą sudaro trys pagrindiniai būriai.

Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos pergalė, fašizmo sutriuškinimas, socialistinių revoliucijų pergalė kitose šalyse sudarė sąlygas pasaulinei socializmo sistemai sukurti. Joje darbininkų klasė, iškovojusi politinę valdžią, perdavė gamybos priemones į visuomeninę nuosavybę ir likvidavo kapitalistinę išnaudotojų santvarką, tapo valdančiąja klase ir, vadovaujama marksistinių-lenininių partijų, pradėjo vykdyti savo didžiausią uždavinį — kurti socialistinę ir komunistinę visuomenę. Tuo ji įvykdė svarbiausiąją savo istorinės misijos dalį.

Socialistinių šalių darbininkų klasė šiuo metu — tai 220 milijonų žmonių. Tarybų Sąjungoje ir kai kuriose kitose socialistinėse šalyse ji pirmą kartą sudaro gyventojų daugumą. Taip pat pirmą kartą inteligentija skaičiumi praaugo valstiečių klasę. Tarybų Sąjungoje, Vokietijos DR, Čekoslovakijos SR darbininkų klasė kartu su tarnautojais sudaro daugiau kaip 80 procentų gyventojų. Šis klasinės visuomenės struktūros pakitimas, kuris kol kas, deja, nepakankamai teoriškai ištirtas ir praktiškai įvertintas, iš tikrųjų prilygsta tokiems istoriniams pertvarkymams kaip industrializacija, kolektyvizacija.

---

[5] Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. М., 1960, т. 17, с. 5.
[6] Ten pat, p. 34—35.

Visų pirma, dauguma socialistinių šalių sukūrė naują materialinę techninę ir mokslinę bazę. Antra, socializmas dabar turi adekvačią socialinę klasinę struktūrą, kas leidžia jam toliau vystytis savo paties pagrindu. Ir, trečia, šios vidinės atskirų šalių prielaidos suteikia pasaulinio socializmo raidai naują bendrą kokybinį lygmenį, grindžiamą tvirtais išvystytų socialistinio internacionalizmo formų principais. Būtent šiomis prielaidomis remiasi moksliškai pagrįsta paspartinto socializmo vystymo ir tobulinimo koncepcija.

Tuo būdu kai kurių socialistinių šalių darbininkų klasė įžengė į baigiamąją savo istorinės misijos realizavimo stadiją. Jos tolesnis uždavinys — tobulinti socialistinę visuomenę, stiprinti visapusišką broliškų šalių bendradarbiavimą ir telkti darbo žmonių pastangas kovai dėl visuomenės pažangos, taikos ir tautų saugumo.

Išsivysčiusių kapitalistinių šalių proletariato gretose — 260 milijonų žmonių. Dėl socialinės ekonominės raidos ir mokslinės techninės revoliucijos šiose šalyse darbininkų dalis bendrame samdomųjų darbuotojų skaičiuje išaugo nuo 80 iki 90 procentų, ir dabar jie sudaro didžiąją gyventojų daugumą. Šių šalių proletariatas itin organizuotas, turi nemaža revoliucinių tradicijų ir patyrimo kovoje su buržuazija.

Tačiau šiam darbininkų klasės būriui būdingi kai kurie trūkumai, kurie silpnina ir riboja jo revoliucinį potencialą. Tai — darbininkų aristokratijos egzistavimas; socialdemokratijos įtaka ir darbininkų judėjimo susiskaldymas, jo sąmonės užkrėtimas socialdemokratizmu, oportunizmu ir revizionizmu; komunistų partijų silpnumas ir negausumas kai kuriose šalyse; kai kurių komunistų partijų atsisakymas nuo proletariato diktatūros ir proletarinio internacionalizmo. Ir vis dėlto šių šalių proletariatas praturtina klasių kovos praktiką naujomis formomis: antimonopolistiniu, apimančiu ir kovą prieš transmonopolijas, antikariniu ir antimilitaristiniu sąjūdžiais, aktyviu reikalavimu efektyviai spręsti globalines problemas.

Augant mokslo panaudojimui visose gyvenimo sferose, išsivysčiusių kapitalistinių šalių darbininkų klasės eiles papildo protinio darbo ir negamybinės sferos atstovai. Tai ne tik paneigia įvairių teoretikų ir klasinių priešų pramanus, kad dabartinėje kapitalistinėje visuomenėje menkėja darbininkų klasės vaidmuo, kad mažėja proletariato poveikis visuomeniniams procesams. Atvirkščiai: darbininkų klasės eilių augimas rodo tolesnį jos vaidmens didėjimą.

Naujas tarptautinės darbininkų klasės būrys, kuris atsirado ir formavosi tiesiogiai veikiamas Didžiojo Spalio socialistinės revoliucijos, fašizmo sutriuškinimo, išsivadavimo kovos ir kolonijinės sistemos žlugimo, yra išsivadavusiųjų šalių proletariatas. Buržuaziniai ideologai paprastai pabrėžia jo silpnąsias puses, norėdami įrodyti, kad jis nepajėgus veikti visuomenės raidos. Bet per 60 metų išsivadavusiųjų šalių proletariatas išaugo šešis kartus ir dabar jo gretose yra 217 milijonų žmonių. Jis tebėra formavimosi stadijoje — savo istorinės misijos vykdymo pradžioje, bet kai kurie objektyvūs ir subjektyvūs faktoriai sudaro jo raidai ypač palankias galimybes ir perspektyvas.

Šių šalių proletariatas pradėjo formuotis kapitalistinių metropolijų bazėje. Todėl paprastai jis atsiranda anksčiau už nacionalinę buržuaziją, dažnai ją pralenkia vystymusi, daro didesnę įtaką visuomeniniams procesams ir kitoms socialinėms grupėms, tuo pakirsdamas galimybę šioms šalims eiti kapitalistinio vystymosi keliu. Jo klasinė konsolidacija neretai vyksta tuo pat metu kaip ir nacionalinė konsolidacija, kas sudaro palankias prielaidas nacijai formuotis, peršokant jos buržuazinį tipą. Išsivadavusiųjų šalių proletariatas taip pat turi išskirtinę galimybę tiesiogiai remtis Tarybų Sąjungos, socializmo sistemos ir išsivysčiusio kapitalizmo šalių darbininkų klasės visapusiška parama ir istoriniu patyrimu.

Taigi V. Lenino atrastas dėsningumas, kad pasauliniame revoliuciniame procese proletariato vaidmuo didėja kur kas sparčiau, negu auga jo skaičius ir santykinė dalis visuomenėje, dabartinėmis istorinėmis sąlygomis vis labiau ir aktyviau pasitvirtina.

Svarbus socialinio ekonominio ir politinio Azijos ir Afrikos šalių raidos faktorius, dėsningas dabarties revoliucinių jėgų laimėjimas yra socialistinės orientacijos kursas — viena iš perėjimo į socializmą formų. Šį kelią jau pasirinko daugiau kaip dvidešimt šalių.

Istorinė šio reiškinio reikšmė yra ta, kad išsivadavusiųjų šalių darbininkų klasė, tik pradėjusi savo kelią ir formavimąsi, iškart tiesiogiai pereina į antrąjį savo pasaulinės istorinės misijos realizavimo etapą — į revoliucinių, vedančių į socializmą pertvarkymų kelią. Ši tendencija yra ypač perspektyvi stiprinant pasaulinio socializmo ir atitinkamai pasaulinio revoliucinio proceso pozicijas. Kaip rodo praktika, būtent iš šios grupės šalių socialistinė sistema sulaukia papildymo, tai yra jos tiesiogiai plėtoja ir stiprina pasaulinį socializmą, o šių šalių kova prieš neokolonializmą, neoglobalizmą suduoda rimtus smūgius imperializmui, silpnina jo jėgas ir siaurina jo poveikio sferą. Be to, šių šalių kova dėl tarptautinių santykių pertvarkymo didina galimybes teigiamai spręsti globalines, bendražmogiškąsias problemas.

Taigi pasaulinė darbininkų klasė praėjo milžinišką istorinį kelią, tobulindama savo struktūrą ir organizaciją, vystydama proletarinį internacionalizmą ir tapdama vieningu revoliucinio veikimo subjektu. Nepaisant buržuazinių ideologų, oportunistų ir revizionistų tvirtinimų, tai leidžia padaryti labai reikšmingą teorinę ir praktinę išvadą, kad pasiektas pasaulinis darbininkų klasės bendrumas ir ji įžengė į naują savo istorinės misijos vykdymo etapą.

Tai pirmiausia patvirtina dabartinio pasaulinio revoliucinio proceso vystymosi tendencija: kur kas platesnė jo varomųjų jėgų sudėtis; kiekybiškai ir kokybiškai pakito šių jėgų struktūra; atitinkamai didėja jų organizuotumas, įsitvirtina naujos sąveikos formos, stiprėja jų valdomumo elementai ne tik socialistinėje sandraugoje, bet ir tarptautiniu mastu; taigi sustiprėjo jų socialinė įtaka visiems tarptautiniams procesams. Stiprėja sąveika tarp pagrindinių dabarties jėgų — realaus socializmo, tarptautinio darbininkų ir komunistinio judėjimo, dešimčių jaunų nepriklausomų valstybių, plačių antikarinių ir demokratinių sąjūdžių, — ir tai lemia bendrą pasaulio raidos kryptį, suteikia jai pastovumą ir negrįžtamumą, spartina perėjimą į socializmą ir komunizmą pasauliniu mastu.

Esminė dabartinės situacijos naujovė yra kokybinis gamybinių jėgų šuolis, veikiamas mokslinės techninės revoliucijos, kuri ypač smarkiai didina kuriamąsias žmonijos galimybes. O, kaip minėta, komunistinės civilizacijos ateitį marksizmas-leninizmas neatskiriamai sieja su moksline technine revoliucija, kuri pertvarko materialinę visuomenės bazę, paverčia mokslą tiesiogine gamybine jėga, o darbininkų klasę — svarbiausiu gamybos ir mokslinės techninės pažangos subjektu.

Audringai vystantis gamybai, mainams, tarptautiniam darbo pasidalijimui ir prekybai, aktyvėjant kultūriniams kontaktams, atitinkamai stiprėja tarptautinio bendradarbiavimo procesai. Dėl to valstybių politikoje didesnį svorį įgyja tarptautiniai santykiai, dabartiniame pasaulyje jų vaidmuo auga, ir tai reikalauja, kad jie būtų pertvarkyti iš esmės lygybės, savitarpio supratimo, demokratijos pagrindais. Tuo būdu įsitvirtina nauji dėsningumai, pagal kuriuos darbininkų klasė tampa tarptautinių santykių subjektu.

Pirma, socialistinių šalių darbininkų klasė didelėje pasaulio dalyje suformavo naują tarptautinių santykių tipą, kuris savo ruožtu daro esminį poveikį visai tarptautinei politikai. Antra, kapitalistinių šalių darbininkų klasė daro vis didesnį poveikį savo vyriausybėms, plėtoja pro-

letarinį internacionalizmą, kuria savo tarptautines organizacijas, dalyvauja įvairiuose pasaulio demokratiniuose sąjūdžiuose. Trečia, įtakingu tarptautinės politikos faktoriumi tampa išsivadavusiųjų šalių darbininkų klasė, neprisijungimo judėjimas.

Naują prasmę įgavo humanistinė pasaulinės istorinės darbininkų klasės misijos esmė: ji pasidarė turiningesnė, kai iškilo bendražmogiškosios problemos, nuo kurių priklauso visos civilizacijos likimas. Tai — žmonijos gelbėjimas nuo branduolinės katastrofos, nacionalinės ir bendražmogiškosios kultūros gynimas nuo vadinamojo informacinio imperializmo, uždavinių, kuriuos diktuoja ekologinės ir kitos globalinės problemos, sprendimas. Analizuodamas šią situaciją, TSKP CK sekretorius A. Dobryninas pažymi: „Darbininkų klasės, socializmo ir visos žmonijos interesų sutapimas mūsų laikais visame kame, kas susiję su pagrindiniais civilizacijos egzistavimo klausimais, iš esmės sukuria naują istorinę situaciją, atveria naujas galimybes plėsti darbininkų klasės ir jos organizacijų įtaką visos visuomenės gyvenimui ir siekimams. Tačiau reikia pažymėti, kad šios galimybės panaudojamos toli gražu ne visiškai ir net ne visada suvokiamos" [7].

Konkretizuodamas marksizmo-leninizmo klasikų teoriją dabartinėmis istorinėmis sąlygomis, TSKP XXVII suvažiavimas išvystė naują taikaus sambūvio koncepciją, jos socialinį politinį ir ekonominį turinį atskleisdamas kaip tam tikrą dabartinio pasaulio būklę, tokią tarptautinę tvarką, kuriai esant viešpatautų ne karinė jėga, o gera kaimynystė ir bendradarbiavimas, būtų plačiai keičiamasi mokslo ir technikos laimėjimais, kultūros vertybėmis. Darbo vaisiai būtų skiriami vien kūrimo tikslams, o valstybėms, stojusioms į savarankiškos raidos kelią, būtų palengvinta žengti nacionalinio ir socialinio kilimo keliu. Atsivertų palankios galimybės kolektyvinėmis pastangomis spręsti globalines problemas. Beje, tam jau yra būtinos politinės ir socialinės ekonominės prielaidos. Politiniame pranešime buvo nurodyta: „Stiprėjanti lygiagrečiai vykstančio dviejų sistemų lenktyniavimo, tarpusavio kovos ir pasaulio bendrijos valstybių tarpusavio priklausomybės tendencija — reali dabartinės raidos dialektika. Būtent taip, vykstant priešybių kovai, sunkiai, iš dalies tartum apčiuopomis, klostosi prieštaringas, bet **savitarpiškai priklausomas, daugeliu atžvilgių vientisas pasaulis"** [8].

Būtinumas suvokti šiuos pakitimus — šią dabartinės raidos dialektiką reikalauja radikaliai keisti individualią, visuomeninę ir tarptautinę sąmonę. O šio istorinio proceso tendenciją sudaro didėjantis sąmonės vaidmuo, jos poveikio socialinei praktikai aktyvizacija, nuoseklus atsipalaidavimas nuo nemoksliškų, utopinių, religinių pažiūrų. Žymiai platėja sferos, kurias vis labiau veikia politika, ir tai reikalauja stiprinti politinį mąstymą, ypač kiek tai liečia tarptautinius santykius. Į individualią, visuomeninę sąmonę vis labiau skverbiasi realumo ir moksliškumo elementai. Moksliškas mąstymas plačiau įgyja masinį charakterį, o socialistinėje visuomenėje jis tampa svarbiausiu moksliškai valdomos pažangos faktoriumi.

Radikalizuojant ir demokratizuojant dabartinę sąmonę, viena didžiausių kliūčių yra egoistiniai išnaudotojų klasių interesai, persipynę su šovinistiniais ir nacionalistiniais prietarais, kurie ilgus amžius formavo tarp tautų nepasitikėjimu pagrįstą pasaulėžiūrą, skatinančią tarpusavio santykius pirmiausia grįsti jėga, ypač karine.

Todėl naujo mąstymo formavimas visuose lygmenyse — tai ne naivūs linkėjimai ar pacifistinių idėjų rinkinys, o dėsningas, darbininkų klasės ideologiją įtvirtinantis, itin aštrioje klasių kovoje realizuojamas proce-

[7] Коммунист. — М., 1986, № 16, с. 21.
[8] TSKP XXVII suvažiavimo medžiaga. V.: Mintis, 1986, p. 20—21.

sas. Ši koncepcija remiasi principais, kurių įgyvendinimas sudaro svarbiausiąją pasaulinės istorinės darbininkų klasės misijos dalį:

1. Objektyvumas, realumas, vertinant dabartinio pasaulio tikrovę, įvairių socialinių jėgų santykį ir jų interesus. Tai pirmiausia mąstymas ne profesiniu, nacionaliniu ar regioniniu lygiu, bet globaliniu mastu. Jo ištakos yra visos žmonijos interesai, jos būties sudėtingumo ir globališkumo suvokimas.

2. Ypač svarbus komponentas yra suvokimas, kad žmogus ir gamta — jo gyvybinės veiklos aplinka — yra nedalomi, kad iš šio taško būtina vertinti visų socialinių grupių, visų žmogaus veiklos rūšių interesus ir poreikius, nuosekliai stiprinti ekologinę kultūrą. Ekologija tampa mokslu apie žmogų ir jo santykius su aplinka, tuo įgydamas aktyvią visuomeninę prasmę.

3. Naujo mąstymo šerdis yra moksliškumas. Bet mokslo specializavimas, profesionalizavimas, kurie padeda pasiekti didelių laimėjimų, kartu įneša tam tikro ribotumo, trukdo matyti pasaulio ir žmogaus jame visumą, jų tarpusavio santykių dialektiką. Todėl vis labiau jaučiama, kad būtinas naujas mokslų raidos lygis, kuriam esant jie išsaugotų savo specifiką, bet savo svarbiausiais aspektais ir funkcijomis būtų vieningas mokslas apie žmogų.

4. Kaip rodo patyrimas, dabartinėmis sąlygomis karas negali būti nei politikos tęsinys, nei pasaulinių problemų sprendimo priemonė. Todėl nei jo, nei jo grėsmės neturi būti santykiuose tarp tautų ir valstybių, taip pat tarp žmogaus ir aplinkos. Militaristinį veikimo ir mąstymo būdą reikia visiems laikams išgyvendinti iš žmogaus sąmonės, psichologijos, gyvenimo būdo. Tiktai tokiu atveju žmonija gali egzistuoti, pažinti ir suvokti save kaip vieningą giminę, pasaulinę bendriją.

Pasaulinė darbininkų klasė įžengė į naują savo raidos etapą, pasižymintį tuo, kad iškilo bendražmogiškos, globalinės, pasaulinės problemos, bet kartu prieštaringas pasaulis darosi vis labiau susietas, ir atitinkamai plinta nauja pasaulėžiūra, nauja sąmonė. Todėl jos pasaulinė istorinė misija darosi turiningesnė, vystosi, atsiranda naujos objektyvios prielaidos ją įvykdyti. O tai faktiškai ir yra marksizmo-leninizmo klasikų atrasto dėsningumo realizavimas, kuris vis konkrečiau atskleidžia savo istorinę perspektyvą — komunistinio visuotino pasaulio sukūrimą.

Per 70 revoliucinio pasaulio pertvarkymo metų darbininkų klasė padarė žymiai daugiau, negu buvo pasiekta per visą žmonijos istoriją, darbais paliudijo, kad esminiai marksistinės-lenininės teorijos teiginiai apie jos misiją yra teisingi, ir sukūrė būtinas prielaidas ją realizuoti pasauliniu istoriniu mastu.

Apolinaras ŠULUS,
docentas

PROLETARINIS INTERNACIONALIZMAS — TARPTAUTINIO KOMUNISTINIO JUDĖJIMO VIENYBĖS PAGRINDAS

Revoliucinės kovos sąlygos kapitalo šalyse pastaraisiais dešimtmečiais labai pasikeitė. Dėl mokslinės techninės revoliucijos pakito gyventojų socialinė sudėtis. Sudėtingesnė tapo darbininkų klasės struktūra. Aukštos kvalifikacijos darbininkai, ypač dirbantys pirmaujančiose pramonės šakose (elektronikos, chemijos ir kt.), yra gerai apmokami, jiems mažiau gresia nedarbas. Antra vertus, dėl pramonės šakų, kuriose vyrauja sunkus fizinis darbas, smukimo arba dėl jų modernizavimo dalis darbininkų tampa bedarbiais, deproletarizuojasi.

Klasių kovos sąlygas taip pat keičia transnacionalinių korporacijų veikla. Kapitalizmo agresyvumo didėjimas į aktyvų politinį gyvenimą įtraukia tuos gyventojų sluoksnius, kurie anksčiau buvo politiškai indiferentiški arba rėmė buržuazines ir socialreformistines partijas. Jų politinio aktyvumo išraiškos forma tapo nauji demokratiniai judėjimai. Didelis demokratinių, pirmiausia antikarinių, judėjimų poveikis, jų antimonopolistinis kryptingumas kapitalo šalyse keičia politinių jėgų išsidėstymą.

Naujos klasių kovos sąlygos, kurias lemia dabartinės epochos esmė ir pobūdis, kelia naujų, sudėtingesnių uždavinių komunistų ir darbininkų partijoms. Joms būtina drąsiai, kūrybiškai, remiantis marksistine-leninine metodologija įvertinti naujas realijas ir numatyti konkrečią savo taktiką. Ypač tai aktualu, plečiantis tarptautinio komunistinio judėjimo mastui ir didėjant jo įtakai darbo žmonių masėms.

1969 metais komunistų partijos veikė 88 šalyse ir savo eilėse vienijo 50 mln. žmonių. 1985 metais tokių šalių jau buvo beveik 100, o komunistų — daugiau kaip 80 mln. Socialistinėse šalyse yra 75 mln. komunistų, nesocialistinėse valstybėse — maždaug apie 5 mln. Per pastaruosius penkiolika metų komunistų skaičius nesocialistiniame pasaulyje padidėjo daugiau kaip 1,5 milijono, pirmiausia Europos ir Azijos, be to, Lotynų Amerikos šalyse. Susikūrė naujų komunistų partijų. Dabar jos veikia daugiau kaip 100 šalių. Bet partijų skaičius yra didesnis: Indijoje, Australijoje, Naujojoje Zelandijoje, Švedijoje, Kosta Rikoje, Ispanijoje veikia po dvi partijas [1]. Azijos ir Afrikos šalyse daugėja avangardinių partijų. Jos yra reikšmingas komunistinio judėjimo rezervas.

Komunistinis judėjimas įvairiose šalyse patiria ir įvairių sunkumų, padaroma ir klaidų, yra neišspręstų problemų. Bet tai yra objektyvūs ir išsprendžiami sunkumai, iškilę komunistiniam judėjimui peraugus į kokybiškai naują raidos etapą.

---

[1] Загладин В. В. КПСС и коммунистическое движение // Вопросы истории КПСС. — 1986, № 2, с. 19—20.

Komunistinis judėjimas vyksta labai skirtingomis sąlygomis, ir neretai tai sukelia nesutarimų ir prieštaravimų tarp įvairių šalių partijų ir atskirų partijų viduje. Bet tai ne kažkoks naujas reiškinys: nuomonių skirtumo, polemikos neišvengta ir praeityje. Prisiminkime K. Markso ir F. Engelso aštrias diskusijas su savo oponentais, ryškiai poleminius V. Lenino straipsnius. Istorinė patirtis rodo, kad jie ne tik kad nesusilpnino komunistinio judėjimo, bet galiausiai, suaktyvindami kolektyvinę mintį, leido teisingai įvertinti pasaulio raidos problemas ir rasti būdų jas spręsti.

Suprantama, nesutarimai ir diskusijos būna įvairaus pobūdžio. Kai iškyla nesutarimų konkrečiais klausimais, būtina diskutuoti draugiškai, gerbiant kitų nuomonę ir patyrimą. Tokios pozicijos ir laikosi Tarybų Sąjungos komunistai. Bet jeigu bandoma revizuoti marksizmo-leninizmo revoliucinę esmę, realaus socializmo esmę ir vaidmenį pasaulyje, TSKP nesitaiksto su dogmatizmu ir revizionizmu. Duodama griežtą atkirtį buržuazinės ideologijos bandymams paveikti darbininkų judėjimą, ji tvirtai gina principines pozicijas. Šios nuostatos įtvirtintos ir TSKP Programos naujoje redakcijoje.

Kai kurie nesutarimai, išryškėję aštuntąjį dešimtmetį, turėjo įtakos komunistų partijų solidarumui, kartais sukeldavo įtempimą. Daugiausia buvo diskutuojama dėl realaus socializmo problemų sprendimo, perėjimo į socializmą būdų, požiūrio į marksizmo-leninizmo vaidmenį šiuolaikiniame pasaulyje.

Ginčai dėl sąvokos „proletarinis internacionalizmas" sustiprėjo todėl, kad kai kurios komunistų partijos pradėjo vartoti terminą „naujasis internacionalizmas", juo siekdamos apibrėžti visų antiimperialistinių, pažangiųjų jėgų vienybę. TSKP laikosi nuomonės, kad šių jėgų sąveika, nors yra svarbi ir reikalinga, jokiu būdu negali atstoti komunistų partijų glaudaus bendradarbiavimo, jų bendrų veiksmų koordinavimo, sprendžiant konkrečius aktualius komunistinio judėjimo klausimus. Šis nesutarimas dar nėra visiškai įveiktas, nors jau gerokai susilpnėjo, daug kur pasiekus vienodo supratimo.

Pasaulinio revoliucinio judėjimo gretose vis rečiau girdisi raginimų atsiriboti nuo TSKP, nepaisyti proletarinio internacionalizmo principų. Pastaraisiais metais Vakarų Europos komunistai naujai, savikritiškai įvertina savo patirtį ir praktiką. Pavyzdžiui, Prancūzijos KP XXV suvažiavime (1985 m. vasaris) buvo pareikšta nuomonė, kad kovos dėl socializmo koncepcija, kuria iki šiol buvo vadovautasi, yra „strategiškai atsilikusi". Dar anksčiau Italijos komunistai pripažino, kad jų skelbta „istorinio kompromiso" strategija yra klaidinga. Buvęs Ispanijos KP generalinis sekretorius S. Kariljas, vienas iš „eurokomunizmo" teorijos pradininkų, dabar vadovaujantis nuo Ispanijos KP 1985 metų rudenį atskilusiai Ispanijos marksistinei revoliucinei komunistų partijai, taip pat linkęs kritiškai peržiūrėti savo ankstesnes idėjas.

„Matyt, — pasakė draugas M. Gorbačiovas TSKP XXVII suvažiavime, — apskritai negali būti taip, kad pažiūros visais be išimties klausimais sutaptų" [2]. Svarbu, kad ginčijami klausimai, pažiūrų skirtumai nesilpnintų komunistų vienybės, klasinio solidarumo. Komunistus vienija bendri galutiniai tikslai — taika ir socializmas.

Buržuazinė propaganda mažiausius nesutarimus tarp broliškų partijų pateikia kaip komunistinio judėjimo „suirimo", jo „dezorganizacijos" požymius. Ji visomis išgalėmis stengiasi susilpninti, pakirsti komunistų internacionalinę vienybę, sukelti įtarumo ir nepasitikėjimo atmosferą komunistiniame judėjime. Ir pirmiausia — nutylėti tai, kas svarbiausia: komunistų vienybė turi objektyvų pagrindą — proletarinį internacionalizmą.

---

[2] TSKP XXVII suvažiavimo medžiaga. V.: Mintis, 1986, p. 73.

Jis reiškia darbininkų klasės solidarumą kovoje su kapitalizmu, už taiką, socializmą, socialinę pažangą. Jo objektyvų būtinumą sąlygoja visų šalių ir tautybių darbininkų klasinė vienybė. Kapitalistinė santvarka internacionalizavo buržuazijos ūkinę ir politinę veiklą. Kapitalizmo prieštaravimai, sukeliantys proletariato ir buržuazijos klasių kovą, yra tarptautinio pobūdžio, ir juos įveikti gali tik tarptautinis darbo žmonių solidarumas.

Proletarinio internacionalizmo reikšmė šiuo metu nepaprastai padidėjo. Visiškai pagrįstai sakoma, kad mes gyvename „ankštame pasaulyje". Žmonijos gyvenimui darosi vis būdingesnė didžiulė įvykių ir procesų savitarpio priklausomybė. Kiekviena revoliucinės kovos nacionalinė arena tvirtai ir stipriai įaugusi į regioninių ir tarptautinių ryšių — ekonominių, politinių, karinių — sistemą. Kovą dėl nacionalinių interesų vis labiau lemia jėgų santykis tarptautinėje arenoje, tarptautinė socialistinių šalių veikla. Monopolistinis kapitalas, pasižymintis didžiule koncentracija, telkia savo pastangas prieš revoliucinį judėjimą, siekia užkirsti kelią komunistų įtakos didėjimui, jų dalyvavimui buržuazinių valstybių vyriausybėse. Juk būta atvejų, kai, komunistams pasiekus laimėjimų rinkimuose, imperialistiniuose sluoksniuose buvo svarstomas klausimas, ar nereikėtų tiesiogiai įsikišti į konkrečios šalies vidaus reikalus, jeigu komunistai „išdrįstų" vadovauti vyriausybei. Tokių diskusijų centre, pavyzdžiui, aštuntojo dešimtmečio viduryje buvo atsidūrusi Italija.

Nagrinėjant pasaulio raidos realijas, aktualias marksizmo-leninizmo teorijos vystymo problemas, apibendrinant įvairių šalių komunistų patyrimą, didelis vaidmuo tenka teoriniam ir informaciniam žurnalui „Taikos ir socializmo problemos", kuris tiesiogiai atstovauja 65 komunistų ir darbininkų partijoms. Jis leidžiamas 40 kalbų ir platinamas 145 šalyse. Partijų ir žurnalo iniciatyva rengiamos tarptautinės teorinės konferencijos, susitikimai prie apskrito stalo, simpoziumai. Jie padeda geriau suprasti įvairių šalių komunistų partijų pozicijas įvairiais klausimais, stiprinti jų idėjinę vienybę. Per pastaruosius 15 metų įvyko daugiau kaip 140 susitikimų ir simpoziumų.

Vis didesnę reikšmę įgauna komunistų ir darbininkų partijų regioniniai susitikimai ir konferencijos, kurių nuo aštuntojo dešimtmečio pradžios įvyko apie 130. Tai dėsninga, nes partijos, veikiančios panašiomis sąlygomis, sprendžiančios maždaug vienodus uždavinius, turi glaudžiai koordinuoti politiką, derinti veiksmų strategiją ir taktiką.

Regioniniu lygiu itin vaisingai bendradarbiauja broliškos socialistinės sandraugos šalių partijos. Reguliarūs tapo jų Centro Komitetų sekretorių pasitarimai tarptautiniais, ekonominiais, organizaciniais partiniais klausimais. Įvairios kitos bendradarbiavimo formos. Formuojasi nauja bendradarbiavimo grandis — daugiašaliai valstybių vadovų darbo susitikimai. Broliškosios partijos vieningai pritaria TSKP siekimui plėtoti šiuos ryšius taip, kad jie apimtų visas partijų grandis — nuo Centro Komitetų iki pirminių organizacijų.

Broliškų partijų sąveika gyvybiškai svarbi siekiant užtikrinti socializmo sistemos ekonominės ir politinės raidos dinamiškumą. O kaip pažymėjo TSKP XXVII suvažiavimas, nuo to, kaip sparčiai vystysis socialistinės sandraugos šalys, labai priklauso pasaulinės socializmo sistemos įtakos didėjimas kovoje už taiką ir socialinę pažangą. Dinamiškumo poreikį diktuoja ir rūpinimasis tautų gerove, ir būtinumas priešintis karo pavojui, demonstruoti socialistinio gyvenimo būdo galimybes. „Į mus žiūri ir bičiuliai, ir nedraugai, — kalbėjo draugas M. Gorbačiovas. — Į mus žiūri didžiulis, įvairialypis besivystančiųjų šalių pasaulis. Jis renkasi savo kelią, jo ieško, ir nuo socializmo laimėjimų, nuo jo atsakymų į laiko iššūkį įtikinamumo daug priklauso, kokį kelią jis pasirinks" [3].

[3] Ten pat, p. 70.

Įvairios bendradarbiavimo formos sieja Europos kapitalistinių šalių komunistų ir darbininkų partijas, reguliarūs tapo Lotynų Amerikos ir Karibų baseino, Artimųjų Rytų komunistų partijų vadovų susitikimai, vis labiau savo veiksmus koordinuoja Afrikos ir Azijos komunistai.

Reikšmingi tarptautiniam komunistiniam judėjimui yra dvišaliai partijų kontaktai. Jų metu keičiamasi nuomonėmis, svarstomi diskusiniai klausimai, ieškoma bendrų sprendimų. Dar viena svarbi kontaktų forma: komunistų ir darbininkų, taip pat revoliucinės demokratinės partijos, paskelbusios mokslinį socializmą savo ideologija, užmezga ir plėtoja tarpusavio ryšius per atskirų partijų suvažiavimus. Tokių suvažiavimų per pastaruosius 15 metų įvyko apie 240.

Tarybų Sąjungos komunistai siekia sistemingų kontaktų, kad stiprėtų broliškų partijų susitelkimas ir sąveika, internacionalinis komunistų solidarumas. TSKP Programos naujoje redakcijoje pažymima: „Savo santykius su broliškomis partijomis TSKP nuosekliai grindžia proletarinio internacionalizmo principu, kuris organiškai apima ir revoliucinį solidarumą, ir kiekvienos partijos visiško savarankiškumo ir lygiateisiškumo pripažinimą" [4].

Komunistų kova nesocialistinėje pasaulio dalyje vyksta politinio spaudimo, persekiojimų aplinkoje. Daugelyje šalių komunistų partijos veikia sunkiomis pogrindžio sąlygomis. Visų Tarybų Sąjungos komunistų vardu TSKP XXVII suvažiavimas pareiškė nuoširdų susižavėjimą pasiaukojama komunistų kova, tvirtą brolišką solidarumą su jais.

Proletarinis internacionalizmas neriboja komunistų partijų suverenumo, bet įtvirtina jį kaip griežtą veiklos ir gyvenimo principą. Tai būtina sąlyga draugiškam partijų bendradarbiavimui plėtoti, komunistinio judėjimo vienybei stiprinti. Komunistų vienybė — tai ne broliškų partijų strategijos ir taktikos unifikavimas. TSKP Programos naujoje redakcijoje pažymima, jog „kiekvienos šalies komunistai savarankiškai analizuoja ir vertina padėtį, savarankiškai nustato savo strateginį kursą, savo politiką, pasirenka būdus, kaip kovoti dėl artimiausių ir galutinių tikslų, dėl komunistinių idealų. Komunistų partijų sukauptas patyrimas yra vertingas internacionalinis turtas" [5].

Komunistų partijų bendradarbiavimo raida — tai naujų, dar efektyvesnių jo formų paieškų procesas. Jų pasirinkimas pirmiausia priklauso nuo uždavinių, kuriuos sprendžia komunistai.

Svarbiausias dabarties uždavinys — užtikrinti visų antimilitaristinių demokratinių jėgų efektyvų bendradarbiavimą kovoje už taiką. Pagrindinis mūsų epochos prieštaravimas — tarp socializmo ir kapitalizmo — virsta globaline kova tarp agresyviųjų monopolistinio kapitalo sluoksnių ir visų jėgų, suinteresuotų taikos išsaugojimu. Šioje kovoje vis labiau vienijasi socialistinės šalys, kapitalistinių valstybių darbo žmonės ir demokratinės jėgos, išsivadavusios šalys. Komunistai, kurie visada buvo nuosekliausi kovotojai prieš socialinę ir nacionalinę priespaudą, dabar yra priešakinėse linijose kovojant už taikos išsaugojimą Žemėje, prieš branduolinio karo pavojų. TSKP XXVII suvažiavimas pažymėjo, kad šiandien kaip niekada svarbu rasti būdų glaudžiau ir vaisingiau bendradarbiauti su vyriausybėmis, partijomis, visuomeninėmis organizacijomis ir judėjimais, kuriems tikrai rūpi, kad Žemėje būtų taika, su visomis tautomis, kad būtų sukurta visuotinė tarptautinio saugumo sistema. TSRS pasiūlymai, kaip įgyvendinti principinius tokios sistemos pagrindus, suteikė naują impulsą tautoms vienytis kovoje už taiką. Vis didesnė žmonijos dalis įsitikina, jog alternatyvos šiai politikai nėra.

TSKP aktyviai kovai už taiką vieningai pritaria broliškos partijos.

---

[4] Ten pat, p. 179.
[5] Ten pat.

Jos atlieka didelį darbą propaguodamos taikingą TSRS politiką, demaskuodamos antitarybines kampanijas. Pavyzdžiui, po TSKP CK Generalinio Sekretoriaus M. Gorbačiovo ir JAV prezidento R. Reigano susitikimo Reikjavike, Vokiečių KP Valdybos prezidiumas paskelbė pareiškimą „Dėl susitikimo Reikjavike". Jame buvo akcentuota, kad kelias pasiekti visapusiškus susitarimus buvo užblokuotas dėl tam tikrų sluoksnių JAV vyriausybėje, esančių karinio pramoninio komplekso įtakoje, kaltės.

'šaugo komunistų pastangų reikšmė nesocialistinėse šalyse kovojant prieš transnacionalines korporacijas, kurios vis labiau puola darbo žmonių teises ir interesus, prieš tarptautinės reakcijos strategiją. Kad ši kova būtų sėkminga, būtina ne tik įvairių šalių komunistų, bet ir demokratinio judėjimo, socialdemokratijos, profsąjungų organizacijų vienybė. Kita vertus, plečiantis visuomeninės-politinės kovos mastui, komunistų partijoms reikia stiprinti savo vaidmenį joje.

Iš Tarybų Sąjungos Komunistų partijos, tarptautinio komunistinio judėjimo istorinio patyrimo žinoma: jei nacionalinių uždavinių įgyvendinimas vienoje šalyje priešpastatomas bendriems komunistinio judėjimo uždaviniams, tai tos šalies komunistų partijos internacionalinės veiklos reikšmė savo šalyje sumenkėja, susiaurėja, o kai kuriais atvejais ši veikla gali įgauti antiinternacionalinį, iš esmės nacionalistinį pobūdį. Dėl to padaroma žala ne tik visų šalių komunistų veiklai, bet pirmiausia — tai partijai, kuri stojo į atsiribojimo nuo kovos draugų kelią. Nacionalinė ir internacionalinė kiekvienos komunistų bei darbininkų partijos atsakomybė yra nedaloma. Todėl V. Leninas ragino „kovoti su smulkiu nacionaliniu siaurumu, uždarumu, atskirumu, dėl to, kad būtų atsižvelgiama į visumą ir visuotinumą, kad atskiri interesai būtų pajungti bendriesiems interesams" [6].

Nužymėdama būdus, kaip įgyvendinti savo internacionalinę pareigą, TSKP remiasi V. Lenino internacionalizmo koncepcija: „Internacionalizmas darbais tėra vienas ir tik vienas: pasiaukojamai dirbti revoliuciniam judėjimui ir revoliucinei kovai **savo** šalyje plėsti, remti (propaganda, pritarimu, materialiai) **tokią pat kovą,** tokią pat liniją, ir **tik ją vieną, visose** be išimties šalyse" [7]. Taigi vidaus, nacionalinių uždavinių sprendimas, maksimalus galimybių įgyvendinimas savo šalyje — kiekvienos komunistų partijos internacionalinė pareiga. TSKP didžiuliu indėliu prisideda prie naujo pasaulio kūrimo, taigi ir prie visos žmonijos pažangos. Visapusiškas socializmo pranašumų atskleidimas, jo nuolatinis tobulinimas yra tarybinių žmonių internacionalinė pareiga viso pasaulio darbo žmonėms. 1921 metais V. Leninas pareiškė: „Dabar svarbiausią savo poveikį tarptautinei revoliucijai mes darome savo ūkine politika. /.../. Į šią sritį kova perkelta pasauliniu mastu. Jei mes išspręsime šį uždavinį — tada mes būsime laimėję tarptautiniu mastu tikrai ir galutinai" [8]. Tobulinant socialistinę visuomenę, nuosekliai žengiant į komunizmą, kuriama reali bazė vystytis revoliuciniams procesams nesocialistinėje pasaulio dalyje.

TSKP strateginis kursas — spartinti šalies socialinę ir ekonominę raidą — atitinka nacionalinius ir internacionalinius tarybinių tautų interesus. Juo siekiama pertvarkyti visas tarybinės visuomenės gyvenimo sritis, pasiekti kokybiškai naują jos būklę. Numačiusi ekonomikos intensyvinimo, mokslinės techninės pažangos spartinimo programas, iškėlusi uždavinį pasiekti pasaulinio lygio darbo našumą, aukščiausią produkcijos kokybę, priėmusi didingą socialinę programą, suformulavusi naujus uždavinius tobulinti tarybinę demokratiją, įtvirtinti socialistinę savivaldą, Tarybų Sąjungos Komunistų partija praturtina socializmo tarptautinę patirtį, gi-

---

[6] Leninas V. Pilnas raštų rinkinys. V.: Mintis, 1984, t. 30, p. 42.
[7] Leninas V. Pilnas raštų rinkinys. V., 1985, t. 31, p. 168—169.
[8] Leninas V. Raštai. V., 1955, t. 32, p. 409.

liai atskleidžia jo pranašumus prieš kapitalistinę santvarką. Socialinio ir ekonominio vystymo spartinimas — tai revoliucinis, internacionalistinis uždavinys.

Sėkmingai jį spręsdami, mes praktiškai atskleidžiame tarybinės santvarkos pranašumus ir potencialias galimybes, keliame jos tarptautinį prestižą, padedame kitoms tautoms teisingai pasirinkti tolesnės socialinės pažangos kelią. Mūsų šalies ekonominiai ir socialiniai laimėjimai stiprina socializmo pozicijas kovoje už taiką, apriboja imperializmo galimybes kištis į kitų šalių vidaus reikalus.

Internacionalinę partijos kurso į socialinį ir ekonominį šalies spartinimą reikšmę didžiai įvertino broliškų partijų atstovai, dalyvavę TSKP XXVII suvažiavime. Vengrijos Socialistinės Darbininkų Partijos generalinis sekretorius J. Kadaras pasakė, kad TSKP XXVII suvažiavimo iškeltos idėjos patvirtina, koks aktualus išlieka V. Lenino teiginys, kad didžiausią įtaką pasaulio tautoms socializmas daro pavyzdžio jėga, aukštesniu visuomeninės ir ekonominės veiklos efektyvumu [9].

Jau tai, kad TSKP XXVII suvažiavime dalyvavo 152 komunistų, darbininkų, revoliucinių demokratinių, socialistų, socialdemokratų, leiboristų ir kitų partijų delegacijos, demokratinių visuomenės organizacijų atstovai iš 113 šalių, įtikinamai parodo, koks didelis yra tarptautinis mūsų partijos autoritetas, kaip plačiai yra įsitvirtinusios internacionalizmo idėjos.

Mūsų šalies liaudies ūkyje, socialinėje sferoje, dvasiniame gyvenime vyksta teigiami poslinkiai. Tai socializmo dinamiškumo, lankstumo, sugebėjimo persitvarkyti patvirtinimas. Kartu tai atskleidžia, kad socializmas turi dar daug nepanaudotų rezervų. Kalbėdamas Chabarovsko krašto partinės organizacijos aktyvo pasitarime 1986 m. liepos 31 dieną, draugas M. Gorbačiovas pažymėjo, kad mūsų politine linija siekiama visiškai atskleisti socialistinės santvarkos potencialias galimybes ir pranašumus, pašalinti visas mūsų žengimo į priekį užtvaras, visas kliūtis, atverti horizontą visuomenės pažangos veiksniams.

Besivystantis socializmas šiuo metu yra tarptautinio komunistinio judėjimo didžiausias laimėjimas. Todėl solidarumas su TSRS, kitomis socialistinėmis šalimis pagrįstai yra svarbiausias objektyvus proletarinio internacionalizmo kriterijus.

Petras BIVEINIS,
istorijos mokslų kandidatas,
docentas

---

[9] Правда. — 1986, 28 февраля.

KAIP DIRBSI, TAIP IR UŽDIRBSI

Šiemet pradedamas įgyvendinti TSKP Centro Komiteto, TSRS Ministrų Tarybos ir VPSCT nutarimas tobulinti darbo užmokestį gamybinėse liaudies ūkio šakose išplaukia iš TSKP XXVII suvažiavimo patvirtintų šalies ekonominio ir socialinio vystymo pagrindinių krypčių 1986—1990 metams ir laikotarpiui iki 2000 metų nurodymo: „Didėjant darbo našumui, didinti darbo apmokėjimą ir tobulinti jo atlyginimo formas"[1].

Apie tai, kaip tobulinamas darbo užmokestis gamybinėse liaudies ūkio šakose, kalbame su Lietuvos TSR valstybinio darbo komiteto pirmininku, ekonomikos mokslų kandidatu BALIU GAIGALU ir Lietuvos „Sigmos" gamybinio susivienijimo generalinio direktoriaus pavaduotoju, Lietuvos TSR nusipelniusiu ekonomistu ALFONSU PETRĖNU.

B. Gaigalas. Apie būtinumą tobulinti darbo užmokestį žmonės kalba jau seniai. Netgi daugelio ekonomistų nuomone, darbo užmokestis tapo nuvertintas, iš dalies neteko skatinamosios galios. Neskatino žmonių geriau dirbti ir lygiava.

Todėl būtina smarkiai padidinti visos materialinio suinteresuotumo sistemos vaidmenį, kelti žmonių darbo ir kūrybinį aktyvumą, sudaryti jiems palankias sąlygas dirbti našiai ir kokybiškai. Juk tik tokiomis sąlygomis galima sėkmingai diegti visišką ūkiskaitą ir finansavimąsi.

Antroji priežastis, dėl kurios reformuojamas darbo užmokestis, susijusi su socialinio teisingumo įgyvendinimu, su didesniu socialinių veiksnių poveikiu ekonominiam augimui.

ŽURNALISTO KOMENTARAS. Dabar dažnai kritikuojama nelemtoji atlyginimo lygiava. Kur jos ištakos? Mano supratimu, į šį klausimą atsakė E. Kapustinas[2], pagrįstai kritikavęs tokią praktiką, kai siekiant socialiniu atžvilgiu vienalytės visuomenės buvo ne tik keičiamas darbo pobūdis ir turinys, mažinamas jo socialinis kontrastingumas (šiuo atveju tai svarbiausia. — R. C.), bet ir įvedami į paskirstymą lygiavos elementai. Kad toks procesas iš tikrųjų vyko, rodo faktai. Jei, pavyzdžiui, 1965 metais ITD darbo užmokestis darbininkų atlyginimą viršijo beveik 46 procentais, tai 1965—1984 metų laikotarpiu pastarasis išaugo 202,1 procento, o ITD — tik 153,7 procento, ir šiedu darbo užmokesčiai faktiškai suvienodėjo[3].

Atlyginimo lygiavą nulėmė ir tai, kad tarifo — valstybinės darbo užmokesčio reguliavimo priemonės — dalis sumažėjo iki 50—60 procentų darbo užmokesčio. Jo likusią dalį sudarė įvairios premijos ir priemokos, dažniausia seikėjamos „iš akies", nesiejant jų su žmonių darbo galutiniais rezultatais.

Belieka pridurti, kad paseno, dažnai tapo nepagrįstos ir darbo sąnaudų normos bei normatyvai.

Kaip čia neprisiminsi labai aktualios V. Lenino minties, kad, darbo užmokestį diferencijuodami, turime laikytis *dialektinio požiūrio: viena, būtina išvengti perdelyg didelio* atlyginimų skirtumo tarp, pavyzdžiui, darbininko ir aukštas pareigas užimančio tarnautojo; kita vertus, — *negalima ignoruoti ir diferencijuoto darbo užmokesčio skatinančių galimybių*, — specialistams už jų darbą reikia mokėti ne mažiau, o daugiau. „Kitaip mes, *sutaupę kelis šimtus milijonų*, — rašė V. Leninas, — galime prarasti tiek, kad jokie milijardai neatstatys to, kas prarasta"[4].

A. Petrėnas. Galiu paminėti tokį atvejį. Skaičiavimo mašinų specialaus konstravimo biuro kolektyvas, vadovaujamas komunisto Antano Ne-

---

[1] TSKP XXVII suvažiavimo medžiaga. V.: Mintis, 1986, p. 270.
[2] Социалистический труд. — 1983, № 4, с. 8.
[3] Вопросы экономики. — 1986, № 6, с. 34.
[4] Leninas V. Raštai. V., 1954, t. 28, p. 158.

meikšio, sukūrė naują atminties kaupiklį, kuris savo techniniais parametrais žymiai pranoksta senąjį, yra daugiau kaip 20 kartų lengvesnis. Ši naujovė mums padės efektyviau ūkininkauti ir tuo pačiu didinti darbo užmokesčio fondą. Atlyginant už darbą po senovei šio biuro konstruktorių darbo užmokestis padidėtų labai nežymiai, t. y. tiek pat, kiek ir atlyginimas kitų darbuotojų, kurie su šio kaupiklio įdiegimu neturi nieko bendra. Dabar gi turėsime galimybę kūrybingą inžinierių papildomai paskatinti, nustatyti jam aukštesnį pareiginį atlyginimą.

Žurnalistas. Draugo J. Ligačiovo pranešime iškilmingame susirinkime, skirtame Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos 69-osioms metinėms, Kremliaus suvažiavimų rūmuose nurodyta, jog, pertvarkydami darbo užmokestį, „...mes žengiame svarbų žingsnį į priekį, vystydami socializmą..." [5]. Kas gi šioje reformoje iš esmės nauja, kuo ji skiriasi nuo anksčiau realizuotų šios srities priemonių?

B. Gaigalas. Taip, visokių priemonių ir anksčiau būta. Tačiau dabartinis pertvarkymas pirmą kartą yra tokios didelės apimties: šalyje jis palies 75 milijonus gamybinių šakų darbuotojų, o respublikoje — 850 tūkstančių žmonių. Antra, jis kompleksinis, apimantis visas darbo užmokesčio sudėtines dalis — tarifinę sistemą, priemokas už darbo sąlygas ir intensyvumą, darbo normavimą, kolektyvines apmokėjimo ir premijavimo formas. Kitaip sakant, sukuriamos prielaidos padaryti darbo užmokestį priklausomą nuo jo galutinių rezultatų — kiekio ir kokybės.

Žurnalistas. O kaip apskaičiuojamas darbo užmokesčio fondas?

A. Petrėnas. Naudodamiesi stabiliu ir ilgalaikiu normatyvu, ekonomistai šį fondą apskaičiuoja nuo pagamintos prekinės arba normatyvinės grynosios produkcijos. Nors, atrodytų, viskas paprasta, čia slypi esminis ir, sakyčiau, revoliucinis pertvarkymas: darbo užmokesčio formavimo šaltinis dabar — pačių darbuotojų uždirbtos lėšos. Vadinasi, kiekvienas darbuotojas suinteresuotas, kad jų būtų kuo daugiau.

B. Gaigalas. O tai savo ruožtu leidžia darbo apmokėjimą glaudžiau susieti su darbo įnašu, jo našumu ir kokybe, t. y. su galutiniais darbo rezultatais, išgyvendinti lygiavą, reabilituoti aukštos kvalifikacijos darbo prestižą. Kuo sudėtingesnis darbas, tuo už jį geriau atlyginama. Šia prasme pirmumas teikiamas aukštos kvalifikacijos darbininkams, konstruktoriams ir kitiems specialistams, tiesiogiai kuriantiems naują našią techniką ir technologiją. Be to, suvienodinamas tų pačių profesijų darbuotojų, įvairiose liaudies ūkio šakose atliekančių vienodai sudėtingus darbus, darbo apmokėjimas.

Žurnalistas. O ar atsižvelgta į tai, kad inžinierių pagal išsilavinimą daug, o pagal sugebėjimus — kur kas mažiau?..

B. Gaigalas. Nors specialistas specialistui nelygus, iki šiol įmonėse turėjome dvi specialistų pareigybes: inžinierius — vyresnysis inžinierius, ekonomistas — vyresnysis ekonomistas. Dabar turėsime keturias: inžinierius, 2-ros kategorijos inžinierius, 1-mos kategorijos inžinierius, vadovaujantis inžinierius. Konstruktorių ir technologų pareigybių bus dar daugiau — penkios. Tokia tvarka duos galimybę kūrybingam inžinieriui ar ekonomistui, dirbančiam ir ne vadovaujantį darbą, gauti gerą atlyginimą.

Nuo šiol inžinieriaus ar ekonomisto darbo užmokesčio dydį lems nebe pareigos, o atestavimo metu jam suteikta kategorija, atlyginimo priedai, mokami už didelį asmeninį įnašą į bendrą reikalą.

Žurnalistas. Tokiomis sąlygomis, kai pats darbo kolektyvas nustato specialisto kategoriją ir jo atlyginimo dydį, labai išauga atestavimo vaidmuo.

---

[5] Tiesa. — 1986, lapkričio 7.

A. Petrėnas. Ir tai labai gerai. Mes, gamybininkai, labai patenkinti, kad pagaliau pereiname prie tikrojo atestavimo, susieto su įmonės veiklos galutiniu tikslu — didinti savo darbo efektyvumą, geriau tenkinti visuomenės poreikius. Kuo svariau specialistas prisidės prie bendro darbo, siekdamas šių tikslų, tuo aukštesnė bus jo kategorija, didesnis atlyginimas. Suprantama, ne iki gyvos galvos, o iki kito atestavimo.

Žurnalistas. Susitikimuose su skaitytojais ne kartą teko girdėti pagrįstą priekaištą, kad ir pavieniams darbuotojams, ir ištisiems darbo kolektyvams neleidžiama smarkiai viršyti išdirbio normų. Kodėl taip yra — aišku. Ar toliau niekas nesikeis?

B. Gaigalas. Mat buvo įsigalėjęs klaidingas požiūris: jei kolektyvas smarkiai viršija išdirbio normas, jas reikia nedelsiant peržiūrėti, nes esą darbo normavimas, matyt, nevykęs. O geru ekonomistu buvo laikomas tas, kas sugebėdavo nuslėpti rezervus, pasilikti atsargų, kaip sakoma, juodai dienai. Dabar normos bus peržiūrimos tik racionalizavus darbo vietas. Vadinasi, darbininkas dabar galės viršyti normą tiek, kiek pajėgs, ir jo uždarbio niekas neberibos.

Žurnalistas. Tai pasakytina ir apie premijas?

B. Gaigalas. Taip, tik reikia turėti darbo užmokesčio fondo ekonomiją. Nuo atskirų darbininkų premijavimo pereinama prie brigados, baro, cecho kolektyvo premijavimo, neviršijant visam kolektyvui nustatomo premijos dydžio. Kolektyvas skirsto premijas savo nariams, atsižvelgdamas į individualų darbo įnašą. Beje, kolektyvas gali paskirti kad ir visą premiją vienam savo nariui, jei jis to nusipelnė.

ŽURNALISTO KOMENTARAS. Teko būti ne vienos ekonominės reformos liudininku. Jos pradžioje vienbalsiai tvirtindavome, kad iki tol reikalai nekaip klostėsi, o toliau viskas kaip per sviestą eis... Ar, taip aptardami reikalus, kartais neatsisakome dialektinio požiūrio į gyvenimą, neužtušuojame ekonomikoje visada esančių ir būsiančių prieštaravimų, kuriuos anksčiau ar vėliau teks įveikti? Tai, beje, pasakytina ir apie mūsų aptariamą reformą. Ją aprioriškai vertinant, viskas, atrodytų, vyks sklandžiai. Deja, taip gyvenime nebūna. Pavyzdžiui, kartu su Vilniaus skaičiavimo mašinų gamyklos partinio komiteto sekretoriumi Algirdu Karaliumi prisiminėme 1985 m. liepos 16 d. paskelbtą nutarimą „Dėl pramonėje dirbančių mokslinių darbuotojų, konstruktorių ir technologų darbo apmokėjimo tobulinimo". Įgyvendinus šį nutarimą, minėtų darbuotojų atlyginimai gamykloje padidėjo 10—40 rublių. Ar tai reiškia, kad šioje srityje dabar nebėra opių problemų? Anaiptol. Drg. A. Karaliaus nuomone, ir toliau neišgyvendinta šių kategorijų darbuotojų atlyginimo lygiava, t. y. visiems atseikėta maždaug po lygiai. O darbuotojai vienas nuo kito skiriasi — yra tik valandas atidirbančių, yra išties talentingų. Vienas iš jų — konstruktorius R. Jo sukurti automatai veikia mechaniniame ir štampavimo cechuose, yra labai našūs, svečiams ir ekskursantams rodomi kaip šiuolaikinės technikos „aukso fondas". O kokia to fondo dalis teko išradėjui paskatinti? Jo pareiginis atlygis panašiai kaip ir kitų bendradarbių padidėjo 30 rublių. O gamyklai konstruktorius davė šimtus tūkstančių rublių ekonomijos. Ar tokiomis sąlygomis žmogus materialiai ir moraliai nenukenčia?

Keli žodžiai apie tai, kodėl neminiu konstruktoriaus pavardės. Gamykloje girdėjau taip jį vertinant: atseit, žmogus keistokas — naktimis prie brėžinių tūno, o po to į darbą vėluoja. Geriau jo visai neminėti... Ir vėl lygiava, šį kartą drausmės atžvilgiu. Beje, dar K. Marksas kėlė mintį, kad negalima visų žmonių matuoti pagal vieną kurpalį, kad prie talento, kūrėjo reikia mokėti prieiti, padėti jam atsiskleisti ir maksimaliai išnaudoti savo sugebėjimus. Nejaugi dabartiniu persitvarkymo laikotarpiu tai nebeaktualu? Pavyzdžiui, Panevėžio autokompresorių gamykloje vienas iš puspenkto tūkstančio darbuotojų, taip pat konstruktorius, laikosi jo paties sudaryto ir vadovų aprobuoto individualaus darbo režimo. Ir visi tuo patenkinti.

Žurnalistas. Kita vertus, ramybės neduoda ir tokia mintis: kaip kolektyvinės gamybos sąlygomis galima teisingai įvertinti atskiro specialisto ar darbo kolektyvo įnašą? Ar kūrybingo, drąsios ir lanksčios minties, tačiau ne visiems parankaus novatoriaus neužgoš, sakysim, pataikūnas ir prisitaikėlis?

B. Gaigalas. Neužmirškime, kad specialisto atestavimas yra kolegialus, kad jame dalyvauja ne tik administracijos, bet ir partinės organizacijos, kitų visuomeninių organizacijų atstovai.

Jau specialisto charakteristiką, kuri pateikiama atestacinei komisijai, rengia ne tik administracija, bet ir partinės organizacijos, profsąjungų ir kitų visuomeninių organizacijų įpareigoti asmenys. Tai darydami, jie privalo pasitarti su darbo kolektyvu, kuriame specialistas dirba, atsižvelgti į jo nuomonę apie savo narį. Suprantama, negalima paneigti galimybės, kad kas nors sąmoningai ar nesąmoningai suklys. Bet jeigu taip atsitiktų, būtų kas ir ištaiso.

A. Petrėnas. Sutinku, kad kolegialiai sprendžiant klausimus, darbštus ir kūrybingas specialistas sąmoningai nebus skriaudžiamas. Tačiau problemų iškyla nemažai ir gana svarbių. Pavyzdžiui, kam mokėti atlyginimo priedus? Nepaprastai svarbu, kad į šį klausimą būtų teisingai atsakyta: reikia paskatinti specialistą, kuris to savo darbu nusipelnė, ir nemokėti priedo tam, kuris jo nevertas, nors jis pats apie savo darbą ir sugebėjimus dažniausiai yra kuo geriausios nuomonės. Į tai atsižvelgdami, dar praėjusių metų gegužės mėnesį patvirtinome nuostatus, kaip ITD ir tarnautojams mokėti atlyginimų priedus. Pirmiausia numatėme tokius vertinimo kriterijus: darbo efektyvumas, sudėtingumas, intensyvumas, kokybė, darbuotojo kūrybiškumas ir naujovių diegimas, organizuotumas ir drausmingumas. Sunkiausia buvo šias darbuotojų savybes išreikšti ne žodžiais, o individualiais koeficientais. Pavyzdžiui, imkime darbo intensyvumo individualų koeficientą. Jeigu darbuotojo darbas vienetinis, jis turi normuotas užduotis, tai jo darbo intensyvumo koeficientas yra jo išdirbio normos įvykdymo procento dalmuo iš visos normos — 100 procentų.

Jeigu darbas kolektyvinis, pats kolektyvas sprendžia, ar visų jo narių darbas laikytinas vienodai intensyviu, ar ne. Pastaruoju atveju nustatomi keturi darbo intensyvumo laipsniai — labai intensyvus, intensyvus, vidutinio intensyvumo, mažesnio kaip vidutinis intensyvumo. Kiekvieną individualaus darbo intensyvumo laipsnį atitinka tam tikro diapazono individualaus darbo intensyvumo koeficientas: 2,01 — 3,00; 1,01 — 2,00, 1,00, mažiau už 1,00.

Žurnalistas. Taip galvoja vertinimo komisija. O koks čia darbo kolektyvo vaidmuo?

A. Petrėnas. Šie koeficientai viešai paskelbiami gamybos padaliniuose, kurio darbuotojams jie taikomi. Kolektyvo nariai, turėdami svarių argumentų, gali reikalauti, kad jie būtų koreguojami. Į pagrįstą kolektyvo nuomonę visada atsižvelgiama.

Žurnalistas. Vėl tenka jus pertraukti. Matote, kiek dalykų iškyla dėl vieno koeficiento, o jų yra daug.

A. Petrėnas. Naudodamiesi įvairias darbuotojo savybes atspindinčiais individualiais koeficientais, iš jų išvedame vieną kompleksinį. Pastarasis koeficientas lemia pareiginio atlygio priedų dydį arba yra pagrindas tų priedų iš viso neskirti. Beje, minėtais koeficientais taip pat remiamės, nustatydami ITD socialistinio lenktyniavimo nugalėtojus. Žodžiu, ieškome būdų, kaip įvertinti specialisto įnašą, kuriuo jis prisideda prie įmonės galutinių rezultatų.

Žurnalistas. Prisipažinsiu, nesuprantu, kodėl į šių vertinimo kriterijų skaičių nepatenka darbuotojo kvalifikacija arba, tiksliau sakant, atestacijos metu jam suteikta kategorija?

A. Petrėnas. Ši kategorija yra pagrindas nustatyti darbo užmokesčio dydį, o ne skatinti skiriant priedus.

B. Gaigalas. Beje, turiu pasakyti, kad „Sigmoje" sukurta darbo vertinimo kriterijų sistema — konkretus pavyzdys, kaip pažangi patirtis aplenkia ekonomikos mokslą.

A. Petrėnas. Suprantama, kiekviename kolektyve tokie reikalai savaip sprendžiami, atsižvelgiama į vietos specifiką. Bet gal vertėtų sukurti tam tikrus metodologinius pagrindus, kuriais remiantis būtų lengviau praktiškai įvertinti tiek atskiro specialisto, tiek kolektyvo įnašą, kuriuo jie prisideda prie galutinių darbo rezultatų? Manau, kad mokslininkai tokius dalykus iki šiol tiesiog ignoravo. Tai ir verčia mus griebtis pramonės įmonei nebūdingos veiklos — patiems savarankiškai kurti inžinieriaus ir kitų specialistų darbo vertinimo metodus. Galbūt ekonomistai tiems metodams gali daug ką prikišti. Deja, geresnių mums iki šiol niekas nepateikia.

Žurnalistas. Vis dėlto norėčiau priminti, ką mokslininkai gero yra padarę, be ko dabartinė darbo užmokesčio reforma būtų tiesiog neįsivaizduojama, — ekonominius normatyvus. Iš anksto žinodami visam penkmečiui pastovų darbo užmokesčio fondo sudarymo normatyvą, darbo kolektyvai bus suinteresuoti spartinti gamybos augimo tempus.

A. Petrėnas. Na jau, ekonominis normatyvas — nebe toks naujas dalykas. Gerai, kad pagaliau imsime juo remtis. Ir remdamiesi normatyvu, darbo užmokestį iš tikrųjų uždirbsime, o ne vien apskaičiuosime. Tačiau šia proga norėčiau priminti, kad bet kurią gerą naujovę galima ir diskredituoti, normatyvą paversti tarsi kokiu naujovišku apvalkalu, kuris slėptų senstelėjusius ankstesnio ūkio mechanizmo laikų metodus. Vienas iš jų, mūsų supratimu, pats blogiausias — smulkmeniška įmonės globa, pastangos „iš aukščiau" reglamentuoti gamybininko veiklą. Juk, atvirai sakant, įdiegus įmonėse visišką ūkiskaitą, neliks ką veikti daugeliui ministerijų, žinybų darbuotojų. Ar jie vėl ko nors nesugalvos? Juk jau spėjo sugalvoti naują ITD ir tarnautojų darbo užmokesčio normatyvą, kuris dešimtadaliu mažesnis už esamą. Mano nuomone, tai prieštarauja reformos esmei, nes vienas svarbiausių jos tikslų — skatinti kvalifikuotą ir kūrybingą darbą. O iš tikrųjų padėtis tokia: šiemet 10 procentų padidinę gamybos apimtį, 6—7 procentais padidinsime ir darbo užmokesčio fondą. O pagal naująjį normatyvą apskaičiuotas ITD ir tarnautojų darbo užmokesčio fondas bus mažesnis už esamą. Kaip tokiu atveju skatinti inžinierius ir specialistus?

B. Gaigalas. Galima mažinti šių kategorijų darbuotojų skaičių ir skatinti žmones iš sutaupytų lėšų.

A. Petrėnas. Kažin, ar tai geriausias kelias. Mūsų darbo kolektyvo taktika tokia: geriau dirbti ir daugiau uždirbti. Manome, kad, keldami darbo efektyvumą, darbo užmokesčio sau kaupsime nepalyginamai daugiau negu mažindami darbuotojų skaičių. Pastarosios priemonės imsimės tik tų pavienių asmenų atžvilgiu, kurie darbe, kaip sakoma, — tuščia vieta.

B. Gaigalas. Anaiptol neneigdamas darbo kolektyvo teisės pačiam rinktis vieną ar kitą būdą darbo efektyvumui ir kartu darbo apmokėjimui gerinti, vis dėlto norėčiau štai ką pasakyti. Neretai tekdavo girdėti, kad, esą, susidariusi nepalanki demografinė situacija, trūksta darbo jėgos ir t. t. Manyčiau, kad šiandien reikėtų kalbėti ne apie darbo rankų stygių, o apie nevisiškai tinkamą jų naudojimą ir darbo organizavimą, apie kai kurių ūkinių vadovų pastangas tokio organizavimo spragas lopyti neuždirbtu rubliu.

Norint ištaisyti tokią padėtį, darbo jėgą reikia racionaliau naudoti, didinti įrengimų naudojimo pamainumą, jeigu tikslinga — iš sąlygiškai išlaisvintų žmonių suformuoti antrąją ar trečiąją pamainą.

A. Petrėnas. Taip, bet atminkime, kad į tokią galimybę, neretai ir būtinybę, iš anksto, sudarant įmonių penkmečio planus, nebuvo galima

atsižvelgti. Todėl kolektyvai, kurie rinksis tokį kelią, penkmečio planus turės koreguoti. Štai kaip vėl painiojasi dalykai...

Žurnalistas. Iki šiol mes daugiausia šnekėjome, kaip gėrybes skirstysime, bet nutylėjome, kad pirmiausia jas reikia sukaupti. O tai sunkus ir sudėtingas uždavinys. Jį aptarę su Vilniaus skaičiavimo mašinų gamyklos partinio komiteto nariais, padarėme išvadą, kad, norint sukaupti lėšų darbo užmokesčiui didinti, šiemet gali neužtekti vien padidinti gamybos apimtį 10 procentų, o darbo užmokesčio fondą — 6—7 procentais. Tiesa, įrengimų pamainumo koeficientas nuo 1,63 1986 metais šiemet išaugs iki 1,70. Tačiau papildomų darbuotojų neprireiks: nors modernius įrengimus aptarnaus daugiau žmonių, kai kurie pasenę įrengimai bus demontuoti ir sąlygiškai atlaisvinti juos valdę žmonės. Žodžiu, reformos metu gali susidaryti darbo rankų perteklius, kurio teks atsisakyti.

B. Gaigalas. Dėl to nebūgštaukime — be darbo niekas neliks. Diduma išlaisvintų darbuotojų bus panaudota tose pačiose įmonėse, toliau plečiant gamybą, o kiti bus įdarbinti aptarnavimo sferoje. Tai padaryti žmonėms padės gyventojų įdarbinimo biurai. Klausimas dėl vieno ar kito darbuotojo atlaisvinimo bus sprendžiamas viešai, bus rūpinamasi jų perkvalifikavimu, laikomasi darbo įstatymų nustatytų garantijų.

Žodžiu, darbštiems ir sąžiningiems darbuotojams nėra ko baimintis. O dykinėtojams, pravaikštininkams, darbo drausmės pažeidėjams norėčiau priminti, kad neuždirbtų pinigų, tai yra tik už atėjimą į darbą, visuomenė daugiau nebemokės.

Žurnalistas. Kolektyvai, kurie patys tvarkys darbo užmokesčio fondo panaudojimą, be abejo, stengsis dirbti kuo geriau ir sparčiau, sąžiningas darbas jiems taps ekonomine būtinybe. Matyt, turėtų suaktyvėti darbo kolektyvų socialistinis lenktyniavimas.

B. Gaigalas. Taip dabar galvoja daugelis. Mokslinių tyrimų duomenimis, 90 procentų vadovų ir 85 procentai darbininkų mano, kad, įsigaliojus tobulesnei darbo apmokėjimo sistemai, jie galės dirbti efektyviau.

Kai dėl socialistinio lenktyniavimo, tai jis darbo užmokesčio reformos sąlygomis turėtų sparčiau vystytis. Ne tiek formų gausumu — ar ne per daug pas mus visokiausių iniciatyvų, kurios, blykstelėjusios it meteorai, vėl užgęsta nedavusios laukto efekto — kiek turiningumu, kad būtų pasiekta tokių galutinių rezultatų, už kuriuos geriausiai skatinama.

A. Petrėnas. Apmaudu, kad respublikos pramonėje išblėso gražios pasitiktinių planų tradicijos. Dėl to kalti ne vien darbo kolektyvai — viso penkmečio kontrolinius skaičius jie dažniausiai gauna tada, kai pasitiktinį planą jau per vėlu priimti ir pasirūpinti jo materialiniu-techniniu aprūpinimu. Taip prarandame puikią galimybę ir visuomenei duoti daugiau, ir pasididinti darbo užmokesčio fondą.

Nevisiškai panaudojamos ir auklėjamosios lenktyniavimo galimybės. O jos partinėms organizacijoms turėtų ypač rūpėti. Mūsų komunistai, pavyzdžiui, pasistengė, kad žmonės brangintų „Sigmos" gerą vardą ir prestižą, laikytųsi mūsų partneriams duoto žodžio. Tačiau tai — tik didelio darbo pradžia. Ateityje komunistai turėtų išugdyti žmonėms būtiną poreikį dirbti taip, kad jų gaminama produkcija būtų geriausia pasaulyje. Tarybinis žmogus negali blogai dirbti! Štai mūsų dabarties šūkis, kurį įgyvendinti padės darbo užmokesčio reforma.

Žurnalistas. Paprašyčiau jus labiau akcentuoti darbo kolektyvų, jų partinių organizacijų vaidmenį įgyvendinant darbo užmokesčio reformą. Juk sėkmę čia galiausiai lems žmonės.

A. Petrėnas. TSRS įstatyme dėl darbo kolektyvų pastariesiems suteikti dideli įgaliojimai organizuojant ir normuojant darbą bei apmokant už jį

gali būti visiškai realizuoti. Juk, atvirai kalbant, diduma sutaupytų lėšų, taip pat ir sutaupytas darbo užmokestis anksčiau iš kolektyvo būdavo paimamas. Dabar šiomis lėšomis disponuoja pats kolektyvas. Ir ne tik disponuoja: į kolektyvo nuomonę atsižvelgiama ne tik atestuojant darbuotojus, bet ir nustatant jiems tarifinių ir pareiginių atlygių priedus. Kolektyvas tapo premijavimo objektu ir savo nuožiūra skirsto gautas lėšas savo nariams. Žinoma, pasitaiko, kad žmonės, užuot gavę priemokas, priedus, premijas, — jų netenka. Tokiais atvejais kolektyvo žodis vėlgi lemiamas.

B. Gaigalas. Iš to, kas pasakyta, išplaukia ir pagrindinis partinių organizacijų uždavinys — darbo kolektyvus taip nuteikti, kad jie sparčiau persitvarkytų, rastų ir panaudotų efektyvaus ūkininkavimo rezervus, didintų socialistinio lenktyniavimo ir mokslinės-techninės kūrybos veiksmingumą. Juk norint geriau žmones skatinti, pirmiausia reikia sumaniau ūkininkauti, padidinti darbo užmokesčio fondą.

Be abejo, partinės organizacijos, profsąjungos nuolat kontroliuos, kad darbo užmokestis būtų paskirstomas pagal įstatymus, niekam neleis pažeisti socialinio teisingumo, o komunistai rodys atsidavusio darbo, sąžiningumo, drausmingumo ir nepakantumo blogybėms pavyzdį.

ŽURNALISTO KOMENTARAS. Klausydamasis minčių apie partinių organizacijų avangardinį vaidmenį pertvarkant darbo užmokestį, vėl prisiminiau pokalbį Vilniaus skaičiavimo mašinų gamyklos partiniame komitete, tada buvo minėtos kai kurios 1986 m. rudenį įvykusio partinio ir ūkinio aktyvo pasitarimo dalyvių mintys darbo užmokesčio reformos klausimais. Komunistai pabrėžė, kaip svarbu, kad reformą pradėtume ne nuo svajonių apie didesnį atlyginimą, o nuo raginimo iš esmės pertvarkyti savo darbą ir tuo būdu sukaupti daugiau lėšų jam apmokėti. Nors, kaip minėta, gamykloje buvo padidintas konstruktorių ir technologų atlyginimas, jį ne visų darbuotojų sąmonėje pavyko susieti su būtinumu geriau dirbti. Tad ir ima mielai kai kas didesnį atlyginimą, visiškai nesvarstydamas, ar jis uždirbtas, ar tik užrašytas.

Sunku tikėtis, kad, anot filmo „Premija" herojų, kas nors ims ir atsisakys, jo nuomone, neuždirbtų pinigų. Tačiau kodėl komunistai kolektyvo susirinkime apsileidėliui į akis neišdrožia, kad jo atlyginimas neatitinka darbo įnašo? Ir vėl užkliuvome už psichologinio lygiavos barjero arba, kitaip tariant, nuo mažens mums skiepytą kolektyviškumą automatiškai perkeliame į paskirstymo sferą. Mus nuo mažens pratino: nebūk egoistas, nepagailėk draugui sumuštinio, nepalik žmogaus nelaimėje ir t. t. Už tokias žmoniškumo pamokas mes visuomenei be galo dėkingi. Bet kartu mes ne visus išmokėme skirti grūdus nuo pelų, kaip girtuokliui kartais skoliname „rubliuką atsipagirioti", taip ir tinginiui brukte brukame neuždirbtą kiaušinį...

Tad ir kyla rankų miškas, kai žmogui reikia atlyginimo priedo, ir tik retas apsileidėlį, pravaikštininką ar girtuoklį išdrįsta pavadinti jo tikruoju vardu ir pasiūlyti, kad jo darbas būtų įvertintas pagal „nuopelnus". O po to stebimės, kad kai kurios reformos neveiksmingos. Todėl nuo savęs pačių reikia viską pradėti...

Tačiau sugrįškime prie svarstomos temos. Ką darbo kolektyvams, jų partinėms organizacijoms dabar šioje srityje daryti?

B. Gaigalas. Labai svarbus gerai organizuotas ir apgalvotas aiškinamasis darbas. Kiekvienas darbo kolektyvo narys privalo gerai suprasti reformos esmę, jos sėkmės prielaidas, savo asmeninius uždavinius šioje srityje.

Darbo kolektyvai turbūt jau parengė naujus premijavimo rodiklius ir sąlygas, kurios šiemet įsigaliojo. Artimiausiu metu jie, be abejo, padės administracijai nustatyti naujus tarifinius atlygius ir pareigines algas, pareikš savo nuomonę dėl individualių priedų ir priemokų...

Žurnalistas. Ne kartą girdėjau, jog kai kas tikėjosi iš Darbo komiteto papildomų instrukcijų ir nurodymų, kaip pertvarkyti atlyginimą. Ir nesulaukė...

B. Gaigalas. Norėčiau priminti, kad jie, matyt, ne visiškai suprato darbo užmokesčio pertvarkymo esmę: iš vienos pusės, kiek sulaužyta iečių dėl savarankiškumo ir teisių, iš kitos — matyt, vėl pasigendama direktyvų, kuriose viskas nuo „a" iki „ž" būtų į lentynėles suguldyta ir reglamentuota.

Noriu dar kartą pasakyti: nebus jokių papildomų instrukcijų, nes visi reikiami dokumentai jau patvirtinti. Dabar būtina vykdyti tai, kas numatyta, reikia dirbti. Suprantu, nelengva pertvarkyti tai, prie ko visi pripratome, nors buvusia paskirstymo tvarka ir nebuvome patenkinti. Dabar būtina ją patobulinti. Nuo to, kaip sugebėsime tai padaryti, priklauso darbo žmonių gerovė, spartesnis visos ekonomikos pertvarkymas.

Žurnalistas. Dėkoju už pokalbį.

Kalbėjosi **Rimantas CEMNOLONSKIS**

PARTINĖSE ORGANIZACIJOSE

SPALIO 70-MEČIO GARBEI

Plataus atgarsio sulaukė Prienų rajono pirminėse partinėse organizacijose patriotinė iniciatyva pirma laiko įvykdyti dviejų penkmečio metų planą, su mažesnėmis sąnaudomis pasiekti gerų galutinių rezultatų ir garbingai sutikti Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos 70-ąsias metines. Pavyzdį ieškant gamybos rezervų rodo „Sūduvos" siuvimo fabriko Prienų cecho antrojo gamybos baro (meistrė V. Aldakauskienė) kolektyvas, įsipareigojęs iki Spalio 70-ųjų metinių įvykdyti dvyliktojo penkmečio dvejų metų gamybos planus.

Rajono statybos organizacijos kompleksinė Povilo Rečiūno vadovaujama brigada numato darbo našumo didėjimo tempą šiame penkmetyje palyginti su praėjusiuoju paspartinti 1,3 karto.

Svariomis darbo dovanomis pasitiks Spalio 70-metį Šilavoto kolūkio Mielaiškampio karvių fermos melžėjos. Jos įsipareigojo iki Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos 70-ųjų metinių įvykdyti dvejų metų pieno gamybos ir pardavimo planą, gerai organizuoti gyvulių žiemojimą, pasiekti, kad primilžis iš karvės 1987 metais būtų ne mažesnis kaip 4200 kilogramų pieno.

LKP Prienų rajono komiteto biuras pritarė „Sūduvos" siuvimo fabriko Prienų cecho antro gamybos baro, rajono statybos organizacijos kompleksinės brigados bei Šilavoto kolūkio Mielaiškampio karvių fermos melžėjų kolektyvų iniciatyvai ir įpareigojo pirmines partines organizacijas plėtoti darbo kolektyvų sąjūdį kokybei gerinti, didinti darbo našumą, tobulinti darbo organizavimą.

TĘSIAMAS POKALBIS

Gerinant pirminių partinių organizacijų, partijos rajonų komitetų darbą atsižvelgiant į TSKP XXVII suvažiavimo nutarimus, didelis vaidmuo tenka partijos rajono komiteto instruktoriams. Kaip šiandieną jie turi dirbti, į ką atkreipti dėmesį, kaip didinti pirminių partinių organizacijų kovingumą, komunistų avangardinį vaidmenį, — apie tai pagal sudarytą planą LKP Jonavos RK skyrių vedėjai, instruktoriai rengia referatus, kurie išklausomi partijos rajono komiteto aparato gamybiniuose pasitarimuose. Apie instruktoriaus darbą persitvarkymo laikotarpiu, jo veiklą siekiant, kad būtų realizuoti priimti nutarimai, paramą pirminėms partinėms organizacijoms referatus skaitė ir darbo patyrimu dalijosi LKP RK pramonės ir transporto skyriaus vedėjas V. Doroševas, instruktoriai R. Greinis, V. Liovinas.

SOCIALISTINIŲ IR IŠSIVADAVUSIŲJŲ ŠALIŲ EKONOMINIS BENDRADARBIAVIMAS

* Pagrindinė ekonominių ryšių tarp šalių forma — užsienio prekyba. Imperializmas ją pavertė atsilikusių šalių išnaudojimo ir apiplėšimo priemone. Socializmas jai suteikė iš tikrųjų lygiateisio ir abipusiai naudingo bendradarbiavimo pobūdį.

* 1960—1985 metų laikotarpiu šalių — Ekonominės savitarpio pagalbos tarybos (ESPT) narių — prekių apyvarta su besivystančiosiomis šalimis nuo 1,7 milijardo rublių išaugo iki 37 milijardų rublių, kitaip tariant, per ketvirtį amžiaus padidėjo 22 kartais.

* Dabar TSRS daliai tenka maždaug pusė visos besivystančiųjų šalių prekybos su socialistinėmis valstybėmis. Daugiau kaip 40 procentų tarybinio importo iš besivystančiųjų šalių — maisto prekės ir žemės ūkio žaliavos, 25 procentai — mineralinės žaliavos, kuras, metalai, o likusi dalis — nacionalinės pramonės produkcija, skirta tiek vartojimui, tiek gamybai.

* TSRS, kaip ir kitos socialistinės šalys, iš besivystančiųjų šalių gauna kavos ir kakavos pupelių, natūralaus kaučiuko, naftos, medvilnės, odos žaliavų, vilnos, alavo, boksitų.

* Socialistinės rinkos labai svarbios realizuoti išsivadavusiųjų valstybių jaunos pramonės produkcijai, kurios išvežimą į Vakarus griežtai riboja aukšti muitai ir kitos dirbtinės kliūtys.

* 1965 m. sausio 1 d. TSRS panaikinti visi importo muitai gataviems produktams ir pusfabrikačiams, įvežamiems iš besivystančiųjų šalių. Dabar daugiau kaip 30 procentų tarybinio importo iš šių šalių sudaro gatavi pramonės gaminiai, iš to skaičiaus — audiniai, drabužiai, avalynė, kitos plačiai vartojamos prekės, taip pat mašinos ir įrengimai.

* Socialistinių valstybių eksporte į besivystančiąsias šalis vyrauja pramoninės prekės, įskaitant mašinas ir įrengimus. Tai sudaro iki pusės VDR ir ČSSR, Lenkijos ir Vengrijos, Bulgarijos ir Rumunijos eksporto. TSRS besivystančiosioms šalims parduoda plataus asortimento prekes — mašinas ir įrengimus, pramonines prekes, kurą, žaliavas ir pusfabrikačius.

* Nuo šio amžiaus devintojo dešimtmečio besivystančiųjų šalių importas iš socialistinių šalių jų eksportą į šias šalis per metus vidutiniškai viršijo maždaug 10 milijardų dolerių. Šį skirtumą besivystančiosios šalys iš dalies padengdavo konvertuojamos valiutos piniginiais pervedimais, kita priemonė prekybos balansui išlyginti — teikti užsienio prekybos kreditą besivystančiosioms šalims jų neapsunkinančiomis ir socialistinėms šalims priimtinomis sąlygomis.

* Besivystančiųjų šalių ekonominis ir mokslinis-techninis bendradarbiavimas su socialistinėmis valstybėmis taip pat grindžiamas naujoviškai. Jis suprantamas kaip bendras dalyvavimas besivystančiųjų šalių teritorijose vykstančiuose tyrinėjimo ir projektavimo, mokslinio tyrimo, geologinės žvalgybos ir paieškos darbuose, pramonės, žemės ūkio, infrastruktūros sferos liaudies ūkio objektų statyboje, kaip kadrų rengimas jaunoms valstybėms ir dar daug kas.

* Besivystančiųjų šalių ekonominis ir mokslinis-techninis bendradarbiavimas su socialistinėmis valstybėmis yra ilgalaikio ir planingo pobūdžio, jis remiasi vyriausybių tarpusavio susitarimais ir todėl daro palankią įtaką visai atsilikusių šalių socialinei ir ekonominei struktūrai.

* Iki 1983 metų TSRS tokias sutartis sudarė su 65 besivystančiosiomis šalimis. Kitos šalys — ESPT narės — taip pat turi panašių sutarčių su daugeliu Azijos, Afrikos ir Lotynų Amerikos valstybių. 1985 metais ESPT šalys buvo pasirašiusios tokias sutartis ir bendradarbiavo su šimtu šių žemynų išsivadavusiųjų šalių. To išdava — jose pastatyti metalurgijos kombinatai, kuriuose per metus išlydoma 30 milijonų tonų plieno, naftos verslovės, kurios kasmet gauna 70 milijonų tonų naftos, naftą perdirbančios gamyklos, kurių pajėgumas viršija 30 milijonų tonų per metus, 16 milijonų kilovatų galios elektrinės.

* Vien TSRS išsivadavusioms šalims padėjo įrengti arba įrengia daugiau kaip 3 tūkstančius objektų, kurių 40 procentų — pramoniniai.

* VDR talkininkaujant besivystančiosiose šalyse pastatyta ir statoma daugiau kaip 540, kartu su Bulgarija — apie 50, o su Lenkija — daugiau kaip 200 objektų.

* Kai kurie objektai ir ekonominės programos įgyvendinamos bendromis kelių socialistinių šalių pastangomis. Antai VDR ir ČSSR Alžyre, netoli Beruagijos miesto, formuoja pramoninį rajoną. ČSSR ir BLR padedant Irake ruošiamasi pradėti autobusų, o Turkijoje kartu su ČSSR ir BLR — elektrokarų ir staklių gamybą.

* Daugiau kaip 60 procentų visos Afganistano pramoninės produkcijos pagaminama kartu su tarybiniais specialistais pastatytose ir įrengtose įmonėse. Iki 40 procentų Afganistano valstybinio biudžeto pajamų — valiutos įplaukos už Tarybų Sąjungai tiekiamas gamtines dujas.

* 26 jaunoms valstybėms TSRS padėjo įkurti daugiau kaip 140 ir padeda statyti dar beveik 90 mokyklų. Bendras įvairių profesijų darbuotojų — inžinierių, technikų, gydytojų, mokytojų ir kvalifikuotų darbininkų, kuriems įgyti specialybę padėjo TSRS, skaičius siekia beveik 1 milijoną žmonių.

Iš žurnalo „Političeskoje samoobrazovanije"

PERSITVARKYMO KELYJE

Labai reikalingą produkciją — klijus baldų, poligrafijos, statybinių medžiagų pramonei gamina mūsų gamykla. Rekonstruota daugiau kaip prieš dvidešimt metų, dabar ji jau paseno, susidėvėjo įrengimai. Sunerimo, susirūpino gamyklos komunistai, visas kolektyvas.

Partinė organizacija nutarė pasitarti šiuo klausimu su visu darbo kolektyvu. Kviesdami atvirą partinį susirinkimą, paprašėme specialistus, gamyklos vadovus gerai pasiruošti, išanalizuoti esamą padėtį gamykloje ir ateiti su konkrečiais, gerai apgalvotais siūlymais.

Kaip ir tikėjomės, susirinkimas buvo nuoširdus ir dalykiškas. Specialistai įrodė, kad dabartinę produkcijos išleidimo ribą reikia įveikti. Tiesa, buvo ir tokių, kurie prieštaravo: o kam? Planus įvykdome, premijas gauname. O jeigu sušlubuotume, visada galėtume pasiteisinti: seni įrengimai...

Suprantama, jog komunistai su tokia nuomone nesutiko. Jie atvirai pasakė: persitvarkymas, naujas požiūris į atsakomybę — visų mūsų pareiga. Didinti darbo našumą pagaliau verčia ir kitos aplinkybės: ūkiskaita, iš esmės naujas kokybės reikalavimas, nauja apmokėjimo už darbą sistema ir kiti persitvarkymo elementai, kurie anksčiau ar vėliau taps pagrindiniais darbuotojų iniciatyvos, sąžiningo darbo, socialinio teisingumo stimulais.

Atnaujinti... Lengva pasakyti, bet ne taip paprasta padaryti. Visus padrąsino gamyklos direktorius komunistas Nikiforas Anisimovas, susirinkimo dalyviams išdėstęs partinėje organizacijoje iš anksto paruoštą perspektyvinį gamyklos techninio pertvarkymo planą iki 1990 metų. Šis darbas vyks nestabdant gamybos, palaipsniui, pačių jėgomis, bendradarbiaujant su Kauno A. Sniečkaus politechnikos institutu, Kauno dirbtinio pluošto gamykla bei mokslo įstaigomis. Todėl tvarka, drausmė, susiklausymas, kiekvieno kolektyvo nario sąmoningumas, iniciatyva turės nepaprastai didelę reikšmę. O visa tai bus įmanoma, jeigu gamyklos partinė organizacija sumaniai vadovaus kolektyvui, mokės sužadinti žmonių aktyvumą, sudarys kūrybišką, darbingą nuotaiką, kad kiekvienas dirbtų taip, kaip reikalauja naujos aplinkybės ir problemos.

Atvirai pasakius, gamyklos komunistų veikla turėjo ir esminių trūkumų. Partinė organizacija daugiau dėmesio skyrė einamiesiems gamybos reikalams, kai kada dubliuodavo administracijos darbą, kartais pamiršdavo, kad poveikį gamybai ji turėtų daryti ne administracinėmis, direktyvinėmis priemonėmis, o auklėdama žmones. Dabar, nors pagrindinės partinio darbo formos — susirinkimas, ataskaita, įpareigojimas, pokalbiai ir kitos — liko tos pačios, stengiamės jas padaryti turiningesnes, kryptingesnes, konstatuoti ne vien faktą, rezultatus, bet ir paanalizuoti jų priežastis, ieškoti išeities. Pavyzdžiui, anksčiau, išklausę vyr. mechaniko R. Miknevičiaus, vyr. pamainų meistrių J. Dzunkovienės ir B. Ivanavičienės ataskaitas, būtume pasitenkinę, kad šie komunistai, vadovaudami kolektyvui, gerai vykdo gamybinius planus, o dabar, šalia to, domimės ir jų kolektyvų mikroklimatu, ir darbininkų įtraukimu į gamybos valdymą, ir pačių šių komunistų dalyvavimu auklėjamajame darbe.

Išklausius daugelio komunistų ataskaitas, pasirodė būdingieji jų darbo trūkumai. Akivaizdžiai pamatėme, kad ne visi brigadininkai, pamainų meistrai turi pakankamai žinių, ne visuomet būna reiklūs. Atsižvelgdami į tai, kai kuriuos vadovaujančius darbuotojus pasiuntėme mokytis į Vilniaus mokymo kombinatą, iš kitų pareikalavome, kad jie nepamirštų individualaus darbo su žmonėmis.

Nelaukiant, kol vyks gamyklos techninis pertvarkymas, jau dabar panaudojant vidinius rezervus, galima pasiekti geresnių gamybos rezultatų. Vienas iš tokių rezervų — didesnis gamybos valdymo demokratizavimas, tobulesnė darbo organizacija ir apmokėjimas. Išsiaiškinome, kaip gamykloje įdiegta kolektyvinė ranga, koks jos efektyvumas. Apsvarstę įvairius pasiūlymus, komunistai rekomendavo sustambinti kai kurias kolektyvinės rangos pagrindais dirbančias brigadas. Dabar gamykloje dirba penkios brigados. Būdamos didesnės, jos geriau pajėgia spręsti ne tik atskirų brigados narių auklėjimo klausimus, bet ir kai kuriuos svarbius ekonominius bei socialinius uždavinius. Brigadų nariai patys nusprendžia, kam skirti socialistinio lenktyniavimo nugalėtojo vardą, ką viešai pagerbti, kam skirti premiją. Darbo kolektyvų siūlymu dėl prastos kokybės šiemet buvo depremijuoti ekstrakcijos baro darbininkas P. Gvildys, džiovyklos darbininkės J. Juščinskienė, S. Pūrienė, G. Tadarauskienė ir kiti. Šių metų socialistinio lenktyniavimo įsipareigojimuose numatėme dar labiau sugriežtinti reikalavimus, nes produkciją gaminsime ir eksportui.

Patys darbininkai ryžtingai kovoja su drausmės ir teisėtvarkos pažeidėjais. Neseniai darbininkai nušalino du brigadininkus, nes jiems trūko reiklumo, nesugebėjo užtikrinti kolektyvo darnos, sutarimo.

Vis dėlto turiu pripažinti, jog partinė organizacija dar nepasiekė, kad visos brigados ir jų tarybos būtų visuomeniškai aktyvios. Kai kada jose stokojama principingumo, vengiama pasakyti griežtą žodį nusižengusiam draugui, ne visuomet teisingai taikomas darbinio indėlio koeficientas. Partinė organizacija, pasitelkusi specialistus, išanalizavo brigadinės rangos pagrindais dirbančių kolektyvų apmokėjimo būklę, brigadų visuomeninių tarybų veiklą ir įpareigojo brigadų narius komunistus aktyviau dalyvauti brigadų savivaldoje, sudaryti kolektyvuose darbingą nuotaiką, šalinti kliūtis, kurios trukdo našiai dirbti. Paraginome, kad komunistai nuolat jaustų atsakomybę už jaunųjų darbininkų auklėjimą, o partinio biuro nariui A. Makarevičiui patikėjome svarbų įpareigojimą — rūpintis veteranais, globotojais. Jis jau ne kartą atsiskaitė partinei organizacijai, kaip vykdo šį įpareigojimą. Kontrolė ir parama palieka gerus pėdsakus. Dabar jauni darbininkai dirba greta prityrusių, didelį profesinį meistriškumą pasiekusių žmonių. Štai ekstrakcijos bare dirba aparatininkas veteranas Andrius Bagdzevičius ir jaunas darbininkas Kęstas Laurušonis, difuzijos bare — Zita Kazlauskienė ir jaunas komunistas Rimantas Mikalauskas, Rita Raulušesvičienė ir kiti darbininkai. Nuoširdžiai savo patirtį jaunimui perteikia, rūpinasi jo reikalais laboratorijos viršininkė Valentina Toleikienė, komunistai Elena Bandzevičienė, Vytautas Šavelis, Genė Micikevičienė ir kiti. Pavyzdį visiems rodo šaltkalvis gamyklos veteranas komunistas Aleksas Makarevičius, ne vienam darbininkui padėjęs įgyti specialybę, surasti savo vietą kolektyve.

Apskritai kolektyve jaunimo iki 30 metų turime nedaug. Partinei, komjaunimo organizacijoms nesiseka įtvirtinti kolektyve masiškiausių profesijų (šaltkalvių, elektrikų) jaunų darbininkų. Iš Kaišiadorių vidurinės profesinės technikos mokyklos Nr. 83 per pastaruosius metus gavome keletą jaunų elektrikų. Tačiau dabar elektrikais nė vienas iš jų nedirba. Vadinasi, partinė organizacija čia ne viską yra padariusi. Ateityje reikia dar labiau pagyvinti komunistų veteranų darbą su jaunimu. Ruošiamės talkų būdu drauge su kaimynine utilizacijos gamykla įrengti

sporto aikštyną, o vėliau statyti buitinį priestatą, kuriame įrengsime kultūros ir sporto klubą.

Sakoma, jog niekas taip nepamoko ir nepatraukia, kaip geras, konkretus pavyzdys. Todėl dabar partinėje organizacijoje, kalbėdami apie persitvarkymo problemas, primename: esi komunistas — pirmiausia pats būk persitvarkymo, gero elgesio pavyzdys. Taip daugelis mūsų gamyklos komunistų ir supranta savo avangardinį vaidmenį. Tai rafinacijos aparatininkas P. Suslavičius, vakuumo aparatų aparatininkė G. Mickevičienė, klijų tarintoja A. Zailskienė ir daugelis kitų. Šie komunistai gausina savo žinias, yra įgiję net po keletą gretutinių specialybių, moko kitus profesinių įgūdžių, aktyviai dalyvauja visuomeniniame gyvenime. Dažnai socialistinio lenktyniavimo nugalėtojais tampa darbininkų pamainos, kurioms vadovauja meistrės komunistės V. Česonienė ir B. Ivanavičienė. Ne mažiau pagarbos kolektyve yra nusipelnę komunistai racionalizatoriai. Jie siekia gamybos efektyvumo, geresnės kokybės, sunkaus darbo palengvinimo. Partinės organizacijos remiami, gamyklos racionalizatoriai susibūrė į nemažą išradėjų būrį. Pernai ir šiemet jie pateikė 73 racionalizacinius siūlymus. Daugelio šių siūlymų autoriai ir įdiegėjai komunistai Aleksas Makarevičius, Vaclovas Kepežinskas. Paskelbus konkursą geriausio racionalizatoriaus vardą iškovojo taip pat komunistas energetikas R. Barauskas. Komunisto Rimgaudo Barausko sumanumo dėka gamykla kasmet sutaupo apie 15 tūkstančių kilovatvalandžių elektros energijos. Štai ką reiškia kūrybinė mintis ir iniciatyva! Ši patirtis buvo paskleista giminingoms įmonėms ir mėsos kombinatams.

Atviras reikalų ir problemų svarstymas kelia komunistų autoritetą, skatina žmones paremti jų darbus ir sumanymus. Kai komunistai pakvietė visus į talką sutvarkyti gamyklos teritoriją, diegti aukštą gamybos kultūrą, antrą kartą raginti nereikėjo. Ir štai rezultatas — talkose žmonės atidirbo 300 darbo dienų, o gamykla tarp rajono pramonės įmonių tapo aplinkos tvarkymo konkurso nugalėtoja.

Darbo kolektyvas jau šiandien mato geresnio vadovavimo, persitvarkymo, naujos, patogesnės technologijos, rezervų ieškojimo vaisius: produkcijos gamyba palyginti su praėjusiais metais išaugo daugiau kaip 3 procentais, o darbo našumas padidėjo 4,2 procento. Pertvarkius ekstrakcijos skyriaus techninę įrangą, gamybos pajėgumai nedidinant gamybos plotų padidėjo beveik trečdaliu. Visiškai mechanizuoti granuliuotų klijų tarinimo, sandėliavimo bei pakrovimo darbai. Tačiau labiausiai džiaugiamės, kad kolektyvas, rekonstruodamas gamyklą, ir toliau geba dirbti ritmingai ir kokybiškai.

Dvyliktajame penkmetyje iš pagrindų numatyta pagerinti socialines-buitines darbininkų gyvenimo sąlygas, palyginti su 1985 metais gamybinių fondų atnaujinimo koeficientą padidinti 3—4 kartus. Partinė organizacija ir toliau, vadovaudamasi TSKP XXVII suvažiavimo nutarimais, didins savo partinę įtaką įmonės kolektyvui, kad visi dirbtų ritmingai, kūrybiškai, su gera nuotaika, kad kiekvienas komunistas visiems būtų aktyvumo, sąžiningumo ir darbštumo pavyzdys.

Regina ALIUŠKEVIČIENĖ,
Kaišiadorių klijų gamyklos
partinės organizacijos sekretorė

DARBO JAUNIMO GLOBA — KOMUNISTO PAREIGA

LKP Alytaus miesto komitetas drauge su Visuomeniniu profesinio orientavimo institutu „Dainavos" siuvimo fabrike surengė miesto įmonėse ir organizacijose dirbančių jaunimo globotojų pokalbį apie jaunimo profesinę globą ir jos problemas, partinį vadovavimą šiai auklėjimo sričiai.

Pateikiame pokalbio dalyvių mintis ir autorių komentarą.

Anelė TKAČIOVA, „Dainavos" siuvimo fabriko globotojų tarybos pirmininkė.

— Sudėtingiausia yra parinkti globotojus. Iš esmės tai vėliau ir nulemia šios veiklos rezultatą. Įmonėje pirmiausia kruopščiai renkame žmones, kandidatūras aptariame su partine organizacija. Būsimieji globotojai skatinami iš anksto susipažinti su būsimaisiais darbininkais, kai mūsų bazinės 54-osios vidurinės profesinės technikos mokyklos (VPTM) moksleiviai atlieka gamybinę praktiką fabrike. Čia jie pradeda bendrauti su savo būsimais globotiniais, o kai moksleiviai baigia mokyklą ir ateina pas mus dirbti, jie patikimi tiems patiems globotojams, žinoma, jeigu šiems buvo pavykę rasti bendrą kalbą su globotiniais.

Tokia praktika globotojų tarybai ir partinei organizacijai padeda išsiaiškinti perspektyviausius globotojus, norinčius ir sugebančius bendrauti su jaunais darbininkais, ir sudaryti globotojų rezervą įmonėje.

Organizuoti pradinį globotojų parengimą ir tolesnį jų paskirstymą mes galime todėl, kad palaikome glaudžius ryšius su bazine VPTM ir miesto bendrojo lavinimo mokyklomis. Įmonės partinis aktyvas kartu su mokyklų pedagogais aptaria, kaip organizuoti moksleivių gamybines praktikas, paskirstyti juos į cechus, skyrius, brigadas, pamainas, laikinai įdarbinti per vasaros atostogas.

Savo patirtimi įmonės jaunimo globotojai pasidalija kas treji metai rengiamose konferencijose, kuriose keliama jų kvalifikacija, specialistai skaito paskaitas gamybos organizavimo ir ekonomikos klausimais.

Alvydas RAKŠTYS, Alytaus LKP 60-mečio medvilnės kombinato partinio komiteto sekretorius.

— Iš 38-osios VPTM pas mus iš viso atėjo daugiau kaip 2000 jaunųjų specialistų. Tai mūsų pamaina, mūsų rezervas. Jaunimo globojimą mes traktuojame ne kaip tradicinį šefavimą, o kaip reikšmingą komunistinio auklėjimo formą. Labai prasmingi ir įsimintini yra TSKP CK Generalinio Sekretoriaus draugo M. Gorbačiovo žodžiai, pasakyti susitikime su Krasnodaro krašto partiniu aktyvu: „Tik pasitikėjimas, atsakomybė, realus įtraukimas į didelių valstybinių uždavinių, politinių klausimų sprendimą, į liaudies ūkio valdymą, dorovės, tvarkos klausimų sprendimą darys mūsų jaunimą ištikimesnį socializmo idėjoms" [1].

Mes manome, kad jaunimo, pirmiausia jaunų komunistų, įtraukimas į globotojų veiklą yra svarbus žingsnis. Gražus tokio darbo pavyzdys — jaunimo globotojos komunistės Vitalijos Gurskytės veikla. Mokinius, atvykusius į pirmąsias praktikas iš 38-osios VPTM, ji ima globoti, organizuoti jų lenktyniavimą, mokyti profesinio meistriškumo.

---

[1] Tiesa. — 1986, rugsėjo 21.

Mūsų partinė organizacija globotojų judėjimui vadovauja trimis svarbiausiomis kryptimis: organizuoja globotojų judėjimą (parenka, rengia ir skatina globotojus); gerina globotojų veiklos turinį; skleidžia gerąją patirtį.

Šiame darbe mes peržengėme savo kombinato ribas. Populiarindami gamyklos darbininkų specialybes ir formuodami savo bazinės 38-osios VPTM kontingentą, bendrojo lavinimo mokyklose įsteigėme 7 techninius būrelius (juose dalyvauja apie 160 mokinių), kuriuose, naudodamiesi įmonės technika ir žaliavomis, dirba mūsų specialistai — dailininkė modeliuotoja D. Makarskienė, dailininkė D. Paliliūnaitė ir kt. Nemaža dalis tų būrelių narių vėliau stoja į VPTM, pasirinkę mūsų kombinatui reikalingas specialybes.

Globotojų veiklos turinį padeda gerinti ir Liaudies universitete įkurtas jaunimo globotojų fakultetas. Jame studijuojami klausimai glaudžiai siejasi su globotojų veiklos problemomis; kolektyvas ir jaunimas, visuomeninių organizacijų vaidmuo jaunimo adaptacijos procese, darbininkų laisvalaikio organizavimas, darbo pedagogikos bruožai, individualaus auklėjimo formos ir metodai, jaunimo psichologijos ypatumai ir t. t. Šio fakulteto darbe, kaip ir visoje globos veikloje, aktyviai dalyvauja kombinato psichologės S. Tamulionienė ir R. Orinienė.

Vincė KRUTULIENĖ, „Dainavos" siuvimo fabriko jaunimo globotoja.

— Jaunimą globoju jau daugelį metų. Apžvelgdama savo sėkmes ir nesėkmes, įsitikinu, kad šio darbo rezultatus daugiausia lėmė kasdieninis bendravimas su mano jaunosiomis draugėmis. O kartais tekdavo ir nusivilti — nelengva prisibelsti į jauno žmogaus širdį. Bandai šiaip, bandai kitaip. Čia bilietą į teatrą pasiūlai, čia išvykon kartu važiuoji, čia jos tėvus kartu aplankai. Turbūt svarbiausia yra jas mylėti: man jos visos tarytum dukros — negaliu abejingai žiūrėti į jų rūpesčius, bet malonu kartu pasidžiaugti jų sėkmėmis.

Danutė ČERNYŠEVIENĖ, Alytaus LKP 60-mečio medvilnės kombinato profsąjungos komiteto pirmininko pavaduotoja.

— Organizuodami globotojų veiklą, kombinato partiniai ir profsąjungos darbuotojai nuolat jaučia įmonės psichologų paramą. Jie padeda parinkti globotojus, juos supažindina su globotinių savybėmis, talkina jaunųjų darbininkų profesiniam orientavimui, padeda išsiaiškinti jų profesinius interesus, reguliuoti santykius su bendradarbiais bei gamybos vadovais ir pan. Įmonės psichologų dėka ir globotojų veikla darosi labiau kvalifikuota.

Vitalija GURSKYTĖ, LKP 60-mečio medvilnės kombinato audėja, jaunimo globotoja, LKP XIX suvažiavimo delegatė.

— Pastebėjau, kad į globotojų veiklą kartais mechaniškai perkeliamas mokyklinis auklėjimo stilius. O iš smulkmeniškos globos naudos maža. Neužmirškite, kad rūpinamės jau pilnamečiu žmogumi. Profesiškai pasirengęs jaunas darbininkas nori, gali ir privalo savarankiškai spręsti daugelį savo darbo, buities problemų, ir globotojui nedera visur vedžioti jį už rankos. Gamybinio jaunimo globoje, manau, ypač svarbu gerai apgalvoti ryšius su globotinio tėvais. Tai labai opi sritis, ir globotojui reikia būti labai apdairiam. Šie kontaktai tikslingi tik tada, kai globotojas įsitikinęs, jog tėvų pagalba bus efektyvi.

Petras ZAMBLAUSKAS, Alytaus mašinų gamyklos globotojų tarybos pirmininkas.

— Kalbėdami apie globotojo veiklos turinį, mes dažnai jį susiauriname: rūpinamės vien efektyviu jaunimo darbu ir primirštame žmogų.

O juk žmogus — lemiantis gamybos veiksnys. Todėl svarbi globotojo veiklos sfera — saugoti savo auklėtinį nuo žalingų įpročių. Tai ypač aktualu kolektyvams, kurių dauguma darbuotojų — vaikinai. Toks ir mūsų įmonės kolektyvas. Nors išgertuvių apskritai atsisakyta, tačiau nereikia pamiršti, kad šis įprotis labai gajus. Ir jeigu nerasime kuo jį pakeisti, ką vietoj piktžolių sėti, jos vėl gali suvešėti. Todėl be paliovos rūpinamės formuoti naujas sveikas tradicijas — jauno darbininko pirmojo atlyginimo, pirmojo racionalizacinio pasiūlymo mažąsias šventes ir pan.

AUTORIŲ KOMENTARAS

TSRS ekonominio ir socialinio vystymo pagrindinėse kryptyse 1986—1990 metams ir laikotarpiui iki 2000 metų pažymėta būtinybė „... gerinti kvalifikuotų darbininkų rengimą pačioje gamyboje pagal mokslinės-techninės pažangos reikalavimus. Tobulinti globotojų darbo formas".[2]

Mūsų respublikoje jaunaisiais darbininkais rūpinasi 43 tūkstančiai globotojų. Daugiausia tai komunistai — geriausi specialistai, savo profesijos meistrai, labiausiai kvalifikuota ir idėjiškai bei morališkai brandžiausia mūsų darbininkijos dalis.

Mūsų pokalbiuose su alytiškiais ir su kitų respublikos miestų gamybinių kolektyvų globotojais buvo reiškiama mintis, kad viena iš sudėtingiausių problemų — gerai parinkti globotojus. Beveik visų nuomonė šiuo klausimu vienoda — svarbiausia globotojo asmenybės savybė yra gebėjimas bendrauti. Tai patvirtina psichologo I. Gičano atlikti tyrimai[3]. Mokslininkas pažymi, kad, be profesinio meistriškumo („rodo pavyzdį darbe"), jaunieji darbininkai labiausiai vertina globotojo asmenybės savybes, pagrįstas gebėjimu bendrauti: gerai išaiškina profesines paslaptis, pasiruošęs padėti, stengiasi pastebėti globotinių darbo ir elgesio poslinkius ir į juos laiku reaguoti, aiškina sunkiau įvaldomas operacijas, tariasi su globotiniais ir vertina jų nuomonę.

Žinoma, konkrečiomis gamybinio kolektyvo sąlygomis nelengva rasti žmonių, atitinkančių visus minėtus globotojo asmenybės kriterijus. Juo labiau, kad globotojo dažniausiai reikia ne vieno ar kelių, o dešimčių.

Siekdamos išvengti formalizmo, partinės organizacijos turėtų taip orientuoti tais klausimais užsiimančius žmones, kad kiekvieną atvejį jie spręstų individualiai, atsižvelgdami į jaunojo darbininko profesinį parengtumą, jo moralinį bei socialinį brandumą bei asmens savybes. Gal ir ne kiekvienam jaunam darbininkui būtinas globotojas, bet tai galima pasakyti tik atsižvelgiant į konkrečias sąlygas, konkretų žmogų, į jauno darbininko adaptaciją kolektyve. Taigi svarbu ne vien profesinio meistriškumo rodikliai. Socialinė psichologinė adaptacija — tai ir tarpasmeninių ryšių sistema, ir santykiai su bendradarbiais, gamybos vadovais. Į visa tai ir atsižvelgiama skiriant jaunam darbininkui globotoją, tai privalo turėti galvoje ir pats globotojas.

Dažna globotojų darbo klaida yra ta, kad jie rūpinasi tik jaunuolio profesiniu parengimu ir išleidžia iš akių bendrąjį asmenybės ugdymą, jauno darbininko socialinę psichologinę adaptaciją. Todėl globotojui pirmiausia reikia išsiaiškinti jauno darbininko profesinio parengimo lygį. Jei jis yra bent vidutinis, globotojas turi daugiau dėmesio skirti ne tiek pačiam darbo procesui, atskiroms darbinėms operacijoms, kiek visapusiškam jauno darbininko asmenybės ugdymui. Ypač svarbus toks jauno žmogaus moralinis bruožas kaip jo darbštumas. „Būtų .... naivu sakyti, kad darbštumą ugdome darbo procese, — sakė įžymus tarybinis pedagogas ir rašytojas V. Suchomlinskis. — Darbštumas, kaip svarbiausias žmogaus moralinis bruožas, ugdomas ir dvasinio gyvenimo — intelektinio, emocinio, valinio — procese. Jei žmogus mažai mąsto, mažai pergyvena, jo darbščiu nepavadinsi".[4]

Jei jaunas darbininkas vykdo išdirbio normas, tai dar nereiškia, kad jis jau pakankamai susiformavęs kaip asmenybė. Šiandien mums reikia iniciatyvaus, mąstančio darbininko, aiškiai suvokiančio savo darbo ekonominę, socialinę, moralinę, ekologinę prasmę. Tik tai suvokdamas jis gebės dirbti našiai ir kūrybingai.

---

[2] TSKP XXVII suvažiavimo medžiaga. V.: Mintis, 1986, p. 311.

[3] Гичан И. С. Психологические проблемы наставничества. — Киев.: «Высшая школа», 1983.

[4] Сухомлинский В. А. О воспитании. М., 1975, с. 128.

Neišugdysime tikrai darbštaus žmogaus iš to, kuris neprotestuos tokiai darbo organizacijai bei technologijai, kai tekinant detalę reikia drožlėmis paversti keturiasdešimt—penkiasdešimt procentų metalo; iš to, kurio širdies nežeis kažkieno pro langą išmesto butelio šukė; iš to, kurio vertybinių orientacijų skalėje pirmą vietą užims alkoholio įkaitinta pramoga.

Labai reikšmingas žmogaus požiūrio į darbą rodiklis, o kartu ir galinga jo veiklos skatinimo jėga yra profesiniai interesai. Tačiau tai nėra iš anksto suprogramuoti asmenybės struktūros ypatumai. Šie interesai — tai laipsniškai susiformuojanti savybė, kurią iš esmės lemia aplinka: šeima, darbo kolektyvas, darbo organizavimas ir pan. „Vilniaus" baldų kombinate buvo atlikti jaunųjų specialistų profesinių interesų formavimosi tyrimai. Toje grupėje, kurioje buvo imtasi profesinius interesus ugdančių priemonių, šie interesai platėjo ir stiprėjo daug sparčiau. Eksperimentinėje grupėje kadrų kaita buvo nedidelė — 13,8 procento, o toje darbininkų grupėje, kurioje nebuvo imtasi profesinius interesus ugdančių priemonių, kadrų kaita buvo beveik dvigubai didesnė — 23,9 procento.

Todėl jauno darbininko adaptacijos gamyboje laikotarpiu svarbu ne tik kelti profesinę kvalifikaciją, bet ir susieti jo vertybines orientacijas su darbu, kelti teigiamas emocijas, susijusias su darbo vieta, aplinka. Respublikinės tarpmiestinės telefonų stoties brigadininkė, prityrusi jaunimo globotoja komunistė M. Minina teigia, kad būtent tai padeda jaunam darbininkui adaptuotis. Jos kolektyve iš keturiolikos žmonių septyni ketino keisti specialybę ir darbovietę. Globotoja pabandė juos įtraukti į meno saviveiklą, kurioje pati aktyviai dalyvavo. Per trejus metus iš darbovietės teišėjo du žmonės. Globotojos nuomone, žmones sulaikyti padėjo ir su tiesioginiu darbu nesusijusios vertybės. Čia jaunimui sudarytos geros sąlygos dalyvauti saviveikloje, sportuoti, čia kuriamas relaksacijos centras. Teigiamai vertintinas ir Alytaus medvilnės kombinato partinės organizacijos dėmesys šiai darbo su jaunimu sričiai.

Taigi jaunųjų darbininkų profesinius interesus labai svarbu formuoti ir stimuliuoti. Čia ir yra vienas iš reikšmingiausių globotojų veiklos barų.

Įmonėse dirbančių jaunimo globotojų veiklos organizacinis centras yra globotojų tarybos, koordinuojančios visą jaunimo auklėjimo veiklą. Geriausiai šį darbą organizuojančių įmonių patirtis rodo, kad optimalių rezultatų pasiekiama, kai globotojų taryba reguliariai atsiskaito įmonės partiniam komitetui ar biurui, o vienas jo narys skiriamas atsakingu už globotojų tarybos veiklą. Tokios organizacinės praktikos efektyvumas išryškėja ne tik Alytaus, bet ir kitose respublikos įmonėse: Šiaulių grūdų kombinate, Šiaulių „Ventos" baldų kombinato Mažeikių filiale, Lietuvos aklųjų draugijos Vilniaus gamybinio mokymo kombinate ir kitur. Šių kolektyvų partinėse organizacijose svarstomi jaunųjų darbininkų globos klausimai, atidžiai atsižvelgiant į kolektyvo nuomonę, parenkami globotojai, globotojų tarybos renkamos ir tvirtinamos atviruose partiniuose susirinkimuose, kuriuose aktyviai dalyvauja ir komjaunimo bei profsąjungos organizacijų atstovai.

Aktualus ir globotojų kvalifikacijos kėlimo klausimas. Gerą iniciatyvą parodė LKP Vilniaus miesto Tarybų rajono komitetas ir „Žinijos" draugija, suorganizavę jaunimo globotojų mokymą Liaudies universiteto fakultete. Tačiau, mūsų nuomone, globotojų mokymo programoje daugiau vietos turėtų būti skiriama jų psichologiniam ir pedagoginiam rengimui. Tuo, pavyzdžiui, rūpinasi Alytaus medvilnės kombinate veikiantis tokio profilio fakultetas.

Globotojų kvalifikaciją būtų galima kelti ir įmonėse, kuriose sukaupta didžiausia šio darbo patirtis. Be mokslininkų, gamybos vadovų, partinių ir profsąjungų organizacijų aktyvo, šiame darbe turėtų dalyvauti ir patys globotojai. Į pagalbą jiems partiniai organai galėtų pasitelkti ir aukštųjų mokyklų pedagogikos bei psichologijos katedras. Būtų gerai, kad komunistinio auklėjimo, pedagogikos ir psichologijos žinias globotojams teiktų dėstytojai, anksčiau patys dirbę gamyboje. Globotojų kvalifikacijos kėlimo pratybose turėtų būti skirta laiko ir praktinėms temoms: įvairių situacijų, uždavinių nagrinėjimui, bendravimui su globotiniais. Gal praverstų ir globotojams parašytas vadovėlis? Gal tai galėtų padaryti LTSR liaudies ūkio specialistų tobulinimosi instituto profesinės pedagogikos specialistai?

Jaunimo globotojų veikla efektyvi ekonominiu ir ideologiniu požiūriu. Ji skatina didinti jaunų darbininkų darbo našumą, padeda gerinti produkcijos kokybę, įtvirtinti kadrus.

— Palyginti nedidelė darbininkų kaita kombinate (7 procentai) iš dalies yra ir mūsų 146 globotojų darbo rezultatas, — sako Alytaus medvilnės kombinato partinės organizacijos sekretorius A. Rakštys.

Globotojų veikla sunki ir atsakinga. Todėl nereikėtų užmiršti ir jų materialinio bei moralinio skatinimo. Partinių ir profsąjungų organizacijų pastangomis globotojai sistemingai skatinami Kauno „Litekso" vilnos gamybiniame susivienijime, jam pavaldžiame „Šešupės" audimo fabrike, Alytaus „Dainavos" siuvimo fabrike, Alytaus medvilnės kombinate. Lietuvos aklųjų draugijos Vilniaus gamybinio mokymo kombinato partinė organizacija ir profsąjungos komitetas kasmet rengia apžiūras konkursus geriausio globotojo vardui suteikti; globotojų veiklos rezultatai apibendrinami cechuose, paskui visame kombinate, geriausieji globotojai premijuojami piniginėmis premijomis, kelialapiais, apdovanojami garbės ir padėkos raštais, jų nuotraukos dedamos į Garbės lentą.

Nagrinėdami įmonių jaunimo globotojų veiklą, gamybos kolektyvų ir partinių organizacijų šios srities patirtį, įsitikinome, kad ši darbo sritis labai reikalinga ir svarbi, padedanti formuoti sąmoningą jaunimo požiūrį į darbą. Laikas visur globotojų veiklą pakelti į kokybiškai aukštesnį lygį. Tai svarbi įmonių partinių organizacijų pareiga.

Jonas ČEBELIS,
LTSR liaudies ūkio specialistų
tobulinimosi instituto vyr. dėstytojas,
psichologijos mokslų kandidatas,

Vladas VOVERIS,
Visuomeninio profesinio orientavimo instituto
mokslinis sekretorius

„KOMUNISTUI" IŠSPAUSDINUS

„LAIMĖJIMAI, VERČIANTYS SUSIRŪPINTI"

LTSR buitinio gyventojų aptarnavimo ministerijos Projektavimo technologinio instituto administracija ir partinis biuras, susipažinę su taip pavadintame straipsnyje („Komunistas", 1986, Nr. 9) institutui pareikštomis pastabomis ir kritika, pripažįsta, kad jos teisingos.

Straipsnyje minimi LTSR liaudies kontrolės komiteto patikrinimo metu rasti darbo trūkumai 1986 m. balandžio mėnesį buvo apsvarstyti partinio biuro posėdyje. Instituto direktorius J. Stankevičius ir vyriausiasis inžinierius A. Šeškevičius įspėti, iš jų pareikalauta imtis priemonių padėčiai ištaisyti. 1986 m. birželio mėnesį partinio biuro posėdyje išklausyta instituto direktoriaus J. Stankevičiaus informacija apie šias priemones ir joms pritarta.

Buitinio gyventojų aptarnavimo ministro įsakymu patvirtintas instituto perspektyvinis 1986—1990 m. laikotarpio teminių darbų planas, kuriame numatyta, kaip spartinti mokslinę techninę pažangą, kompleksiškai spręsti aktualius buities sistemos klausimus.

Ministerijai pasiūlėme išbraukti iš instituto teminių darbų plano mums nebūdingus darbus. Nuo 1986 m. antrojo ketvirčio institutas nebeatlieka garbės raštų, kvietimų, kitos „reprezentacinės" produkcijos meninio rašymo darbų. 1986 metų antrajame pusmetyje eksperimentinėje gamyboje gaminių iš kailių darbų apimtis sumažinta iki 13,0 tūkst. rublių. Buitinio gyventojų aptarnavimo ministerijai pateiktame 1987 metų teminių darbų plano projekte gaminių iš kailių masinės gamybos siūlome atsisakyti. Gamybos ir planavimo skyrius įpareigotas rūpintis teminių darbų techniniu ir ekonominiu pagrįstumu bei apskaičiuoti įdiegtų priemonių faktinį ekonominį efektą.

1986 m. spalio mėnesį įvykusiame pirminės partinės organizacijos ataskaitiniame susirinkime instituto komunistų dėmesys dar kartą atkreiptas į žurnale mums nurodytus trūkumus, pareikalauta ryžtingai įgyvendinti numatytas priemones instituto veiklai tobulinti.

Jonas STANKEVIČIUS,
direktorius,

Kęstutis LUKŠAS,
pirminės partinės organizacijos sekretorius

PRASIDEDA NUO ŽMOGAUS...

Kada užsuksi į Vilniaus statybos apdailos mašinų gamyklos mechaninio surinkimo cechą, jo žmonės visada gerai nuteikia. Ne tik dėl to, kad jie gamina sudėtingus agregatus, atitinkančius geriausius pasaulinius pavyzdžius, bet ir todėl, kad čia visada tvarka. Gerai pagalvojus, kaip išdėstyti įrengimus, čia iš esmės įdiegtas srovinis metodas. Barai, kuriuose apdirbamos iš miltelinių lydinių pagamintos detalės, izoliuoti nuo kitų, juose įrengta geros traukos ventiliacija. Darbininkai surinkėjai dėvi akiai malonios spalvos palaidines. Ceche geros rūbinės, dušai, skoningai įrengta arbatinė. Sveikatingumo komplekse po darbo galima nusiprausti, atsipalaiduoti, pailsėti.

Malonu, kad visa tai padaryta pačių cecho darbuotojų rankomis. Technologas T. Maksimovičius laisvalaikiu padarė eskizus, juos suderino su specialistais. Paskui jis pasitelkė dailininkus, stalius ir apdailininkus. Tokių gamykloje atsirado — frezuotojas V. Tyšmanas ėmėsi staliaus, tekintojas P. Bološka — mūrininko darbų. Žmonės pasilikdavo po pamainų, ateidavo padirbėti net poilsio dienomis. Kiek jie parodė sumanumo, išradingumo! Juk dirbo sau, savo bendradarbiams.

Ceche nebegirdėti raginimo: „Planą — bet kokia kaina!" Inžinerinių ir organizacinių problemų fone dabar svarbiausia — žmonės, jų savitarpio santykiai, pilietiniai siekiai. Todėl ir gamybinė aplinka, kurioje žmogus pajunta darbo džiaugsmą, pirmiausia vertinama iš to, kaip ji atitinka cecho darbuotojų poreikius. O tai pasiekta nelengvai. Visų minėtų darbų organizatore ir įkvėpėja tapo cecho partinė organizacija. Ji kasdien gilinosi į svarbius klausimus, drąsiai ir atkakliai įveikdavo sunkumus, kontroliuodavo darbų eigą.

Sudarytos sąlygos žmogiškajam veiksniui pasireikšti. Padidėjo darbo našumas. Dabar cechas sėkmingai vykdo planus, dirba ritmingai, visa produkcija žymima kokybės ženklu. Puikiai darbuojasi automatų derintojas Socialistinio Darbo Didvyris B. Milta, šaltkalvis S. Satkūnas, šlifuotoja E. Balcevič, daugelis kitų.

Sekdami šio cecho pavyzdžiu, nemažai padirbėjo liejimo, surinkimo, įrankių, mechaninio remonto cechai, suvirinimo ir štampavimo barai. Ir pagrindinės, ir pagalbinės gamybos cechai tapo tarsi jaunesni. Buvo sutvarkyta ir neatpažįstamai pasikeitė gamyklos teritorija. Pasodinta medelių, įveisti gėlynai, prie cechų — patogios pavėsinės. Išasfaltuoti visi keliai ir takai į cechus ir sandėlius. Daug pasimokyta iš draugų baltarusių, dirbančių Mogiliovo „Strommašinos" gamykloje, kurią mes aplankėme, dalijomės patyrimu.

Gerindami žmonių darbo sąlygas, daug padirbėjo cechų viršininkai R. Serackis, M. Voskoboinikovas, J. Pozlevičius, E. Benkunskis, barų viršininkai I. Lukašenka, I. Mandričiukas, partinių organizacijų sekretoriai B. Milta, I. Radčenko, B. Michaliutinas, meistrai V. Švenčionis, A. Rakovskis, brigadininkai D. Skorochodovas, M. Ružickis ir daugelis kitų darbuotojų.

Kolektyvui ypač rūpi gamybos procesų mechanizavimas ir automatizavimas, plačiai diegiama nauja technika. Vienas iš šio darbo tikslų — kad būtų kuo mažiau nenašaus rankų darbo. Jau nemažai padaryta. Pa-

vyzdžiui, baigus rekonstruoti galvaninį barą, jame iš naujo sumontuotos ir jau veikia trys srovinės linijos. Jas valdo, vonias pakrauna ir iškrauna automatizuoti įrenginiai. Įrankių ceche taip pat veikia nauja srovinė linija detalėms grūdinti. Specialūs prietaisai kontroliuoja, kaip vyksta operacijos, koks grūdinimo krosnyse darbo režimas. Mūsų artimiausias tikslas — mechanizuoti keturis penktadalius visų darbų.

Pažymėtina, kad mūsų gamykloje diegiama nauja technika — ne tik jos spartesnio vystymo, darbo našumo didinimo priemonė, bet ir galingas paties žmogaus socialinio augimo veiksnys. Valdydamas sudėtingas stakles ir agregatus, žmogus geriau suvokia savo vaidmenį, pasijunta esąs galingos technikos šeimininkas. O tai savo ruožtu skatina didinti profesinį išprusimą, turtinti dvasinį pasaulį.

Atsižvelgdamas į partijos reikalavimus, įmonės partinis komitetas ypač rūpinasi didinti partinę įtaką gamybinėms brigadoms, nes brigada — pagrindinė gamybos grandis, kurioje sprendžiama daugelis gamybinių ir socialinių problemų. Po TSKP XXVII suvažiavimo brigadų nariai vieni kitiems tapo daug reiklesni: ėmė tiksliau vertinti, kaip kiekvienas žmogus prisideda prie produkcijos kokybės gerinimo, geriau kontroliuoti draugų darbą, nedaryti nė vienam jokių nuolaidų. Taip dirba ir mechaninio surinkimo cecho šaltkalvių brigada, vadovaujama S. Lyskovičiaus. Jos produkcija sudėtinga — mazgai ir detalės aukšto slėgio dažymo aparatų, gaminamų kartu su Vengrijos Liaudies Respublikos Budapešto mechaninių gamyklų susivienijimu, vožtuvai ir kiti apkabų kėlimo pusautomačių įtaisai, daug kitų gaminių.

Brigada atkakliai siekia vis geresnių rezultatų. O tai susiję su didesniu reiklumu patiems sau. Suprantama, asmeninė atsakomybė už darbą ne iš karto ir ne visiems susiformavo. Vaikydamiesi didesnio uždarbio, kai kurie darbininkai nepaisė kokybės, detales gamino ne pagal techninius dokumentus, o daugiausia kliaudamiesi atmintimi ir nuojauta. Dėl to jie dažnai klydo, dalį detalių tekdavo išbrokuoti. Staklės taip pat ne visada būdavo tinkamai naudojamos ir prižiūrimos, kartais būdavo pereikvojamos medžiagos ir įrankiai.

Brigados taryba suprato, kad būtina padidinti kiekvieno darbininko atsakomybę už savo darbo rezultatus. Brigados susirinkime J. Kirilovas buvo kritikuojamas už išlaikytinio nuotaikas, R. Šuliakovskiui į akis pasakyta, jog jis linkęs perdėtai didžiuotis, o iš V. Michailovskio tiesiog pareikalauta dirbti geriau ir kokybiškiau. Toks kolektyvo požiūris padidino brigados narių reiklumą sau ir draugams, paskatino atidžiau vertinti savo elgesį. Rezultatai netrukus pasirodė: dabar daugiau kaip 94 procentus produkcijos brigada atiduoda pirmu pateikimu, ritmingai vykdo visas užduotis. Nebėra darbo ir gamybinės drausmės pažeidimų. Imamasi visų priemonių, kad didėtų sąžiningo darbo prestižas, kuriama nepakantumo atmosfera tiems, kurie dirba atžagariomis rankomis.

Tačiau kaipgi teisingai įvertinti kiekvieno darbą? Ieškodama atsakymo į šį klausimą, brigada įdiegė kasdieninio darbo vertinimo sistemą. Pagrindiniai kriterijai — kokybė, našumas, drausmingumas. Neužmirštas ir viešumas — darbo įvertinimas pateikiamas specialiame stende. Darbininkas, kuris laikosi visų reikalavimų, gauna didžiausią balų skaičių — 5. Jeigu neįvykdomas bent vienas reikalavimas, žmogaus darbas vertinamas mažesniu balų skaičiumi. Balus surašo speciali komisija, sudaryta cecho administracijos ir profsąjungos komiteto bendru sprendimu. Jos nariai — gamybos ir kontrolės meistrai bei brigadininkas. Jeigu darbininkui neaišku, kodėl jis gavo mažiau balų, jam išsamiai paaiškinama, kodėl jis taip įvertintas. Jeigu darbininkas vis tiek nesutinka su komisijos sprendimu, jis gali kreiptis į cecho profsąjungos komitetą.

Brigados iniciatyvai kasdien vertinti savo narių darbą pritarė cecho partinė organizacija. Jos susirinkime buvo paaiškinta, ko tikimasi iš šios

naujovės. O paskui ji buvo įdiegta visose cecho brigadose. Tai padėjo toliau gerinti cecho gamybinius rodiklius ir moralinį klimatą.

Dabar vykstančio persitvarkymo sąlygomis svarbiausia — sukurti palankią žmonių veiklai ir kūrybai aplinką. Juk viskas prasideda nuo žmogaus, žmogiškojo veiksnio. Tiesa, kai kas sako, kad tokios frazės, kaip „moralinis klimatas", „žmogiškasis veiksnys", „kūrybinė aplinka", yra nekonkrečios, aptakios, neapčiuopiamos. Bet taip yra tik iš pirmo žvilgsnio. O įsigilinus į reikalą, paaiškėja, kad šių sąvokų turinys visai konkretus. Svarbiausi jo komponentai — žmogaus darbo sąlygos, dvasinė būsena ir nuotaika, darbuotojo santykiai su bendradarbiais, vadovo — su pavaldiniais.

Bet kurios grandies gamybos vadovai — labai užsiėmę žmonės. Jiems kas dieną ir kas valandą reikia spręsti įvairiausius techninės pažangos, materialinio ir techninio tiekimo, operatyvinio gamybos planavimo ir valdymo uždavinius. Dar visai neseniai gamybos vadovui rūpėjo tik viena — žūt būt įvykdyti planą. Užsiėmęs vadinamosiomis grynosiomis techninėmis ir valdymo problemomis, žmonių savitarpio santykių, dorovinių ir pilietinių siekių jis nelaikė savo kompetencijos dalyku. Todėl konkretus žmogus, rūpinimasis juo tapdavo tarsi antraeiliu dalyku.

Gamyklos administracijos ir partinio komiteto pastangomis tokia anksčiau daugelyje įmonių vyravusi praktika, partijos suvažiavimo pasmerkta, dabar išgyvendinama. Cechu viršininkams, meistrams ir brigadininkams skirtoje valdymo mokykloje buvo pokalbių ir paskaitų dorovinio auklėjimo temomis, paruošta rekomendacijų, kaip gamybos procese labiau atsižvelgti į žmogiškąjį veiksnį. Dirbdami ir mokydamiesi daugelis vadovų netruko įsitikinti, kaip kolektyvo kūrybinę galią menkino ta aplinkybė, kad jie nebuvo susipažinę su darbo pedagogika. Jie suprato, kiek daug kiekvienas darbuotojas turi nepanaudotų rezervų, kurie atsiskleidžia tik tada, kai žmogui rodomas dėmesys, jautrumas.

Partinis komitetas rūpinasi, kad visuose baruose ranka rankon su prityrusiais vyresniųjų kartų atstovais triūstų, kauptų patyrimą ir grūdintųsi jauni, perspektyvūs vadovai. Pasitikėjimas kadrais derinamas su reiklumu, jų atsakomybe kolektyvams už darbo rezultatus, už teisingą požiūrį į žmones.

Tokio darbo pavyzdžių apstu trečiame mechaniniame ceche. Prieš daugelį metų jam vadovauti pradėjo jaunas vadovas J. Pozlevičius. Cechas buvo atsilikęs, kolektyve buvo pašlijusi drausmė, nebuvo santarvės ir darnos. J. Pozlevičiui pavyko sutelkti žmones, įkvėpti jiems pasitikėjimą savo jėgomis ir darbo sėkme. Tai jis darė ne tiek žodžiais, kiek konkrečiais darbais: rūpinosi darbininkais, stengėsi gerinti jų darbo ir poilsio sąlygas.

Dirbdama išvien su partine ir profsąjungos organizacija, cecho vadovybė pasirūpino, kad būtų įdiegta pažangi technologija. Kartu su techninėmis tarnybomis paruoštas ir realizuotas kompleksinis planas priemonių, kaip toliau tobulinti cechą. Buvo kapitaliai suremontuoti įrengimai, pasenusios staklės pakeistos naujomis, atestuotos darbo vietos. Nemaža padaryta, kad liktų mažiau sunkaus rankų darbo. Liejinius ir ruošinius, sudėtus į pastovios talpos tarą, į darbo vietas gabena elektrokarai. Sutvarkytos ir gamybinės bei buitinės patalpos. Ir dar viena maloniai nuteikianti detalė: tiems, kurie iš namų į darbą atsineša maisto, įrengta jauki arbatinė.

Pakitus darbo ir buities sąlygoms, tuojau sulaukta gerų permainų. Cechas, kuris anksčiau nuolat atsilikdavo, dabar dirba ritmingai, nepriekaištingai vykdo gamybos užduotis.

Kita vertus, kaip ne kartą iš kartaus patyrimo esame įsitikinę, ten, kur nepaisoma žmonių poreikių, gero sunku tikėtis. Imkime tokį pavyzdį. Ilgą laiką viename bare viskas klostėsi gerai. Tačiau kartą jo vadovui

pasirodė, kad žmonės neva per daug uždirba, ir jis ėmė ieškoti dingsčių sumažinti darbo užmokestį. Darbininkai bematant pasikeitė, sumažėjo jų darbo intensyvumas. Ne tik dėl to, kad jie nebeteko dalies iš tikrųjų uždirbtų pinigų, bet ir dėl to, kad suabejojo vadovo teisingumu. Šis atvejis buvo gera pamoka — panašių klaidų nekartojame.

Nuo 1986 metų spalio mėnesio mūsų gamyklos gatavą produkciją priima valstybinio priėmimo atstovai. Tai iš esmės nauja produkcijos kokybės valdymo forma: ją galiausiai įvertina ne žinybinės, o valstybinės kontrolės darbuotojai.

Šiam svarbiam kolektyvo gyvenimo įvykiui iš anksto ir rūpestingai pasiruošėme. Gamyklos partinis komitetas, administracija visiems darbuotojams paaiškino, kad, artėjant Valstybiniam produkcijos priėmimui, teks pertvarkyti konstruktorių ir technologų padalinių, planavimo ir ekonominių bei tiekimo, taip pat paruošimo gamybai tarnybų darbą, kad tai pasakytina ir apie visus gamybos proceso dalyvius — darbininkus, meistrus, cechų ir įmonės vadovus.

Partinio komiteto ir administracijos bendru nutarimu buvo peržiūrėta visa techninė dokumentacija — kokybės pagrindas. Pasirodė, kad ji ne visada atitinka standartų reikalavimus. Buvo sutelktos ITD pastangos, kad minėti trūkumai būtų laiku pašalinti.

Partinis komitetas pasiūlė valstybinio priėmimo darbuotojams apsilankyti cechuose bei baruose ir papasakoti, ko bus reikalaujama, kad pagerėtų kokybė, supažindinti darbininkus su savo įgaliojimais ir ketinimu be jokių nuolaidų ir visuose lygmenyse kovoti su brokdariais, griežtai reikalauti iš jų asmeninės atsakomybės.

Tuo pačiu metu atidžiai domėjomės patyrimu tų įmonių, kurios pirmosios įdiegė valstybinį produkcijos priėmimą. Pavyzdžiui, apie Maskvos „Frezerio" gamyklos patyrimą buvo kalbama TSKP XXVII suvažiavime, draugo M. Gorbačiovo kalboje pasitarime, skirtame valstybinio produkcijos priėmimo klausimams aptarti. Į „Frezerio" gamyklą pasiuntėme mūsų vadovų ir specialistų grupę. Jie keletą dienų kruopščiai ir atidžiai nagrinėjo maskviečių sukauptą patyrimą, stengėsi viską gerai perprasti. Tai, kas vertinga, mūsiškiai ėmė diegti savo įmonėje.

Partinio komiteto ir administracijos kryptingos pastangos, jų dalykiškas bendradarbiavimas su valstybinio priėmimo aparatu, viso darbo kolektyvo kūrybinis aktyvumas davė teigiamų rezultatų. Valstybinio produkcijos priėmimo sąlygomis gamybos apimtys nesumažėjo, nesutriko darnus cechų ir barų darbo ritmas. Kai dėl produkcijos kokybės, tai ji pastebimai gerėja, tampa viso kolektyvo garbės reikalu.

Gamyklos partinei organizacijai, profsąjungos komitetui, administracijai, visam darbo kolektyvui nuolat rūpi, ką dar galima padaryti, patobulinti. Neseniai atiduotas eksploatuoti naujas sveikatingumo kompleksas, šeimyninis bendrabutis, planuojama statyti inžinerinį ir laboratorinį korpusą, modernizuoti sportinius aikštynus, išplėsti Galvės ežero pakrantėje įrengtą poilsio bazę. Ir vėl kviesime į talkas darbuotojus, nes kiekvienas iš jų yra įsipareigojęs laisvalaikiu talkose atidirbti po aštuonias valandas.

Suprantama, didinant žmogiškojo veiksnio vaidmenį gamykloje dar ne viskas padaryta. Pavyzdžiui, sunkiomis sąlygomis dirba automatinių ir revolverinių staklių cechas, kuriame lėtai tobulinami technologijos procesai, nesutvarkyta aplinka. Dar nepakanka viešumo, darbuotojai kartais pavėluotai supažindinami su vadovybės sprendimais. Darbo kolektyvai, jų partinės organizacijos šiuos trūkumus žino ir juos laipsniškai šalina.

Pertvarkydami savo darbą sutinkamai su TSKP XXVII suvažiavimo ir TSKP CK 1986 m. birželio plenumo reikalavimais, gamyklos komunistai visoje savo veikloje daro ryžtingą posūkį į žmogų, daugiau rūpi-

nasi jo darbu ir buitimi. Bet tai daryti mums dar labai trukdo materialinio ir techninio tiekimo sunkumai. Su jais pirmiausia susiduriama, kai reikia spręsti socialinius klausimus. Tai, sakytume, paradoksali padėtis: laikotarpiu, kai įvairiuose lygmenyse šiems klausimams teikiama vis daugiau reikšmės, lėšų jiems spręsti po senovei tebešykštima. Mūsų supratimu, ne tik gamybą, bet ir socialinio vystymo planus būtina aprūpinti ištekliais. Kitaip dalis jų gali likti popieriuje.

Čia pateikėme nemažai pavyzdžių, kaip gamykloje aktyvinamas žmogiškasis veiksnys. Tokio darbo rezultatai akivaizdūs: gamykla sėkmingai įvykdė pirmųjų penkmečio metų gamybines užduotis. Daugiau kaip 70 procentų bendrosios produkcijos apimties — gaminiai, atestuoti aukščiausios kokybės kategorija.

Gamyklos kolektyvas karštai pritarė Panevėžio „Ekrano" gamyklos TSKP XXVII suvažiavimo V. Vilučio ekranų presuotojų, Kauno namų statybos kombinato A. Žigelio statybininkų ir montuotojų bei Pasvalio rajono Sabonių kolūkio I. Jodinskienės gyvulių augintojų brigadų iniciatyvai garbingai sutikti Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos 70-ąsias metines. Dešimtys brigadų, šimtai darbuotojų įsipareigojo pirma laiko įvykdyti dvejų penkmečio metų gamybos užduotis.

Pavlas BALAŠOVAS,
Vilniaus statybos apdailos mašinų gamyklos gamybos viršininkas, ekonomikos mokslų kandidatas

SKATINTI KŪRYBINĘ MINTĮ

Žmogiškasis veiksnys yra sudėtinga sąvoka. Ji apima žmogaus sugebėjimus, tarp jų ir sugebėjimą kūrybiškai mąstyti, veiklos poreikius ir motyvus, asmenybės vertybines orientacijas ir kitus komponentus. Spartinant šalies socialinį-ekonominį vystymąsi ypač svarbu skatinti kūrybinį mąstymą, be kurio apskritai neįmanoma visuomenės pažanga. Tačiau maža deklaruoti kūrybinio mąstymo svarbą. Reikia „suteikti plačias galimybes masių iniciatyvai ir kūrybai, tikrai revoliuciniams pertvarkymams" [1].

Psichologijos mokslo požiūriu kūrybinio mąstymo efektyvumą didinti galima trimis veiklos kryptimis. Norėčiau jas plačiau aptarti, tuo labiau, kad pagal išsilavinimą esu psichologas.

Pirma veiklos kryptis — sudaryti darbo kolektyvuose kūrybišką atmosferą. Kitais žodžiais tariant, sukurti sąlygas žmonių kūrybingumui pasireikšti, savo kūrybiniam potencialui realizuoti. Psichologai yra pastebėję: kolektyvuose, kuriuose sudarytos palankios sąlygos kūrybiškam darbui, faktiniai darbo rezultatai visada atitinka kūrybinį darbuotojų potencialą — kūrybingiausi darbuotojai sudaro kolektyvo avangardą, o nekūrybingiausi yra autsaideriai. O tuose kolektyvuose, kuriuose vyrauja nekūrybiška atmosfera, viskas yra atvirkščiai: kūrybingiausi žmonės toli gražu ne pirmauja darbe. Suprantama, tokių kolektyvų darbo našumas yra menkas.

Kūrybišką atmosferą kolektyvuose galima sudaryti naujais, netradiciniais darbo organizavimo (plačiąja prasme) metodais. Šia kryptimi ir stengiasi dirbti Pagrindinio eksperimentinio žolės ir šiaudų perdirbimo

---

[1] TSKP XXVII suvažiavimo medžiaga. V.: Mintis. 1986, p. 24.

mašinų konstravimo instituto partinė organizacija. Konstruktyviai atsižvelgdama į Lietuvos KP CK pramonės skyriuje praėjusiais metais įvykusiame pasitarime pareikštą kritiką dėl nepakankamo mūsų konstruojamų mašinų ir jų diegimo į gamybą efektyvumo, ji siekia, šalia kitų priemonių, įgyvendinti praktikoje iš esmės naują kūrybinio darbo skatinimo metodą. Trumpai jį galima pavadinti organizacinių naujovių apskaita ir skatinimu.

Siūlydami šį netradicinį metodą, vadovavomės tuo, kad darbo efektyvumą daugiausia lemia jo organizavimas. Be to, kūrybiškai tobulinti darbo organizavimą ir valdymą galima tik tuomet, kai tuo suinteresuotas ne vien kolektyvo vadovas, bet ir visi darbuotojai. O užimti tokią poziciją skatina tiksli kiekvieno kolektyvo nario siūlomų naujovių apskaita, visokeriopas skatinimas už vertingus pasiūlymus.

Kiekvienam instituto darbuotojui skirta asmeninė siūlomų naujovių apskaitos kortelė, kurioje yra tokios skiltys: organizacinė naujovė, siūlymo data, kas diegia, įdiegimo data ir įdiegimo efektyvumas. Ypač svarbu pabrėžti tai, kad organizaciniai siūlymai iš esmės skiriasi nuo racionalizatorių siūlymų, nes pirmieji apima ne tik technikos ir technologijos tobulinimą, bet ir visus darbo procesų elementus: darbo organizavimą ir skatinimą, valdymą, darbo sąlygas ir t. t.

Nors organizacinių naujovių apskaita institute tik pradedama ir dar anksti laukti žymių rezultatų, tačiau permainų yra. Jau pasiūlyta iš pagrindų reorganizuoti keletą instituto skyrių: automatizuoto konstravimo sistemų, mokslinės techninės informacijos, ekonominių tyrimų, technologinio gamybos paruošimo. Po šio reorganizavimo bus išvengta darbo dubliavimo, kūrybinės pastangos bus labiau sutelktos svarbiausiems uždaviniams spręsti.

Tačiau negalima pasakyti, kad naujas kūrybinio darbo apskaitos metodas lengvai skinasi kelią. Mes susiduriame su biurokratizmo ir psichologiniu barjerais. Kai kurių instituto padalinių vadovai, žodžiais pripažindami, kad šią naujovę įdiegti būtina (kaip nepripažinsi, jeigu jos nauda akivaizdi), patys jos diegti nesiima.

Instituto partinė organizacija siekia, kad reikšmingas naujoves pasiūlę darbuotojai būtų skatinami. Iš tikrųjų būtų tikslinga atsižvelgti į individualias pasiūlymų korteles skirstant premijas, skiriant prie atlyginimo asmeninį priedą, atestuojant darbuotojus. Tačiau iki šiol tai nevykdoma. Darosi įspūdis, kad instituto gamybos planavimo skyrius vis laukia atitinkamos instrukcijos „iš viršaus"... iniciatyvai remti.

Kita kryptis didinti kūrybinio mąstymo efektyvumą — atsižvelgti į kūrybingumą parenkant ir paskirstant kadrus. Žmonių kūrybinės galimybės nėra, matyt, ir artimiausioje ateityje nebus vienodos. Tačiau kūrybinių potencialų skirtumus galima ir būtina panaudoti socialinės ekonominės pažangos labui. To siekiant, darbuotojus, turinčius didelį kūrybinį potencialą, reikėtų pirmiausia siūlyti pareigoms, kurioms ypač reikia kūrybingumo.

Gali kilti klausimas: argi dabar parenkant ir paskirstant kadrus neatsižvelgiama į darbuotojų kūrybinį potencialą? Be abejo, atsižvelgiama. Bet charakteristikose kūrybingumas dar ne visuomet pripažįstamas prestižine, ypač pabrėžtina darbuotojo savybe. Pavyzdžiui, apibūdindami gerą vadovą dažniau sakome: gabus organizatorius, o retai — kūrybinga asmenybė. Kita vertus, charakteristikose kūrybingumas dažnai įvertinamas mėgėjiškai, apytikriai.

Įvertinti kūrybingumą profesionaliai — vadinasi, įvertinti tiksliai, adekvačiai. Psichologijos mokslas šiuo metu nurodo du būdus, kaip įvertinti žmogaus kūrybingumą. Pirmas būdas — naudotis psichologiniais testais. Testais galima įvertinti ne tik bendrą kūrybinį potencialą, bet ir atskirus jo komponentus: intelektualinius (intuicija, fantazija), motyvacinius (no-

ras būti kūrybiška asmenybe, siekimas naujų įspūdžių) bei charakterio bruožus (asmenybės originalumas, lankstumas, kritiškumas ir kt.). Tačiau plačiai naudotis testais praktiškai nėra lengva — pirmiausia dėl to, kad tai reikalauja nemažų laiko bei kvalifikuotų specialistų darbo sąnaudų.

Kur kas praktiškesnis kitas moksliškai pagrįstas žmogaus kūrybingumo įvertinimo būdas — darbo kolektyvo narių apklausa. Psichologai yra nustatę, kad kolegų nuomonė, kuris kolektyvo darbuotojas yra kūrybingas, o kuris — nelabai, tiksliai atitinka tikrąjį to darbuotojo kūrybingumą. Šis įvertinimo būdas gali būti sėkmingai pritaikytas visose sferose, netgi tokiose, kur jau yra patikimi objektyvūs kūrybingumo rodikliai. Suprantama, kolektyvo narių apklausa atliekama taip, kad būtų garantuotas atsakymų nuoširdumas.

Trečia, ypač perspektyvi veiklos kryptis — organizuotai lavinti specialistų kūrybinį mąstymą. Čia reikia atsižvelgti į tai, kad kūrybinis mąstymas reikalingas tuomet, kai iškyla kūrybinis uždavinys. Kūrybiniu psichologai vadina tokį uždavinį, kuris tuo laikotarpiu įprastu (arba „sveiko proto") požiūriu atrodo neišsprendžiamas. Pavyzdžiui, kažkada atrodė absurdiška pati idėja pagaminti skraidančius aparatus, sunkesnius už orą. Norint išspręsti kūrybinį uždavinį, būtinas sugebėjimas atsisakyti įprasto požiūrio į problemą, pasitelkti intuiciją ir fantaziją.

Psichologijos moksle šiuo metu žinoma nemažai efektyvių būdų, kaip ugdyti žmogaus kūrybinius sugebėjimus. Tam tikslui psichologija siūlo taikyti euristikas (graikų kalba heurisko — randu). Euristikos — tai specialūs kūrybinių uždavinių sprendimo metodai. Yra daug euristikų, taikomų ir individualiai, ir kolektyvinei kūrybai. Plačiai žinoma yra „protinio šturmo" euristika — breinstormingas. Taikant šią euristiką, problemą sprendžia kelių žmonių kolektyvas, iš anksto sutarus, kad bet kuris, netgi absurdiškas pasiūlymas bus laikomas vertingu. Po to pasiūlytas idėjas leidžiama bet kaip komponuoti, jas kritiškai analizuoti, kol atrenkama vertingiausia. Prisiminkime: per Centrinę televiziją buvo transliuojamas laidų ciklas „Ieškome idėjos", kurio metu parodyta, kaip naudotis šiuo kūrybinę mintį skatinančiu metodu sprendžiant konkrečias problemas.

Breinstormingą išbandėme ir mūsų institute. Ši euristika (kartu su funkcine vertine analize) buvo panaudota konstruojant pašarų smulkintuvą ISK-3A, pašarų maitintuvus-dozatorius PDK-3 ir PDK-12, birių pašarų įrengimų komplektus KORK ir KORK-15A. Smulkintuvas ISK-3A, kurio planuojamas metinis ekonominis efektas — daugiau kaip 600 tūkst. rublių, jau išbandomas, diegiami gamybon ir pašarų maitintuvai — dozatoriai.

Mūsų šalyje jau padaryti pirmieji praktiniai žingsniai steigiant specialistų kūrybinio mąstymo lavinimo institutus. Nuo 1971 metų veikia Azerbaidžano visuomeninis išradybinės kūrybos institutas. Pagrindinis jo veiklos tikslas — ugdyti klausytojų (išradėjų ir racionalizatorių) kūrybiškumą. Čia klausytojai susipažįsta su euristikomis ir mokosi jas praktiškai naudoti. 1979 metais Baku mieste įsteigtas Išradybos metodologijos centras. Ir institutas, ir centras veikia visuomeniniais pagrindais, juose dirba entuziastai — psichologai ir inžinieriai. Jų šefai — Azerbaidžano LKJS CK ir Respublikinė išradėjų ir racionalizatorių draugijos taryba. Jų darbas buvo aukštai įvertintas tiek mūsų šalyje, tiek užsienyje, pripažįstant, kad jis gali efektyviai didinti išradybos produktyvumą. Grupė šių organizacijų darbuotojų 1984 metais pelnė Azerbaidžano komjaunimo premiją.

Šios organizacijos neturi analogų pasaulyje. Kapitalistinėse šalyse firmos, turinčios kūrybingumo lavinimo laboratorijas, savo taikomų metodikų paslaptis stropiai saugo nuo konkurentų. Jei žmogus tokioje firmoje nedirba, jis neturi galimybės lankytis kūrybingumo lavinimo laboratorijose.

Mūsų respublikoje Techninės kūrybos institutą planuojama steigti Respublikinės išradėjų ir racionalizatorių draugijos tarybos Patentologijos visuomeninio instituto pagrindais. Tačiau ar kūrybinis mąstymas — vien konstruktorių bei projektuotojų prerogatyva? Argi nereikėtų sistemingai ugdyti ir negamybinių sferų — visuomeninių organizacijų, mokslo, kultūros, medicinos, švietimo darbuotojų kūrybingumo? Juk kuo kūrybingiau bus dirbama negamybinėje sferoje, tuo efektyvesnė bus ir jos veikla. Kadangi negamybinė ir gamybinė sferos yra glaudžiai susijusios, pažangūs negamybinės sferos poslinkiai teigiamai atsilieptų ir gamybinei sferai. Vadinasi, būtų tikslinga kūrybinio mąstymo lavinimo centrui suteikti platesnes funkcijas, kad jame galėtų ugdyti kūrybinius sugebėjimus ir negamybinių sričių specialistai, pirmiausia, gamybos vadovai.

Todėl, mano nuomone, vietoj projektuojamo Techninės kūrybos instituto vertėtų įsteigti visuomeninį Respublikinį kūrybinio mąstymo lavinimo centrą. Jo darbe galėtų dalyvauti ne tik techninių sričių specialistai, bet ir humanitarai, menininkai ir pan. Tokiame centre jie galėtų išmokti praktiškai naudotis patikimais kūrybingumo ugdymo metodais. Tai padėtų įvairių sričių specialistams sėkmingiau spręsti TSKP XXVII suvažiavimo iškeltą uždavinį — spartinti šalies socialinį-ekonominį vystymąsi.

Vladas PETRULIS,
Pagrindinio eksperimentinio žolės ir šiaudų perdirbimo mašinų konstravimo instituto valdymo aparato cechinės partinės organizacijos sekretorius

„KOMUNISTUI" IŠSPAUSDINUS

„LENKTYNIAVIMĄ – DVYLIKTOJO PENKMEČIO UŽDAVINIAMS SPRĘSTI"

Taip pavadintame straipsnyje („Komunistas", 1986, Nr. 10) Panevėžio „Nevėžio" siuvimo fabrikui pareikšta pastaba dėl socialistinio lenktyniavimo nugalėtojų skatinimo apsvarstyta profsąjungos komiteto posėdyje, kuriame dalyvavo fabriko vadovai.

1985 m. pagausėjus nerentabilaus asortimento (mokyklinių uniformų), pablogėjo fabriko finansinė padėtis, buvo neįvykdytas pelno planas. Tai atsiliepė materialinio skatinimo fondui. 1985 m. socialistinio lenktyniavimo nugalėtojams skatinti iš viso buvo išmokėta 5,2 tūkstančio rublių. Be to, lenktyniavimo nugalėtojams įteiktos vertingos asmeninės dovanos.

1986 m. pagerėjus fabriko ekonominiams rodikliams, lenktyniavimo nugalėtojai geriau skatinami: per devynis mėnesius iš materialinio skatinimo fondo jiems išmokėta 7,1 tūkstančio rublių, t. y. maždaug dešimtadalis tuo laikotarpiu panaudotų minėto fondo lėšų.

Ateityje lenktyniavimo nugalėtojų skatinimą toliau tobulinsime, stengsimės jį glaudžiau susieti su fabriko darbo galutiniais rezultatais.

L. ŠIAULIENĖ,
Panevėžio „Nevėžio" siuvimo fabriko direktorė,
S. BLYŽIENĖ,
profsąjungos komiteto pirmininkė

SOCIALISTINIO REALIZMO TEORIJA IR PRAKTIKA

1.

Kūrybos praktika visuomet apibendrinama teoriniais darbais, kurie grįžtamai veikia kūrybos procesą. Taip buvo visada — nuo Aristotelio laikų iki mūsų dienų. Nors ir būdama labai specifiška dvasinės veiklos sritis, meninė kūryba vis dėlto priklauso realybės sferai. Ir kaip visa empirinė tikrovė ji pažįstama pagal tuos pačius dėsnius: nuo gyvų reiškinių stebėjimo einama prie abstrahavimo teoriniame lygmenyje, o nuo jo — vėl prie kūrybinės praktikos.

Vienas iš sudėtingiausių, keliančių atkaklias diskusijas teorinių klausimų yra socialistinio realizmo samprata. Socialistinio realizmo teorija kaip rakštis suerzina buržuazinį literatūros mokslą, nes ji atspindi esminius kūrybinės pozicijos klausimus, liaudiškumo ir partiškumo principus. Tų principų tarybinis literatūros mokslas nemaskuoja, bet atvirai analizuoja kaip realias kūrybos sąlygas. O buržuazinis partiškumas yra dangstomas tariamos kūrybos laisvės, kūrybinio objektyvumo šūkiais. Tai labai senas ginčas, bet jis nesibaigia iki šiol. Apskritai ginčo ar mokslinės polemikos gal net nėra, tai veikiau išankstinė nuostata kaltinti socialistinio realizmo teoriją visokiomis nuodėmėmis, ypač užsipulti partiškumo principą, interpretuoti jį kaip primestą meninei kūrybai kontrolę, kaip savotišką korsetą, varžantį kūrybinę laisvę ir kūrėjo individualybę, kaip kūrybos reglamentavimą, vedantį prie schematiškumo, net kaip inkvizicijos batą — niveliuojantį ir baudžiantį. Tokie palyginimai nėra jokie moksliniai argumentai, jie greičiau — pykčio, įniršusio bejėgiškumo išraiška. Moksle sunku nuneigti tuos bendruosius meninės kūrybos dėsnius, kurie paaiškina vienos ar kitos epochos literatūrą, jos skirtumus, nusako visuomenės ir meno santykį. Suprantama, tie dėsningumai pasireiškia per individualybės veiklą ir kūrybą, o individualybė turi ir savo kūrybos metodą bei stilių, todėl tirti socialistinio realizmo dėsningumus yra gana sudėtinga.

Kad ir kaip buržuaziniai literatūrologai niekintų pastangas moksliškai tirti socialistinio realizmo dėsningumus ir raidą, jie turi pripažinti, bent netiesiogiai, jog tokių dėsningumų vis dėlto esama. Štai kad ir lietuvių emigracijos liberaliajam sparnui priklausantis R. Šilbajoris, kuris nemažai rašo apie lietuvių tarybinę literatūrą, yra išleidęs net savo knygą. Kartais jis ieško joje tokių reiškinių ir faktų, kurie neatitinka jo paties sau suformuluotų socialistinio realizmo teorijos postulatų. Tai tokie, kaip jam atrodo, kūriniai, kuriuose iškyla daugialypiai ir daugiareikšmiai vaizdai, kurių sudėtinga prasmės kontekstų metaforika, simbolika, parabolė. Analizuodamas realistinio tradicinio stiliaus prozą, pavyzdžiui, V. Bubnio romanus, R. Šilbajoris priverstas patvirtinti, kad jie priklauso socialistinio realizmo literatūrai. Jis pripažįsta, kad, pavyzdžiui, romanas „Alkana žemė" sukuria įspūdį, jog jame pavaizduota realybė turi objektyvios tiesos prasmę: „Iš knygos pakyla betarpiškų pergyvenimų tikrovė, kokią mes ir patys būtume patyrę, jei būtume likę namuose. Matome, kaip auga rugys, kaip artojas renka derlių, kaip jam tą darbą trukdo, sunkina baimė, kad jam valdžia visą jo turtą, žemę atims, arba „miškiniai" jį nušaus,

išdaviku palaikę"[1]. Bet kritikui atrodo, kad romanas nėra objektyvus vien dėl to, kad jis „stovi komunistiškam išeities taške", kad „jis ne šiaip teisybę, bet sovietinę teisybę dėsto, mokina skaitytoją ja persiimti"[2]. Taigi kūrybinės, klasinės pozicijos klausimas iškyla natūraliai ir suprantamai. R. Šilbajoris irgi ne šiaip sau teisybę dėsto. Kaip nėra teisybės apskritai, teisybės, atsijusios nuo visuomenės ir realių gyvenimo (ekonominio, ideologinio, meninio) sąlygų, taip ir objektyvumas neegzistuoja be asmenybės ir konkrečios visuomenės. Kas gi yra objektyvumas? Iš esmės tai yra subjektyvaus, individualaus pažinimo objektyvizacija, nes asmenybė pasireiškia kaip individualizuota visuomeninių santykių suma, tai yra vėlgi per individualių vertinimų objektyvizaciją. O kas lemia tą objektyvizaciją? Juk gerai žinome, kad pačioje gamtos empirijoje nėra jokio dvasingumo. Gimęs žmogus neturi suformuotos sąmonės ar idėjų. Jis gimsta turėdamas tik unikalias smegenis. Tai įgalina jį perimti visą žmonijos patirtį ir savo laiko socialinę programą, kuri taip pat priklauso nuo socialinių interesų ir socialinės, ideologinės pozicijos. Į tą programą įeina ir kūrybos, estetinės idėjos. Kūryba išreiškia prieštaringą mąstymo ir būties vienovę žmogui bendraujant su savimi, kaip su universalia ir laisva esybe, su kitais žmonėmis ir su sužmoginta gamta. Tačiau pažinimo objektyvizacijos procesą lemia ne individualios idėjos, — kad ir kokios jos būtų patrauklios ar genialios, — ir net ne tos idėjos, kurioms kartais gali pritarti visa visuomenė ar kuri nors klasė, o materialinės gyvenimo sąlygos, iškylančios kaip neišvengiamybė, kaip istorinė būtinybė. Idealai, idėjos dažnai pralenkia tas sąlygas. Tik idėjos, priartėjančios prie materialistinės gyvenimo sąlygų sampratos, atliepia istorijos revoliucinę raidą, gali padėti paspartinti pažangą, visuomenės vystymąsi, asmenybės ir visuomenės tobulėjimą. Čia tinka prisiminti žinomą F. Engelso teiginį, kurio kol kas niekas nepaneigė: „Pažiūrą, kad žmonių idėjos ir vaizdiniai sukūrę jų gyvenimo sąlygas, o ne atvirkščiai, sugriauna ligšiolinė istorija, kurioje rezultatai visuomet pasirodydavo esą kitokie, negu tie, kokių buvo norima, o tolesnėje eigoje dažniausiai net priešingi tam, ko buvo norima"[3]. Toks neatitikimas, būties prieštaringumas vertė ir verčia žmones kurti, kelti vis naujas idėjas. Marksistinis metodas davė galingą pažinimo įrankį, bet nepaneigė paties prieštaringumo, kuris šiandien atrodo dar sudėtingesnis, — turiu galvoje dar ir žmogaus, visuomenės psichologiją, kurią atspindi, kurią nagrinėja literatūra, nes ji yra kažkur tarp ideologijos, kaip susistemintos visuomeninės sąmonės (politinių, dorovinių, filosofinių, religinių, estetinių, teisinių ir kitokių pažiūrų visuma) teorinio atspindėjimo ir visuomeninės psichologijos, kaip sudėtingos sąveikos genotipinių, bendrasocialinių ir individualių reiškinių bei bruožų, susijusių ne tik su sąmonės veikla, bet ir su prigimties ypatybėmis, su pasąmonės impulsais, individualiu likimu, auklėjimu, darbo ir interesų pobūdžiu. Meno specifika, man atrodo, apima ne tik žmogaus estetinių, emocinių, intelektualinių reakcijų ugdymą, bet ir asmenybės dvasingumo, unikalių, individualių bruožų palaikymą ir turtinimą. Tačiau literatūra atskleidžia mums šių naujų idėjų ir vertinimų atsiradimą ir funkcionavimą ne tik abstrakčiai, ideologijos sferoje, bet ir realiame dvasiniame gyvenime. Literatūra padeda žmogui suvokti save patį, veikia jo ideologinių pažiūrų atsinaujinimo procesą, formuoja jam poreikį estetiškai ir idėjiškai atsinaujinti.

Naujos visuomeninės idėjos randasi sunkiai ir skausmingai. Toks yra ir mūsų dienų atsinaujinimo procesas, kuris literatūroje buvo pastebėtas,

[1] Šilbajoris R. Žodžiai ir prasmė: Literatūra šiandien Lietuvoje. Chicago, 1982, p. 96—97.

[2] Ten pat.

[3] Engelsas F. Anti-Diuringas. V., 1985, p. 299.

išreikštas ir anksčiau, o labiausiai — per pastaruosius kelerius metus. Ir ne tik lietuvių literatūroje. Pirmiausia buvo išreikštas susirūpinimas dėl žmogaus moralinės savijautos, dėl didėjančios dvasinės tuštumos, kuri turėjo tendenciją grėsmingai plėstis ir artinti žmogų prie idėjinės bei moralinės degradacijos, artinti prie tokios ribos, už kurios prasideda tiek žmogaus asmeninio gyvenimo, tiek socialinės ir ekonominės veiklos dehumanizacijos procesas. Šie prieštaringumai ir žmogaus veiklos deformacijos reiškiniai vaizduojami ne tik J. Avyžiaus romanuose „Chameleono spalvos", „Degimai", bet ir Alf. Bieliausko, V. Petkevičiaus, M. Sluckio, R. Kašausko, S. Šaltenio, V. Martinkaus, R. Lankausko, A. Zurbos ir kitų prozininkų kūriniuose, kuriuose itin kritiškai apmąstoma žmogaus padėtis ir savijauta, dabarties žmogaus likimo keliai. Ypač dramatiškoje padėtyje gali atsidurti ta jaunimo dalis, kuriai gresia dvasinė tuštuma, kuri nežino, į ką remtis, ko imtis, kaip gyventi. Panašią jaunuolių padėtį ir likimą gana ryškiai ir kritiškai pavaizdavo jauna prozininkė J. Skablauskaitė apysakoje „Tik šviesūs paukščiai naktyje".

Prozininkus pirmiau paminėjau ne todėl, kad jie būtų pasiekę didesnių meninių aukštumų, bet dėl to, jog prozoje akivaizdžiau iškyla minėtieji būties prieštaringumai. Poetai gal net anksčiau priartėjo prie aktualių nūdienos būties filosofijos problemų, bet lyrikoje visuomeninės idėjos funkcionuoja kiek abstraktesniu pavidalu, dažnai įgyja metaforinę, simbolinę ar net parabolinę formą. Teatras šiuo požiūriu, mano nuomone, kiek atsilieka. O juk jis visuomet buvo veiksmingiausia visuomeninio gyvenimo mokykla...

Šiaip ar taip, literatūra atkreipė dėmesį į tuos reiškinius, kurie šiandien itin aktualūs. Ji įžiebė pavojaus signalą, reikalavo veikti, nors atsakymų ir nedavė. Dabar energingai ieškoma atsakymų, formuluojami uždaviniai, kuriami visuomenės atnaujinimo ir pertvarkymo projektai. TSKP XXVII suvažiavime buvo numatyta, kaip plėsti žmogaus iniciatyvos ir kūrybinio pilietinio aktyvumo erdvę, kaip sugriauti užtvaras, stabdančias aktyvios asmenybės veiklą. Atvirumo ir viešumo atmosfera turi teigiamai paveikti visuomenės savijautą, ji neleis išstumti už literatūros ribų jokios žmogaus gyvenimo ir veiklos, jo interesų ir sąmonės, jo praeities, dabarties ir ateities problemos. Pabrėžiu — tikro viešumo ir tikro atvirumo. Dabar dar mes nuo to gana toli. Biurokratinis apsidraudėliškumas labai gajus, nes jis — miesčioniškos ramybės palydovas. Tuo tarpu objektyvumas reikalauja vadinti jį aršiausiu socializmo priešu. Nereikia viltis, kad bus lengva jį nugalėti.

Būtina keisti santykių visuomenėje ir mūsų veiklos principus bei metodus. Šiandien asmenybė yra pasiruošusi įveikti daug sudėtingesnius uždavinius, negu ji iki šiol sprendė, nes gerokai išaugo jos profesionalumas, intelektas, išsilavinimas, atvėręs kelius talentui pasireikšti. Tačiau tos galimybės ėmė kirstis su realia gyvenimo tikrove ir seniai susiklosčiusiomis visuomeninio funkcionavimo tendencijomis gamybos, kultūros, spaudos, švietimo, vadovavimo, aptarnavimo ir kitose sferose. Santykiai čia ilgus metus nesikeitė, įtvirtindami sustingimą ir siaurindami ieškančios asmenybės galimybes. Kai mažėja erdvės, atsiranda natūralus noras išsiveržti iš jos, „išsijungti iš tinklo". Ką tai reiškia, visi gerai žinome.

Pusinėmis priemonėmis čia nieko nenuveiksi. Tuo tarpu kartais krinta į akis pastangos užimti asmenybę tam tikrais kultūriniais „niekeliais", tariama veikla, iš esmės viską paliekant po senovei. Literatūra čia nėra visagalė, tačiau ji nemažai gali paveikti, paspartinti pradėtą visuomenės atsinaujinimo procesą. Šįsyk pirmiausia turiu omenyje ne gamybinius ar kitokius utilitarinius pertvarkymus, o žmogaus dvasingumo sferą, kurioje literatūra ir menas, galima sakyti, visuomet buvo visagaliai. Bet nuo dvasingumo ir ideologinių nuostatų sferos nemažai priklauso ir utilitariniai dalykai.

Taigi štai ką galima pasakyti apie teisybę, apie objektyvumą, dėl kurio lietuvių tarybinė literatūra sulaukia priekaištų. Kūrėjų mąstymo istoriškumas, kūrybinė iniciatyva, sugebėjimas suvokti pasaulį ir istoriją kaip gyvą procesą, kaip nuolatinę revoliucinę kovą, būtį — kaip materialinės ir dvasinės veiklos prieštaringą vienovę ir sudaro socialistinio realizmo esmę, jo pagrindą. Tarybinės literatūros kūrėjas neslepia, kad jis vadovaujasi materialistine filosofija ir pasaulėžiūra, kuri jam nėra nei dogma, nei prievarta, nei mitas, o tik pažinimo įrankis ir kūrybinės veiklos sąmoningas suvokimas. Visi subjektyvūs ir objektyvūs reiškiniai tarpusavyje susiję, visa tikrovė yra kitimo procese, o judėjimas — priešybių kova, kova tarp pasenusio ir naujai atsirandančio, kiekybiniai pakitimai virsta kokybiniais pakitimais ir t. t. Tokie visiems žinomi pažinimo metodo principai. Suprantama, meninis pažinimas yra specifinis, menas be pažinimo turi ir kitų funkcijų, bet bendrasis filosofinis pažinimas visada buvo mene svarbus, jis netrukdo meniniam pažinimui. Ne tik netrukdo, bet ir padeda išreikšti ir specifines funkcijas — nuolat regeneruoti dvasingumą, išlaikyti sąžinės tyrumą, ugdyti estetines refleksijas, vadinasi, — išsaugoti humanizmo principus.

2.

Santykis tarp kūrybinės praktikos ir teorinių apibendrinimų visada buvo ir yra sudėtingas, o kartais net komplikuotas įtampos. Literatūros mokslo teoriniai apibendrinimai svarbūs todėl, kad jie daro grįžtamąją įtaką kūrybai. Ir socialistinio realizmo teorija rutuliojosi prieštaringai, tiksliau sakant, ta teorija ne visada atitiko kūrybinę praktiką, kartais imdavo atsilikti nuo jos ir stabdyti gyvą kūrybinį procesą, o kartais ir pati kūryba tarsi nesuspėdavo su teorine mintimi. Tiek apskritai moksle, tiek socialistinio realizmo metodą nagrinėjančiuose teoriniuose darbuose pasireiškė tie patys mokslinės tiesos ieškojimų prieštaringumai. Atrasta mokslinė tiesa pasidaro nemaža kliūtis žengti toliau — į naują tiesą, atitinkančią naujesnę empirinę patirtį, nes sąmonėje įsitvirtinusi tiesa pasidaro įprasta, sava, ir su ja skiriamasi tik tada, kai kitos išeities nebėra. Gal taip ir gerai, nes tam tikras pasipriešinimas apsaugo mokslą nuo pseudoidėjų ir neapgalvotų hipotezių. Naujos tiesos gimimą palengvina laisva mokslinė diskusija, ginčas.

Socialistinio realizmo teorija formavosi dramatiškai ir prieštaringai. Iš pradžių tarybinės literatūros kūrybinis metodas buvo tapatinamas su bendruoju filosofiniu pažinimo metodu — dialektiniu materializmu. Vėliau atsirado tam tikrų reglamentuojančių tendencijų, pavyzdžiui, siaurai interpretuoti, kanonizuoti realizmo sąvoką, realistinį vaizdavimą susiaurinti iki paties gyvenimo formų, atmesti sąlygiškumą ir meninio vaizdo savarankiškumą, net pamirštant Lenino teiginį, kad menas nereikalauja laikyti jį tikrove (turima galvoje empirinė tikrovė). Natūralus dėmesys pasaulėžiūros dalykams kartais nuvesdavo iki metodo tapatinimo su pasaulėžiūra, o literatūros su ideologija: atseit literatūra — gryna ideologija. Taip teorijoje buvo mažinama savarankiška literatūros esmė, mažinamas ir ideologinis jos poveikis. Tačiau radosi teorijų, kurios apskritai atmetė bet kokias jo ribas („realizmas be krantų"); tokiu atveju apskritai atkrinta reikalas teoriškai apibendrinti. Pagaliau — bekonfliktiškumo teorija, paradiškumo pateisinimas, idealaus herojaus koncepcija. Tai vis tos teorinės tendencijos, kurių atsiradimas turėjo savo priežastis, bet buvo susijęs ir su pseudoidėjomis, kurios kartais buvo palaikomos leidyklų, spaudos organų ar kitų organizacijų, turėjusių įtakos meninei kūrybai. Juk ideologijos sfera neapsiriboja vien atitrūkusiais nuo konkrečios kasdieninės veiklos abstrakčiais procesais. Partijos vadovavimas visuomet rėmėsi ir ypač dabar remiasi kaip tik mokslu ir jo išvadomis.

Kartais net ir pačiuose mokslo veikaluose galima rasti teorinių teiginių, ne visuomet tiksliai atspindinčių realaus gyvenimo ir realaus literatūros proceso ypatybes. Pavyzdžiui, šiaip jau neblogai apibūdinančiame socialistinio realizmo teorijos raidą veikale „Literatūros teorijos apybraiža" aptinkame tokią formuluotę: „Tipiški yra tokie charakteriai, kurie išreiškia socialistinę pasaulėžvalgą, aktyviai kovoja dėl socializmo įgyvendinimo, dėl gyvenimo sąlygų pertvarkymo žmogaus gerovei" [4]. Toks teiginys, man atrodo, atspindi idealaus herojaus koncepcijos atgarsius. Literatūrinių personažų įvairovėje mes matome nemaža tokių herojų, kurių veikla, švelniai tariant, ne visuomet tarnauja socializmo reikalui ir žmonių gerovei. Jie irgi suformuoti realios šiandieninės situacijos, atspindi gyvenimo dialektiką — kovą tarp pažangos ir atsilikimo, gėrio ir blogio, humanizmo ir dehumanizacijos tendencijų.

Suprantama, gyva kūrybinio proceso tėkmė priklauso ne vien nuo teorinių apibendrinimų. Pirmiausia ją lemia pati tikrovė, realybė, kurią vaizduoja kūrėjo talentas ir intelektas, saikas ir meninis skonis. Teorija gali padėti, bet gali ir kliudyti kūrybai. Tuo laikotarpiu, kai teorinės painiavos buvo daugiausia, kūrė, pavyzdžiui, S. Nėris, P. Cvirka, J. Baltušis. Jų talentas apsaugojo jų kūrybą nuo falšo, dirbtinumo, tikrovės lakavimo ir nutylėjimų. Kurį laiką teoriniai tyrimai gan dažnai apeidavo literatūros meninę specifiką, apie kurią kitados kalbėjo V. Leninas, atkreipdamas dėmesį, kad „literatūrinį darbą mažiausiai galima mechaniškai lyginti, niveliuoti, jame mažiausiai galimas daugumos viešpatavimas mažumai /.../ šiame darbe būtinai reikia garantuoti daugiau asmeninės iniciatyvos, individualių polinkių laisvės, minties ir fantazijos, formos ir turinio laisvės" [5]. Specifika kartais suprantama kaip literatūros technikos sfera, meninių formų ir stilių įvairovė, ir į šalį nustumiamas turinys ar idėjos. O juk literatūra specifiškai veikia ir visuomeninę sąmonę, praturtina ją naujomis idėjomis ir nauju supratimu. Tik meninės kūrybos ryšys su socialine visuomenės struktūra, su ideologija yra sudėtingas ir daugiapakopis. „Tas ryšys pirmiausia sąlygojamas visuomeninės psichologijos, sudarančios meno dirvą ir pagrindą. Menas vystydamasis yra sąlygiškai savarankiškas, čia negalimas vienareikšmis traktavimas, kuriuo panaikinamas skirtumas tarp estetinių pažiūrų ir kūrybos, tarp menininko socialinės struktūros ir jos atspindėjimo mene" [6]. Maža to, savotiškas yra meno dvilypumas, kuris pasireiškia socialinės tikrovės reiškinių perkėlimu iš praktikos, iš utilitariai suinteresuoto vertinimo į jokios naudos nesiekiančių estetinių emocijų sferą. Estetinių emocijų tam tikras abstrahavimas, tai yra, jų atitolinimas nuo utilitarinių interesų, nuo daiktų gamybos, nuo socialinės empirijos, kaip tik ir suteikia meno kūrybai jėgą veikti žmogaus reakcijas tam tikra kryptimi. Visi realybės reiškiniai turi konkrečios naudos prasmę ir naudos nesiekiantį estetinį, emocinį vertinimą, tai yra vertinimą pagal grožio dėsnius. Tokia prasme literatūrai prieinamos visos be išimties realybės sritys — politika, ideologija, moralė, etika, materialinė gamyba ir net pats menas, tai yra meno „gamyba". Iki šiol literatūrologijoje buvo labiau išryškinama pažintinė ir sumenkinama kūrybinė literatūros pusė, sumenkinama kaip tik naujų vertinimų, idėjų, naujų sąmonės posūkių požiūriu ir naujų meninio vertinimo formų požiūriu. Dabar toks vienašališkumas nyksta. Štai kodėl šiandien mes didžiai vertiname, pavyzdžiui, Č. Aitmatovo, J. Bondarevo, O. Gončiaro kūrybą, nes šie ir kiti rašytojai ne tik įsiveržė į naujas tikrovės sferas, bet išjudino ir naujus visuomeninės sąmonės, visuomeninės psichologijos

[4] Literatūros teorijos apybraiža / Red. V. Kubilius. V.: Vaga, 1982, p. 368.

[5] Leninas V. Pilnas raštų rinkinys. V.: Mintis, 1979, t. 12, p. 96.

[6] Савостьянов Е. Единство познания и творчества в искусстве // Проблемы социалистического реализма. М.: Изобразительное искусство, 1977, с. 114.

ir sąžinės sluoksnius. Dėl tos pačios priežasties mes žavimės J. Baltušio „Sakme apie Juzą".

Labai bendrą socialistinio realizmo metodo apibūdinimą fiksuoja TSRS rašytojų sąjungos įstatai: „Išmėgintas tarybinės literatūros kūrybinis metodas yra socialistinis, pagrįstas partiškumo ir liaudiškumo principais, teisingo, istoriškai konkretaus tikrovės revoliucinio vystymosi vaizdavimo metodas. Socialistinis realizmas įgalino tarybinę literatūrą pasiekti įžymių laimėjimų; disponuodamas neišsemiama meninių priemonių ir stilių įvairove, jis atveria visas galimybes pasireikšti individualioms talento savybėms ir novatoriškumui visuose literatūros kūrybos žanruose"[7]. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad tokia formuluotė gerokai paseno, nes šiuolaikinėje literatūroje tiesioginio istorinio konkretumo ar revoliucinio vystymosi ne visuomet rasi. Prozininkai, o ypač poetai dažnai linkę ieškoti ontologinių prasmių, gilintis į bendrą egzistencinę problematiką, žmogaus likimą apskritai, jo fenomenologiją globaliniu mastu. O kur dar formų sąlygiškumas, fantastikos, mito, simbolio ar parabolinių formų bei struktūrų panaudojimas...

Suprantama, šis apibūdinimas akcentuoja daugiau bendrojo filosofinio pažinimo aspektus, apskritai meninio pažinimo ypatumus. Tačiau argi toks pažinimas visai nereikalingas? Be to, istorinį konkretumą ir revoliucinę raidą, atspindėjimo teisingumą reikia suvokti ne paraidžiui, ne tiesmukai. Juk istorinis konkretumas — tai iš esmės vertinančios estetinės reakcijos konkretumas, identiškas mūsų dienoms, mūsų idėjoms, mūsų gyvenimo būdui ir mąstymui. Socialinis dorovingumas, žmogaus dvasingumas ir jo dvasinė, moralinė savijauta dabar yra literatūrinės kūrybos tipologinis bruožas, nesvarbu, kokio žanro ar stiliaus būtų kūrinys. O be konkrečios istorijos, be revoliuciniu būdu besivystančios istorijos suvokimo tikrų, teisingų apibendrinimų kūrėjas nepasieks. Kitas dalykas, — kad lieka daug neišspręstų problemų. Lietuvių literatūros mokslas gal kiek epizodiškai nagrinėja socialistinio realizmo teorinius aspektus. Kaip ir kitus teorinius klausimus, juos reikėtų gvildenti sistemingai ir nuosekliai. Analitinių nagrinėjimų turime nemaža, o teorija atsilieka, tūpčioja vietoje. Gera, išbaigta teorija yra galingas ginklas ir atrama kritikai, skaitytojui, siekiančiam susigaudyti literatūros sraute, jį įvertinti, ji taip pat reikalinga ir pačiai kūrybai, praktikai, kuriai šiandien iškyla sunkūs ir sudėtingi uždaviniai.

Vitas AREŠKA,
filologijos mokslų daktaras

---

[7] TSRS rašytojų sąjungos įstatai. V.: Vaga, 1974, p. 7.

VALSTYBĖS IR LIAUDIES INTERESŲ SARGYBOJE

Arsenijus NOVIKOVAS,
Lietuvos TSR prokuroras

Socialistinė valstybė, yra pabrėžęs V. Leninas, stipri masių sąmoningumu. Partija visada rūpinasi tarybinių žmonių idėjiniu-politiniu, darbiniu ir doroviniu auklėjimu. Mes pagrįstai galime didžiuotis, kad nemažai pasiekėme, įgyvendindami tikslą, kurio niekas, išskyrus komunistus, niekada nekėlė, — ugdyti idėjiškai įsitikinusią, harmoningai išsivysčiusią asmenybę, kuriančią gyvenimą pagal proto, socialinio teisingumo, gėrio ir grožio dėsnius. Aktyvi pilietinė pozicija, aukšta dvasinė kultūra, darbštumas — šie bruožai būdingi daugumai tarybinių žmonių.

Tačiau visuomenė labai sudėtingas organizmas. Mes vis dar susiduriame su socialistinio gyvenimo normų pažeidėjais, su tais, kuriems mažai terūpi visuomenės reikalai, kurių gyvenimo vertybių skalėje asmeniniai interesai daug aukščiau už mūsų bendrus interesus ir rūpesčius. Daugelio neigiamų reiškinių priežasčių reikia ieškoti šiandieninėje praktikoje, mūsų vystymosi problemose ir sunkumuose, auklėjamojo darbo trūkumuose. Todėl norint tuos reiškinius pašalinti, reikia ne tik išplėsti auklėjamąjį darbą, bet ir imtis ekonominių, organizacinių bei teisinių priemonių. TSKP Programos naujoje redakcijoje pabrėžiama: „Partija nuolat rūpinosi ir rūpinasi, kad stiprėtų valstybinio ir visuomeninio gyvenimo teisinis pagrindas, kad nuosekliai būtų laikomasi socialistinio teisėtumo ir teisėtvarkos, kad gerėtų teisingumo organų, prokurorinės priežiūros, justicijos ir vidaus reikalų organų darbas. Remdamiesi darbo kolektyvų, visuomeninių organizacijų, visų darbo žmonių parama, valstybiniai organai privalo daryti viską, kad būtų užtikrintas socialistinės nuosavybės saugumas, piliečių asmeninio turto, garbės ir orumo apsauga, ryžtingai kovoti su nusikalstamumu, girtavimu ir alkoholizmu, užkirsti kelią visokiems teisės pažeidimams ir šalinti juos sukeliančias priežastis" [1].

Didelis ir atsakingas vaidmuo šiame sudėtingame darbe tenka prokuratūros organams. Jiems valstybės vardu pavesta vykdyti aukščiausiąją įstatymų vykdymo priežiūrą, užtikrinti, kad visos ministerijos, valstybiniai komitetai ir žinybos, įmonės, įstaigos ir organizacijos, vietinių Liaudies deputatų tarybų vykdomieji ir tvarkomieji organai, kolūkiai, kooperatinės ir kitokios visuomeninės organizacijos, pareigūnai, taip pat piliečiai tiksliai ir vienodai vykdytų įstatymus.

Suprantama, vien prokuratūros organams aprėpti tokią plačią veiklos sritį būtų labai sunku. Todėl respublikos, taip pat miestų ir rajonų prokuratūros plačiai remiasi valstybinių organų ir visuomeninių organizacijų pagalba. Tobulėjant prokurorinės priežiūros formoms, tobulėjo ir šio bendradarbiavimo formos. Plačiai praktikoje taikomi prokurorų pranešimai, teisėtumo ir teisėtvarkos stiprinimo klausimais Liaudies deputatų

[1] TSKP XXVII suvažiavimo medžiaga. V.: Mintis, 1986, p. 159.

tarybų sesijose, miestų ir rajonų partijos bei komjaunimo komitetų plenumuose ir aktyvo pasitarimuose. Vien pernai tokių pranešimų skaityta daugiau kaip 400.

Respublikos prokuratūros organai glaudžiai bendradarbiauja su liaudies kontrolės komitetais, Valstybiniu ir Statybos bankais, Centrine statistikos valdyba, kokybės inspekcijomis ir kitais kontroliuojančiais organais. Kai kurių visuomeninių organizacijų bei darbo kolektyvų atstovai sėkmingai dirba miestų ir rajonų prokuratūrose visuomeniniais prokuroro padėjėjais, dalyvauja patikrinimuose, tiria piliečių pareiškimus ir skundus.

TSKP XXVII suvažiavime buvo pabrėžta, jog būtina visokeriopai tobulinti partijos politinį vadovavimą visose gyvenimo srityse. Lietuvos Komunistų partijos Centro Komitetas, partijos miestų ir rajonų komitetai daug dėmesio skiria prokuratūros organų veiklos kontrolei, politiniam vadovavimui, ryšių su darbo žmonių kolektyvais ir visuomeninėmis organizacijomis stiprinimui. Pastaruoju metu gerokai suaktyvėjo prokuratūrų pirminių partinių organizacijų veikla, ryškus jų vaidmuo sprendžiant svarbius kadrų parinkimo ir auklėjimo klausimus, ugdant darbuotojų atsakomybę už savo veiklos rezultatus.

Nuoseklus, tvirtas partijos politinis vadovavimas padeda teisėtvarkos organams tobulinti darbo stilių ir metodus, gerai atlikti savo pareigas, efektyviai kovoti su nusikalstamumu, socialistinių įstatymų pažeidimais.

Kovos su neigiamais reiškiniais sėkmė didele dalimi priklauso nuo kvalifikuotos teisės pažeidimų analizės. Prokuratūroje ir kituose teisėtvarkos organuose kaupiama informacija apie nusikalstamumo struktūrą ir dinamiką, taip pat duomenys apie teisės pažeidimus sukeliančias priežastis ir sąlygas. Šių duomenų analizė padeda nustatyti teisėtumo būklę įmonėje, mieste, rajone, respublikoje, kovos su nusikaltimais, taip pat prevencinio darbo kryptis.

Lietuvos TSR prokuratūra ypač daug dėmesio skiria prokurorinės priežiūros poveikio ekonominei sferai stiprinti. Tai suprantama. Partija iškėlė strateginį uždavinį — spartinti šalies ekonominį ir socialinį vystymąsi, pakelti liaudies ūkį iš esmės į naują lygį. Todėl viskas, kas trukdo spręsti šį uždavinį — netvarka, nedrausmingumas, įvairios neūkiškumo apraiškos, — turi būti griežtai pasmerkta.

Viena iš labiausiai paplitusių blogybių, darančių didžiulę žalą ekonomikai — prasta produkcijos kokybė. Kalbėdamas 1986 m. lapkričio 14 d. TSKP Centro Komitete įvykusiame pasitarime, kuriame buvo apsvarstyti produkcijos valstybinio priėmimo pramonės ministerijų susivienijimuose ir įmonėse įvedimo klausimai, M. Gorbačiovas pabrėžė, kad „prasta kokybė, blogas, nesąžiningas darbas — tai pavojingiausias ir visuomeninio darbo, ir materialinių-techninių išteklių, ir apskritai viso mūsų nacionalinio turto eikvojimas"[2].

Pastaraisiais metais respublikoje nuostoliai dėl prastos kokybės, nestandartinės produkcijos gamybos nemažėja — jie kasmet viršydavo 15 milijonų rublių. Tokio pobūdžio valstybinės drausmės pažeidimai nuolat išaiškinami lengvosios, vietinės pramonės, kai kuriose sąjunginio pavaldumo įmonėse, valstybinio agropramoninio komiteto, Lietkoopsąjungos organizacijose.

TSRS valstybinio standartų komiteto Lietuvos respublikinės valdybos darbuotojai 1986 metais kas antroje patikrintoje įmonėje ar organizacijoje išaiškino grubių standartų ir techninių salygų pažeidimų, kas trečiai uždraudė tiekti gaminius vartotojams, beveik dviem šimtais atvejų taikė ekonomines sankcijas. Kai kurių įmonių, organizacijų ataskaitinius duo-

---

[2] Tiesa. — 1986, lapkričio 16.

menis, rodančius, kad metinis produkcijos realizavimo planas įvykdytas, teko sumažinti net 8 milijonais rublių. Tokios negerovės buvo iškeltos aikštėn Vilniaus P. Eidukevičiaus odos-avalynės gamybiniame susivienijime, Vilniaus Spalio 40-mečio staklių gamykloje, Šiaulių televizorių gamykloje, kitose įmonėse. Žymiai pablogėjo produkcijos kokybė Panevėžio „Elektrotechnikos" gamykloje, Vilniaus mėsos ir pieno kombinatuose, Švenčionių sviesto gamykloje, Kėdainių, Ukmergės ir Utenos gyventojų buitinio aptarnavimo kombinatuose.

Respublikos prokuratūra sistemingai kontroliuoja, kaip vykdomi įstatymai, numatantys atsakomybę už blogos kokybės produkciją. Ministerijų ir žinybų, įmonių bei organizacijų vadovams siunčiami teikimai. Pernai pagal prokurorų reikalavimus, iškeltus teikimus, beveik 400 vadovų, kitų pareigūnų buvo patraukta drausminėn arba materialinėn atsakomybėn.

Brokdarius, sistemingai gaminančius blogos kokybės, nestandartinę produkciją, ir jiems nuolaidžiaujančius pareigūnus traukiame baudžiamojon atsakomybėn. Pavyzdžiui, Klaipėdos transporto prokuratūra išaiškino, kad žvejybos traleris „N. Fominas" išleido broką daugiau kaip už 64 tūkst. rublių. Lietuvos TSR Aukščiausiasis teismas pripažino kaltus tralerio kapitoną-direktorių N. Bordiukovą ir jo padėjėją J. Karalių. Jie nubausti ir privalės visiškai atlyginti padarytą žalą. Be to, jiems atimta teisė dvejus metus eiti vadovaujančias pareigas.

Prokuroriniai patikrinimai rodo, kad pagrindinės blogos kokybės produkcijos gaminimo priežastys yra silpna technologinė ir darbo drausmė, gamybos neritmingumas, techninės kontrolės ir kitų tarnybų aplaidumas. Štai pernai Vilniaus radijo prietaisų matavimo gamyklai buvo grąžinta nemažai išbrokuotos produkcijos. Vien per pirmąjį praėjusių metų pusmetį gamykla sumokėjo 79 tūkstančius rublių baudų. Lietuvos TSR prokuratūros reikalavimu gamyklos direktorius O. Burdenka ir kiti vadovaujantys darbuotojai, neužtikrinę pagamintos produkcijos kokybės kontrolės, nesiėmė įstatymų numatytų priemonių sudrausminti brokdarius, nubausti drausmine tvarka, iš savo kišenės padengs dalį valstybei padarytų nuostolių.

Neretai gamybininkai teisinasi, girdi, gavome prastos kokybės žaliavą, stigo įvairių gamybos komponentų. Suprantama, iš blogos žaliavos gero gaminio nepagaminsi. Tačiau įmonių ir organizacijų techninės kontrolės, juridinė ir kitos tarnybos privalo kontroliuoti gaunamos žaliavos kokybę. Jeigu ji netinkama, nedrausmingoms įmonėms tiekėjoms turi būti nedelsiant taikomos įstatymų numatytos priemonės. Deja, tai daroma pernelyg retai.

Nemaža dalis kaltės dėl prastos gaminių kokybės tenka ministerijoms ir žinyboms, kurios, užuot taikiusios brokdariams griežtas priemones, dažnai apsiriboja neveiksmingų, organizaciniu darbu neparemtų įsakymų rašymu.

Rimtų priekaištų verti ir TSRS standartų komiteto Lietuvos respublikinė valdyba, valstybinės prekybos prekių kokybės inspekcija bei kiti gaminių kokybę kontroliuojantys organai, kurie įmonėms pažeidėjoms toli gražu ne visada taiko ekonomines sankcijas, imasi priemonių, kad kalti pareigūnai būtų patraukti administracinėn atsakomybėn. Respublikos prokuratūra ir toliau stiprins kontroliuojančių organų veiklos teisėtumo priežiūrą, sieks, kad jie be jokių išlygų vykdytų savo funkcijas.

Aktualūs respublikoje ir statybos darbų kokybės klausimai. Statybų brokas kelia pagrįstą visuomenės pasipiktinimą, jam taisyti eikvojamas laikas ir lėšos. Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso 158 straipsnyje už blogą statybą numatyta baudžiamoji atsakomybė. Beveik dvejus metus vilkino statybų broko ištaisymą, nereagavo į pagrįstus užsakovo — Jurbarko gyvenamųjų namų statybos kooperatyvo „Pušelė" — reikalavimus

Klaipėdos namų statybos kombinato vadovai. Klaipėdos miesto prokuratūra dėl šių valstybinės ir sutartinės drausmės pažeidimo faktų iškėlė baudžiamąją bylą.

Pastaraisiais metais respublikoje pastebima prirašymų ir kitokių valstybinės atskaitomybės iškraipymų mažėjimo tendencija. Tačiau tokių valstybinės drausmės pažeidimų dar pasitaiko. 1986 metais daugiausia prirašymų atskleista Statybos, Komunalinio ūkio ministerijų ir Valstybinio agropramoninio komiteto organizacijose. Panevėžio rajono Naujarodžių daržininkystės tarybiniame ūkyje, statant du gyvenamuosius namus ir ūkinį pastatą, buvo prirašyta neatliktų darbų beveik už 3 tūkst. rublių, neteisėtai buvo nurašytos statybinės medžiagos, išmokėtas darbo užmokestis. Liaudies teisme meistrui A. Stašauskui, vykdžiusiam statybos darbus, buvo pateiktas Panevėžio rajono prokuroro ieškinys.

Prirašinėjimo faktų išaiškinama kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose. Kupiškio rajono Pakupio kolūkyje grūdinių kultūrų derlius ataskaitose buvo padidintas 15719 centnerių. Už grubų statistikos duomenų iškraipymą kolūkio pirmininkas K. Savickas, vyriausiasis agronomas V. Indilas ir vyriausioji buhalterė S. Tumelionienė buvo nubausti piniginėmis baudomis ir nuteisti.

Net 6,6 centnerio ataskaitose padidėjo miežių 1 ha derlingumas Vilkaviškio rajono Keturvalakių kolūkyje. Jo vadovai — pirmininkas V. Vainauskas ir vyr. agronomas S. Baranauskas patraukti baudžiamojon atsakomybėn.

Prokurorai principingai reaguoja į kontroliuojančių organų pranešimus apie valstybinės atskaitomybės iškraipymus. Visais atvejais reikalaujame, kad kalti vadovai, kiti pareigūnai būtų nubausti drausmine tvarka, atlygintų prirašymais padarytą žalą. Pernai prokuratūros siūlymu daugiau kaip pusantro šimto asmenų buvo patraukti drausminėn ir materialinėn atsakomybėn.

Mūsų darbo praktika patvirtina, kad prirašinėjimus, valstybės apgaudinėjimą sąlygoja siaura žinybinė pažiūra į jų vertinimą, aukštesnių valdymo organų pakantumas, o kartais ir nuolaidžiavimas.

Yra nustatyta tvarka, kad neteisėtai, dėl prirašymų gautos premijos turi būti visiškai išieškotos iš įmonių ir organizacijų vadovų, vyriausiųjų buhalterių, planavimo ir finansų skyrių viršininkų. Be to, šie pareigūnai privalo nustatyta tvarka atlyginti valstybei žalą, padarytą neteisėtu premijų išmokėjimu darbininkams ir tarnautojams. Kartais šie įstatyminiai reikalavimai nevykdomi. Pavyzdžiui, Vilniaus santechnikos darbų trestas pernai nustatė, kad dėl duomenų apie pelno plano įvykdymą iškraipymų Vilniaus santechnikos detalių gamyklos inžinerijos ir technikos darbuotojams buvo neteisėtai išmokėta beveik du tūkstančiai rublių premijų, tačiau priemonių valstybei padarytai žalai atlyginti nesiėmė. Pagal Vilniaus miesto Tarybų rajono prokuroro ieškinį liaudies teismas išieškojo iš gamyklos direktoriaus G. Podšivalovo, vyriausiosios buhalterės J. Kozlovskajos ir kitų trijų kaltų pareigūnų jų vidutinio mėnesinio uždarbio dydžio sumas.

Dauguma respublikos įmonių ir organizacijų sėkmingai vykdo planus ir sutartinius įsipareigojimus. Tačiau pernai 10 įmonių ir organizacijų, tarp jų Kazlų Rūdos bandomasis medienos dirbinių kombinatas, Vilniaus „Neries" žemės ūkio mašinų gamybinis susivienijimas, Šiaulių dviračių variklių gamykla „Vairas" nepateikė pagal sutartis nustatytos produkcijos daugiau kaip už 9 milijonus rublių.

Planų ir sutartinių įsipareigojimų nevykdymas — vienas iš šiurkščiausių valstybinės drausmės pažeidimų. Dažnai, vienai įmonei nepatiekus kad ir nedidelės vertės produkcijos, kyla ištisa grandininė reakcija, kuri skaudžiai paliečia kitų įmonių interesus, ir valstybei padaroma didžiulių

nuostolių. Todėl respublikos prokuratūra sutartinės drausmės pažeidėjams nenuolaidžiaus.

Sustiprėjo valstybinė drausmė naudojant geležinkelio transportą. Per vienuoliktąjį penkmetį baudų, išieškomų iš respublikos įmonių bei organizacijų už viršnormines vagonų prastovas, sumažėjo daugiau kaip 2 kartus. Tačiau trūkumų, neorganizuotumo dar nemažai. Praėjusiais metais už viršnormines vagonų prastovas iš respublikos organizacijų buvo išieškota beveik 200 tūkstančių rublių baudų. Nešeimininkiškai naudojasi geležinkelio transportu, sistemingai pažeidinėja valstybinę drausmę Kauno gamybinių įmonių kombinatas, Lietuvos popieriaus pramonės gamybinis susivienijimas ir daugelis kitų įmonių.

Tuo tarpu ten, kur įmonės šeimininkai rūpestingi, kur kovinga partinė organizacija, kur aplaidiems darbuotojams nuosekliai taikomos teisinės priemonės, pasiekiama apčiuopiamų rezultatų. Štai prieš keletą metų už neūkiškumą naudojant geležinkelio transporto priemones pagrįstai buvo kritikuojama Mažeikių naftos perdirbimo įmonė. Daug pastangų ir energijos dėjo prokuratūros darbuotojai, partiniai ir tarybiniai organai, siekdami pakeisti įmonės vadovų požiūrį į valstybinę drausmę. Bendromis pastangomis per pastaruosius trejus metus viršnorminės vagonų prastovos sumažėjo daugiau kaip 6 kartus.

Nuo pat pirmųjų Tarybų valdžios įkūrimo dienų didžiulė reikšmė buvo teikiama socialistinės nuosavybės apsaugai. V. Leninas kreipimesi „Į gyventojus", paskelbtame 1917 m. lapkričio 19 d. laikraščio „Pravda" Nr. 4, rašė: „Tausokite, saugokite kaip akies vyzdį žemę, grūdus, fabrikus, įrankius, produktus, transportą, — visa tai nuo šiol bus visiškai jūsų, visos liaudies nuosavybė" [3].

Socialistinės nuosavybės apsauga ir stiprinimas yra vienas iš svarbiausių uždavinių ir mūsų dienomis. Didelę žalą daro ne tik socialistinio turto pasisavinimas, bet ir nerūpestinga pažiūra į jį: šio turto prapuldymas, gadinimas, naudojimas ne pagal paskirtį ir kiti panašūs veiksmai. Šio pobūdžio nuostolių praėjusiais metais buvo padaryta daugiau kaip už 2,3 milijono rublių. Socialistinės nuosavybės apsaugos įstatymų pažeidimų sistemingai išaiškinama Valstybinio agropramoninio komiteto mėsos ir pieno bei maisto pramonės įmonėse, Lengvosios pramonės ir Automobilių transporto ir plentų ministerijų, Naftos produktų tiekimo komiteto, valstybinės ir kooperatinės prekybos organizacijose.

Grobstymus, kitus socialistinės nuosavybės apsaugos įstatymų pažeidimus sąlygoja bloga vertybių apskaita ir apsauga, aplaidumas, silpna materialiai atsakingų asmenų darbo kontrolė, nekokybiškai atliekamos inventorizacijos ir revizijos.

Kaip tik šios aplinkybės įgalino keletą metų grobstyti valstybinį turtą itin stambiu mastu Klaipėdos mėsos kombinate, Alytaus autotransporto įmonėje ir kai kuriose kitose organizacijose. Grobstytojai nubausti laisvės atėmimu, konfiskuotas jų turtas, išieškota valstybei padaryta žala. Tačiau kyla klausimas, kaip galėjo nepastebėti šių piktnaudžiavimų užuomazgų administracija, žinybinės revizijos, darbo draugai.

Nemažėja respublikoje ir smulkių valstybinio ar visuomeninio turto grobimų. Labiausiai šie neigiami reiškiniai paplito Valstybinio agropramoninio komiteto ir Lengvosios pramonės ministerijos organizacijose, kur pernai atskleista daugiau kaip 80 procentų visų respublikoje užregistruotų grobimų. Vykdant partijos ir vyriausybės nutarimus dėl priemonių kovai su nedarbinėmis pajamomis stiprinti, žymiai sugriežtinti įstatymai, numatytos griežtos visuomeninio poveikio priemonės.

Prokuratūros organų darbo pagrindas ir svarbiausias tikslas — teisės pažeidimų profilaktika. Respublikoje sukaupta nemaža tarybinių įstatymų

[3] Leninas V. Į gyventojus // Rinktiniai raštai. V.: Mintis, 1981, t. 2, p. 408—409.

propagandos ir teisinio auklėjamojo darbo patirtis. Gera tradicija tapo prokuratūros, justicijos, vidaus reikalų skyrių, teismo darbuotojų susitikimai su darbo žmonių kolektyvais. Reguliariai, pagal iš anksto patvirtintus planus, juristai skaito paskaitas, dalyvauja pokalbiuose, daro pranešimus apie konkrečias bylas, prokurorinių patikrinimų rezultatus. Kryptinga, gerai apgalvota veikla duoda gerų rezultatų.

Pateiksiu vieną pavyzdį. Prieš kurį laiką nemažai rūpesčių Kauno prokuratūros ir milicijos darbuotojams kėlė K. Giedrio kailių susivienijimas. Čia nereti buvo socialistinio turto grobimai, girtuokliavimo atvejai. Gamyba kentėjo dėl prastos darbo drausmės, pravaikštų, kadrų kaitos. Padėtis ėmė gerėti, kai susivienijimo partinė, profsąjungos ir komjaunimo organizacijos kartu su Kauno miesto ir Poželos rajono prokuratūrų darbuotojais darbo ėmėsi bendromis jėgomis. Buvo sudarytas konkrečių priemonių planas, vietoj neveiklių, atsitiktinių žmonių į draugiškų teismų, liaudies draugovių ir kontrolierių veiklą buvo įtraukti aktyvūs, energingi visuomenininkai. Cechuose ir baruose buvo aptariamas kiekvienas konkretus teisės pažeidimo atvejis. Ne iš karto, bet reikalai ėmė gerėti. Dvigubai sumažėjo kadrų kaita. Pravaikštų, grobstymų susivienijime dabar praktiškai nebėra.

Žymiai sumažėjo teisės pažeidimų Širvintų rajone. Čia prokuratūros darbuotojai aktyviai šefuoja teisės pažeidimų profilaktikos tarybas, kurios sudarytos daugelyje rajono įmonių, kolūkių, tarybinių ūkių.

Priemonės, kurių imasi respublikos teisėtvarkos organai, duoda apčiuopiamų rezultatų. Pastaraisiais metais sumažėjo nusikalstamumas, pagerėjo viešoji tvarka, griežčiau kovojama su neūkiškumu, valstybinės drausmės pažeidimais.

Didžiuliai ekonomikos spartinimo, visų mūsų gyvenimo sferų persitvarkymo uždaviniai, principinis partijos kursas stiprinti drausmę ir tvarką, reikalavimas kokybiškai naujai dirbti savo darbą skatina prokuratūros darbuotojus ieškoti naujų formų ir metodų, didina kiekvieno iš mūsų asmeninę atsakomybę už galutinius darbo rezultatus.

Dabartinėmis sąlygomis nuveiktą darbą kovojant su neūkiškumu, socialistinio turto grobstytojais, stiprinant valstybinę drausmę reikia vertinti politiniu požiūriu. Tik taip galima įžvelgti perspektyvą, užtikrinti žodžių ir darbų vienovę.

Todėl turi didėti prokuratūros vaidmuo reikalaujant griežtos atsakomybės už socialistinio ūkininkavimo principų laikymąsi, šalinant visas kliūtis, stabdančias mokslinę techninę pažangą. Būtina efektyvinti prokurorinę priežiūrą agropramoniniame komplekse, didinti asmeninę atsakomybę už besąlygišką valstybinės drausmės laikymąsi, kryptingai siekti, kad visais atvejais valstybei padarytą žalą atlygintų kaltininkai. Mes privalome padaryti viską, kad ministerijos ir žinybos, ūkiniai vadovai, buhalterinės, juridinės ir kitos tarnybos sudarytų nepakantumo atmosferą brokdariams, prirašinėtojams ir kitiems valstybinės drausmės pažeidėjams, visiems tiems, kurie trukdo tarybinės visuomenės ekonominę-socialinę pažangą.

PSICHOLOGINIS KADRŲ PERSITVARKYMAS

Mūsų šalies socialinio-ekonominio vystymo spartinimas, daugelio visuomeninio gyvenimo pusių pertvarkymas — TSKP XXVII suvažiavimo tarybinei liaudžiai iškelti istorinės reikšmės uždaviniai. „Mūsų pertvarkymai, reformos, numatytos partijos Centro Komiteto balandžio plenumo ir TSKP XXVII suvažiavimo nutarimuose, — pažymėjo draugas M. Gorbačiovas savo kalboje Chabarovsko krašto partinės organizacijos aktyvo pasitarime, — tai tikra revoliucija, apimanti visų santykių visuomenėje sistemą, žmonių protus ir širdis, psichologiją, dabartinio laikotarpio, ir pirmiausia sparčios mokslinės techninės pažangos pagimdytų uždavinių, sampratą" [1].

Kad išspręstume šiuos uždavinius, būtina suaktyvinti žmogiškąjį veiksnį. „Įtikinti plačiuosius darbo žmonių sluoksnius pasirinkto kelio teisingumu, suinteresuoti juos moraliai ir materialiai, pakeisti kadrų psichologiją — svarbiausios mūsų augimo spartinimo sąlygos" [2]. Ukrainos KP CK teoriniame ir politiniame žurnale „Komunist Ukrainy" („Ukrainos komunistas", 1986 m. Nr. 10) išspausdintas psichologijos mokslų daktaro R. Šakurovo straipsnis „Psichologinis kadrų persitvarkymas". Autorius apibūdina psichologinio persitvarkymo esmę, jo pagrindines kryptis ir metodus.

Straipsnyje nurodoma, kad psichologinis persitvarkymas — talpi sąvoka, išreiškianti anksčiau susiformavusių žmogaus arba socialinės bendrijos psichologinių savybių pakitimą, iškilus būtinybei pasiekti, kad jų veikla atitiktų naujas sąlygas. Jis gali būti paviršutiniškas, kai keičiasi tik tos asmenybės psichinės būsenos, kurios yra tarsi paviršiuje, — žinių, nuotaikos, paprasčiausių sugebėjimų ir įgūdžių būklė. Aišku, kad šias būsenas lengva koreguoti. Gilus pertvarkymas paliečia esmines, stabilias žmogaus savybes. Jos lemia reikšmingiausius žmogaus ir jį supančio pasaulio santykius ir sudaro motyvacinę-skatinančią socialinio aktyvumo „spyruoklę". Pakeisti pastovius interesus, skonius, vertybines orientacijas ir nuostatas, aišku, nelengva, o dar sunkiau — pasiekti žmogaus savybių, jo charakterio ir iš jų susiformuojančio veiklos stiliaus persilaužimą.

Antra vertus, pakeisti vieno žmogaus psichologiją — visai kas kita, negu pakeisti socialinės grupės, didelių socialinių bendrijų psichologiją. Juk panašus gyvenimo būdas, tarpusavio sąveika, vertybių, tradicijų, papročių bendrumas reprodukuoja ir palaiko socialinių grupių savybes, kurias žmonės perduoda vieni kitiems įmitavimo, įtaigos būdu, visuomeninės nuomonės, įtvirtinančios vienus ir atmetančios kitus elgesio stereotipus, įtakoje. Todėl, kaip rašoma straipsnyje, visuomeninės psichologijos persilaužimas — tai ilgas, skausmingas ir ilgalaikis procesas. „Milijonų ir dešimčių milijonų įpročio jėga — pati baisioji jėga", — rašė V. Leninas [3].

Remiantis TSKP XXVII suvažiavimo nutarimais, straipsnyje nurodomos dvi pagrindinės psichologinio kadrų persitvarkymo kryptys. Pirmoji — idėjinis-dorovinis persitvarkymas. Jis suponuoja žinybiškos, vietininkiškos psichologijos laužymą ir partinio, politinio požiūrio, kaip spręsti gamybinius uždavinius, formavimą, mokėjimą darbe vadovautis valstybės interesais; reikalauja įveikti paradiškumą, pasitenkinimą savimi, savigyrą ir ugdyti kuklumą, sąžiningumą, sugebėjimą kalbėti tiesos kalba, vadinti daiktus tikraisiais vardais, būti kritiškiems ir savikritiškiems; numato išrauti biurokratinį darbo ir elgesio stilių, formalizmą, „viršininkiškumo sindromą", pasipūtėliškumą, įveikti tendenciją visuomeninius interesus pakeisti asmeniniais, egoistiniais interesais (piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi, protekcionizmą, neteisėtas privilegijas ir kt.), kolektyvinio vadovavimo principus — vienvaldišku administravimu, gyvą organizacinį darbą su žmonėmis — popierizmu, prožektavimu ir tuščiomis diskusijomis. Todėl dabar taip aktualu ugdyti lenininį kadrų principingumą, jautrumą ir dėmesį žmonėms, sugebėjimą vadovauti kolegialiai, skatinti kolektyvuose saviorganizacijos ir socialistinės savivaldos procesus.

Antrąją kryptį autorius vadina persitvarkymu veiksmais. Šio proceso sudėtinės dalys yra ryžtinga kova su ištižimo, neatsakingumo, pakrikimo psichologija, su liberalizmu, neorganizuotumu sprendžiant opias problemas ir ugdant kadrų dalykiškumą (žodžių ir darbų vienovę, socialistinį pramanumą, operatyvumą ir energingumą, gerą organizuotumą, reiklumą ir drausmę); technologinio mąstymo pertvarkymas į socialinį-techninį, orientuotą ne tik į technines-technologines, bet ir į socialines, socialines-psichologines ir pedagogines valdymo problemas, susijusias su žmogiškojo veiksnio aktyvinimu, žmonių materia-

[1] Tiesa. — 1986, rugpjūčio 3.

[2] TSKP XXVII suvažiavimo medžiaga. V., 1986, p. 23.

[3] Leninas V. Raštai. V., 1955, t. 31, p. 26.

linių ir dvasinių reikmių tenkinimu, jų auklėjimu. Ši kryptis suponuoja išsivadavimą nuo sustingimo, inertiškumo, konservatyvizmo, numato ugdyti kadrų novatoriškumą, savarankiškumą, kūrybinę iniciatyvą, lankstumą ir mobilumą darbe. Todėl būtina ugdyti darbuotojų *poreikį nuolatos mokytis,* tobulinti savo profesines žinias ir dalykines savybes.

Vadinasi, turimas galvoje didelio masto gilus psichologinis persitvarkymas. Šis procesas jokiu būdu neišsemiamas tik naujų žinių įgijimu, mokymusi. Persitvarkymas reikalauja *esminių pakitimų pačiose psichikos gelmėse* — socialinių savybių, veiklos stiliaus pakitimų. Kad būtų galima taip persitvarkyti, reikia atkakliai, kantriai, visapusiškai dirbti, naudojantis visų pirma auklėjimo ir perauklėjimo metodais, kurių pagrindas — gilios *mokslinės žinios apie poveikio žmonių elgesiui* mechanizmą ir dėsningumus. Tokių žinių šaltinis — tai pirmiausia marksizmo-leninizmo mokymas, partijos sukaupta turtinga politinio, organizacinio ir ideologinio darbo patirtis, socialinė psichologija, pedagogika ir sociologija.

Straipsnyje pažymima, kad TSKP XXVII suvažiavimo numatytas ekonominių, organizacinių-valdymo ir teisinių santykių tobulinimas yra svarbiausias objektyvus psichologinio persitvarkymo veiksnys. Persitvarkymas sąlygoja moralinio-psichologinio klimato, *socialinių-psichologinių* santykių darbo kolektyvuose pakitimus, turinčius labai didelę reikšmę asmenybės darbiniam ir doroviniam auklėjimui. Tai reiklumas, nesitaikstymas su trūkumais, geranoriškumas, abipusis rūpinimasis, sveika *visuomeninė nuomonė.*

Žmonių elgesio persitvarkymas prasideda nuo probleminės sąmonės formavimo. Tokia sąmonė atsiranda esant probleminei situacijai, t. y. kai iškyla prieštaravimas tarp veiklos ir tai veiklai keliamų reikalavimų. Žinoma, žmogus pirmiausia turi įsisąmoninti šiuos prieštaravimus. Straipsnyje nurodoma, kad dabar mes aiškiai suvokiame opias visuomenines problemas, trūkumus ir spragas, kalbame apie juos atvirai, vadindami daiktus tikraisiais vardais. Didžiulį indėlį analizuojant šalyje susidariusią situaciją įnešė partijos XXVII suvažiavimas. Jis išsamiai charakterizavo negatyvius reiškinius, pastaraisiais dešimtmečiais išryškėjusius ekonomikoje ir kitose visuomeninio gyvenimo sferose, ir nurodė jų priežastis ir ištakas.

Aiškus probleminės situacijos suvokimas skatina veikti, jei sukelia pakankamai stiprią emocinę reakciją, išgyvenimą, kitaip sakant, jei jis jaudina, verčia mus rūpintis ir nerimauti, sukelia nepasitenkinimo tuo, kas pasiekta, jausmą. Visa tai teikia tą emocinį užtaisą, kuris galiausiai duoda impulsą sąmoningai asmenybės veiklai. Atviras pokalbis apie mūsų trūkumus, kurį pradėjo partija po TSKP CK 1985 m. balandžio plenumo ir partijos XXVII suvažiavimo, padeda sukurti tą didžiulį emocinį potencialą, kuris leidžia žymiai padidinti darbinį masių aktyvumą. Žmonės aiškiai nepatenkinti mūsų augimo tempais, jie visur aštriai reaguoja į neigiamus įvairių visuomeninio gyvenimo sferų reiškinius, labai jaudinasi dėl to, kas trukdo *mums žengti pirmyn.* Bet *nepasitenkinimo* jausmas gali tapti pozityvus persitvarkymo veiksnys tik tuomet, jei asmenybė išreiškia nepasitenkinimą savo pačios veikla. Juk kartais žmogus noriai kalba apie esamus trūkumus, nuoširdžiai jais piktinasi, teisingai *samprotauja, jog būtinos permainos.* Tačiau iš jo žodžių galima susidaryti įspūdį, kad dėl visų nesklandumų kalti tik kiti, kad keistis turi visi, išskyrus jį patį. Betgi norint pakeisti kitus, pirmiausia reikia keistis pačiam. „Pradėti reikia visų pirma nuo *mąstymo ir psichologijos pakeitimo, darbo organizavimo,* stiliaus ir metodų pertvarkymo, — kalbėjo draugas M. Gorbačiovas susitikime su Toljačio darbo žmonėmis. — Atvirai pasakius, jeigu mes patys nepersitvarkysime, esu tuo didžiai įsitikinęs, tai nepertvarkysime *pagal suvažiavimo nutarimus nei ekonomikos,* nei mūsų visuomeninio gyvenimo"[4].

Vadinasi, pabrėžia autorius, šiandien mūsų uždavinys yra nukreipti nepasitenkinimo energiją į savo pačių trūkumus, pakelti savikritiškumo lygį. Kitaip sakant, psichologinį asmenybės persitvarkymą pirmiausia reikia pradėti nuo kritiškos ir savikritiškos sąmonės formavimo, siekiant, kad susilydytų probleminės situacijos suvokimas ir išgyvenimas. Po to reikia ieškoti išeities iš nepatenkinamos situacijos, numatyti aiškius tikslus ir veiklos uždavinius, tolesnius jų realizavimo kelius ir, pagaliau, sužadinti norą ir pastangas juos įgyvendinti.

Straipsnyje pabrėžiama, kad troškimas veikti visų pirma atsiranda tada, kai yra stimulas, kai iškelto uždavinio sprendimas padeda patenkinti svarbų žmogiškąjį poreikį. Be kita ko, turimas galvoje toks darbinio žmonių aktyvumo stimuliavimas, kuris žadintų didelį norą dirbti naujai, iniciatyviai, atsakingai, su dideliu atsidavimu. Atsižvelgdama į tai, partija deda daug pastangų gerinti darbo stimuliavimo formas ir metodus, atnaujinti ekonominius valdymo mechanizmus.

Tačiau žmogiškojo mąstymo mechanizmai yra tokie, kad darbinei veiklai aktyvinti nepakanka net tokio poreikio atsiradimo, veiklos tikslų ir uždavinių žinojimo. Tam būtina dar ir psichologinė sąlyga: tvirtas tikėjimas sėkme, galimybe gauti norimų rezultatų ir įgyvendinti pozityvias permainas. Todėl propagandos priemonėmis reikia išsamiai išaiškinti visuomenės socialinės-psichologinės atmosferos ypatumus, sudarančius palankias prielaidas ekonomikos pervedimui į intensyvaus vystymosi vėžes paspartinti. Tačiau vien propagandos nepakanka. Reikalingi realūs pakitimai gyvenime, kurie parodytų mūsų sugebėjimą spręsti sunkias, seniai pribrendusias problemas, ypač tas, kurios susijusios su kasdienėmis žmonių reikmėmis ir deficito vartojimo sferoje pašalinimu. Todėl turi gilią politinę ir socialinę-psichologinę prasmę TSKP CK Politinio pranešimo partijos XXVII suvažiavimui žodžiai: „Tarybiniai žmonės turi per trumpą laiką pajusti, kokių rezultatų duoda bendros pastangos išspręsti Maisto programą, patenkinti geros kokybės prekių ir paslaugų poreikius, pagerinti medicininį ap-

[4] Tiesa. — 1986, balandžio 9.

tarnavimą, butų ir buities sąlygas, aplinkos apsaugą"[5]. Straipsnyje pabrėžiama, kad todėl didelę reikšmę įgauna tų veiklos krypčių, kur pastebimi vilčių teikiantys poslinkiai, tolesnis sėkmingas vystymas. Tai kova su darbo drausmės pažeidimais, alkoholizmu ir girtavimu, socialistinės nuosavybės grobstymu, nedarbinėmis pajamomis ir t. t. Kad būtų išspręstos tokio pobūdžio problemos, daugeliu atvejų nereikės nei daug laiko, nei papildomų finansinių sąnaudų, nei kapitalinės statybos, o tik partinio principingumo ir sąžiningumo, ryžtingumo ir drąsos, atkaklumo siekti užsibrėžto tikslo.

Vadinasi, sužadinti norą pakeisti esamą padėtį, išsiaiškinti, kaip tai pasiekti, tikėti sėkme — toks yra kelias pakeisti asmenybės sąmonę vykstant psichologinio persitvarkymo procesui.

Psichologinių asmenybės būsenų persitvarkymas — tai, kaip matyti, sudėtingas, daugiapakopis procesas, kurį galima apibūdinti kaip žmogaus probleminės, į tikslą orientuotos sąmonės ir aktyvios veiklos formavimą. Psichologinio persitvarkymo rezultatas yra ne tik žmonių minčių, jausmų ir motyvų, jų vidinės būsenos pasikeitimas. Svarbiausia — pertvarkyti realią veiklą, pakelti ją į dabarties reikalavimų lygį. Kaip yra rašęs V. Leninas, apie realių asmenybių realias mintis ir jausmus galima spręsti tik iš vieno požymio — tų asmenybių visuomeninių veiksmų. Štai kodėl persitvarkymo sėkmės kriterijus yra socialinio-ekonominio vystymo tempų spartinimas, gamybos intensyvinimas, kiekvieno darbo kolektyvo, kiekvieno darbuotojo indėlio į šį procesą didėjimas.

Toliau autorius aiškina, kad daugelyje partinių organizacijų, daugelyje darbo kolektyvų permainos lėtai ir sunkiai skinasi kelią dėl to, kad dažniausiai nurodoma persitvarkymo sunkumų ir nesėkmių priežastis yra sąmonės pasikeitimo proceso nuostoliai, kai tie pakitimai „įstringa" pirmojoje fazėje ir yra susiję tik su jos intelektualine puse: kai žmogus žino, kad jis turi persitvarkyti, tačiau to nenori daryti. Būtent toks vienpusiškas „persitvarkymas" pagimdė tokį žmonių tipą, kurie pasikeitė tik žodžiais, moka sakyti gražias, teisingas kalbas persitvarkymo naudai, sugeba išsamiai išaiškinti kitiems, kodėl tai būtina, tačiau praktiškai jų veikla tokia pat, kaip seniau. Persitvarkymas užsitęsia ir dėl tos priežasties, kad dažnai neatsižvelgiama į psichologinių barjerų egzistavimą — anksčiau susidariusias neigiamas savybes, kurioms įveikti reikia ypatingų metodų — perauklėjimo metodų. Tokiam žmogui tenka rinktis: arba jis turi visiškai pakeisti savo elgesį, arba netekti to, ką turi. Žinoma, tokioje situacijoje iškyla vidinis konfliktas, reikia apsispręsti: ar veikti įprastu būdu, ar persilaužti ir išsiugdyti naują veiklos stilių? Todėl pertvarkant veiklos stilių labai reikšmingas yra patikimas partijos ginklas — viešumas, kritika, didelis reiklumas žmonėms. TSKP CK Politiniame pranešime partijos XXVII suvažiavimui pažymėta, kad pertvarkyti darbą galima tik plėtojant kritiką ir savikritiką, kontroliuojant atsakomybe pagrįstą požiūrį į darbą; tik tada atsiranda naujumo dvasia, tampa nepakenčiami sustingimas ir stagnacija. Padaryti viešumą sklandžiai veikiančia sistema, visapusiškai vystyti kritiką ir savikritiką, kad nė vienas žmogus, kad ir kokį aukštą postą jis beužimtų, neliktų visuomeninės nuomonės nekontroliuojamas, — šių partijos XXVII suvažiavimo nuostatų įgyvendinimas turi lemiamą reikšmę kadrų perauklėjimui, jų doroviniam-psichologiniam persitvarkymui.

---

[5] TSKP XXVII suvažiavimo medžiaga, p. 24.

KRONIKA

Lietuvos KP Tauragės rajono komiteto antruoju sekretoriumi išrinktas:

Sigitas BACIUŠKA. Gimė 1951 metais. Baigė Lietuvos žemės ūkio akademiją. Dirbo pagal specialybę ir komjaunimo darbą. Pastaruoju metu buvo LKP Tauragės rajono komiteto sekretorius.

Lietuvos KP Tauragės rajono komiteto sekretoriumi išrinktas:

Romualdas LEBEDEVAS. Gimė 1947 metais. Baigė Vilniaus valstybinį V. Kapsuko universitetą. Dirbo komjaunimo, tarybų ir partinį darbą. Pastaruoju metu buvo Leningrado aukštosios partinės mokyklos dvimečio skyriaus klausytojas.

TARPTAUTINĖMIS TEMOMIS

KĄ SLEPIA „AMERIKIEČIŲ IŠSKIRTINUMO" STEREOTIPAS

Jungtinėse Amerikos Valstijose jau kuris laikas žymiai aktyvėja nacionalistinės nuotaikos. Šią tendenciją rodo ne tik apklausos ir specialūs tyrimai: užtenka prisiminti, kokį šovinizmo kvaitulį sukėlė JAV agresija prieš Grenadą ir Libiją, kokia nacionalistinė euforija buvo apėmusi amerikiečius per Olimpines žaidynes Los Andžele.

Kaip amerikiečiai suvokia šiuolaikinio pasaulio įvykius ir problemas, kaip jie įsivaizduoja kitas šalis ir tautas? Neatsižvelgiant į psichologinius procesus, kurie vyksta JAV masinėje sąmonėje, būtų sunku paaiškinti Amerikos visuomenės politinių nuotaikų pasikeitimus ir svyravimus, ypač vertinant karo ir taikos problemas, santykius su Tarybų Sąjunga.

Kas, kokiu būdu ir kuriam tikslui formuoja vienokius ar kitokius politinio mąstymo stereotipus šioje šalyje? Kokią įtaką jiems susidaryti turi JAV istorinės raidos specifika, amerikiečių nacijos formavimosi savitumai?

Nagrinėjant šiuos klausimus, visų pirma reikia atkreipti dėmesį, kad amerikiečių požiūrį į tarptautinius įvykius, į kitas šalis ir tautas lemia ne tiek jų žinios apie jas, asmeninis patyrimas, kiek masinių informacijos priemonių įkalti ir „masinės kultūros" tiražuojami stereotipai. Nors amerikiečiai pastaruoju metu ėmė save vadinti „informacine visuomene" (gaminančia ne tiek prekes, kiek informaciją, kuri tampa pagrindine JAV eksporto pozicija), dauguma jų prastai informuoti apie išorinį pasaulį, menkai nutuokia, kas domina ir jaudina jų kaimynus, kitų žemynų šalis ir tautas. Daugumai amerikiečių būdingas visiškas abejingumas tam, kas nėra susiję su jų asmeniniais ar verslo reikalais. Patys amerikiečiai pripažįsta, kad jų domėjimąsi išoriniu pasauliu sukelia ne tiek gyvenimo pažinimo būtinumas, kiek paprastas smalsumas.

Suprantama, kad tokiu atveju, kai didelė šalies gyventojų dalis gana indiferentiška tarptautinei informacijai, nerodo didesnio noro išsiaiškinti tikrąsias tarptautinių įvykių priežastis, jų reikšmę, dažniausiai pasitenkinama tuo įvykių traktavimu, kurį pateikia masinės informacijos priemonės.

Neginčijamas lyderis šioje srityje — televizija. Kaip rodo apklausos, amerikietis prie žydrojo ekrano praleidžia vidutiniškai apie septynias valandas per dieną. Spauda, kuriai būdingas kiek išsamesnis, o kartais ir objektyvesnis (žinoma, tai priklauso ir nuo leidinio politinės pakraipos, socialinio užsakymo, žurnalistų kompetencijos) informacijos pateikimas, populiarumo atžvilgiu gerokai atsilieka nuo televizijos.

Amerikiečių televizija, pateikdama stereotipinį tarptautinių įvykių vertinimą, labai padeda sukurti „reikalingas" daugiamilijoninės auditorijos nuotaikas. Masinis psichologinis apdorojimas vyksta ne tik per žinių, skirtų tarptautiniams įvykiams nušviesti laidas, bet ir per pramogines programas, kurios užima didžiąją ekraninio laiko dalį, pažintines mokomąsias laidas, netgi per reklamą. Visa tai turi atitinkamą buržuazinės ideologijos užtaisą, siekia įtvirtinti pageidaujamus emociškai nuspalvintus politinius stereotipus.

Masinę sąmonę ideologiškai apdoroja ne tik masinės informacijos priemonės, bet praktiškai visos JAV visuomeninės institucijos: valstybė, bažnyčia, mokykla, koledžai ir universitetai, „masinės kultūros" įstaigos. Kiekviena jų savais metodais stengiasi įskiepyti visiems ištikimybę amerikiniam gyvenimo būdui, buržuazinės laisvės ir demokratijos simboliams, taip pat suteikti imunitetą tokioms socialinėms, filosofinėms, politinėms bei ekonominėms idėjoms, kurios galėtų grėsti buržuazinės santvarkos pagrindams. Nuo pat jaunų dienų amerikiečiui kalama į galvą, kad Jungtinės Valstijos — didžiausias žmonių civilizacijos politinis ir ekonominis laimėjimas, laisvės ir demokratijos tvirtovė, visų gėrio jėgų buveinė, pagaliau — „paskutinė žmonijos viltis".

Nuolatinis ir metodiškas reklamavimas visko, kas yra amerikietiška, neišvengiamai kursto nacionalinį pasipūtimą, skatina iš aukšto žiūrėti į kitas tautas, netgi niekinti jas. Todėl neatsitiktinai didelės dalies amerikiečių sąmonėje suvešėjo įsitikinimas, kad jų tėvynė — „pati geriausia šalis", kad jų nacija — „išskirtinė", „dievo išrinktoji", į kurią turi lygiuotis visos kitos tautos.

Nemažą įtaką šiam psichologiniam procesui daro primygtinai peršamas didžiavimasis JAV istorija. Suprantama, ji nušviečiama šališkai, akcentuojant tuos įvykius ir faktus, kurie padeda formuotis JAV „išskirtinumo" ir „pranašumo" prieš kitas šalis stereotipui.

Kokius istorinius faktus noriai eksploatuoja buržuaziniai propagandistai?

Kai feodalinėje Europoje dar viešpatavo monarchinės politinės sistemos, JAV išties buvo pirmoji šalis, kurioje įsitvirtino respublikinė valdymo forma tais laikais labai radikaliu — buržuaziniu demokratiniu variantu. JAV atsiradimas tuomet objektyviai buvo pavyzdys šalims, kovojančioms už nepriklausomybę, prieš kolonializmą. Tačiau šios aplinkybės dabartinėje Amerikos propagandoje primenamos tik tam, kad būtų pabrėžtas JAV „išskirtinumas".

XIX amžiuje JAV kapitalizmas dinamiškai vystėsi ir tai didino jo pasitikėjimą savimi. Tiesa, šią dinamiką sąlygojo labai palankūs veiksniai, kurių, deja, nebuvo kitų šalių istorinėje raidoje. Visų pirma Jungtinėms Valstijoms nereikėjo įveikti feodalizmo liekanų, jų kapitalizmas pradėjo rašyti savo istoriją ant balto popieriaus lapo. Jis galėjo disponuoti milžiniškomis teritorijomis, turtingais gamtiniais ištekliais. Į šalį plūdo daugybė emigrantų, kurių didelė dalis buvo energingi, veiklūs žmonės, psichologiškai gerai pasirengę dalyvauti konkurencinėje kovoje.

Niekas negrėsė jaunai šaliai ir iš išorės. Ji netrukus įgijo karinį pranašumą ir galėjo kaimynų sąskaita plėsti savo teritoriją, išnaudoti jų gamtinius išteklius bei pigią darbo jėgą. Karai, vykę JAV teritorijoje, nepaliko čia tokių sugriovimų, kurie būtų atbloškę atgal krašto ekonomiką. O dalyvaudamos abiejuose pasauliniuose karuose JAV nemažai pasipelnė iš karinių užsakymų.

Masinei sąmonei stengiamasi įteigti nuomonę, kad sėkminga praeitis — tai dieviškosios apvaizdos, aukščiausiojo valios apsireiškimas, tai pelnytas atpildas už pastangas, valią, kitus gerus bruožus, kol susiformuoja įsitikinimai: pats dievas globoja Ameriką. O kaip dėl tų šalių, kurios išgyveno sunkią, krauju rašytą istoriją? Stereotipas diktuoja tik vieną atsakymą: jos blogos, todėl ir likimo nubaustos. Įpiršus tokį istorinės raidos supratimą, nacionalinio išskirtinumo idėja tampa pateisinta.

Po Antrojo pasaulinio karo JAV politinės ambicijos dar labiau išaugo. Valdantieji sluoksniai visuomenei vis atkakliau ėmė piršti mintį, kad jų šaliai esą atitekusi ypatinga misija, kad ji turinti tapti „švyturiu" visam pasauliui. Jiems atrodė, kad šalies politinis autoritetas ir ekonominė galia leis užtikrinti vadinamąją „Pax Americana" (taiką, kurios

sąlygas padiktuos JAV). Suprantama, šia dvasia ideologiškai apdorojant amerikiečius, buvo aktyviai spekuliuojama laisvės ir demokratijos lozungais, kurie dar anksčiau įsitvirtino masinės sąmonės stereotipų sąraše.

Skaudų smūgį JAV imperinėms ambicijoms sudavė karas Vietname. Net ir tiems amerikiečiams, kurie pritarė Amerikos karinių veiksmų eskalacijai Indokinijos pusiasalyje, teko išgyventi gėdos jausmą dėl to, kad „supervalstybė" nepajėgė nugalėti mažos šalies. Kartu brendo supratimas, kad Jungtinės Valstijos kariauja neteisingą karą. Sugriuvo mitas apie ypatingą Amerikos misiją būti pavyzdžiu pasaulyje.

Karas Vietname buvo pirmasis pralaimėtas karas JAV istorijoje. Jis sukėlė vadinamąjį „Vietnamo sindromą": dauguma amerikiečių patyrė „įžeisto nacionalinio išdidumo" jausmą, antra vertus — norą atsirevanšuoti.

JAV visuomenė skaudžiai išgyveno ir šalies vidaus įvykius. Votergeito afera, nešvarių CŽV operacijų demaskavimas stipriai pakirto pasitikėjimą politikais, valdžios institucijomis ir kitomis, labai išreklamuotomis buržuazinėmis laisvėmis ir teisėmis. Be politinių skandalų, šalį sukrėtė ir ekonominė krizė, kuriai pradžią davė pasaulinių naftos kainų pakilimas po 1973 metų. Nesėkmių seriją papildė ir JAV diplomatų paėmimas įkaitais Irane. Nevykusios pastangos juos išvaduoti didele dalimi prisidėjo ir prie Karterio pralaimėjimo 1980 metų rinkimuose į JAV prezidento postą.

Tokios nuotaikos ir oficialiesiems, ir faktiškiesiems JAV vadovams buvo nepageidaujamos. Todėl aštuntojo dešimtmečio pabaigoje vis labiau pradėjo reikštis konservatyvūs ir dešinieji politikai, reikalaujantys, kad kuo greičiau būtų įveiktas „Vietnamo sindromas", kurį jie traktavo kaip antipatriotinį, antiamerikinį reiškinį. Vis dažniau buvo išsakomos „revanšo" nuotaikos, išryškėjo prarasto karinio pranašumo nostalgija. Būtent šie politikai ir iškėlė tezę, jog amerikiečiai esą pavargę nuo „savikritiškumo ligos" ir trokšta kuo greičiau pasveikti. Pasitelkdami netgi Z. Froido psichoanalizės teoriją, dešinieji politologai tvirtino, kad amerikiečių nacijai yra būdingas optimistinis požiūris į savo vietą pasaulyje ir istorijoje, tad niekaip negalima leisti, kad ji ir toliau jaustų frustracinę būseną.

Nuosekliai įgyvendinti šių politikų reikalavimus ėmėsi R. Reigano administracija. Pasitelkusi galingą propagandinį aparatą, ji sugebėjo sužadinti trūkstamąsias emocijas — optimizmą, viltį ir „naująjį patriotizmą". Ypač daug dėmesio buvo skiriama pastarajam. „Naujųjų patriotų" poziciją gerai išreiškia jų šūkis: „Mes nieko neketiname atsiprašinėti" (nei už intervenciją į Grenadą, nei už netiesioginę agresiją prieš Nikaragvą, nei už Libijos bombardavimus, nei už tai, kas dar bus ateityje).

Kaip rašė JAV politinis apžvalgininkas Dž. Restonas, Reiganui pavyko įteigti amerikiečiams gerą savijautą. „Esant dabartinėms nuotaikoms šalyje, daugelis žmonių tiesiog nenori galvoti apie problemas, — rašė jis. — Prezidentas kalba jiems tai, ką jie nori girdėti, o kai spauda ima abejoti jo ekspromtais, publika jos neklauso".

R. Reigano politinį iškilimą, o vėliau ir perrinkimą prezidentu užtikrino „vidurinė klasė", kurią sudaro smulkiosios buržuazijos atstovai, laisvųjų profesijų asmenys, kvalifikuoti darbininkai. Būtent jie ir sudaro bene didžiausią elektorato, balsuojančio nacionaliniuose rinkimuose, dalį, nes nelabai pasiturintys amerikiečių sluoksniai, nustoję vilties, kad bet kuri nauja administracija kuo nors pagerins jų padėtį, rinkimus dažnai ignoruoja.

Vidurinė klasė — tai labai dažnai konservatyvias politines pažiūras reiškianti JAV visuomenės dalis. Ji bijo infliacijos ir mokesčių augimo, visko, kas galėtų sukelti grėsmę jos socialiniam stabilumui. Todėl kaip

tik vidurinėje klasėje derlingą terpę rado sau atgimstantis nacionalizmas ir šovinizmas. „Naujieji patriotai" mėgsta, kai JAV visam pasauliui demonstruoja savo karinę galią, nes, jų nuomone, tai yra svarbiausias argumentas sprendžiant tarptautines problemas. Tiesa, prisiminimai apie Vietnamą dar nėra visiškai išblėsę, todėl Nikaragvos atžvilgiu tokie „patriotai" kur kas santūresni: jie nenori, kad JAV vėl veltųsi į kruviną, daug aukų reikalaujantį karą.

Buvo laikas, kai šovinistiniai JAV sluoksniai kaip smūgį šalies nacionaliniam prestižui sutiko žinią, kad Tarybų Sąjunga jau sukūrusi savo strateginės ginkluotės sistemas, kurios nuvertino JAV karinį pranašumą. 1962 metų spalio mėnesio įvykiai, vadinamoji Karibų krizė, parodė Amerikai, kad pasaulio balansuota ant branduolinio karo slenksčio.

Prasidėjęs balistinių raketų amžius niekais pavertė tradicinį amerikiečių įsitikinimą, kad Jungtinėms Valstijoms niekas negresia. Nauja realybė sugriovė iliuzijas, jog nuo branduolinio karo pavyks atsitverti vandenynais.

Dar aštuntojo dešimtmečio pradžioje TSRS pasiekė strateginį paritetą. Tačiau iki šiol Jungtinėse Amerikos Valstijose nenorima susitaikyti su tuo, kad kokia kita šalis gali prilygti joms kurioje nors srityje, o juo labiau karinėje. Amerikoje populiarus devizas „antri — niekada", kuris greičiau reiškia pirmavimą, o ne lygybę. Toks psichologinis nusiteikimas — gera dirva šovinistinėms ir antitarybinėms nuotaikoms tarpti.

Nenorėdama pripažinti politinės realybės, Reigano administracija ieško būdų pasiekti, kad JAV karinis potencialas būtų pranašesnis už Tarybų Sąjungos. Kad šiuos tikslus labiau paremtų amerikiečiai, griebiamasi seno propagandinio triuko: masinės informacijos priemonės pradeda plačią, gerai surežisuotą kampaniją dėl tariamo tarybinio karinio pranašumo ir milžiniškos grėsmės, neva iškilusios Amerikai. Kitados respublikonas senatorius Vanderbergas prezidentui Trumenui yra pasakęs: „Jeigu norite, kad jūsų naujoji politika („komunizmo sulaikymo" politika. — E. B.) būtų paremta šalies viduje, visuomenę turite mirtinai išgąsdinti". Ta pačia logika vadovaujamasi ir šiandien: gąsdinama pavojumi, kad galinti užpulti Tarybų Sąjunga, o pastaraisiais metais imtas eksploatuoti ir tarptautinio terorizmo baubas. Teisę sudaryti terorizmo rėmėjų sąrašą sau pripažįsta JAV, tad jame atsiduria TSRS („blogio imperija"), Kuba, Nikaragva, Vietnamas, kitos socialistinės šalys. Į „blogųjų", „teroristų" sąrašus yra pakliuvusios ir kitos antiimperialistinės politikos kursą pasirinkusios šalys (Libija, Sirija, Etiopija).

Nors JAV valdantieji sluoksniai ir suvokia, kad branduolinis karas reikštų visuotinį susinaikinimą, vis dėlto jiems dar sunku įsisąmoninti, jog nuo šiol karinis strateginis paritetas su Tarybų Sąjunga bus pastovus tarptautinės politikos faktorius, ir visi mėginimai jį sugriauti bus nevaisingi.

Tokie mėginimai ypač sustiprėjo siekiant įgyvendinti vadinamąją strateginės gynybos iniciatyvos idėją. Ji atspindi tradicinį amerikiečių psichologinį nusiteikimą ieškoti ne kolektyvinių saugumo priemonių, kas būdingiau europiečių politinei kultūrai, bet kliautis individualiais apsisaugojimo metodais bei sistemomis. Beje, čia kaip yla iš maišo lenda pasipūtėliškas pasitikėjimas savo techninėmis galimybėmis, įsitikinimas, kad Amerikai nieko nėra neįmanomo.

SGI, kuriai prigijo „žvaigždžių karų" pavadinimas, skirta apsaugoti nuo balistinių raketų antpuolio visų pirma JAV teritoriją. Šiuo kosminiu skydu prisidengę amerikiečiai tikisi grįžti į tuos palaimingus laikus, kai Jungtinių Valstijų teritorija buvo nepažeidžiama. Suprantama, branduoliniame amžiuje tai tėra iliuzija, bandymas užsihipnotizuoti. Ši iliuzija stipri dar ir todėl, kad ji remiama tariamo Amerikos technologinio pranašumo propaganda, tvirtinimais, kad Tarybų Sąjunga šioje srityje atsi-

liksianti, ir JAV vėl grįšianti į vienintelio pasaulinio lyderio pozicijas, o TSRS teksią tenkintis nuo JAV priklausomos antraeilės valstybės padėtimi. Štai tokią ateitį norėtų matyti nacionalistiškai nusiteikęs amerikietis.

R. Reiganas atstovauja ikikarinio sukirpimo Amerikos politikų kartai. Jo užsienio politikos koncepcijos formavosi dar ketvirtajame dešimtmetyje, kai JAV laikėsi izoliacionistinės politikos. Kaip teigia JAV politologas Dž. Hafas, šiai amerikiečių lyderių kartai buvo sunku suvokti, kad valstybių interesų susikirtimas yra normalus reiškinys, kad visiškai įmanoma tuo pat metu ir bendradarbiauti, ir konkuruoti. Čia labai akivaizdžiai pasireiškia neišlavintas istorinis mąstymas, tipiškas amerikiečių politinei kultūrai. Jis trukdo analizuoti ir blaiviai vertinti istorijos raidos poslinkius. Nesugebant (ar nenorint) dialektiškai vertinti permainų, praeities realijas linkstama automatiškai perkelti į šiandieną, o ateitį įsivaizduoti kaip praeities ir dabarties mechaninę projekciją.

Toks neišlavėjęs istorinis mąstymas — labai gera terpė nacionalistinėms, bravūriškai apologetiškoms ir savo šalies, ir pasaulio istorijos interpretacijoms. Taip prarandamas politinis realizmas vertinant dabarties politines realijas bei numatant ateities perspektyvas, nukrypstama į voliuntarizmą ir netgi avantiūrizmą formuojant tiek vidaus, tiek užsienio politiką. Dabartinės JAV administracijos veikla teikia daugybę faktų, patvirtinančių šiuos teiginius.

Nenoras skaitytis su politinėmis realijomis, bandymas žūt būt susigrąžinti prarastas pozicijas, pirmiausia karinį, strateginį pranašumą, gali sukelti skaudžius ir net katastrofiškus padarinius. Todėl nacionalizmą Jungtinėse Valstijose iš esmės reikia vertinti ne kaip lokalinį Amerikos visuomenės politinių nuotaikų reiškinį: kurstant nacionalizmą, atrišamos rankos JAV kariniam pramoniniam kompleksui, siekiančiam duoti naują impulsą tolesnėms ginklavimosi varžyboms.

Eugenijus BUKINAS

PRAMONĖS INTENSYVINIMO PROBLEMOS

GLAVECKAS K. PRAMONĖS INTENSYVINIMO PROBLEMOS. V.: MINTIS, 1986. 207 P.

Dabartinis ekonomikos vystymo laikotarpis turi savo ypatybių ir nemaža spręstinų problemų. Tačiau ne visos jos istoriškai ir logiškai lygiavertės: vienas galima išspręsti dabartinio ūkio mechanizmo sąlygomis, o kitos sietinos su to mechanizmo tolesniu tobulinimu. Iš pastarųjų minėtinas visapusiškas gamybos perorientavimas į intensyvias vėžes, aktyvesnis mokslo ir technikos laimėjimų diegimas į praktiką. Šia prasme reikšminga K. Glavecko monografija, kurioje gvildenami pramonės gamybos intensyvinimo teoriniai ir praktiniai klausimai.

Ryškus teorinis metodologinis klausimų nagrinėjimo pobūdis anaiptol neužgožia jų konkretumo: išsamiai aptariama bei kritiškai įvertinama ūkininkavimo praktika, nurodoma, kas joje tobulintina, kaip spręstinos iškeltos problemos. Tai daroma, remiantis gausios ekonominės literatūros apžvalga, esamų gamybos intensyvinimo koncepcijų apibendrinimu. Giliai argumentuojama mintis, kad daugelį ūkininkavimo problemų galima išspręsti ne tik šalinant disproporcijų, išteklių deficitą ar panašius trūkumus, bet pirmiausia — pertvarkant visus socialinius-ekonominius santykius ir stiprinant socialistinės nuosavybės santykius.

Pirmame skyrelyje, išryškinęs ekstensyvios ir intensyvios gamybos esmę, raidą ir prielaidas, autorius parodo, kad dabartiniame ekonomikos raidos etape adekvataus ūkio mechanizmo sukūrimas yra svarbiausia prielaida pereiti iš ekstensyvaus į intensyvų gamybos vystymą. Tai tiesiogiai susiję su visuomeninės nuosavybės realizavimo problema, šeimininko požiūrio į darbą formavimu. Pereiti į intensyvaus vystymosi kelią galima tiktai pertvarkant visą ūkio mechanizmą, pirmiausia — tuos jo posistemius bei elementus, kurie formuoja ūkines motyvacijas, lemia taupų ir efektyvų visuomeninių išteklių naudojimą.

Aptaręs svarbiausias pramonės intensyvinimo tendencijas respublikoje bei šalyje, autorius pabrėžia, jog pereinant iš ekstensyvaus į intensyvų vystymąsi svarbiausia yra žinybinę nuosavybės paskirstymo ir tvarkymo formą pakeisti ūkiskaitiniu visuomeninės nuosavybės disponavimu, o administracinį ekonomikos valdymą — ekonominiu.

Antrame knygos skyriuje nagrinėjama pagrindinė materialinė techninė gamybos intensyvinimo prielaida — mokslo bei technikos pažanga: jos esmė, tendencijos, svarbiausios kryptys. Monografijos autorius pabrėžia, kad ši pažanga yra ne savitikslė, o ūkinių grandžių ekonominės ir techninės politikos sudėtinė dalis, ekonominių interesų derinimo priemonė. Autorius pagrįstai kritikuoja žinybinį požiūrį į mokslinių ir techninių organizacijų valdymą, nurodo, kad pašalinti šį svarbų trūkumą galima tik ekonominėmis priemonėmis, tolygioms toms, kuriomis tobulinamas visos ekonomikos valdymas.

Iš komplekso priemonių, kuriomis gerinamas gamybos intensyvinimo valdymas, reikšmingos yra ir tos, kurios padeda koreguoti viso ūkio mechanizmo veikimą. Tokia yra ir gamybos intensyvinimo rodiklių tobulinimo problema. Ji gvildenama trečiame monografijos skyriuje.

Reikia pritarti autoriaus nuomonei, kad „...valdymo ir planavimo praktikoje taikomi rodikliai atspindi ekonominių dėsnių veikimą ir jų pagrįstumas priklauso nuo to, kokį poveikį ūkio mechanizmo elementai daro gamybai, paskirstymui, mainams ir vartojimui" (p. 89). Knygoje parodoma, kad vien direktyvinių rodiklių tobulinimas ar jų skaičiaus mažinimas negali garantuoti efektyvios gamybos. Tvirtinamieji rodikliai yra veiksmingi tada, kai koreguojami visi ūkio mechanizmo elementai, kai derinami ekonominiai ir administraciniai valdymo metodai.

Vienas skyrius skirtas intensyvios gamybos organizacinėms ir ekonominėms prielaidoms nušviesti. Autorius pabrėžia, kad jos ypač reikšmingos formuojant intensyvios gamybos ūkio mechanizmą. Čia plačiau sustojama prie ūkiskaitinių santykių raidos, apibūdinamos aktualios kainų sistemos tobulinimo, mokesčių už išteklius įvedimo problemos. Autorius teisingai pažymi, kad intensyvios gamybos sąlygomis kainos tampa aktyviu valdymo elementu, susijusiu su visu ūkio mechanizmo funkcionavimu (p. 138). Tobulinti kainas ir kainodarą galima diegiant gamybos priemonių didmeninę prekybą, subalansuojant mokią paklausą ir pasiūlą, reabilituojant vartotojų ekonomines teises, taip pat taikant kitas ekonominio valdymo tobulinimo priemones.

Apžvelgdamas mokesčių už išteklius sistemą ir jos tobulinimo kryptis, autorius nebekartoja žinomų dalykų, o pateikia originalių minčių apie mokesčių poveikį ugdant šeimininkiškumą, apie galiojančios kainų sistemos funkcionavimo trūkumų šalinimą. Daug vietos skiriama finansų-kredito mechanizmui, apžvelgiama socialistinių šalių patirtis, kaip pertvarkomas vienas ar kitas šio mechanizmo elementas. Konstruktyviai analizuojami ūkiniai ryšiai, parodoma, kad skirstant išteklius pagal fondus ir paskyras susiklostę ryšiai trukdo suderinti gamintojo ir vartotojo ekonominius interesus, riboja ūkinę iniciatyvą, lemia defi-

citų plitimą. Skyriuje yra siūlymų, kaip kūrybiškai naudotis kitose socialistinėse šalyse sukauptu ekonomikos subalansuotumo patyrimu, parodoma prekinio-piniginio subalansavimo reikšmė intensyvinant gamybą.

Monografijoje nemaža vietos skiriama organizacinėms valdymo struktūroms. Jos aptariamos socialistinės nuosavybės tvarkymo bei naudojimo ir ekonominių interesų tobulinimo aspektais. Parodoma, kad ekonomine prasme išteklių naudojimas ir tvarkymas yra neatskiriamai susiję, nes gamyba efektyvi tik tada, kai naudojama pažangi technika bei technologija, kai maksimaliai suderinami ekonominiai interesai, kai įmonėms ir susivienijimams pakanka ekonominio savarankiškumo (p. 173). Pritariame autoriaus nuomonei, kad dabartinė šakinė valdymo struktūra, pagrįsta administraciniais, o ne ekonominiais valdymo metodais, slopina įmonių ir susivienijimų ūkinę iniciatyvą racionaliai naudoti išteklius, yra rimta kliūtis didinti ūkinių grandžių savarankiškumą. Plačiai įdiegus į valdymą ekonominius metodus ir svertus, pasikeistų ministerijų ir žinybų atliekamos funkcijos ir ateityje būtų sudarytos prielaidos jų skaičiui gerokai sumažinti ir laipsniškai nykti.

Ne visi klausimai monografijoje pakankamai ir nuosekliai išnagrinėti. Paviršutiniškai aptarta gamybos intensyvinimo kriterijaus ir rodiklių sistema, nepaaiškinta, kuo intensyvinimo rodikliai turėtų skirtis nuo tradicinių planavimo rodiklių. Pasigendama loginio nuoseklumo nagrinėjant kainas bei ūkinių ryšių tobulinimą. Kai kurie teoriniai teiginiai ir jais remiantis daromi apibendrinimai per mažai argumentuoti ir pagrįsti. Ypač tai pasakytina apie gamtinių išteklių mokestį (p. 152), ekonomikos subalansavimo didinimo etapus (p. 169—170).

Šalia atskirų skyrių trūkumų, galima pareikšti ir vieną kitą bendro pobūdžio kritinę pastabą. Knygai būdingas tam tikras fragmentiškumas, kartojama jau literatūroje pakankamai nušviesta medžiaga (pavyzdžiui, p. 57—59 pernelyg daug dėmesio skiriama mokslinės techninės pažangos koncepcijoms ir definicijoms). Bendroje gamybos intensyvinimo koncepcijoje būtų pravartu rasti gilesnę planavimo sistemos analizę, susipažinti su ūkiskaitos kaip ekonominio valdymo įrankio tobulinimo klausimais. Knygoje mažai informacijos apie respublikoje vykdomą pramonės intensyvinimo programą. Per mažai monografijoje ir konkrečių pramonės įmonių veiklos pavyzdžių.

Šios pastabos negali nuneigti knygos reikšmės. Gerai išnagrinėti pramonės intensyvinimo teorijos klausimai, išsami istorinė loginė jų analizė sudomins ne tik šios srities mokslininkus, bet ir gamybininkus, ypač ekonomistus. Ši knyga taip pat yra svarbi ekonomikai vadovaujantiems partiniams darbuotojams, visiems, kas domisi ūkio mechanizmo tobulinimu.

Eduardas VILKAS,
akademikas,
Algis DOBRAVOLSKAS,
ekonomikos mokslų kandidatas

SOCIALISTINIS LENKTYNIAVIMAS AGROPRAMONINIAME KOMPLEKSE

ВАЙТАУСКАС Ю. СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЕ СОРЕВНОВАНИЕ В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ. (НА РУССКОМ ЯЗ.). В.: МИНТИС, 1986. 222 С.

Sąjunginiame visuomenės mokslų katedrų vedėjų pasitarime draugas M. Gorbačiovas pasakė: „Nė vienas bent kiek svarbesnis praktinis klausimas negali būti išspręstas, kol jis teoriškai nesuvoktas ir nepagrįstas. Pati teorinė veikla darosi viena iš svarbiausių socializmo ir komunizmo kūrimo varomųjų jėgų, nepaprastai svarbiu persitvarkymo įrankiu" [1]. Šiuos žodžius prisiminiau, skaitydamas docento Jurgio Vaitausko knygą „Socialistinis lenktyniavimas agropramoniniame komplekse".

Reorganizavus agropramoninio komplekso valdymą, būtinai reikėjo materialinį darbuotojų suinteresuotumą glaudžiau susieti su galutiniais gamybos rezultatais, visuose darbo kolektyvuose siekti didesnio gamybos efektyvumo, sudaryti palankias sąlygas jų socialinėms problemoms spręsti.

[1] Tiesa, 1986, spalio 2.

Vienas iš pagrindinių socialistinio lenktyniavimo tikslų — gyvojo ir sudaiktinto darbo ekonomija, darbo našumo didinimas. Žemės ūkio produkcijos savikainą šalyje sumažinus vienu procentu, pelnas per metus padidėtų vienu milijardu rublių. Vien šis skaičius rodo, kokią didelę reikšmę turi socialistinis lenktyniavimas dėl racionalaus materialinių, darbo ir finansų išteklių naudojimo agropramoniniame komplekse.

Didelę ekonomiją galima gauti geriau sutvarkius gyvulininkystės fermas, lenktyniaujant dėl geresnio patalpų mikroklimato. Moksliniais tyrimais nustatyta, kad galvijų prieauglio patalpose temperatūrai nukritus iki 3—6°C, priesvoriai sumažėja 13—22, o pašarų sąnaudos priesvorio centneriui išauga 14—31 procentu. Panašūs reiškiniai būdingi ir pienininkystės, kiaulininkystės patalpoms. Prasti gyvulininkystės patalpų mikroklimato parametrai ne tik mažina gamybos efektyvu-

mą, bet ir kenkia jų darbuotojų sveikatai.

Kitas labai svarbus socialistinio lenktyniavimo uždavinys — kovoti dėl darbo ir produkcijos kokybės. Ypač didelės galimybės gerinti maisto produktų kokybę iškyla dabar, pertvarkius agropramoninio komplekso valdymą ir į vienas rankas sutelkus visas technologines grandis. Į šį svarbų tikslą turi būti orientuotas visas agropramoninio komplekso planavimo ir valdymo mechanizmas.

Labai reikšmingas žemės ūkio darbų kokybės rodiklis yra įvairių darbų atlikimo savalaikiškumas. Nepasėjai ar nenuėmei derliaus optimaliu laiku — nuostoliai. Laiku nepamelžus karvių, ne tik patiriama pieno nuostolių, bet ir žalojamos pagrindinės gamybos priemonės — karvės. Todėl organizuojant socialistinį lenktyniavimą agropramoniniame komplekse daugiausia dėmesio turi būti skiriama tam, kad darbai būtų atliekami gerai ir laiku.

Svarbiausias socialistinio lenktyniavimo agropramoniniame komplekse uždavinys — visapusiškai didinti darbuotojų kūrybinę iniciatyvą ir darbinį aktyvumą, masiškai skleisti pažangią patirtį, skatinti žmones ir ištisus kolektyvus lygiuotis į pirmūnus.

Monografijos autorius giliai ir kūrybiškai remiasi marksizmo-leninizmo klasikų mintimis. Knygos skaitytojai supažindinami su broliškųjų respublikų socialistinio lenktyniavimo patirtimi. Ypač nuodugniai nagrinėjama Ukrainos TSR Kijevo, Čerkasų, Černigovo, Vinicos ir Dnepropetrovsko srityse sukaupta socialistinio lenktyniavimo agropramoniniame komplekse patirtis.

Knygoje daug vietos skiriama socialistinio lenktyniavimo organizavimo praktikai. Vieno rajono kolūkių ir tarybinių ūkių lenktyniavimo rezultatams susumuoti patariama naudotis elektronine skaičiavimo technika, skaičiavimo centro paslaugomis. Pateikiama ilgametė Biržų rajono šios srities patirtis.

Monografijoje detaliai nagrinėjamas vidinis ūkinis socialistinis lenktyniavimas. Tobulinant agropramoninio komplekso ūkio mechanizmo ir socialistinio lenktyniavimo organizavimą, itin svarbu glaudžiai susieti lenktyniavimą su ūkiskaita. Juolab dabar, kai agropramoniniame komplekse pradėtas organizuoti brigadų, fermų ir kitų padalinių darbas kolektyvinės rangos pagrindais. Agropramoninio komplekso įmonių vadovai įsitikina, kad neįmanoma įsakyti darbininkui būti aktyviam. Tačiau galima sudaryti sąlygas, kuriomis žmogus negalėtų būti pasyvus. Tai ir yra kolektyvinės rangos esmė.

Brigados darbo sėkmės pagrindas — kolektyvo operatyvinis ūkinis savarankiškumas. Kai kolektyvas turi galimybę pats organizuoti savo darbą, jis kiekvieną technologinę operaciją atlieka atsižvelgdamas į konkrečias gamtines ir ekonomines sąlygas, racionaliai naudodamas materialinius ir darbo išteklius. Kolektyvinės rangos sąlygomis darbuotojai turi galimybę dirbti kūrybingai, iniciatyviai, aktyviai.

Didelę socialinę ir ekonominę reikšmę turi visų kolektyvinės rangos būdu dirbančios brigados narių dalyvavimas gamybos valdyme. Šiandien bendrasis ir specialusis mechanizatoriaus išsilavinimas leidžia jam ne tik vykdyti konkrečius liepimus, bet ir pačiam priimti valdymo sprendimus. Tai veiksminga priemonė gamybos efektyvumui didinti, darbo našumui kelti.

Pastaraisiais metais respublikos partinė organizacija daug nuveikė gerindama materialinį ir moralinį agropramoninio komplekso darbuotojų skatinimą. Tinkamas abiejų skatinimo formų derinimas padidino socialistinio lenktyniavimo efektyvumą, padėjo siekti naujų laimėjimų.

Knygoje partinėms organizacijoms patariama, kaip darbo kolektyve lenktyniaujant sudaryti kūrybinę atmosferą, padidinti ūkių vadovų atsakomybę už planų ir socialistinių įsipareigojimų įvykdymą. Parodoma, kaip daug lenktyniavimo sėkmė priklauso nuo pirminės partinės organizacijos ryšių su įmonės administracija, profsąjunga, komjaunimu.

Jei kolektyve yra komunistų, kurie dar nėra gamybos pirmūnai, abejingi lenktyniavimui, vadinasi, pirminė partinė organizacija nepakankamai skatina savo narių gamybinį ir visuomeninį savarankiškumą. Tokią padėtį galima ištaisyti suaktyvinus partinių grupių darbą. Šių kovingumas daugiausia priklauso nuo grupės organizatorių darbo. Komunistai socialistiniame lenktyniavime turi koordinuoti lenktyniavimo būklę, privalo žiūrėti, kad būtų nuosekliai ir griežtai laikomasi lenininių lenktyniavimo principų, atsižvelgiama į lenktyniavimo agropramoniniame komplekse ypatumus, į auklėjamąjį lenktyniavimo vaidmenį, plėtojamas sąjūdis dėl komunistinės pažiūros į darbą.

Dar nevisiškai atsisakyta praktikos atskiriems socialistinio lenktyniavimo dalyviams sudaryti šiltnamio sąlygas ir taip ugdyti „pirmūnus". Tokie „švyturiai" nei šviečia, nei šildo, toks lenktyniavimas netenka prasmės. Partinės organizacijos, visi komunistai su šiais reiškiniais privalo griežtai kovoti.

Autorius ne kartą pabrėžia, kad itin svarbus yra partinio vadovavimo socialistiniam lenktyniavimui kūrybiškumas. Kaip ir kiekviename kūrybiniame darbe, čia reikia nuolat ieškoti naujų formų. Svarbiausia sėkmingo vadovavimo lenktyniavimui sąlygas yra tinkamas organizacinio, masinio politinio ir idėjinio auklėjamojo darbo derinimas.

Agropramoninio komplekso sąlygomis, kai socialistinis lenktyniavimas tapo daug sudėtingesnis, padidėjo ir partinio vadovavimo reikalavimai. Gerėti partinio vadovavimo turiniui labai padeda mokslinis lenktyniavimo pagrindimas, partinių organų darbo stiliaus ir metodų tobulinimas. Šiais klausimais komunistai knygoje ras nemažai vertingos medžiagos.

Agropramoninio komplekso sąlygomis labai padidėjo profsąjungų organizacijų įtaka socialistiniam lenktyniavimui. Didelė darbo kooperacija, sudėtingi tarpšakiniai ryšiai reikalauja, kad darbininkai būtų plačiai įtraukti į gamybos valdymą. Įtraukti juos į tokią veiklą privalo profsąjungos — masiškiausia visuomeninė organizacija, kuri tiesiogiai organizuoja socialistinį lenktyniavimą visuose agropramoninio komplekso lygmenyse. Knygoje išsamiai aptariamos profsąjungų funk-

cijos socialistiniame lenktyniavime, partinis vadovavimas šiam veiklos barui.

Monografijoje, mano nuomone, neišvengta ir trūkumų. Knygoje reikėjo išryškinti, kaip lenininiai socialistinio lenktyniavimo principai kūrybiškai taikytini šiuolaikinėmis agropramoninio komplekso vystymo sąlygomis. Apie socialinius ir ideologinius lenktyniavimo aspektus ir jų reikšmę XII penkmetyje tik užsimenama. O juk tai partijos agrarinės politikos sudėtinė dalis, nuo kurios daug priklauso žmogiškojo veiksnio vaidmuo įgyvendinant Maisto programos užduotis. Taigi šiai problemai knygoje reikėjo skirti daugiau vietos.

Žemės ūkio ir viso agropramoninio komplekso gamyba turi ir turės savo specifiką. Organizuojant gamybą, o kartu ir socialistinį lenktyniavimą, į tai būtina atsižvelgti. Autoriui reikėjo išsamiau panagrinėti socialistinio lenktyniavimo ypatumus agropramoninio komplekso sąlygomis. Vienas iš tokių ypatumų — asmeninio pagalbinio ūkio įtraukimas į socialistinį lenktyniavimą. Planingas, apgalvotas ir nuoseklus šio ūkio tvarkymas labai palengvina spręsti socialinius uždavinius kaime. Šioje srityje yra nemažų lenktyniavimo tarp ūkių ir rajonų galimybių.

Mūsų respublikoje domimasi lenktyniavimo patirtimi, sukaupta socialistinėse Europos šalyse, ypač Vokietijos Demokratinėje Respublikoje ir Vengrijos Liaudies Respublikoje. Tačiau recenzuojamoje monografijoje apie tai nekalbama, nors daug ką iš šių šalių patirties būtų galima panaudoti mūsų sąlygomis.

Nagrinėjant materialinio skatinimo sistemą socialistinio lenktyniavimo požiūriu trūksta konkretumo. Išsamiau derėjo aptarti socialistinio lenktyniavimo tarp ūkių metodikos ir normatyvinio planavimo žemės ūkio įmonėse ryšį. Knygos vertė būtų didesnė, jei autorius joje būtų pateikęs mūsų respublikos pirmaujančių įmonių socialistinio lenktyniavimo organizavimo patirtį.

Tačiau pabrėžtina, kad recenzuojamoji knyga — tai pirmasis šalyje didesnės apimties darbas, kuriame analizuojami lenktyniavimo klausimai ne vien žemės ūkio, o viso agropramoninio komplekso sąlygomis. Jame pateikiama nemaža siūlymų, kaip tobulinti lenktyniavimą naujomis sąlygomis. Ypač svarbi autoriaus siūloma lenktyniavimo sistema, kurioje išskiriami trys lenktyniavimo lygmenys. Tai kiekvienai agropramoninio komplekso įmonei ir organizacijai padės surasti savo vietą lenktyniavime. Skaitytojų dėmesį patrauks ir knygos skyrius apie partinio vadovavimo socialistiniam lenktyniavimui tobulinimą. Žodžiu, monografija padeda giliau suvokti naujomis sąlygomis vykstančio lenktyniavimo teorinius pagrindus, geriau organizuoti šį svarbų darbą visuose agropramoninio komplekso lygmenyse. Leidinys naudingas visiems agropramoninio komplekso gamybos organizatoriams, partiniams ir mokslo darbuotojams, ekonomistams, profsąjungų aktyvui.

Knyga išleista vos 1000 egzempliorių tiražu rusų kalba. Deja, mūsų respublikoje knygą jau sunku įsigyti. Manyčiau, kad ją reikėtų išleisti ir lietuvių kalba, didesniu tiražu.

Algimantas GRABAUSKAS,
žemės ūkio mokslų kandidatas,
docentas

Pirmajame viršelio puslapyje: „Vilniaus" baldų kombinate įrengta nauja faneravimo linija. Nuotraukoje — operatorius kandidatas į TSKP narius S. Savickas.

K. Daugėlos nuotr.

Antrajame viršelio puslapyje: Ruošiamasi paleisti antrąjį Ignalinos AE pusantro milijono kilovatų galingumo energobloką. Nuotraukoje: vyresnysis inžinierius Viktoras Ledovskis tikrina valdymo pulto antrojo bloko kontrolės sistemas.

K. Jankausko nuotr. (ELTA)

Trečiajame viršelio puslapyje: Vietnamo Socialistinė Respublika. Tarybų Sąjunga padeda statyti Chaobinio hidroenergetinį kompleksą. Ši statyba reikalauja sudėtingų vietnamiečių ir tarybinių inžinierių sprendimų. Nuotraukoje: tarybinis specialistas B. Abakumovas su vietnamiečiais suvirintojais (nuotrauka viršuje).

Libanas. Nepaisant patriotinių Libano jėgų pastangų sureguliuoti brolžudišką konfliktą, vyksta mūšiai tarp palestiniečių ir „Amalio" judėjimo formuočių. Nuotraukoje (apačioje kairėje) mūšių metu sugriauti Magdušo kaimo namai.

VFR. Mitingo socialinėms teisėms ginti dalyviai Duisburge.

TASS-o nuotr.

Ketvirtajame viršelio puslapyje: V. Kaušinio plakatas. Tarprespublikiniame politinio plakato konkurse „Kokybė. Ekonomija. Organizuotumas." jo autoriui paskirtas „Komunisto" žurnalo prizas.

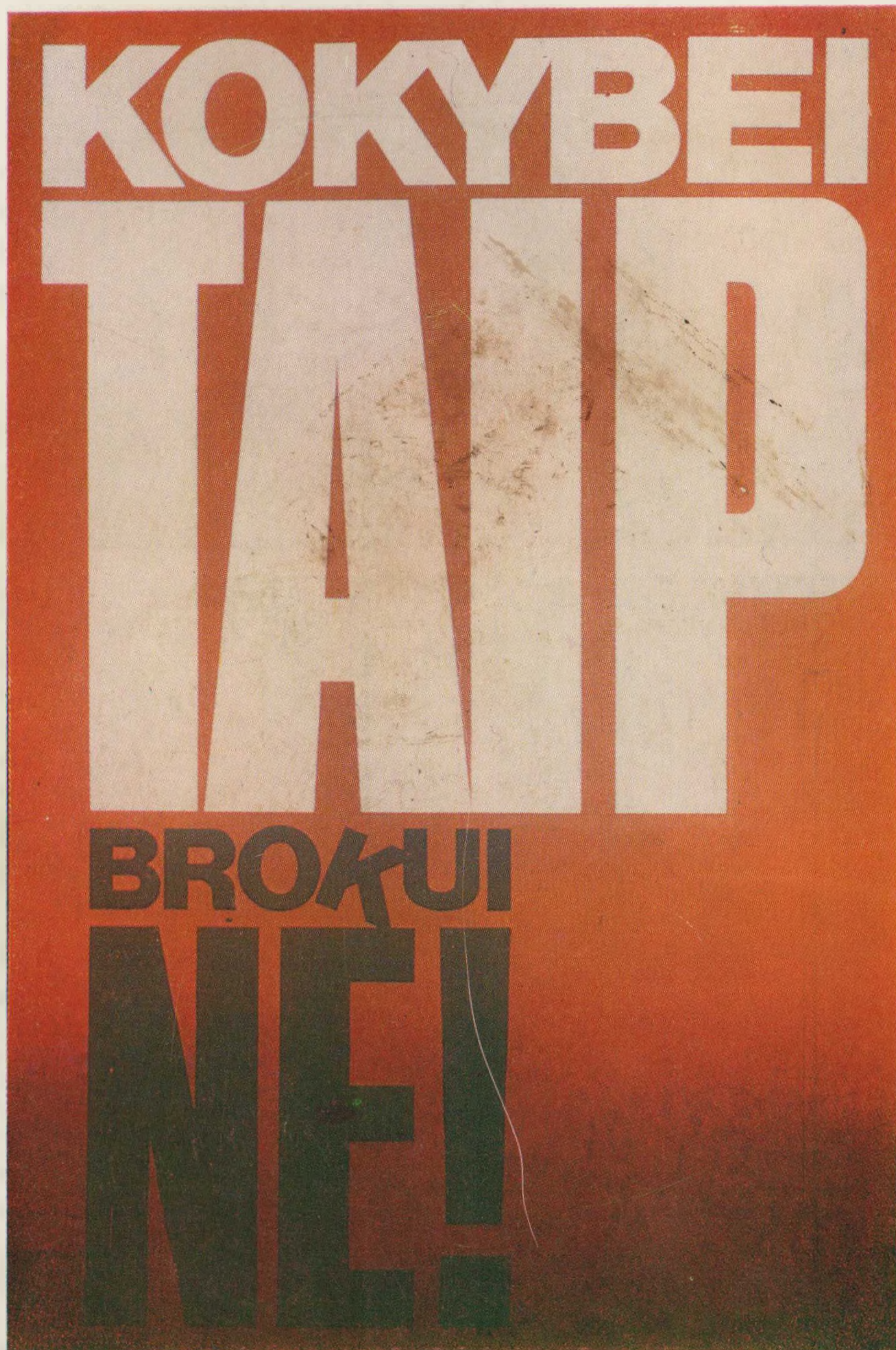

IG Metall
Der Boss, der
darf sich
wir sollen nur
Krümel kriegen!

44

ISSN 0134—3114

INDEKSAS 76702

KOMUNISTAS ● VILNIUS, 1987, Nr. 1, p. 1—96

KAINA 25 KAP.